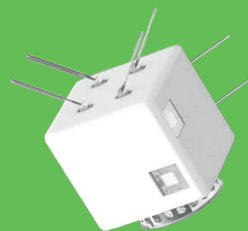

کتابچه چهارمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی
شبکه تحلیلگران اقتصاد مقاومتی
بهمن ماه ۱۳۹۶

مسیر فرمانده اقتصاد ایران

نقد و بررسی اقدامات ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی
به همراه ارزیابی ۱۰ دستگاه منتخب در چارچوب ۹۵ اقدام جهشی و اولویت‌دار اقتصاد مقاومتی

«در اقتصاد مقاومتی آن چیزی که مورد انتظار است، یک کار جهشی است. ببینید، دستگاه و دولت، خب یک کارهای متعارفی دارد، کارهای معمولی‌ای دارد در زمینه‌های اقتصاد - در همه‌ی بخش‌های مختلف این وزارتخانه‌های چندین‌گانه‌ی اقتصادی - که دارد انجام می‌گیرد؛ این کارها که خب باید انجام بگیرد؛ [اما] از جمله‌ی چیزهایی که در اقتصاد مقاومتی مورد نظر است، یک کار فوق‌العاده است، یک کار جهشی است.»

دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیأت دولت - ۱۳۹۵/۶/۳

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کتابچه چهارمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی

عنوان: مسیر فرمانده اقتصاد ایران

محتوا: نقد و بررسی اقدامات ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی به همراه ارزیابی ۱۰ دستگاه منتخب

در چارچوب ۹۵ اقدام جهشی و اولویت دار اقتصاد مقاومتی

صاحب امتیاز: شبکه تحلیلگران اقتصاد مقاومتی

مدیرمسئول: محمد امینی رعیا

سر دبیر: سید بهزاد بقایی

هیئت تحریریه: مسعود صباغی، امین محمودی، احسان قورچی بیگی، احسان امیدی، محمد غیاثی، احمد شاه محمدی، وحید عزیزی،

سجاد حیدرزاده، علی ملک زاده، امیرحسین عسکریان، حسین عطااللهی، روح الله مهدوی، میرهادی رهگشای

طراح جلد: محمدباقر پایا

صفحه‌بند: سیدناصر کشاورز

این کتابچه با استفاده از آمار و اطلاعات منتشر شده تا نیمه بهمن ماه سال ۱۳۹۶ تهیه شده است.

ارتباط با ما: ۷۷۲۴۰۵۸۸ - ۰۲۱

فهرست مطالب

فصل اول

۵	اقتصاد مقاومتی از آغاز تا امروز
۶	بخش اول: «تاریخچه اقتصاد مقاومتی»
۱۲	بخش دوم: «مبانی رسمی اقتصاد مقاومتی»
۱۷	بخش سوم: «الگوی اقتصاد مقاومتی، دکترین اقتصادی جمهوری اسلامی ایران»

فصل دوم

۲۵	نقد و بررسی اقدامات ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی
۲۶	بخش اول: «ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی؛ فرمانده اقتصاد ایران»
۲۹	بخش دوم: «رصد اقدامات ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی»
۳۴	بخش سوم: «ساختار مدیریت و نظارت در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی»
۳۹	بخش چهارم: «بررسی بسته‌های حمایت از توسعه صادرات غیرنفتی»
۴۴	بخش پنجم: «بررسی مصوبات «اشتغال» ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی»
۴۹	بخش ششم: «بسته رونق تولید و اشتغال سال ۱۳۹۶»

فصل سوم

۵۳	ارزیابی مسیر ۱۰ دستگاه منتخب در تحقق اقتصاد مقاومتی
۵۴	بخش اول: «روش ارزیابی دستگاه‌های منتخب در تحقق اقتصاد مقاومتی»
۵۹	بخش دوم: «ارزیابی وزارت امور اقتصادی و دارایی در اقتصاد مقاومتی»
۶۹	بخش سوم: «ارزیابی بانک مرکزی در اقتصاد مقاومتی»
۷۸	بخش چهارم: «ارزیابی وزارت نفت در اقتصاد مقاومتی»
۹۰	بخش پنجم: «ارزیابی وزارت نیرو در اقتصاد مقاومتی»
۱۰۱	بخش ششم: «ارزیابی وزارت جهاد کشاورزی در اقتصاد مقاومتی»
۱۱۰	بخش هفتم: «ارزیابی وزارت راه و شهرسازی در اقتصاد مقاومتی»
۱۱۹	بخش هشتم: «ارزیابی وزارت صنعت، معدن و تجارت در اقتصاد مقاومتی»
۱۲۷	بخش نهم: «ارزیابی سازمان برنامه و بودجه و سازمان امور اداری و استخدامی در اقتصاد مقاومتی»
۱۳۵	بخش دهم: «ارزیابی وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی در اقتصاد مقاومتی»
۱۴۳	بخش یازدهم: «ارزیابی وزارت امور خارجه در اقتصاد مقاومتی»
۱۴۸	بخش دوازدهم: «رتبه بندی ۱۰ دستگاه منتخب در اقتصاد مقاومتی»

سخن سردیبر

خداوند متعال را شاکر هستیم که بار دیگر به ما قوت داد تا در مسیر اقتصاد مقاومتی قدم برداریم؛ مسیری که به بیان رهبر انقلاب، عمل در آن مصداق عمل صالح است.

تحقق اقتصاد مقاومتی و پیاده سازی این الگو در کشور که کلید پیشرفت و برون رفت از مشکلات اقتصادی است، نیازمند بلوغ جامعه اعم از مسئولین، اساتید دانشگاهی، پژوهشگران و تحلیلگران اقتصادی، دانشجویان، دانش آموزان و عموم مردم است. برای این مهم، ضروری است که تمام اقشار جامعه ابتدا اقتصاد مقاومتی و مصادیق آن را فهم نموده و سپس مطالبه نمایند و همه افراد به ویژه مسئولین، خود را موظف به اقدام و عمل در راستای آن بدانند.

شبکه تحلیلگران اقتصاد مقاومتی مفتخر است به عنوان یک کانون تفکر که تحلیل و بررسی مسائل مرتبط با اقتصاد مقاومتی و ترویج و پیگیری پیشنهادهای منطبق بر آن را وظیفه خود می داند، نقش آفرینی در این زمینه را از مسیرهای مختلف دنبال می نماید تا ان شاءالله، به هدف خود یعنی «تبیین و تحقق اقتصاد مقاومتی در کشور» نائل گردد.

یکی از ابزارهای شبکه برای دستیابی به این هدف، برگزاری همایش های سالانه اقتصاد مقاومتی است؛ مقصود از برگزاری این همایش های سالانه، ایجاد بحث و چالش میان مسئولین، سیاستگذاران و پژوهشگران در موضوعات اساسی کشور برای پیشبرد اقتصاد مقاومتی و نقد و بررسی اقدامات انجام شده در این حوزه است. چهارمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی نیز که کتابچه پیش رو، ویژه آن تهیه شده است، با موضوع «تقویت تولید داخلی و ایجاد اشتغال پایدار» همزمان با سالروز ابلاغ سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی، ۲۹ بهمن ماه ۱۳۹۶، که به «روز اقتصاد مقاومتی» در تقویم موسوم شده است، در ادامه این سلسله همایش های سالانه برگزار می گردد.

در کتابچه سومین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی که سال گذشته برگزار شد، عملکرد ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی و ۲۳ دستگاه و ۹ استان بررسی گردید؛ رویکرد آن کتابچه، بررسی پروژه های اقتصاد مقاومتی دستگاه ها، در «چارچوب اقدامات تعریف شده در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی» و با توجه به پیشفرض های آن بود. بر این اساس، میزان عملکرد و پیشرفت دستگاه ها بررسی و به عنوان تنها گزارش موجود در سطح کشور در این زمینه، منتشر شد.

در این کتابچه که تحت عنوان «مسیر فرمانده اقتصاد ایران» نامگذاری شده است، رویکرد و نحوه بررسی نسبت به سال گذشته تغییر کرده و به طور مستقیم «چارچوب ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی» مورد ارزیابی قرار گرفته است؛ تا مشخص شود اقدامات تعریف شده برای دستگاه ها در این ستاد، تا چه میزان در راستای «الگوی اقتصاد مقاومتی» بوده است.

در فصل اول کتابچه، به بررسی تاریخچه طرح گفتمان اقتصاد مقاومتی در کشور و مهمترین اقدامات انجام شده در این راستا طی ۷ سال اخیر پرداخته شده است. همچنین اصول، سیاست های ابلاغی و اقدامات پیشنهاد شده توسط رهبر انقلاب برای تحقق اقتصاد مقاومتی مطرح گردیده و این مباحث در قالبی تحت عنوان «دکترین اقتصاد مقاومتی» ارائه شده است.

در فصل دوم، اقدامات ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی طی ۲ سال اخیر مورد نقد و بررسی قرار گرفته است. در این فصل ضمن بررسی ۳ مأموریت اصلی ستاد

فرماندهی اقتصاد مقاومتی به عنوان «فرمانده» اقتصاد ایران، اقدامات انجام شده توسط این ستاد از آغاز فعالیت تاکنون بررسی شده و نحوه نظارت و ارزیابی و گزارش های عملکرد ارائه شده مورد بازبینی قرار گرفته است. همچنین ۳ مورد از مهمترین اقدامات ستاد عبارت از بسته های حمایت از توسعه صادرات غیرنفتی، مصوبات اشتغال و بسته رونق تولید و اشتغال ارزیابی شده است.

در فصل سوم به عنوان مهمترین بخش از کتابچه، ۱۰ دستگاه منتخب که نقش اثرگذار و قابل توجهی در تحقق اقتصاد مقاومتی دارند، به عنوان نمونه تعیین شده و پروژه های مصوب آنها در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی مورد ارزیابی قرار گرفته است.

در این ارزیابی، برای هر یک از ۱۰ دستگاه منتخب، بر اساس سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی، اقدامات پیشنهادی رهبر انقلاب، چالش های حوزه کاری، بررسی های کارشناسی و همچنین کسب نظر از صاحب نظران، اقداماتی تحت عنوان «اقدامات جهشی و اولویت دار» پیشنهاد شده است که ۹۵ مورد را شامل می شود. این رویکرد، بر اساس فرموده رهبر انقلاب در شهریورماه سال ۱۳۹۵ اتخاذ شده است؛ ایشان در این زمینه فرمودند:

«در اقتصاد مقاومتی آن چیزی که مورد انتظار است، یک کار جهشی است. ببینید، دستگاه و دولت، خب یک کارهای متعارفی دارد، کارهای معمولی ای دارد در زمینه های اقتصاد در همه ی بخش های مختلف این وزارتخانه های چندین گانه ی اقتصادی که دارد انجام می گیرد؛ این کارها که خب باید انجام بگیرد؛ [آنها] از جمله ی چیزهایی که در اقتصاد مقاومتی مورد نظر است، یک کار فوق العاده است، یک کار جهشی است.»

بر این اساس، نتایج فصل سوم کتابچه نشان می دهد که پروژه های مصوب هر یک از دستگاه ها در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، تا چه میزان در جهت اقتصاد مقاومتی قرار دارد و جزو «اقدامات جهشی و اولویت دار» محسوب می شود. همچنین با معیارهای در نظر گرفته شده، به هر یک از دستگاه ها، یک نمره از ۱۰۰ اختصاص داده شده است؛ هرچه این نمره به ۱۰۰ نزدیکتر باشد، تطابق بیشتر پروژه های دستگاه با اقتصاد مقاومتی و توجه بیشتر به اولویت ها در حوزه کاری دستگاه را نشان می دهد.

امید است این کتابچه و بررسی های کارشناسی صورت گرفته در آن که با هدف کمک به مجریان امور انجام شده است، مورد توجه «ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی» به عنوان «فرمانده اقتصاد ایران» و «متولی اقتصاد مقاومتی در کشور» قرار گیرد و «اقدامات جهشی و اولویت دار» ارائه شده، در اصلاح پروژه ها و فعالیت هایی که تاکنون در این ستاد برای دستگاه ها تعریف شده، استفاده شود.

در واقع ضرورت دارد به منظور تسریع در تحقق اقتصاد مقاومتی، «مسیر فرمانده اقتصاد ایران» اصلاح شده و با سرعت بیشتری نسبت به گذشته طی گردد. ان شاءالله تلاش همه کسانی که برای تحقق اقتصاد مقاومتی در کشور فعالیت می کنند، به ثمر نشسته و زمینه را برای آبادانی و پیشرفت جمهوری اسلامی ایران فراهم نماید.

وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا

۲۹ بهمن ۱۳۹۶

فصل اول

اقتصاد مقاومتی از آغاز تا امروز

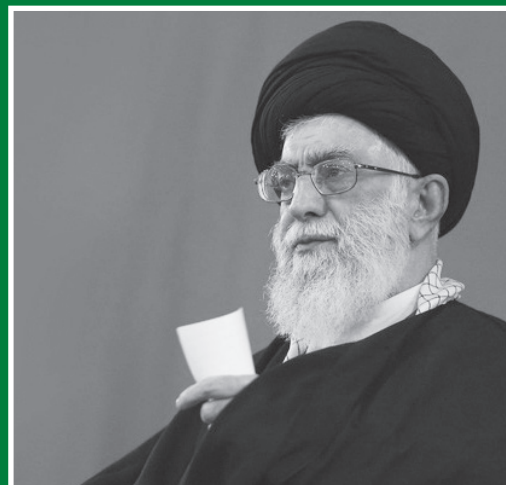
در بخش اول این فصل به بررسی تاریخچه طرح گفتمان اقتصاد مقاومتی در کشور و مهمترین اقدامات انجام شده در این راستا طی ۷ سال اخیر پرداخته شده است. در بخش دوم اصول، سیاست‌های ابلاغی و اقدامات پیشنهاد شده توسط رهبر انقلاب برای تحقق اقتصاد مقاومتی مطرح گردیده و در بخش سوم، این مباحث در چارچوبی تحت عنوان «دکترین اقتصاد مقاومتی» ارائه شده است.

بخش اول

«تاریخچه اقتصاد مقاومتی»

۱۰ گام اساسی که در ۷ سال اخیر برداشته شد

کلیدواژه اقتصاد مقاومتی برای اولین بار در کشور در سال ۱۳۸۹ توسط رهبر انقلاب آیت‌الله خامنه‌ای مطرح گردید و پس از آن فعالیت‌ها در این خصوص توسط گروه‌های مختلف رسمی و غیررسمی آغاز شد؛ امروز بعد از حدود ۷ سال، این مهم به گفتمان اصلی کشور در حوزه اقتصاد و رویکرد اقتصادی جمهوری اسلامی ایران تبدیل شده و مورد اجماع مسئولین و کارشناسان قرار گرفته است.

نیاز جمهوری اسلامی ایران به چنین اقتصادی، تنها متوجه شرایط تحریم نبوده و برای پیشرفت و تقویت کشور از بعد اقتصادی، تحقق آن در هر شرایطی ضروری و از اولویت‌های اصلی است. در ادامه به تاریخچه طرح گفتمان اقتصاد مقاومتی در کشور پرداخته خواهد شد:

طرح کلیدواژه اقتصاد مقاومتی برای اولین بار

رهبر انقلاب طی دیداری که در شهریورماه سال ۱۳۸۹ با جمعی از کارآفرینان داشتند، برای اولین بار کلیدواژه اقتصاد مقاومتی را مطرح نمودند. ایشان در این دیدار فرمودند: «از نظر نظام سلطه، گناه بزرگ ملت ایران این است که خودش را از زیر بار سلطه آزاد کرده؛ می‌خواهند مجازات کنند به خاطر این گناه، که چرا خودت را از زیر بار سلطه، ای ملت! آزاد کرده‌ای. این ملت راه را پیدا کرده. اصلاً محاسباتشان اشتباه است؛ نمی‌فهمند چه کار باید بکنند و چه کار دارند

در همه کشورهای جهان، یکی از اقدامات مهم رهبران برای ایجاد انگیزش در مسئولین، سیاستگذاران، کارشناسان، دانشگاهیان، فعالان اقتصادی و عموم مردم، جهت حرکت در راستای منافع ملی، طرح یک گفتمان و ترسیم یک چشم انداز است. این مهم گاه در قالب یک کلیدواژه، گاه در قالب یک اقدام ملی و گاه در قالب نهادسازی اتفاق می‌افتد. گفتمان اقتصاد مقاومتی نیز در کشور به منظور جهت دهی به تمام ارکان نظام جمهوری اسلامی ایران برای حرکت در مسیر مقاوم سازی اقتصاد مطرح گردید و همانطور که رهبر انقلاب آیت‌الله خامنه‌ای بیان فرمودند، چنین رویکردی در جهان نیز مسبوق به سابقه بوده است.

در واقع اقتصاد مقاومتی مطرح شد تا مهمترین نیاز کشور در حال و آینده یعنی ایجاد یک اقتصاد مقاوم، قدرتمند و پیشرو، با توان دوجندان نسبت به گذشته دنبال شود؛ هدفی که بدون حضور همه ارکان نظام از مسئولین دست اندرکار گرفته تا عموم مردم، محقق نخواهد گردید.

اردیبهشت ماه سال ۱۳۹۱، اولین همایش ملی اقتصاد مقاومتی را در کشور برگزار کرد.

در این همایش آقایان دکتر سعید جلیلی مسئول وقت تیم مذاکره کننده هسته ای، دکتر مسعود درخشان استاد دانشگاه علامه طباطبائی، دکتر غضنفری وزیر وقت صنعت، معدن و تجارت و دکتر محسن رضایی دبیر مجمع تشخیص مصلحت نظام سخنرانی نمودند.

همچنین در این همایش، نتایج مطالعات، تحقیقات و پیگیری‌های گروه‌های دانشجویی فعال در موضوع اقتصاد مقاومتی، در قالب مقالاتی با موضوعات نظام بانکی، مسکن، صنعت، تجارت، ارز، تولید، نفت و انرژی و ... ارائه گردید و پس از آن نیز مورد پیگیری قرار گرفت.

(چهارمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی که هم اکنون در حال برگزاری است و این کتابچه ویژه آن تهیه شده، در ادامه آن همایش در سال ۱۳۹۱ است.)

بازتاب همایش در رسانه‌های داخلی و خارجی

تقارن اولین همایش اقتصاد مقاومتی با مذاکرات هسته ای و حضور مسئولان وقت کشور در آن، بازتاب بسیار گسترده‌ای در رسانه‌ها داشت؛ به طوری که تا چند روز تمام رسانه‌های داخلی و خارجی به پوشش اخبار این همایش و تحلیل آن می‌پرداختند.

می‌کنند. خب، اما فشار می‌آورند؛ فشار اقتصادی از راه تحریم‌ها. ما باید یک اقتصاد مقاومتی واقعی در کشور به وجود بیاوریم. امروز کارآفرینی معنایش این است.»

فعالیت دانشجویان، اساتید و مسئولان کشور

در پی طرح این موضوع از سوی رهبر انقلاب و همزمان با تشدید تحریم‌های نفتی، بانکی و تجاری غرب علیه جمهوری اسلامی ایران، جمعی از دانشجویان دغدغه مند در مقاطع کارشناسی، ارشد و دکتری در رشته‌های اقتصاد، مدیریت و سیاستگذاری، با همکاری تعدادی از اساتید و مسئولان خدمت کشور، همت خود را روی مطالعه پیرامون الگوی بومی اقتصاد جهت ارائه راهکارهایی به منظور مقاوم سازی آن گذاشتند. نتایج این مطالعات، پژوهش‌ها و پیگیری‌ها، در دیداری که رهبر انقلاب در مردادماه سال ۱۳۹۰ با تشکل‌های دانشجویی داشتند، خدمت ایشان ارائه شد.

آیت‌الله خامنه‌ای با اشاره به این فعالیت‌های دانشجویان، این حرکت را مفید و موثر دانستند و دانشجویان را به انجام چنین کارهایی تشویق نمودند:

«یکی از دوستان اطلاع دادند که یک ستاد دانشجویی برای تحقیق در اقتصاد مقاومتی تشکیل شده. کار بسیار جالبی است. اینجور کارهای عمیق، همان چیزی است که کشور به آن احتیاج دارد. شما باید فکر کنید، مطالعه کنید، تحقیق کنید. این تحقیق‌ها اگر به درد آن دستگاه مسئول هم نخورد یا به کار او نیاید یا نپسندد، قطعاً به کار شما می‌آید و به درد شما می‌خورد. این، کار بسیار جالبی است.»

برگزاری اولین همایش ملی اقتصاد مقاومتی در کشور

عنایت و توجه رهبر انقلاب به این حرکت، شور و انگیزه‌ی مضاعفی جهت ادامه فعالیت‌ها در کار ایجاد کرد و دانشجویان دانشگاه‌های مختلف، حول محور اقتصاد مقاومتی تلاش‌های خود را برای مطالعه، پژوهش و مطالبه در این زمینه بیشتر نمودند. در پی این تلاش‌ها، جمع دانشجویی مذکور با همکاری دانشکده مهندسی پیشرفت دانشگاه علم و صنعت ایران در

حدس بزنند که هدف دشمن، فشار اقتصادی بر کشور است ... مسئله‌ی اقتصاد مهم است؛ اقتصاد مقاومتی مهم است. البته اقتصاد مقاومتی الزاماتی دارد. مردمی کردن اقتصاد، جزو الزامات اقتصاد مقاومتی است ... به نظر ما طرح‌های «اقتصاد مقاومتی» جواب می‌دهد. همین مسئله‌ی سهمیه‌بندی بنزین که اشاره کردند، جواب داد ... مسئله‌ی مدیریت مصرف، یکی از ارکان اقتصاد مقاومتی است؛ یعنی مصرف متعادل و پرهیز از اسراف و تبذیر. هم دستگاه‌های دولتی، هم دستگاه‌های غیر دولتی، هم آحاد مردم و خانواده‌ها باید به این مسئله توجه کنند؛ که این واقعاً جهاد است. امروز پرهیز از اسراف و ملاحظه‌ی تعادل در مصرف، بلاشک در مقابل دشمن یک حرکت جهادی است؛ انسان می‌تواند ادعا کند که این اجر جهاد فی سبیل الله را دارد. یک بُعد دیگر این مسئله‌ی تعادل در مصرف و مدیریت مصرف این است که ما از تولید داخلی استفاده کنیم ... کاهش وابستگی به نفت یکی دیگر از الزامات اقتصاد مقاومتی است.»

همچنین رهبر انقلاب در دیدار با جمعی از پژوهشگران و مسئولان شرکت‌های دانش بنیان در تاریخ ۸ مردادماه سال ۱۳۹۱ فرمودند: «ما باید هر کدام نقش خودمان را بشناسیم و آن را ایفا کنیم. یکی از بخش‌های ما، اقتصاد است و خاصیت اقتصاد در یک چنین شرائطی، اقتصاد مقاومتی است؛ یعنی اقتصادی که همراه باشد با مقاومت در مقابل کارشکنی دشمن، خباثت دشمن؛ دشمنانی که ما داریم. به نظر من یکی از بخش‌های مهمی که می‌تواند این اقتصاد مقاومتی را پایدار کند، همین کار شماسست؛ همین شرکت‌های دانش بنیان است؛ این یکی از بهترین مظاهر و یکی از مؤثرترین مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی است؛ این را باید دنبال کرد ... هم دانشگاه‌ها، هم دستگاه‌های دولتی، هم آحاد مردمی که خوشبختانه توانائی و استعداد این کار را دارند، چه از لحاظ علمی، چه از لحاظ توانائی‌های مالی، باید تلاش کنند مسئولیت زمان خود و مقطع تاریخی حساس خود را بشناسند و به آن عمل کنند. این که ما عرض کردیم «اقتصاد مقاومتی»، این یک شعار نیست؛ این یک واقعیت است.»

ایشان در دیداری دیگر با دانشجویان در تاریخ ۱۶ مردادماه ۱۳۹۱ فرمودند:

BBC
فارسی
صفحه اصلی | ایران | افغانستان | جهان | فرهنگ و هنر | ورزش | اقتصاد | دانش و فن | صفحات

ایران به چه کسی علامت می‌دهد؟

کاوه امیدوار

به روز شده: 17:02 گرینویچ - 20 مه 2012 - 31 اردیبهشت 1391

چند روز مانده به برگزاری نشست گروه پنج به علاوه یک در بغداد، ایران در حالی یک همایش اقتصادی با عنوان اقتصاد مقاومتی برگزار کرده که برخی مقامات ایرانی برداشتن تحریم‌ها را به عنوان شرط اول مذاکرات هسته‌ای بغداد مطرح کرده‌اند.

در همایش اقتصاد مقاومتی برخی اعضای شورای عالی امنیت ملی نظیر سعید جلیلی دبیر این شورا حضور پررنگی داشتند و آقای جلیلی به عنوان مذاکره کننده

برگزاری همایش اقتصاد مقاومتی این پرسش را پیش آ که جمهوری اسلامی با برگزاری این همایش چه هدفی دنبال می‌کند.

همچنین قسمت‌های مهمی از همایش به صورت زنده از شبکه خبر و پرسی‌وی پخش شد. بعد از همایش نیز در بخش‌های مختلف خبری صداوسیما، گزارش برگزاری آن انتشار یافت. برخی از خبرگزاری‌های خارجی از جمله رسانه‌ی دولتی انگلیس (بی‌بی‌سی) نیز به بازتاب و ارائه تحلیل‌های خود از برگزاری این همایش پرداختند و این اقدام جمهوری اسلامی ایران که همزمان با مذاکرات هسته‌ای و تشدید تحریم‌ها بود را، اقدامی هوشمندانه در جهت تقویت اقتصاد برای مقابله با غرب توصیف کردند.

جریان سازی گفتمان اقتصاد مقاومتی در سطح کشور

پس از برگزاری اولین همایش اقتصاد مقاومتی و بازتاب رسانه‌ای گسترده‌ی آن و همچنین ارائه گزارشی از خروجی‌های آن خدمت رهبر انقلاب، موجی در زمینه‌ی اقتصاد مقاومتی در کشور به راه افتاد.

آیت‌الله خامنه‌ای نیز در دیدارهایی که پس از آن همایش با مسئولان نظام و فعالان اقتصادی و صنعتی و دانشجویان داشتند، ضمن تبیین ابعاد اقتصاد مقاومتی، تلاش برای پیاده‌سازی سیاست‌های مرتبط با آن را به طور جدی از ایشان مطالبه نمودند؛ برای مثال ایشان در ۳ مردادماه ۱۳۹۱ در دیدار با کارگزاران نظام فرمودند:

«ما چند سال پیش «اقتصاد مقاومتی» را مطرح کردیم. همه‌ی کسانی که ناظر مسائل گوناگون بودند، می‌توانستند

تشخیص مصلحت نظام، سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی که در ادامه و تکمیل سیاست‌های گذشته، خصوصاً سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی و با چنین نگاهی تدوین شده و راهبرد حرکت صحیح اقتصاد کشور به سوی این اهداف عالی است، ابلاغ می‌گردد. لازم است قوای کشور بی‌درنگ و با زمان‌بندی مشخص، اقدام به اجرای آن کنند و با تهیه قوانین و مقررات لازم و تدوین نقشه راه برای عرصه‌های مختلف، زمینه و فرصت مناسب برای نقش‌آفرینی مردم و همه فعالان اقتصادی را در این جهاد مقدس فراهم آورند تا به فضل الهی حماسه اقتصادی ملت بزرگ ایران نیز همچون حماسه سیاسی در برابر چشم جهانیان رخ نماید. از خداوند متعال توفیق همگان را در این امر مهم خواستارم.»

تشکیل ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی

ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی در ۲۹ شهریور ماه سال ۱۳۹۴ تشکیل شد. این ستاد پس از مطالبه رهبر انقلاب در جلسه هیئت دولت به تاریخ ۴ شهریور ۱۳۹۴ شکل گرفت. در ابتدا نام این ستاد «ستاد راهبری و مدیریت اقتصاد مقاومتی» بود؛ اما در ادامه به دلیل اینکه رهبر انقلاب وظیفه اصلی آن را «فرماندهی اقتصاد» عنوان نمودند، به «ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی» تغییر نام داد و موظف به پیگیری اجرای سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی شد.

«اقتصاد مقاومتی یعنی آن اقتصادی که به یک ملت امکان می‌دهد و اجازه می‌دهد که حتی در شرائط فشار هم رشد و شکوفائی خودشان را داشته باشند. این یک فکر است، یک مطالبه‌ی عمومی است. شما دانشجو هستید، استاد هستید، اقتصاددان هستید؛ بسیار خوب، با زبان دانشگاهی، همین ایده‌ی اقتصاد مقاومتی را تبیین کنید؛ حدودش را مشخص کنید؛ یعنی آن اقتصادی که در شرائط فشار، در شرائط تحریم، در شرائط دشمنی‌ها و خصومت‌های شدید می‌تواند تضمین‌کننده‌ی رشد و شکوفائی یک کشور باشد.»

ابلاغ سیاست‌های کلان اقتصاد مقاومتی

بعد از گفتمان سازی اقتصاد مقاومتی در سطح کشور، در ۲۹ بهمن ماه سال ۱۳۹۲، رهبر انقلاب سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی را در ۲۴ ماده پس از مشورت با مجمع تشخیص مصلحت نظام تهیه و به رؤسای قوای سه گانه و رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام ابلاغ نمودند. ایشان در جریان ابلاغ این سیاست‌ها فرمودند:

«ایران اسلامی با استعدادهای سرشار معنوی و مادی و ذخائر و منابع غنی و متنوع و زیرساخت‌های گسترده و مهم‌تر از همه، برخورداری از نیروی انسانی متعهد و کارآمد و دارای عزم راسخ برای پیشرفت، اگر از الگوی اقتصادی بومی و علمی برآمده از فرهنگ انقلابی و اسلامی که همان اقتصاد مقاومتی است، پیروی کند نه تنها بر همه مشکلات اقتصادی فائق می‌آید و دشمن را که با تحمیل یک جنگ اقتصادی تمام عیار در برابر این ملت بزرگ صف‌آرایی کرده، به شکست و عقب‌نشینی وا می‌دارد، بلکه خواهد توانست در جهانی که مخاطرات و بی‌اطمینانی‌های ناشی از تحولات خارج از اختیار، مانند بحران‌های مالی، اقتصادی، سیاسی و ... در آن رو به افزایش است، با حفظ دستاوردهای کشور در زمینه‌های مختلف و تداوم پیشرفت و تحقق آرمان‌ها و اصول قانون اساسی و سند چشم‌انداز بیست ساله، اقتصاد متکی به دانش و فناوری، عدالت بنیان، درون‌زا و برون‌گرا، پویا و پیشرو را محقق سازد و الگویی الهام‌بخش از نظام اقتصادی اسلام را عینیت بخشد. اکنون با مذاقه لازم و پس از مشورت با مجمع

بر اساس فرموده‌های رهبر انقلاب و ماموریت‌های محوله توسط ایشان به ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، «فرماندهی اقتصاد از فکر تا عمل»، «انجام کارهای فوق العاده اقتصادی» و «پایش گری و نظارت بر اقدامات دستگاه‌ها» ۳ ماموریت مهم این ستاد است.

نامگذاری سال ۱۳۹۵ به نام «اقتصاد مقاومتی، اقدام و عمل»

رهبر انقلاب آیت‌الله خامنه‌ای به منظور انجام اقدامات سریع و ریشه‌ای در کشور برای تحقق اقتصاد مقاومتی و سیاست‌های کلی آن، به طوری که نتایج آن در عمل دیده شود و مردم آن را حس کنند، سال ۱۳۹۵ را به نام «اقتصاد مقاومتی، اقدام و عمل» نامگذاری و از دستگاه‌ها و مسئولان حرکت گسترده در این زمینه را مطالبه نمودند.

ایشان در بخشی از پیام نوروزی خود در این زمینه فرمودند:

«امیدهای وجود دارد برای سال ۹۵. انسان به مجموعه‌ای اوضاع که نگاه می‌کند، امیدهای را مشاهده می‌کند. البته برای تحقق این امیدها باید تلاش کرد، باید کار شبانه‌روزی کرد و باید بی‌وقفه سعی و کوشش کرد. اصل قضیه این است که ملت ایران باید بتواند کاری بکند که خود را در مقابل تهدیدهای دشمنان و دشمنی‌های آنها، از آسیب‌پذیری خارج کند. ما باید کاری کنیم که در مقابل تهدید دشمنان، آسیب‌پذیر نباشیم. آسیب‌پذیری را به صفر برسانیم. به گمان من مسئله‌ی اقتصاد در اولویت اول است. یعنی وقتی انسان نگاه می‌کند، در میان مسائل اولویت‌دار، از همه فوری‌تر و نزدیک‌تر، مسئله‌ی اقتصاد است. اگر به توفیق الهی، هم ملت و هم دولت و مسئولان گوناگون، بتوانند در مسئله‌ی اقتصاد کارهای درست و بجا و متقن را انجام دهند، امید این هست که در مسائل دیگر، مثل مسائل اجتماعی، مثل آسیب‌های اجتماعی، مثل مسائل اخلاقی، مثل مسائل فرهنگی هم تأثیرگذار باشند. در مسئله‌ی اقتصاد، آن چیزی که مهم است و اصل است، مسئله‌ی تولید داخلی است؛ مسئله‌ی ایجاد اشتغال و رفع بیکاری است؛ مسئله‌ی تحرک و رونق اقتصادی و مقابله‌ی با رکود است؛ اینها مسائل مبتلابه مردم

است؛ اینها چیزهایی است که مردم آنها را حس می‌کنند و مطالبه می‌کنند؛ و آمارها و اظهارات خود مسئولین هم نشان می‌دهد که این مطالبات مردم و این خواسته‌های مردم بجا و به‌مورد است. اگر ما بخواهیم مشکل رکود را حل کنیم، مشکل تولید داخلی را حل کنیم، بخواهیم مسئله‌ی بیکاری را حل کنیم، بخواهیم گرانی را مهار کنیم، علاج همه‌ی اینها در مجموعه‌ی مقاومت اقتصادی و اقتصاد مقاومتی گنجانده شده است. اقتصاد مقاومتی شامل همه‌ی اینها است. می‌شود با اقتصاد مقاومتی به جنگ بیکاری رفت؛ می‌شود به جنگ رکود رفت؛ می‌شود گرانی را مهار کرد؛ می‌شود در مقابل تهدیدهای دشمنان ایستادگی کرد؛ می‌شود فرصت‌های بسیاری را برای کشور ایجاد کرد و از فرصت‌ها استفاده کرد؛ شرطش این است که برای اقتصاد مقاومتی کار و تلاش انجام بگیرد. گزارشی که برادران ما در دولت به من دادند، نشان می‌دهد که کارهای وسیعی کرده‌اند؛ منتها این کارها کارهای مقدماتی است؛ کارهایی است در زمینه‌ی بخشنامه‌ها و دستورها به دستگاه‌های مختلف؛ اینها کارهای مقدماتی است؛ اما آنچه که لازم است ادامه پیدا کند، عبارت است از اقدام کردن و عمل کردن و روی زمین، محصول کار را به مردم نشان دادن؛ این آن چیزی است که وظیفه‌ی ما است؛ که من ان‌شاءالله در سخنرانی شرحش را به آحاد ملت عزیزمان عرض خواهم کرد. بنابراین آنچه که من به عنوان شعار امسال انتخاب می‌کنم، عبارت است از «اقتصاد مقاومتی؛ اقدام و عمل». این، راه و جاده‌ی مستقیم و روشنی است به سمت آن چیزی که به آن احتیاج داریم. البته توقع نداریم که این اقدام و عمل، در ظرف یک سال همه‌ی مشکلات را حل کند؛ اما مطمئنیم که اگر چنانچه اقدام و عمل به صورت برنامه‌ریزی شده و درست انجام بگیرد، ما در پایان این سال آثار و نشانه‌های آن را مشاهده خواهیم کرد. از همه‌ی کسانی که در این راه تلاش کردند و تلاش میکنند، تشکر می‌کنم.»

پس از این پیام نوروزی، رهبر انقلاب در سخنرانی خود در حرم مطهر امام رضا علیه السلام همزمان با آغاز سال جدید، ۱۰ اقدام عملی در اقتصاد مقاومتی را به دولت جهت اجرا پیشنهاد نمودند.

نامگذاری سال ۱۳۹۶ به نام «اقتصاد مقاومتی، تولید - اشتغال»

رهبر انقلاب در ادامه فعالیت‌های صورت گرفته در راستای اقتصاد مقاومتی، سال ۱۳۹۶ را به نام «اقتصاد مقاومتی، تولید - اشتغال» نامگذاری و از دستگاه‌ها و مسئولان خواستند نتایج فعالیت در این حوزه را در پایان سال به مردم اطلاع دهند. ایشان در بخشی از پیام نوروزی خود در این زمینه فرمودند:

«من در سال «اقدام و عمل» - که سال ۹۵ بود - از مسئولین محترم خواستم که ستادی برای اقدام و عمل تشکیل بدهند و تشکیل دادند؛ کارهای خوبی هم خوشبختانه انجام گرفت که گزارش آن را به ما دادند؛ لکن آنچه انجام گرفته است، با آنچه مورد انتظار مردم و مورد انتظار ما است، فاصله‌ی زیادی دارد ... اقتصاد مقاومتی یک مجموعه است؛ این مجموعه اگر فقط در زیر نام اقتصاد مقاومتی مورد توجه قرار بگیرد، ممکن است چندان منشأ اثر نباشد؛ من علاج را در این میبینم که این مجموعه را به نقاط مهم تقسیم کنیم و برای هر نقطه‌ی کلیدی و مهمی یک فصلی از زمان را قرار بدهیم، و از مسئولین و افراد شاخص و از آحاد مردم بخواهیم که همه‌ی همت خود را بر روی آن نقاط کلیدی متمرکز کنند؛ به نظر من علاج در این است که این نقطه‌ی کلیدی را امسال درست شناسایی کنیم. به اعتقاد من این نقطه‌ی کلیدی عبارت است از تولید، تولید داخلی؛ و اشتغال و عمدتاً اشتغال جوانان؛ اینها آن نقاط کلیدی اصلی است. اگر ما توانستیم روی این دو نقطه متمرکز بشویم و کارها را بر این اساس برنامه‌ریزی و دسته‌بندی بکنیم، تصوّر این است که کار به‌میزان زیادی جلو خواهد رفت و موفقیت‌های چشمگیر و محسوسی پیش خواهد آمد. من در سخنرانی ان‌شاءالله خصوصیت‌های را که بر این دو نقطه‌ی کلیدی و اساسی مترتب است توضیح خواهم داد؛ لذا من شعار امسال را «اقتصاد مقاومتی: تولید - اشتغال» قرار می‌دهم؛ یعنی اقتصاد مقاومتی عنوان کلی است، بعد تولید و اشتغال؛ این مجموع نقاطی است که بایستی همه بر روی آن متمرکز بشوند. مطالبه‌ی من و مطالبه‌ی مردم از مسئولین عزیز و محترم این است که بر روی این دو نقطه متمرکز بشوند و کارها را با برنامه‌ریزی انجام بدهند و ان‌شاءالله در پایان سال نتایج آن را بتوانند به مردم گزارش کنند.»

تشکیل کمیته اقتصاد مقاومتی در مجلس شورای اسلامی

در مجلس دهم، کمیته اقتصاد مقاومتی ذیل کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی در مهرماه ۱۳۹۵ شکل گرفت تا قوه مقننه نیز در این زمینه وارد عمل شود. بررسی دقیق و کارشناسی طرح‌ها، لوایح و موضوعات مرتبط با اقتصاد مقاومتی و ارائه نظرات مرتبط به کمیسیون اقتصادی، از جمله اهداف این کمیته بوده است.

در حال حاضر این کمیته به صورت مستمر با حضور نمایندگان مرتبط و مسئولین و کارشناسان تشکیل جلسه می‌دهد و مباحث مرتبط با اقتصاد مقاومتی طی آن طرح و پیگیری می‌شود.

پیگیری پیمان‌های پولی دوجانبه و تجارت دوجانبه، تامین مالی قراردادهای کلان نفتی از طریق بورس و با سرمایه‌های داخلی، تولید غذا بدون آب، بهبود حمایت‌های کارآمد از بخش کشاورزی از جمله خرید تضمینی، کمک به بهبود عملکرد ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، شفافیت در نظام بانکی و استقلال بانک مرکزی از شبکه بانکی، اصلاح نحوه تعرفه گذاری انرژی، حمایت از لوکوموتیوهای اقتصادی و بهبود فضای کسب و کار، بهبود وضعیت مسکن در کشور و اصلاح بازطراحی پروژه‌های عمرانی و تامین مالی آنها بدون بودجه دولت از مباحث مهمی است که در کمیته اقتصاد مقاومتی در دستور پیگیری قرار دارد.

بخش دوم

« مبانی رسمی اقتصاد مقاومتی »

اصول، سیاست‌ها و اقدامات عملی در رابطه با الگوی اقتصادی جمهوری اسلامی ایران

در این بخش ۵ اصل، ۲۴ ماده سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی و ۱۰ اقدام عملی مطرح شده توسط رهبر انقلاب برای تحقق اقتصاد مقاومتی بیان شده است که می‌توان از آن، به عنوان مبانی رسمی اقتصاد مقاومتی یاد کرد.

۵ اصل اقتصاد مقاومتی

در این راستا ایشان در سخنرانی مذکور ۵ اصل مهم و اساسی اقتصاد مقاومتی را به شرح زیر ارائه فرمودند:

اصل ۱- درونزایی: [اقتصاد مقاومتی] درون‌زا است. یعنی از دل ظرفیت‌های خود کشور ما و خود مردم ما می‌جوشد. رشد این نهال و این درخت، متکی است به امکانات کشور خودمان؛ درون‌زا به این معنا است.

اصل ۲- برونگرایی: این اقتصاد مقاومتی به این معنا نیست که ما اقتصاد خودمان را محصور می‌کنیم و محدود می‌کنیم در خود کشور؛ با اقتصادهای جهانی تعامل دارد، با اقتصادهای کشورهای دیگر با قدرت مواجه می‌شود.

اصل ۳- مردم محوری: اقتصاد مقاومتی مردم‌بنیاد است. یعنی بر محور دولت نیست و اقتصاد دولتی نیست، اقتصاد مردمی است؛ با اراده‌ی مردم، سرمایه‌ی مردم، حضور مردم تحقق پیدا می‌کند. دولتی نیست: به این معنا نیست که

رهبر انقلاب در سخنرانی ابتدای سال ۱۳۹۳ در حرم مطهر رضوی (ع) در خصوص اقتصاد مقاومتی دو نکته مهم بیان فرمودند:

۱- [اقتصاد مقاومتی] یک الگوی علمی متناسب با نیازهای کشور ما است اما منحصر به کشور ما هم نیست؛ یعنی بسیاری از کشورها، امروز با توجه به این تکانه‌های اجتماعی و زیر و روشن‌های اقتصادی‌ای که در این بیست سی سال گذشته اتفاق افتاده است، متناسب با شرایط خودشان به فکر یک چنین کاری افتاده‌اند.

۲- [اقتصاد مقاومتی] بهترین راه حل مشکلات اقتصادی کشور است اما معنای آن این نیست که ناظر به مشکلات کنونی کشور است، نه، این مال همیشه است. اقتصاد مقاومتی یعنی مقاوم‌سازی، محکم‌سازی پایه‌های اقتصاد؛ این چنین اقتصادی چه در شرایط تحریم، چه در شرایط غیر تحریم، بارور خواهد بود و به مردم کمک می‌کند.

چشم‌انداز بیست‌ساله و با رویکردی جهادی، انعطاف‌پذیر، فرصت‌ساز، مولد، درون‌زا، پیشرو و برون‌گرا به شرح زیر توسط رهبر انقلاب آیت‌الله خامنه‌ای ابلاغ گردید:

۱. تأمین شرایط و فعال‌سازی کلیه امکانات و منابع مالی و سرمایه‌های انسانی و علمی کشور به منظور توسعه کارآفرینی و به حداکثر رساندن مشارکت اتحاد جامعه در فعالیت‌های اقتصادی با تسهیل و تشویق همکاری‌های جمعی و تأکید بر ارتقاء درآمد و نقش طبقات کم‌درآمد و متوسط

۲. پیشتازی اقتصاد دانش‌بنیان، پیاده‌سازی و اجرای نقشه جامع علمی کشور و ساماندهی نظام ملی نوآوری به منظور ارتقاء جایگاه جهانی کشور و افزایش سهم تولید و صادرات محصولات و خدمات دانش‌بنیان و دستیابی به رتبه اول اقتصاد دانش‌بنیان در منطقه

۳. محور قرار دادن رشد بهره‌وری در اقتصاد با تقویت عوامل تولید، توانمندسازی نیروی کار، تقویت رقابت‌پذیری اقتصاد، ایجاد بستر رقابت بین مناطق و استان‌ها و به کارگیری ظرفیت و قابلیت‌های متنوع در جغرافیای مزیت‌های مناطق کشور

۴. استفاده از ظرفیت اجرای هدفمندسازی یارانه‌ها در جهت افزایش تولید، اشتغال و بهره‌وری، کاهش شدت انرژی و ارتقاء شاخص‌های عدالت اجتماعی

۵. سهم‌بری عادلانه عوامل در زنجیره تولید تا مصرف، متناسب با نقش آنها در ایجاد ارزش به ویژه با افزایش سهم سرمایه انسانی از طریق ارتقاء آموزش، مهارت، خلاقیت، کارآفرینی و تجربه

۶. افزایش تولید داخلی نهاده‌ها و کالاهای اساسی (بویژه در اقلام وارداتی) و اولویت دادن به تولید محصولات و خدمات راهبردی و ایجاد تنوع در مبادی تأمین کالاهای وارداتی با هدف کاهش وابستگی به کشورهای محدود و خاص

۷. تأمین امنیت غذا و درمان و ایجاد ذخایر راهبردی با تأکید بر افزایش کمی و کیفی تولید (مواد اولیه و کالا) مدیریت مصرف با تأکید بر اجرای سیاست‌های کلی اصلاح الگوی مصرف و ترویج مصرف کالاهای داخلی همراه

دولت در قبال آن مسئولیتی ندارد؛ چرا، دولت مسئولیت برنامه‌ریزی، زمینه‌سازی، ظرفیت‌سازی، هدایت و کمک دارد. کار اقتصادی و فعالیت اقتصادی دست مردم است، مال مردم است؛ اما دولت به‌عنوان یک مسئول عمومی نظارت می‌کند، هدایت می‌کند، کمک می‌کند. آن جایی که کسانی بخواهند سوءاستفاده کنند و دست به فساد اقتصادی بزنند، جلوی آنها را می‌گیرد؛ آنجایی که کسانی احتیاج به کمک دارند، به آنها کمک می‌کند. بنابراین آماده‌سازی شرایط، وظیفه‌ی دولت است؛ تسهیل می‌کند.

اصل ۴- دانش‌بنیانی: [اقتصاد مقاومتی] دانش‌بنیان است. یعنی از پیشرفت‌های علمی استفاده می‌کند، به پیشرفت‌های علمی تکیه می‌کند، اقتصاد را بر محور علم قرار می‌دهد؛ اینکه گفته می‌شود دانش‌محور، معنای آن این نیست که عناصر با تجربه‌ی صنعتگر یا کشاورز که در طول سال‌های متمادی کارهای بزرگی را بر اساس تجربه انجام داده‌اند، اینها نقش ایفا نکنند؛ نخیر، نقش بسیار مهمی هم به عهده‌ی اینها است.

اصل ۵- عدالت محوری: [اقتصاد مقاومتی] عدالت‌محور است. یعنی تنها به شاخص‌های اقتصاد سرمایه‌داری - [مثل] رشد ملی، تولید ناخالص ملی اکتفا نمی‌کند؛ در حالی که تولید ناخالص ملی یک کشوری خیلی هم بالا می‌رود، اما کسانی هم در آن کشور از گرسنگی می‌میرند! بنابراین شاخص عدالت عدالت اقتصادی و عدالت اجتماعی در جامعه یکی از شاخص‌های مهم در اقتصاد مقاومتی است، اما معنای آن این نیست که به شاخص‌های علمی موجود دنیا هم بی‌اعتنایی بشود؛ نخیر، به آن شاخص‌ها هم توجه می‌شود، اما بر محور «عدالت» هم کار می‌شود. عدالت در این بیان و در این برنامه به معنای تقسیم فقر نیست، بلکه به معنای تولید ثروت و ثروت ملی را افزایش دادن است.

سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی

در تاریخ ۲۹ بهمن ماه سال ۱۳۹۲، سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی در ۲۴ ماده با هدف تأمین رشد پویا و بهبود شاخص‌های مقاومت اقتصادی و دستیابی به اهداف سند

- با برنامه ریزی برای ارتقاء کیفیت و رقابت پذیری در تولید
۹. اصلاح و تقویت همه جانبه نظام مالی کشور با هدف پاسخگویی به نیازهای اقتصاد ملی، ایجاد ثبات در اقتصاد ملی و پیشگامی در تقویت بخش واقعی
۱۰. حمایت همه جانبه هدفمند از صادرات کالاها و خدمات به تناسب ارزش افزوده و با خالص ارز آوری مثبت از طریق:
- تسهیل مقررات و گسترش مشوقهای لازم
 - گسترش خدمات تجاری و ترانزیت و زیرساختهای مورد نیاز
 - تشویق سرمایه گذاری خارجی برای صادرات
 - برنامه ریزی تولید ملی متناسب با نیازهای صادراتی، شکل دهی بازارهای جدید و تنوع بخشی پیوندهای اقتصادی با کشورها به ویژه با کشورهای منطقه
 - استفاده از سازوکار مبادلات تهاتری برای تسهیل مبادلات در صورت نیاز
 - ایجاد ثبات روبه و مقررات در مورد صادرات با هدف گسترش پایدار سهم ایران در بازارهای هدف
۱۱. توسعه حوزه عمل مناطق آزاد و ویژه اقتصادی کشور به منظور انتقال فناوریهای پیشرفته، گسترش و تسهیل تولید، صادرات کالاها و خدمات و تأمین نیازهای ضروری و منابع مالی از خارج
۱۲. افزایش قدرت مقاومت و کاهش آسیب پذیری اقتصاد از طریق:
- توسعه پیوندهای راهبردی و گسترش همکاری و مشارکت با کشورهای منطقه و جهان بویژه همسایگان
 - استفاده از دیپلماسی در جهت حمایت از هدفهای اقتصادی
 - استفاده از ظرفیتهای سازمانهای بینالمللی و منطقه‌ای
۱۳. مقابله با ضربه پذیری درآمد حاصل از نفت و گاز از طریق:
- انتخاب مشتریان راهبردی
 - ایجاد تنوع در روشهای فروش
 - مشارکت دادن بخش خصوصی در فروش
 - افزایش صادرات گاز
 - افزایش صادرات برق

• افزایش صادرات پتروشیمی

• افزایش صادرات فرآوردههای نفتی

۱۴. افزایش ذخایر راهبردی نفت و گاز کشور به منظور اثرگذاری در بازار جهانی نفت و گاز و تأکید بر حفظ و توسعه ظرفیتهای تولید نفت و گاز به‌ویژه در میادین مشترک
۱۵. افزایش ارزش افزوده از طریق تکمیل زنجیره ارزش صنعت نفت و گاز، توسعه تولید کالاهای دارای بازاری بهینه (براساس شاخص شدت مصرف انرژی) و بالا بردن صادرات برق، محصولات پتروشیمی و فرآوردههای نفتی با تأکید بر برداشت صیانتی از منابع
۱۶. صرفه جویی در هزینههای عمومی کشور با تأکید بر تحول اساسی در ساختارها، منطقی سازی اندازه دولت و حذف دستگاههای موازی و غیر ضرور و هزینههای زائد
۱۷. اصلاح نظام درآمدهای دولت با افزایش سهم درآمدهای مالیاتی
۱۸. افزایش سالانه سهم صندوق توسعه ملی از منابع حاصل از صادرات نفت و گاز تا قطع وابستگی بودجه به نفت
۱۹. شفاف سازی اقتصاد و سالم سازی آن و جلوگیری از اقدامات، فعالیتها و زمینههای فسادزا در حوزههای پولی، تجاری، ارزی و ...
۲۰. تقویت فرهنگ جهادی در ایجاد ارزش افزوده، تولید ثروت، بهره وری، کارآفرینی، سرمایه‌گذاری و اشتغال مولد و اعطای نشان اقتصاد مقاومتی به اشخاص دارای خدمات برجسته در این زمینه
۲۱. تبیین ابعاد اقتصاد مقاومتی و گفتمان سازی آن به‌ویژه در محیطهای علمی، آموزشی و رسانه ای و تبدیل آن به گفتمان فراگیر و رایج ملی
۲۲. دولت مکلف است برای تحقق سیاستهای کلی اقتصاد مقاومتی با هماهنگی سازی و بسیج پویای همه امکانات کشور، اقدامات زیر را معمول دارد:
- شناسایی و به‌کارگیری ظرفیتهای علمی، فنی و اقتصادی برای دسترسی به توان آفندی و اقدامات مناسب

تمرکز کنند؛ آنها را باید شناسایی کنند و نقشه‌ی راه را مشخص کنند و تکلیف همه را معلوم بکنند.

اقدام ۲- احیا کردن تولید داخلی: امروز حدود شصت درصد از امکانات تولید ما معطل است، تعطیل است؛ بعضی‌ها با کمتر از ظرفیت کار می‌کنند، بعضی‌ها کار نمی‌کنند؛ بایستی ما تولید را زنده کنیم، تولید را احیاء کنیم.

اقدام ۳- خریدهای خارجی ما، قدرت تولید داخلی ما را تضعیف نکند: فرض بفرمایید ما می‌خواهیم مثلاً هواپیما وارد بکنیم یا خریداری بکنیم؛ به ما گفته می‌شود خود مسئولین دولتی می‌گویند- که اگر چنانچه فلان درصد از این قیمت را ما در صنایع داخلی هواپیما سرمایه‌گذاری کنیم، بیشتر از آنکه از خارج بخریم استفاده خواهیم کرد و تولید داخلی هم رشد پیدا می‌کند. اینکه ما همه‌چیز را از خارج وارد کنیم و نگاه نکنیم که این خرید ما، این واردات ما چه بلایی سر تولید داخلی می‌آورد خطا است؛ پس بنابراین در خریده‌ها کاری کنیم که تولید داخلی تضعیف نشود.

اقدام ۴- مدیریت منابع مالی که از بانک‌ها و مراکز خارجی به کشور وارد می‌شود: ما پول‌هایی داریم در خارج از کشور؛

• رصد برنامه‌های تحریم و افزایش هزینه برای دشمن

• مدیریت مخاطرات اقتصادی از طریق تهیه طرح‌های

واکنش هوشمند، فعال، سریع و بهنگام در برابر

مخاطرات و اختلال‌های داخلی و خارجی

۲۳. شفاف و روان سازی نظام توزیع و قیمت گذاری و روزآمدسازی

شیوه‌های نظارت بر بازار

۲۴. افزایش پوشش استاندارد برای کلیه محصولات داخلی و

ترویج آن

اقدامات عملی اقتصاد مقاومتی

رهبر انقلاب در سخنرانی ابتدای سال ۱۳۹۵ در حرم مطهر رضوی (ع)، ۱۰ اقدام عملی جهت تحقق اقتصاد مقاومتی را به شرح زیر جهت اجرا توسط دولت و دستگاه‌های مرتبط پیشنهاد فرمودند:

اقدام ۱- شناسایی فعالیت‌ها و زنجیره‌های اقتصادی مزیت‌دار کشور و تمرکز بر آنها: بعضی از فعالیت‌های اقتصادی در کشور اولویت‌دار، اهمیت دارد، مثل مادر می‌ماند و از آن، باب‌های متعدّد اقتصادی و تولیدی گشوده می‌شود؛ روی آنها بایست

مثلاً نفت فروخته‌ایم، پولش را به ما نداده‌اند. وقتی که این پول‌های موجود ما در خارج که حالا هر چند ده میلیاردی که هست برگشت، در مصارفی به کار نرود که این پول هدر بشود. این پولی است که وارد کشور می‌شود، کشور نیاز دارد و در درجه‌ی اول مثلاً تولید است؛ مواظب باشند این پولی که وارد می‌شود، هدر نرود، از بین نرود، صرف خریدهای بی‌مورد، صرف کارهای بی‌جا، صرف اسراف‌ها نشود.

اقدام ۵- دانش بنیان شدن بخش‌های مهم کشور: بخش نفت و گاز یا بخش تولید موتور که برای خودرو، برای هواپیما، برای قطار، برای کشتی مورد استفاده است، این بخش‌های حساس و مهم، دانش بنیان بشود. اینکه ما می‌گوییم اقتصاد دانش بنیان [این است]. جوان‌های ما، دانشمندان ما نشان داده‌اند که می‌توانند نوآوری کنند، می‌توانند ما را از آن سطحی که در فناوری داریم بالاتر ببرند. مثلاً فرض کنید که سطح موتور خودرو را با یک پیشرفتی بالا ببرد که فرض کنیم مصرفش کم بشود، یا موتور قطار را به فلان شکل به وجود بیاورد؛ می‌توانند. همین الان در کشور ما بنگاه‌های اقتصادی و تولیدی وجود دارند که کارهایی که آنها انجام می‌دهند و تولید می‌کنند، یا از مشابه خارجی‌اش بهتر است یا برابر آنها است؛ همین الان داریم؛ خب اینها را باید تقویت کرد.

اقدام ۶- بهره برداری از سرمایه‌گذاری‌های گذشته: ما در گذشته روی بعضی از بخش‌ها سرمایه‌گذاری کرده‌ایم؛ از آنها بهره‌برداری بشود و استفاده بشود. ما در زمینه‌ی نیروگاه‌سازی در کشور سرمایه‌گذاری خوبی کردیم؛ در زمینه‌ی پتروشیمی سرمایه‌گذاری خوبی کردیم. امروز کشور به نیروگاه احتیاج دارد، کشورهای دیگر هم به نیروگاه ارزانی که ما می‌سازیم احتیاج دارند. ما دیگر نرویم از بیرون نیروگاه بخریم وارد کنیم، یا افرادی بیاوریم برای ما نیروگاه درست کنند. این قسمت‌هایی که سرمایه‌گذاری شده است، برایش تلاش شده

است و زحمت کشیده شده است، احیاء بشود و از آنها استفاده بشود.

اقدام ۷- انتقال فناوری در معاملات خارجی: در همه‌ی معاملات خارجی‌ای که ما انجام می‌دهیم، انتقال فناوری را شرط کنیم. فرض کنید [اگر] یک وسیله‌ای را یا یک شیء تولیدی جدیدی را می‌خواهند بخرند، تولیدشده را نخرند، [بلکه] آن شیء را با فناوری مخصوص خودش تهیه کنند و بیاورند؛ فناوری را داخل کشور کنند.

اقدام ۸- مبارزه با فساد و قاچاق: با فساد مبارزه‌ی جدی بشود، با ویژه‌خواری مبارزه‌ی جدی بشود، با قاچاق مبارزه‌ی جدی بشود؛ اینها دارد به اقتصاد کشور لطمه می‌زند و ضررش را مردم می‌برند. اگر ما در مقابل آن مجموعه‌ای که فرض بفرمایید با زدوبست‌هایی در زمینه‌ی مسائل اقتصادی ویژه‌خواری می‌کنند، خودشان را از امتیازات ویژه برخوردار می‌کنند و یا دچار فساد پولی و مالی و اقتصادی می‌شوند، سهل‌انگاری کنیم، قطعاً کشور ضرر خواهد کرد؛ نباید سهل‌انگاری بشود. قاچاق همین جور است؛ مانع قاچاق [بشوند]. باید با قاچاق، به معنای واقعی کلمه مبارزه کنند.

اقدام ۹- بهره‌وری انرژی: گفته می‌شود اگر ما بتوانیم بهره‌وری انرژی را ارتقا بدهیم، بالا ببریم و صرفه‌جویی کنیم، ۱۰۰ میلیارد دلار صرفه‌جویی خواهد شد؛ مبلغ کمی نیست، مبلغ زیادی است؛ این را جدی بگیرند. البته شنیدم این، مصوبه‌ی مجلس هم هست؛ ارتقای بهره‌برداری از انرژی، مصوبه‌ی مجلس شورای اسلامی است.

اقدام ۱۰- حمایت از صنایع کوچک و متوسط: الان چندین هزار کارگاه و کارخانه‌ی متوسط و کوچک در کشور هست؛ آن چیزی که در متن جامعه اشتغال ایجاد می‌کند، تحرک ایجاد می‌کند و طبقات پایین را بهره‌مند می‌کند، همین صنایع کوچک و متوسط است؛ اینها را تقویت کنند و پیش ببرند.

بخش سوم

«الگوی اقتصاد مقاومتی، دکترین اقتصادی جمهوری اسلامی ایران»

دسته بندی مبانی اقتصاد مقاومتی بر اساس بخش های مختلف کشور

در این بخش بر اساس اصول ۵ گانه، سیاست های کلی ۲۴ ماده ای و ۱۰ اقدام عملی پیشنهاد شده توسط رهبر انقلاب برای تحقق اقتصاد مقاومتی، «دکترین اقتصاد مقاومتی» به عنوان یک الگوی منسجم در ۸ بخش و ۴۰ زیربخش ارائه شده است.

سازی، نحوه بسط و گسترش این الگو در لایه های مختلف اجتماعی به منظور تبیین و تکمیل آن را تشریح می نماید. در ادامه این ۸ بخش و زیربخش های آن مورد بررسی قرار گرفته است:

دولت و بودجه

یکی از مسائل مهم که مکاتب مختلف اقتصادی به آن پرداخته اند، نقش دولت در اقتصاد است. در حالت حداکثری، اندیشه های اقتصادی نقش برنامه ریزی و مدیریت متمرکز اقتصاد را برای دولت قائل شده اند؛ در حالت حداقلی نیز دولت باید از اقتصاد خارج شده و هیچگونه دخالتی در امور اقتصادی نداشته باشد. الگوی اقتصاد مقاومتی اما رویکردی متفاوت و هوشمندانه دارد و حالتی میانه را دنبال می کند. همچنین به تناسب وظایف دولت در اقتصاد، هزینه ها و درآمدهایی نیز برای دولت ها وجود دارد که بایستی به

اقتصاد مقاومتی الگویی اقتصادی است که در آن سازوکارها و سیاست های اقتصادی به نحوی طراحی و اجرا شود که در برخورد با تکان های داخلی و خارجی، سیستم اقتصادی انعطاف پذیر عمل کرده و بتواند به اهداف خود اعم از رشد اقتصادی پایدار، برقراری عدالت اقتصادی، کاهش وابستگی اقتصادی و افزایش توان رقابت پذیری جهانی دست یابد.

بر اساس ۵ اصل اساسی، ۲۴ ماده سیاست های کلی و ۱۰ اقدام عملی پیشنهادی رهبر انقلاب که در بخش قبل ارائه گردید، دکترین اقتصاد مقاومتی را می توان در ۸ بخش و ۴۰ زیربخش دسته بندی کرد.

این ۸ بخش عبارتند از: دولت و بودجه، نظام مالی، تولید داخلی، نفت و انرژی، تجارت خارجی، امنیت اقتصادی، مدیریت اقتصادی و گفتمان سازی.

۷ بخش اول به طراحی سیستم اقتصادی و سازوکارهای مرتبط با آن پرداخته و بخش آخر تحت عنوان گفتمان

بهترین شکل مدیریت شود تا دولت و اقتصاد را به اهداف خود برساند.

در الگوی اقتصاد مقاومتی، می‌توان ۳ مورد مرتبط با نقش دولت در اقتصاد و بازطراحی مجدد آن در الگوی اقتصاد مقاومتی و همچنین مدیریت هزینه‌ها و درآمدهای دولت استخراج نمود. این موارد در ادامه توضیح داده شده است:

۱. نقش دولت: اینکه دولت چگونه در اقتصاد ورود داشته باشد، مسئله مهمی است که در اصل ۳ اقتصاد مقاومتی به آن اشاره شده است. بر این اساس، برنامه‌ریزی، زمینه‌سازی، ظرفیت‌سازی، هدایت، کمک، تسهیل‌گری و نظارت در اقتصاد و خروج از تصدی‌گری و انجام امور غیرحاکمیتی، به عنوان نقش دولت در الگوی اقتصاد مقاومتی مدنظر است.

۲. درآمدهای دولت: مدیریت درآمدهای دولت با توجه به نقشی که در اقتصاد دارد، از مواردی است که در ماده ۱۷ و ۱۸ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی به آن اشاره شده است. افزایش سهم مالیات از درآمدهای دولت و کاهش وابستگی بودجه به درآمدهای حاصل از نفت و گاز، در این حوزه مدنظر است.

۳. هزینه‌های دولت: مدیریت هزینه‌های دولت با توجه به نقشی که در اقتصاد دارد، از مواردی است که در ماده ۱۶ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی به آن اشاره شده است. کاهش هزینه‌های عمومی دولت و کشور و همچنین اصلاح ساختار و اندازه دولت و نهادهای حاکمیتی و کوچک‌سازی آن، در این حوزه مدنظر است.

نظام مالی

نظام مالی از بانک، بورس، بیمه، صندوق‌های اعتباری و ضمانتی و نهادهای سیاستگذار و حاکمیتی در این حوزه تشکیل می‌شود. این نظام یکی از مهمترین نقش‌ها را در اقتصاد بر عهده دارد چرا که تعامل میان بازار پول و بازار کالا را در اقتصاد مدیریت می‌کند.

هر چه این نظام هماهنگ‌تر کار کند و کارآمدتر باشد، منابع

مالی به نحو بهتری به تولید و فضای حقیقی اقتصاد تخصیص یافته و در نتیجه، اقتصاد با سرعت بیشتری رو به جلو حرکت می‌کند.

در الگوی اقتصاد مقاومتی، می‌توان ۳ مورد مرتبط با نظام مالی و اصلاح آن با توجه به الگوی اقتصاد مقاومتی استخراج نمود که پیاده‌سازی آن، به ایجاد نظام مالی مدنظر در اقتصاد مقاومتی منجر خواهد شد. این موارد در ادامه توضیح داده شده است:

۱. بانک: بانک یکی از شریان‌های اصلی اقتصاد است که وظیفه دارد منابع را از طریق سپرده‌های مردمی تجهیز نموده و در اختیار متقاضیان در حوزه تولید و بازرگانی قرار دهد. موارد مرتبط با بانک و نظام بانکی، در ماده ۹ و ۱۹ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی مورد توجه قرار گرفته است. اصلاح نظام بانکی کشور و ایجاد شفافیت اطلاعاتی در آن در تعامل با بازار سرمایه و نظام بیمه با هدف پاسخگویی به نیازهای اقتصاد ملی و ایجاد ثبات اقتصادی جهت تقویت بخش واقعی، موضوع این بخش است.

۲. بورس: بورس نهادی است که باید تامین مالی بلندمدت تولید را بر عهده داشته باشد و بتواند منابع عمومی را به صورت مستقیم با کمترین هزینه به بخش واقعی اقتصاد برساند. موارد مرتبط با بورس و نهادهای مرتبط، در ماده ۹ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی مورد توجه قرار گرفته است. اصلاح بازار سرمایه کشور در تعامل با نظام بانکی و بیمه‌ای با هدف پاسخگویی به نیازهای اقتصاد ملی و ایجاد ثبات اقتصادی برای تقویت بخش واقعی، موضوع این بخش است.

۳. بیمه و ضمانت: نهادهای بیمه‌ای و ضمانتی در کشور این نقش را برعهده دارند که ریسک تولیدکنندگان، مصرف‌کنندگان و سرمایه‌گذاران را کاهش داده و تقاضای پولی ایشان را مدیریت و تسهیل نمایند. موارد مرتبط با بیمه و ضمانت، در ماده ۹ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی مورد توجه قرار گرفته است. اصلاح

و جلوگیری از به حاشیه رفتن آن‌ها، در ایجاد توانمندی برای تولید داخلی ضروری است. این مهم در اصل ۱ و ماده ۲۲ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی مورد اشاره قرار گرفته است. شناسایی، به کارگیری و حمایت از ظرفیت‌های داخلی و درونزای کشور از جمله صنایع دریایی، هوایی، دارویی، حمل و نقل، ترانزیت، گردشگری و ... به منظور افزایش درآمد و اشتغال و همچنین افزایش توان آفندی کشور، در این حوزه مدنظر است.

۴. صنایع کوچک و متوسط: صنایع کوچک و متوسط به عنوان خط مقدم اقتصاد و تولید داخلی کشور که در متن جامعه اشتغال ایجاد می‌کند، مطرح است. حمایت از این صنایع به صورت عام در اقدام ۲ و به صورت خاص در اقدام ۱۰ اقتصاد مقاومتی مورد اشاره قرار گرفته است. حمایت از صنایع کوچک و متوسط، احیای ظرفیت‌های تولیدی و تقویت آن، در این حوزه مدنظر است.

۵. پیشران‌های اقتصادی: حمایت از صناعی که می‌توانند نقش لوکوموتیو اقتصادی را ایفا نموده و دیگر صنایع و تولیدات کشور را به حرکت درآورند، در توانمند کردن تولید داخلی حائز اهمیت است. این مهم در اقدام ۱ اقتصاد مقاومتی مورد اشاره قرار گرفته است. شناسایی و حمایت از فعالیت‌های اقتصادی مادر و اولویت‌دار از جمله بخش مسکن، به منظور به حرکت درآوردن دیگر بخش‌های تولیدی کشور، در این حوزه مدنظر است.

۶. زنجیره تامین: زنجیره تامین از تهیه مواد اولیه گرفته تا فروش، فرآیندی است که در ایجاد تسهیل برای تولیدات داخلی موثر است و نقش اثرگذاری دارد. در ماده ۵ و ۲۳ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی به این مهم اشاره شده است. طراحی زنجیره تولید تا مصرف به منظور سهم بری عادلانه عوامل زنجیره متناسب با نقش آنها در ایجاد ارزش و همچنین ایجاد شفافیت در نظام توزیع و قیمت گذاری محصولات و نظارت هدفمند بر بازار، موضوع این بخش است.

۷. بهره وری و کیفیت: افزایش بهره وری در فرآیند تولید و همچنین افزایش کیفیت محصولات تولیدی، در افزایش

نظام بیمه ای و ضمانت کشور در تعامل با نظام بانکی و بازار سرمایه با هدف پاسخگویی به نیازهای اقتصاد ملی و ایجاد ثبات اقتصادی برای تقویت بخش واقعی، موضوع این بخش است.

تولید داخلی

ایجاد و تقویت توانایی در کشور برای تولید کالاها و خدمات متعدد، اقدامی است که منجر به افزایش رقابت پذیری، پایداری و رشد اقتصاد خواهد شد. بنابراین استفاده از همه ظرفیت‌های کشور در حمایت از تولید داخلی، یکی از مهمترین راهبردهای اقتصاد مقاومتی است.

در الگوی اقتصاد مقاومتی، می‌توان ۱۰ مورد مرتبط با تولید داخلی استخراج نمود که نشان از اهمیت این بخش دارد. این موارد در ادامه توضیح داده شده است:

۱. مردم محوری: یکی از مواردی که موجب افزایش ظرفیت و توان تولید داخلی خواهد شد، استفاده از ظرفیت مردم و نقش آفرینی مردم است. این مهم در اصل ۳ اقتصاد مقاومتی و ماده ۱ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی مورد اشاره قرار گرفته است. طراحی سازوکارها، فراهم کردن شرایط و امکانات، تسهیل گری و تامین منابع مالی برای نقش آفرینی مردم در حوزه‌های مختلف اقتصادی اعم از تولید، سرمایه‌گذاری و کارآفرینی، در این حوزه مدنظر است.

۲. دانش بنیانی: دانش بنیان کردن بخش‌های مختلف اقتصاد و ایجاد ارزش افزوده اقتصادی از طریق دانش به جای منابع دیگر تولید، در ایجاد پایداری و رشد و تعالی اقتصادی موثر است. این مهم در اصل ۴ اقتصاد مقاومتی، ماده ۲ سیاست‌های کلی و اقدام ۵ اقتصاد مقاومتی مورد اشاره قرار گرفته است. پیاده سازی و اجرای نقشه جامعه علمی کشور، ساماندهی نظام ملی نوآوری، افزایش سهم تولید و صادرات محصولات و خدمات دانش بنیان و همچنین بالابردن سطح فناوری کشور با دانش بنیان کردن بخش‌های مهم اقتصادی موضوع این بخش است.

۳. ظرفیت‌های داخلی: استفاده از تمامی ظرفیت‌های داخلی

پایداری و رقابت پذیری اقتصاد نقش حائز اهمیتی دارد. در ماده ۳ و ۸ و ۲۴ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی به این مهم اشاره شده است. رشد بهره‌وری در اقتصاد با تقویت عوامل تولید، ارتقای کیفیت تولید و افزایش پوشش استاندارد برای کلیه محصولات داخلی، در این حوزه مدنظر است.

۸. آمایش سرزمین: طراحی نقشه تولیدی کشور مبتنی بر شرایط مناطق مختلف، منجر به صرفه جویی در منابع و افزایش بازدهی تولید می‌شود. این مهم در ماده ۳ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی مورد اشاره قرار گرفته است. شناسایی مزیت‌های اقتصادی مناطق مختلف کشور و به کارگیری و استفاده از آنها، در این حوزه مدنظر است. ۹. مدیریت مصرف: استفاده مردم از تولیدات داخلی به جای تولیدات خارجی، حمایتی بی بدیل از تولید است؛ با این حال مصرف بی رویه و خارج از الگوی صحیح مواد اولیه، واسطه‌ای و مصرفی، منابع و تولیدات داخلی را با مشکل مواجه می‌کند. ماده ۸ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی به این مهم پرداخته است. مدیریت مصرف با اجرای سیاست‌های کلی اصلاح الگوی مصرف و ترویج مصرف تولیدات داخلی، موضوع این بخش است.

۱۰. فرهنگ سازی: فرهنگ کار و کارآفرینی در جامعه بایستی محترم شمرده شده و ارج نهاده شود تا تولیدکنندگان داخلی، انگیزه بیشتری داشته باشند و مردم نیز به سمت ایجاد مشاغل تولیدی حرکت کنند. ماده ۲۰ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی به این مهم اشاره دارد. گسترش فرهنگ تولید ثروت، بهره‌وری، کارآفرینی و اشتغال مولد، در این حوزه مدنظر است.

نفت و انرژی

یکی از ظرفیت‌های خدادادی اقتصاد کشور، منابع طبیعی و توان تولید انرژی‌های مختلف از جمله نفت، گاز و برق است. استفاده صحیح از این ظرفیت که کشورهای زیادی از آن بی بهره‌اند، منجر به رشد و شکوفایی قابل توجه اقتصاد می‌شود؛ در مقابل استفاده نادرست از آن، اقتصاد کشور را در

حالت ناپایدار قرار می‌دهد و منجر به شرایطی مشابه رکود تورمی در دوره‌های مختلف می‌شود. در الگوی اقتصاد مقاومتی، می‌توان ۵ مورد مرتبط با حوزه نفت و انرژی را استخراج نمود. این موارد در ادامه توضیح داده شده است:

۱. نفت و گاز: نفت و گاز از منابع طبیعی اصلی کشور است که بایستی به درستی استخراج شده و از درآمدهای آن در جهت افزایش قدرت اقتصادی و ثروت آفرینی استفاده شود. در ماده ۱۳ و ۱۴ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی به این مهم اشاره شده است. افزایش ذخایر راهبردی نفت و گاز و توسعه ظرفیت‌های تولید به ویژه در میادین مشترک و همچنین حراست از پایداری درآمدهای نفتی و گازی با انتخاب مشتریان راهبردی، ایجاد تنوع در روش‌های فروش و مشارکت دادن بخش خصوصی در فروش، در این حوزه مدنظر است.

۲. پتروشیمی و فرآورده‌های نفتی: ایجاد ارزش افزوده از طریق منابع طبیعی کشور، درآمدزایی از این نعمت‌های خدادادی را افزایش داده و منجر به افزایش اشتغال و رشد اقتصادی می‌شود. در ماده ۱۳ و ۱۵ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی به این مهم اشاره شده است. افزایش تولید و صادرات پتروشیمی و فرآورده‌های نفتی به منظور افزایش ارزش افزوده حاصل از نفت و گاز و همچنین تکمیل زنجیره ارزش آن، در این حوزه مدنظر است.

۳. برق و نیروگاه: استفاده از ظرفیت نیروگاهی کشور در تولید برق و صادرات آن، در حوزه انرژی کشور حائز اهمیت است. این مهم در ماده ۱۳ و ۱۵ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی و اقدام ۶ اقتصاد مقاومتی مورد اشاره قرار گرفته است. افزایش صادرات برق و استفاده از ظرفیت‌های داخلی به ویژه در حوزه نیروگاه سازی، موضوع این بخش است.

۴. هدفمندی یارانه‌ها: طرح بزرگ هدفمندی یارانه با هدف کاهش مصرف انرژی کشور و واقعی سازی قیمت آن و همچنین توزیع عادلانه این ثروت اجرا شد. با این حال ادامه این طرح در رسیدن کامل به اهداف خود نیازمند اصلاح آن است. این مهم در ماده ۴ سیاست‌های کلی

تولید داخلی است که باید مورد حمایت قرار گیرد؛ اما این حمایت بایستی هوشمندانه و توانبخش باشد. در ماده ۱۰ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی به این مهم اشاره شده است. حمایت هدفمند از صادرات به تناسب ارزش افزوده و خالص ارزشی مثبت با تسهیل مقررات و ثبات رویه در قانونگذاری، سیاست‌های تشویقی، گسترش خدمات تجاری و تامین زیرساخت‌های مورد نیاز و همچنین شکل دهی بازارهای جدید صادراتی به ویژه در منطقه، موضوع این بخش است.

۳. قراردادهای خارجی: مدیریت قراردادهای تجاری و اقتصادی کشور با دیگر کشورها به گونه ای که منجر به افزایش قدرت اقتصادی و ارزش افزوده برای ظرفیت‌های داخلی گردد، جهت کاهش وابستگی اقتصادی و افزایش توانمندی‌های داخلی ضروری است. در ماده ۱۰ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی و اقدام ۳ و ۷ اقتصاد مقاومتی به این مهم اشاره شده است. برنامه ریزی برای سرمایه‌گذاری خارجی با هدف صادرات و استفاده از فرصت خریدها و معاملات خارجی برای حمایت از تولید داخلی و با شرط انتقال فناوری ضمن آن، موضوع این بخش است.

۴. مناطق آزاد و ویژه: مناطق آزاد و ویژه اقتصادی، یکی از ظرفیت‌های گسترش تجارت خارجی در کشور است که بایستی به بهترین شکل در جهت افزایش قدرت اقتصادی مورد استفاده قرار گیرند. در ماده ۱۱ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی به این مهم اشاره شده است. توسعه حوزه عمل مناطق آزاد و ویژه اقتصادی با هدف انتقال فناوری‌های پیشرفته و گسترش و تسهیل تولید و صادرات کالا و خدمات و تامین نیازهای ضروری و منابع مالی از خارج کشور، موضوع این بخش است.

۵. ارز خارجی: مدیریت عرضه و تقاضای ارز خارجی و کاهش وابستگی به ارزهای خاص از جمله دلار و یورو، اقدام مهمی در جهت کاهش وابستگی تجاری و اقتصادی است. در ماده ۱۰ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی و اقدام ۴ اقتصاد مقاومتی، به این مهم اشاره شده است. استفاده از سازوکارهایی از جمله مبادلات تهاتری برای کاهش نیاز به

اقتصاد مقاومتی مورد اشاره قرار گرفته است. استفاده از ظرفیت اجرای طرح هدفمندسازی یارانه‌ها و تکمیل و بهبود آن در جهت افزایش تولید، اشتغال، بهره‌وری، کاهش شدت انرژی و ارتقای شاخص‌های اجتماعی، موضوع این بخش است.

۵. بهره‌وری انرژی: بهره‌وری در تولید و مصرف انرژی در همه حوزه‌ها، ظرفیت صرفه جویی بسیار بالایی را در کشور ایجاد می‌نماید. این مهم در ماده ۱۵ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی و اقدام ۹ اقتصاد مقاومتی مورد اشاره قرار گرفته است. توسعه تولید کالاهای دارای بازدهی بهینه بر اساس شاخص شدت مصرف انرژی و ارتقای بهره‌وری انرژی در همه حوزه‌ها، موضوع این بخش است.

تجارت خارجی

تجارت خارجی به عنوان مهمترین بستر تعامل اقتصادی کشور با دیگر کشورها، نیازمند طراحی هوشمندانه است؛ در واقع طراحی رژیم تجاری کشور بر اساس الگوی اقتصاد مقاومتی به این معنا که تعاملات تجاری با چه کشورهایی، در چه محصولاتی، در چه سطحی و با چه سیاست‌هایی باید انجام شود، بسیار مهم و موثر است و منجر به افزایش قدرت اقتصادی کشور و پایداری اقتصادی می‌گردد.

در الگوی اقتصاد مقاومتی، ۷ مورد مرتبط با تجارت خارجی مورد توجه قرار گرفته است. این موارد در ادامه توضیح داده شده است:

۱. رژیم تجاری: طراحی رژیم تجاری کشور به صورت هوشمندانه، تعاملات اقتصادی کشور با دیگر کشورها را مدیریت می‌کند. در اصل ۲ اقتصاد مقاومتی و ماده ۶ و ۱۲ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی به این مهم اشاره شده است. طراحی رژیم تجاری کشور با ایجاد تنوع در مبادی تامین کالاهای وارداتی و صدور کالاهای صادراتی به منظور کاهش وابستگی به کشورهای محدود و خاص و توسعه پیوندهای راهبردی با کشورها به ویژه کشورهای منطقه، موضوع این بخش است.

۲. صادرات و سیاست‌های حمایتی: صادرات موتور محرک

ارز در تجارت و ایجاد شفافیت در حوزه ارزی کشور، موضوع این بخش است.

۶. شفافیت تجاری: ایجاد شفافیت در فرآیندهای تجاری کشور، علاوه بر جلوگیری از فساد منجر به برنامه ریزی صحیح و گسترش رقابت پذیری و تسریع در امور تجاری می گردد. در ماده ۱۹ سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی به این مهم اشاره شده است. افزایش شفافیت در حوزه تجاری کشور و استفاده از ظرفیت های گمرک و دیگر نهادهای مرتبط در این زمینه، موضوع این بخش است.

۷. قاچاق کالا: جلوگیری از قاچاق کالا به منظور حمایت از تولیدات داخلی و همچنین جلوگیری از فساد تجاری، حائز اهمیت است. این مهم در اقدام ۸ اقتصاد مقاومتی مورد اشاره قرار گرفته است. طراحی سازوکارها و انجام اقداماتی برای مبارزه جدی با قاچاق، موضوع این بخش است.

امنیت اقتصادی

یکی از مهمترین نتایج اجرای اقتصاد مقاومتی، ایجاد امنیت اقتصادی است. امنیت اقتصادی به این معناست که خانوارها و بنگاه های اقتصادی، در تامین کالاها و خدمات اساسی و مورد نیاز خود با مشکل مواجه نشوند، انجام فعالیت های اقتصادی با مخاطرات غیر قابل پیش بینی روبرو نباشد و فضای اقتصاد از نوسان بیش از حد دور باشد.

بر اساس مطالعات علمی، امنیت اقتصادی عبارت است از آزادی از هر نوع ترس، شک و ابهام در بلاجرا مانند تعهدات و مطالبات و در عین حال، حصول اطمینان از برخورداری از ثمره فعالیت هایی که در زمینه تولید ثروت و توزیع و مصرف آن صورت می گیرد.

امنیت اقتصادی، وضعیت باثباتی از شرایط و ساختار فعلی و افق معلوم و روشنی از آینده است که در آن فرد، جامعه، سازمان و دولت احساس رهایی از خطر کرده و به طور بهینه می توانند به تولید، توزیع و مصرف ثروت بپردازند. به عبارت دیگر یک جامعه را زمانی می توان از لحاظ اقتصادی ایمن دانست که ثبات در آن جامعه وجود داشته و خانوارها و بنگاه ها به عنوان مهم ترین نهادهای اقتصاد و بازار بتوانند در محیط

رقابتی سالم و با میزان اطلاعات یکسان، به بهینه سازی رفتار خود بپردازد.

در الگوی اقتصاد مقاومتی، می توان ۵ مورد مرتبط با امنیت اقتصادی استخراج نمود که اجرای آنها، به تحقق اقتصاد مقاومتی و در نتیجه امنیت اقتصادی منجر خواهد شد. این پنج مورد در ادامه توضیح داده خواهد شد:

۱. نیازهای اساسی: این مورد از امنیت اقتصادی در ماده ۶ سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی مورد اشاره قرار گرفته است. افزایش تولید داخلی نهاده ها و کالاهای اساسی بویژه در اقلام وارداتی و همچنین ایجاد تنوع در مبادی وارداتی این قبیل محصولات (در صورت عدم وجود توان تولید) به منظور کاهش مخاطرات ناشی از عدم تامین آن در شرایط مختلف، کاهش وابستگی به کشورهای خاص در تامین این نیازها و در نتیجه افزایش امنیت اقتصادی، در این حوزه مدنظر است. از جمله مصادیق این مورد می توان به نیازهای اصلی و اساسی خانوار مانند غذا و مسکن اشاره کرد.

۲. اقلام راهبردی: این مورد از امنیت اقتصادی نیز در ماده ۶ سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی مورد اشاره قرار گرفته است. اولویت دادن به تولید محصولات و خدمات راهبردی و ایجاد تنوع در مبادی تامین کالاهای وارداتی آن (در صورت عدم وجود توان تولید) به منظور کاهش مخاطرات ناشی از عدم تامین آن در شرایط مختلف، کاهش وابستگی به کشورهای خاص در تامین این نیازها و در نتیجه افزایش امنیت اقتصادی، در این حوزه مدنظر است. از جمله مصادیق این مورد می توان به مواد اولیه مورد نیاز و فناوری های کلیدی صنایع اشاره کرد.

۳. امنیت غذایی: این مورد از امنیت اقتصادی در ماده ۷ سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی مورد اشاره قرار گرفته است. تامین امنیت غذایی کشور از طریق ایجاد ذخایر راهبردی، افزایش کمی و کیفی تولید و فراهم کردن زیرساخت های مورد نیاز آن، در این حوزه مدنظر است. ۴. امنیت درمانی: این مورد از امنیت اقتصادی نیز در ماده ۷ سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی مورد اشاره قرار

این چهار مورد در ادامه توضیح داده خواهد شد:

۱. شفافیت اطلاعات: دسترسی به اطلاعات شفاف جهت برنامه ریزی در اقتصاد و مدیریت آن، هم نیاز دولت است و هم نیاز بنگاه‌ها. لذا ضروری است در بخش‌های مختلف اقتصاد، اطلاعات به صورت شفاف تولید شده و در اختیار عموم قرار گیرد. این اقدام موجب جلوگیری از فسادهای ناشی از عدم شفافیت اطلاعات نیز خواهد شد. در مواد ۱۹ و ۲۳ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی به این مهم اشاره شده است. راه اندازی سازوکارهای شفافیت‌زا و سامانه‌های اطلاعاتی در حوزه‌های مختلف که زمینه برنامه ریزی و کاهش فساد در اقتصاد را فراهم می‌آورد، در این حوزه مدنظر است.

۲. مدیریت یکپارچه: جلوگیری از تعدد نهادی در تصمیم‌گیری‌های اقتصادی و ایجاد یک فرماندهی اقتصادی واحد جهت یکپارچه سازی تصمیمات و رویکرد اقتصادی کشور، از موارد مهم در مدیریت اقتصادی است که در ماده ۲۲ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی مورد اشاره قرار گرفته است. مدیریت یکپارچه اقتصادی به منظور رصد وضعیت کشور، برنامه ریزی برای واکنش نسبت به مخاطرات احتمالی داخلی و خارجی و تصمیم‌گیری در خصوص آنها، در این حوزه مدنظر است.

۳. سازمان‌های بین‌المللی: نحوه تعامل با سازمان‌های خارجی در حوزه اقتصاد و طراحی نوع تعاملات و ارسال و دریافت اطلاعات و دیگر منابع از آنها، موضوعی حائز اهمیت در مدیریت اقتصادی است که عدم توجه به آن، موجب می‌شود تا کشور در معرض مخاطرات مختلف قرار گیرد. در ماده ۱۲ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی به این مهم اشاره شده است. استفاده از ظرفیت‌های دیپلماسی و سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای به منظور کاهش آسیب پذیری و افزایش قدرت اقتصادی، در این حوزه تاکید شده است.

۴. شاخص‌های اقتصادی: به منظور کنترل و ارزیابی حرکت اقتصادی کشور، ضروری است شاخص‌هایی متناسب با اهداف ملی تدوین گردد. این مهم در اصل ۵ اقتصاد

گرفته است. تامین امنیت درمانی کشور از طریق ایجاد ذخایر راهبردی، افزایش کمی و کیفی تولید و فراهم کردن زیرساخت‌های مورد نیاز آن، در این حوزه مدنظر است. ۵. مفاسد اقتصادی: این مورد از امنیت اقتصادی در اقدام ۸ اقتصاد مقاومتی مورد اشاره قرار گرفته است. طراحی سازوکارها و انجام اقداماتی برای مبارزه جدی با فسادهای پولی و مالی و زدوبست‌های اقتصادی و ویژه خواری به منظور ایجاد امنیت عمومی در فضای اقتصادی کشور و بازار و کسب و کار، در این حوزه مدنظر است.

مدیریت اقتصادی

در ادبیات مدیریت، تعاریف متعددی برای مفهوم مدیریت اقتصادی ارائه شده است. با این حال به طور ساده می‌توان گفت که مدیریت، تخصیص منابع یک سازمان اعم از سرمایه انسانی، مالی، تجهیزات و ... به کارهای متفاوت جهت رسیدن به اهداف است. برنامه ریزی، سازماندهی، رهبری، هماهنگی و کنترل، از وظایف اصلی مدیریت است که در ادبیات علمی این حوزه بیان می‌شود و عمده صاحب نظران این حوزه در آن اتفاق نظر دارند.

با این تعاریف، اقتصاد نیز از بعد کلان نیازمند مدیریت است؛ به این معنا که باید منابع اقتصادی اعم از پولی و غیرپولی و به ویژه سرمایه‌های انسانی، به مهمترین کارها تخصیص یابد تا اهداف نظام مدنظر برآورده شود. در واقع برنامه ریزی، سازماندهی، رهبری، هماهنگی و کنترل اقتصاد، وظایفی هستند که در مدیریت اقتصادی مطرح بوده و بایستی به آن پرداخته شود.

این که اطلاعات به چه شکل تامین شود، سازماندهی فعالان اقتصادی کلان و خرد چگونه انجام شود، ارتباطات با داخل و خارج نظام اقتصادی چگونه باشد و خروجی‌های این نظام با چه شاخصی سنجیده شود، از مسائلی است که در این حوزه مدنظر است.

در الگوی اقتصاد مقاومتی، می‌توان ۴ مورد مرتبط با مدیریت اقتصادی استخراج نمود که اجرای آنها، به ایجاد نظام مدیریت اقتصادی مدنظر در اقتصاد مقاومتی منجر خواهد شد.

مقاومتی مورد اشاره قرار گرفته است. بررسی وضعیت اقتصادی کشور و میزان تحقق اقتصاد مقاومتی با استفاده از شاخص‌های مختلف اقتصادی مانند شاخص عدالت که مبتنی بر چشم اندازهای کشور است، علاوه بر رصد شاخص‌های متعارف مثل رشد اقتصادی، در این حوزه مدنظر است.

گفتمان سازی

رویکرد و الگوی اقتصادی کشور، بایستی در همه سطوح ترویج و گفتمان سازی شود تا اقشار مختلف ضمن شناخت آن، خود را در حد توان و جایگاه با آن تطبیق دهند و در این حوزه اثرگذاری داشته باشند. بنابراین گفتمان سازی اقتصاد مقاومتی به عنوان الگوی اقتصادی کشور، در این همراهی عمومی حائز اهمیت است.

در الگوی اقتصاد مقاومتی، می‌توان ۳ مورد مرتبط با گفتمان سازی اقتصاد مقاومتی را استخراج نمود. این سه مورد عبارتند از:

۱. گفتمان علمی: وارد کردن الگوی اقتصاد مقاومتی به مطالعات و پژوهش‌های علمی و دانشگاهی، در تدقیق و توسعه این الگو موثر است. این مهم در ماده ۲۱ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی مورد اشاره قرار گرفته است. تبیین ابعاد اقتصاد مقاومتی و گفتمان سازی

۲. گفتمان آموزشی: وارد کردن الگوی اقتصاد مقاومتی به مفاد دوره‌های مختلف آموزشی در کشور جهت افزایش آگاهی عمومی از این الگو و همراهی با آن توسط عموم جامعه حائز اهمیت است. در ماده ۲۱ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی به این مهم اشاره شده است. تبیین ابعاد اقتصاد مقاومتی و گفتمان سازی آن در محیط‌های آموزشی از طریق برگزاری برنامه‌های آموزشی و اصلاح مفاد درسی آموزش پایه و عالی و ... به منظور تبدیل به گفتمان فراگیر و رایج ملی، موضوع این بخش است.
۳. گفتمان رسانه ای: وارد کردن الگوی اقتصاد مقاومتی به زمینه‌های فعالیت رسانه ای در کشور جهت پیگیری مستمر اجرای این الگو و ارزیابی آن، در رسیدن این الگو به اهدافش حائز اهمیت است. در ماده ۲۱ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی به این مهم اشاره شده است. تبیین ابعاد اقتصاد مقاومتی و گفتمان سازی آن در محیط‌های رسانه ای از طریق انتشار مباحث مرتبط با اقتصاد مقاومتی در رسانه‌ها و جریان سازی رسانه ای و ... به منظور تبدیل به گفتمان فراگیر و رایج ملی، موضوع این بخش است.

فصل دوم

نقد و بررسی

اقدامات ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی

در این فصل اقدامات ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی طی ۲ سال اخیر مورد نقد و بررسی قرار گرفته است. در ۳ بخش ابتدایی فصل، ضمن بررسی ۳ مأموریت اصلی ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی به عنوان «فرمانده» اقتصاد ایران، اقدامات انجام شده توسط این ستاد از آغاز فعالیت تاکنون بررسی شده و نحوه نظارت و ارزیابی و گزارش‌های عملکرد ارائه شده مورد بازبینی قرار گرفته است. در ۳ بخش پایانی فصل نیز، سه مورد از مهمترین اقدامات ستاد عبارت از بسته‌های حمایت از توسعه صادرات غیرنفتی، مصوبات اشتغال و بسته رونق تولید و اشتغال ارزیابی شده است.

بخش اول

«ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی؛ فرمانده اقتصاد ایران»

بررسی ۳ ماموریت مهم ستاد برای تحقق اقتصاد مقاومتی

بر اساس فرموده‌های رهبر انقلاب و ماموریت‌های محوله توسط ایشان به ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، «فرماندهی اقتصاد از فکر تا عمل»، «انجام کارهای فوق العاده اقتصادی» و «پایش گری و نظارت بر اقدامات دستگاه‌ها» ۳ ماموریت مهم این ستاد است. بنابراین می‌توان گفت که ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی در میان دستگاه‌های اقتصادی و نهادهای موجود، تنها نهادی است که از لحاظ ماموریت بایستی مسئولیت «فرماندهی اقتصاد ایران» را بر عهده داشته باشد و زمینه تحقق اقتصاد مقاومتی را از این طریق فراهم آورد.

• ایجاد هماهنگی بین دستگاه‌های اجرایی مختلف مجری سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی برای عملیاتی کردن برنامه‌های مصوب

• شناسایی و معرفی موانع اجرایی یا قوانین و مقررات مغایر

• ایجاد ساز و کار مناسب به منظور تشخیص و تعیین اولویت‌ها برای تخصیص بهینه منابع محدود

این ستاد به تبع تأکیدات رهبر انقلاب در تاریخ ۳۱ شهریور ۹۴ به «ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی» تغییر نام داد.

۳ ماموریت ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی

آیت‌الله خامنه‌ای رهبر انقلاب در دیدارهای متعدد، انتظارات خود از این ستاد و جایگاه آن در نقشه اقتصادی کشور را گوشزد فرموده‌اند؛ در این میان، برای ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی ۳ ماموریت مهم تعریف شده که نشان دهنده نقش فرماندهی این ستاد در اقتصاد کشور است.

دولت یازدهم در تابستان سال ۱۳۹۴ ستادی را تحت عنوان «ستاد راهبری و مدیریت اقتصاد مقاومتی» به ریاست معاون اول رئیس‌جمهور و عضویت وزرای کابینه و رؤسای سازمان‌های اصلی تشکیل نمود. اهداف این ستاد به این شرح تعیین شده بود:

• هماهنگی جهت تدوین برنامه‌های عملیاتی دستگاه‌های اجرایی ملی و استانی در چارچوب سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی و راهبردهای مربوط و پیگیری تأمین نیازهای اجرای برنامه‌های مصوب ستاد

• دریافت برنامه‌های عملیاتی دستگاه‌های اجرایی و نهادهای عمومی غیردولتی برای تحقق اقتصاد مقاومتی و بررسی و تصویب آنها

• گزارش‌گیری منظم از اجرای برنامه‌ها

• اعمال نظارت و مداخله جدی در موارد قصور و حل و فصل مشکلات برای تسهیل در امور

• اطلاع‌رسانی مناسب از روند پیشرفت برنامه‌های اقتصاد مقاومتی

فکر کنند و هم مرکز عمل است؛ یعنی باید دستور داده بشود، پیگیری شود، نتایج کار دیده بشود؛ این کارها باید ان شاء الله انجام بگیرد.»

آیت الله خامنه ای در شهریورماه ۱۳۹۵ نیز در واکنش به گلایه مهندس جهانگیری فرمانده ستاد در خصوص عدم افزایش اختیارات وی متناسب با انتظارات فرمودند:

«خب حالا اینکه ایشان (جهانگیری) می گویند «من اختیاراتم افزایش پیدا نکرده»، این واقعاً خبر خوبی برای من نیست، ما توقعمان این است که ایشان به معنای واقعی کلمه «فرماندهی» کنند.»

به عنوان جمع بندی از این قسمت می توان گفت از آنجا که هدف کشور در بخش اقتصاد، تحقق الگوی اقتصاد مقاومتی است، ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی نیز باید جایگاه فرمانده اقتصاد و نهاد مرجع در این زمینه را داشته باشد و برای فعالیت های اقتصادی با رویکرد اقتصاد مقاومتی، از فکر تا عمل برنامه ریزی و اقدام داشته باشد.

انجام کارهای فوق العاده اقتصادی

رهبر انقلاب در ۲ سخنرانی خود نسبت به فوق العاده بودن فعالیت های ستاد و تفاوت آن با اقدامات معمول تأکید نموده اند ایشان در شهریورماه سال ۱۳۹۴ فرمودند:

«بعضی از کارهایی که گزارش شده، مربوط به بندهای اقتصاد مقاومتی نیست، اگرچه حالا ارتباط داده شده اما کارهای جاری دستگاهها است؛ بالاخره دستگاهها یک کارهای جاری دارند و اینها را به شما گزارش کردند که این کارها را ما کردیم؛ اینها آمده جزو کارنامهی دستگاهها در زمینهی اقتصاد مقاومتی؛ درحالی که این نیست. بعضی از کارها هم ارتباطی اصلاً به بندهای اقتصاد مقاومتی ندارد؛ این مقدار کافی نیست.»

آیت الله خامنه ای همچنین در شهریورماه سال ۱۳۹۵ عنوان کردند:

«در اقتصاد مقاومتی آن چیزی که مورد انتظار است، یک کار جهشی است. ببینید، دستگاه و دولت، خب یک کارهای متعارفی دارد، کارهای معمولی ای دارد در زمینه های اقتصاد

بر اساس فرموده های رهبر انقلاب و ماموریت های محوله توسط ایشان به ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، «فرماندهی اقتصاد از فکر تا عمل»، «انجام کارهای فوق العاده اقتصادی» و «پایش گری و نظارت بر اقدامات دستگاهها» ۳ ماموریت مهم این ستاد است. بنابراین میتوان گفت که ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی در میان دستگاه های اقتصادی و نهادهای موجود، تنها نهادی است که از لحاظ ماموریت بایستی مسئولیت فرماندهی اقتصاد ایران را بر عهده داشته باشد و زمینه تحقق اقتصاد مقاومتی را از این طریق فراهم آورد. در ادامه این ۳ ماموریت مهم بر اساس فرموده های رهبر انقلاب تشریح شده است:

فرماندهی اقتصاد از فکر تا عمل

رهبر انقلاب در ۴ شهریورماه ۱۳۹۴ در خصوص وظایف ستاد و نسبت آن با سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی فرمودند:

«بایستی اقدامات عملی لازم در خصوص هر بند مشخص بشود، مجری هایش دستگاه هایی که متصدین معلوم بشوند، در هر بخشی زمان بندی لازم انجام بگیرد، امکانات لازم و چگونگی تأمین آن امکانات بایستی روشن بشود، بالاخره این سیاستها یک تحرّک عملی است و میدانی است؛ وقتی راهکار فراهم می کنید، در واقع یک تحرّک میدانی می خواهید به وجود بیاورید، این الزاماتی دارد. الزاماتش چیست؟ چه جوری می شود تأمین کرد؟ راه تأمین آن الزامات باید مشخص بشود. آن وقت اگر این کارها شد، آن وقت شما می توانید رصد کنید، می توانید پیگیری کنید، ببینید شد یا نشد، فلان دستگاه کار خودش را انجام داد یا نداد. کار پیش می رود.»

همچنین ایشان در ۱۸ فروردین ماه ۱۳۹۵ فرمودند:

«خصوصیت فرماندهی این است؛ یعنی هم فکر است، هم عمل؛ فقط یک ستاد هماهنگ کننده نیست بلکه مرکز فرماندهی است، قرارگاه است. ما در آن جلسه ای که این مسئله را بحث کردیم، فرق قرارگاه و ستاد را گفتیم: قرارگاه، مرکز فرماندهی عملیات است، مثل قرارگاه های نظامی؛ یعنی از دستگاه های مختلف بهره می گیرد برای اجرای آن هدفی که ترسیم شده. بنابراین هم مرکز فکر است و باید بنشینند

در همه‌ی بخش‌های مختلف این وزارتخانه‌های چندین گانه‌ی اقتصادی که دارد انجام می‌گیرد؛ این کارها که خوب باید انجام بگیرد؛ [اما] از جمله‌ی چیزهایی که در اقتصاد مقاومتی مورد نظر است، یک کار فوق‌العاده است، یک کار جهشی است.»

بر این اساس می‌توان گفت که وظیفه ستاد به عنوان فرمانده اقتصاد، برنامه ریزی برای کارهای فوق‌العاده و جهشی دستگاه‌ها در اقتصاد مقاومتی است؛ نه کارهایی که در شرایط معمول باید توسط هر دستگاه انجام شود.

پایش گری و نظارت بر اقدامات دستگاه‌ها

رهبر انقلاب در سخنرانی‌های مختلف خود نسبت به نظارت بر فعالیت‌های اقتصادی دستگاه‌ها و مطابقت آن‌ها با اقتصاد مقاومتی، به عنوان یکی از ماموریت‌های ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی تأکید نموده‌اند

ایشان در سال ۱۳۹۲ و در دیداری پس از ابلاغ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی در ۲۰ اسفندماه فرمودند:

«بایستی مرکز رصد قوی و بینایی وجود داشته باشد که به‌طور دقیق پیشرفت این کار را پایش کند؛ اطلاعات را گردآوری کنند، پردازش کنند، استنتاج کنند، احیاناً آن حرکتی را که باید در هر مقطعی و هر مرحله‌ای انجام بگیرد مشخص کنند، برای هر بخشی شاخص سنجش معین کنند، و در نهایت اطلاع‌رسانی به مردم انجام بگیرد.»

ایشان همچنین در شهریورماه ۱۳۹۴ در پی تأکید بر ایجاد ستاد بیان داشتند:

«[اقتصاد مقاومتی] یک ستاد فرماندهی لازم دارد که به‌طور

دائم رصد کند، نگاه کند، ببیند کدام دستگاه توانسته و پیش رفته، کجا مشکل وجود دارد. چون حرف زدن آسان است، برنامه‌ریزی هم خیلی مشکل نیست، [ولی] عمل کردن با اینها فرق دارد؛ خوب آدم بخواهد در میدان وارد بشود و پیش برود، گاهی اوقات یک موانعی پیش می‌آید که قبلاً پیش‌بینی نشده، بعضی پیش‌بینی هم شده لکن موانعی است که پیش می‌آید؛ بایستی آن ستاد بتواند به‌صورت ضربتی آن موانع را برطرف کند، راه را باز کند و پیش برود؛ و نافذالکلمه [باشد].»

در ادامه ایشان در فروردین ماه ۱۳۹۵ پس از تشکیل ستاد به موارد زیر در حوزه نقش نظارتی و پایش گری اشاره فرمودند: «بنده اصرار بر این معنا دارم که به‌معنای واقعی کلمه، فرماندهی صورت بگیرد؛ [چون] دستگاه‌ها، خوب سیاست‌هایی دارند، کارهایی دارند، کارهای متعارف و معمولی دارند؛ نقش فرماندهی این است که ملاحظه کند ببیند کدام یک از این کارها در چهارچوب سیاست اقتصادی می‌گنجد، و کدام نسبت به اقتصاد مقاومتی بی‌تفاوت است، و کدام ضد اقتصاد مقاومتی است. اینها باید سنجیده بشود؛ آن دسته‌ی اول تقویت بشود؛ دسته‌ی دوم، حتی‌المقدور کشانده بشود به سمت اقتصاد مقاومتی؛ دسته‌ی سوم به‌طور کامل جلوگیری بشود.» با توجه به این ماموریت نیز می‌توان گفت که ستاد علاوه بر برنامه ریزی در خصوص فعالیت‌های ویژه و فوق‌العاده، بایستی اقدامات دستگاه‌ها را نیز مورد بررسی قرار داده و در صورت عدم انطباق با اقتصاد مقاومتی، از اجرای آن ممانعت کند.

بخش دوم

«رصد اقدامات ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی»

بررسی مهمترین مصوبات، بسته‌ها و برنامه‌های اقتصاد مقاومتی

در این بخش به بررسی مهمترین فعالیتهای صورت گرفته توسط ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی اعم از طراحی و تصویب پروژه‌های اولویت‌دار دستگاه‌ها، برنامه‌ها و بسته‌های مصوب از زمان تشکیل تاکنون پرداخته شده است. در پایان نیز به طور مختصر به گزارش‌هایی که تاکنون ستاد از عملکرد خود ارائه نموده، اشاره شده است. بررسی‌ها نشان می‌دهد ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی تاکنون ۱۳ بار در ۵ حوزه از عملکرد خود گزارش عمومی ارائه نموده که البته همه اینها در سال ۱۳۹۵ انجام شده است.

در آغاز سال ۱۳۹۵، ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی بر پایه ۱۲ برنامه ملی، مجموعه‌ای از پروژه‌های اولویت‌دار را گزینش و برای اجرا به دستگاه‌ها و سازمان‌های ذیربط ابلاغ کرد. عناوین این ۱۲ برنامه ملی اقتصاد مقاومتی عبارت بودند از:

- برنامه ملی ارتقای بهره‌وری
- برنامه ملی پیشبرد برون‌گرایی اقتصاد (توسعه صادرات غیر نفتی)
- برنامه ملی ارتقای توان تولید ملی (درون‌زایی اقتصاد)
- برنامه ملی عدالت بنیان‌کردن اقتصاد و توسعه عدالت اجتماعی
- برنامه ملی برقراری انضباط مالی در بخش عمومی و قطع وابستگی بودجه به نفت
- برنامه ملی توسعه اقتصاد دانش بنیان
- برنامه ملی گفت‌وگو سازی و فرهنگ‌سازی اقتصاد مقاومتی
- برنامه ملی شفاف‌سازی و سالم‌سازی اقتصاد
- برنامه ملی توسعه ظرفیت تولید نفت و گاز و تکمیل

زنجیره پایین‌دستی و توسعه بازار

- برنامه ملی هدفمندسازی یارانه‌ها
- برنامه ملی مردمی کردن اقتصاد
- برنامه ملی سیاست‌های پولی و ارزی

بنا به گفته ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی و مسئولین مرتبط، گروه کارشناسان سازمان مدیریت پس از تحلیل محتوای ۲۴ ماده از سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، به این ۱۲ برنامه ملی دست یافته‌اند. ذیل هر یک از برنامه‌های ملی، چند طرح و ذیل هر طرح چندین پروژه تعریف شده است. تمام اسناد و ضوابط مرتبط با «۱۲ برنامه ملی اقتصاد مقاومتی» نیز بر روی سامانه اینترنتی دبیرخانه ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی بارگذاری شده است.

پس از تشکیل ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، استان‌ها نیز موظف به ایجاد ستاد اقتصاد مقاومتی استانی شدند و وظیفه آنها، انجام پروژه‌های استانی در راستای پروژه‌های اولویت‌دار سال و برنامه‌های ملی اقتصاد مقاومتی تعیین شد.

تصویب پروژه‌های اولویت‌دار اقتصاد مقاومتی برای دستگاه‌ها

بر اساس برنامه‌های ملی ۱۲ گانه، سالانه پروژه‌هایی برای دستگاه‌ها تعریف می‌شود. این پروژه‌ها، از مهمترین و جدی‌ترین اقداماتی است که در حال حاضر، ستاد آنها را پیگیری نموده و فرآیند مشخصی برای نظارت بر آن تعریف کرده است؛ هر چند تاکنون گزارش مشخصی از وضعیت آنها منتشر نشده است.

روند گزینش پروژه‌ها ذیل برنامه‌های ملی بدین گونه بوده که برای هر برنامه، یک کارگروه تشکیل شده است؛ رئیس هر کارگروه، از اعضای ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی (مسئولین دستگاه‌ها به تناسب مسئولیت) انتخاب گردیده است. مباحث و پروژه‌های مهم در کارگروه‌ها مورد بررسی قرار می‌گیرد و پس از تصویب، به دبیرخانه ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی برای بررسی نهایی ارسال می‌شود. در صورت تایید دبیرخانه نیز پروژه‌ها در ستاد مورد بررسی قرار گرفته و تصویب می‌شود.

بر این اساس در سال ۱۳۹۵ تعداد ۱۲۱ پروژه برای ۲۳ دستگاه و در سال ۱۳۹۶ (سال جاری) تعداد ۹۶ پروژه برای ۱۹ دستگاه تعریف شده است.

در سال جاری، دو دستگاه جدید یعنی سازمان امور اداری و استخدامی و سازمان استاندارد به دستگاه‌های صاحب پروژه در اقتصاد مقاومتی اضافه شده‌اند و ۶ دستگاه یعنی وزارت دادگستری، دبیرخانه شورای عالی مناطق آزاد (که به وزارت اقتصاد منتقل شد)، وزارت فرهنگ، معاونت اجرایی رئیس جمهور، معاونت حقوقی رئیس جمهور و وزارت امور خارجه دیگر پروژه‌ای در اقتصاد مقاومتی ندارند.

به طور کلی می‌توان گفت یکی از مواردی که در پروژه‌های مصوب ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی برای هر دستگاه به چشم می‌خورد، تفاوت در سطوح پروژه‌ها و همسان نبودن آنها با هم است.

در واقع بعضی پروژه‌ها در سطوح پایین‌تر و با شاخص‌های کمی ارائه شده‌اند از جمله اینها می‌توان به پروژه «احداث خط لوله و ایجاد امکان صادرات گاز به کشور عراق به ظرفیت

۵ میلیون متر مکعب در روز» در وزارت نفت، پروژه «تکمیل و بهره‌برداری ۵۹۱ کیلومتر خط راه‌آهن در کریدورهای شمالی-جنوبی و شرقی-غربی» در وزارت راه و شهرسازی و یا پروژه «توسعه سامانه‌های نوین آبیاری در ۲۵۰ هزار هکتار» در وزارت جهاد کشاورزی اشاره کرد.

در مقابل بعضی دیگر از پروژه‌ها در سطوح کلان و بدون شاخص‌های کمی و قابل اندازه‌گیری تعریف شده‌اند از جمله اینها می‌توان به پروژه «اصلاح ساختار کلان دولت» در سازمان برنامه و بودجه، پروژه «تقویت نقش بازار سرمایه در تامین مالی بنگاه‌ها» در وزارت اقتصاد و یا پروژه «اصلاح نظام بانکی و پولی» در بانک مرکزی اشاره کرد.

این تفاوت در سطوح پروژه‌ها برآمده از آن است که نظام مشخص و یکپارچه‌کننده‌ای در تعریف این پروژه‌ها حاکم نبوده و هر دستگاه، به تناسب اقداماتی که در دست داشته و یا مسائل مهم کشور، عناوینی را در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی به تصویب رسانده است.

لذا یکی از موارد مهمی که بایستی در آینده اصلاح شود، همسان سازی سطوح پروژه‌ها و همچنین ایجاد شاخص کمی برای همه آنها جهت ارزیابی و نظارت است.

در فصل سوم این کتابچه، از میان ۲۵ دستگاه مذکور که طی ۲ سال اخیر در ستاد پروژه داشته‌اند، پروژه‌های دستگاه‌های منتخب بر اساس سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی مورد بحث و بررسی قرار گرفته و ارتباط آنها با «الگوی اقتصاد مقاومتی» مشخص شده است.

در فصل مذکور، پروژه‌های دستگاه‌های منتخب در قالب عناوین «اقدامات جهشی و اولویت‌دار»، «اقدامات جاری و معمولی» و «اقدامات مبهم و کلی» دسته‌بندی شده است.

مصوبات کلان ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی

علاوه بر پروژه‌های اولویت‌دار دستگاه‌ها، ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی تاکنون ۵ مصوبه کلان در سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ داشته که هر کدام، مرتبط با چند دستگاه مختلف بوده است. در این میان ۳ مصوبه مرتبط با اشتغال و ۲ مصوبه مرتبط با صادرات غیرنفتی کشور است.

رهبری در خصوص «شناسایی فعالیت‌ها و زنجیره‌های اقتصادی مزیت‌دار کشور»، «خودداری از خریدهای خارجی تضعیف‌کننده تولید داخلی»، «دانش‌بنیان کردن بخش‌های مهم اقتصادی کشور» و «مشروط نمودن انتقال فناوری در معاملات خارجی»، نظام‌نامه «پیوست فناوری و توسعه توانمندی‌های داخلی در قراردادهای بین‌المللی و طرح‌های مهم ملی» را با هدف انتقال و بومی‌سازی فناوری، در تاریخ ۶ شهریورماه سال ۱۳۹۵ مورد بررسی و تصویب قرار داد. بر اساس مفاد این نظام‌نامه و در راستای تحقق اهداف پیوست فناوری، باید شرایط زیر لحاظ شود:

- واگذاری انجام کار به شرکت‌های ایرانی با همکاری بین شرکت‌های ایرانی و خارجی (انتقال دانش طراحی و مدیریت طرح/محصول)

- حداکثر بکارگیری منابع انسانی متخصص ایرانی در اجرای طرح و ارتقاء دانش تخصصی و مهارت نیروی انسانی

- انتقال فناوری به شرکت‌های داخلی و حداکثر تأمین مواد مورد نیاز پروژه و اجرای آن‌ها از داخل کشور
- انتقال فناوری تعمیر، نگهداری و بهره‌برداری
- صادرات محور بودن همکاری شرکت مجری داخلی و خارجی و ورود شرکت‌های ایرانی به زنجیره تأمین بین‌المللی شرکت‌های خارجی

- مشارکت در فعالیت‌های توسعه کارآفرینی دانش‌بنیان
- تحقیق و توسعه مشترک با مراکز علمی، پژوهشی دارای مجوز و شرکت‌های دانش‌بنیان داخلی

۲. ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی در تاریخ ۲۳ اسفند ۱۳۹۵ به منظور اعمال مساعدت در جهت مرتفع نمودن مشکلات مالیاتی واحدهای کوچک و متوسط، سازمان امور مالیاتی کشور را مکلف نمود تا ترتیبی اتخاذ نماید که اظهارنامه‌ها و صورت‌های مالی تسلیمی واحدهای موصوف به عنوان برگ مالیات قطعی عملکرد سال ۱۳۹۴ در نظر گرفته شود.

۳. ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی در خردادماه سال ۱۳۹۶ از کلیه دانشگاه‌ها، موسسات و مراکز علمی و پژوهشی کشور

در ادامه هر یک از این موارد به طور مختصر توضیح داده خواهد شد و در بخش‌های بعدی از این فصل، مورد بررسی دقیق تر قرار خواهد گرفت.

۱. ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی در ۵ خرداد ۱۳۹۵ اولین بسته حمایت از توسعه صادرات غیرنفتی را به دستگاه‌ها ابلاغ کرد؛ در ادامه نیز دومین بسته حمایت از صادرات در تاریخ ۲۱ شهریور ۱۳۹۶ به دستگاه‌های دولتی ابلاغ شد. نقد و بررسی این دو بسته در بخش چهارم این فصل انجام شده است.

۲. ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی در آبان ماه سال ۱۳۹۵ «بسته حمایت از توسعه اشتغال پایدار» را با اولویت اشتغالزایی در مناطق روستایی تصویب و به دستگاه‌ها ابلاغ نمود؛ این ستاد همچنین در تیرماه سال ۱۳۹۶، «برنامه اشتغال فراگیر» را با هدف ایجاد ۹۷۰ هزار شغل در سطح کشور به دستگاه‌ها ابلاغ کرد. نقد و بررسی این دو مصوبه مرتبط با اشتغال در بخش پنجم این فصل انجام شده است.

۳. در اواخر فروردین ماه سال جاری، ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی بسته رونق تولید و اشتغال را به دستگاه‌ها ابلاغ کرد. بر این اساس، ۲۴ دستگاه در مجموع صاحب ۲۰۲ تکلیف برای رونق تولید و اشتغال شدند که بر اساس عمده تکالیف آن، بایستی تا پایان اردیبهشت ماه برنامه‌های اقدام خود را به ستاد ارائه می‌نمودند. نقد و بررسی این بسته در بخش ششم این فصل انجام شده است.

مصوبات موردی ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی

علاوه بر طراحی و تصویب پروژه‌های اولویت‌دار دستگاهی و ابلاغ مصوبات کلان، ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی در ۴۲ جلسه ای که از زمان شکل‌گیری برگزار نموده، ۵ مصوبه موردی نیز در برهه‌هایی از زمان داشته است.

در ادامه هر یک از این موارد به طور مختصر توضیح داده خواهد شد:

۱. ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی در راستای اجرای بند (۲) سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی و توجه به تدابیر

خواست در راستای اقتصاد مقاومتی اقدامات زیر را انجام دهند:

- انجام مطالعات به منظور تحقق موثرتر سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی در کشور
- ارائه پیشنهادات و راهکارهای گشودن گره‌های علمی مسائل اقتصادی کشور در قالب رویکردهای پنج‌گانه سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی و برنامه‌های ملی، طرح‌ها و پروژه‌های مصوب ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی
- ارائه نقطه‌نظرات علمی در خصوص الگوی مورد توجه ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی

۴. در تیرماه سال ۱۳۹۶ ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی طی مصوبه ای، سازمان تأمین اجتماعی را موظف نمود به منظور رفع مشکلات فعالان اقتصادی بخش خصوصی با سازمان تأمین اجتماعی و مساعدت در جهت بهبود فضای کسب و کار، امنیت سرمایه‌گذاری و ایجاد اشتغال، در خصوص رفع مشکلات بیمه ای شرکت‌ها اقداماتی را انجام دهد. بر این اساس موارد زیر بایستی انجام شود:

- سازمان تأمین اجتماعی مکلف است لیست حقوق و دستمزد ارسالی کارفرمایان را حداکثر ظرف مدت شش ماه از تاریخ دریافت، مورد رسیدگی قرار داده و در صورتی که از لحاظ تعداد بیمه‌شدگان یا میزان دستمزد یا حقوق یا کار (مدت اشتغال) نقص یا اختلافی مشاهده نماید، مراتب را به کارفرما ابلاغ و مابه‌التفاوت را وصول نماید. رسیدگی و بازرسی از دفاتر و مدارک کارفرمایان صرفاً محدود به آن بخش از دفاتر می‌باشد که مرتبط با حقوق و مزایای کارکنان و پیمان‌ها است.

- سازمان تأمین اجتماعی مکلف است در صورت شکایت هر یک از کارکنان کارگاه مبنی بر عدم پرداخت حق بیمه در مدت اشتغال با استناد به ماده ۴۷ قانون تأمین اجتماعی و نظر بازرسی یا مندرجات دفاتر قانونی، حق بیمه فرد یا افراد شاکی را مورد مطالبه قرار دهد.
- در موارد عدم ارایه پیمان‌ها توسط کارفرما با رعایت مفاد ماده ۳۸ قانون تأمین اجتماعی، بازرسی مندرجات دفاتر قانونی توسط بازررس ملاک مطالبات سازمان تأمین اجتماعی خواهد بود.

- بازرسی مندرجات دفاتر قانونی صرفاً در بازه یکسال قبل از ارایه آخرین لیست ارسالی کارفرمایان مجاز است.
- سازمان تأمین اجتماعی مکلف است لیست بیمه شدگان را به تفکیک کارگاه‌های محل اشتغال در یک سامانه الکترونیک نگهداری نماید. تمامی طرف‌های قرارداد مکلفند لیست بیمه‌شدگان و پیمان‌های خود را در سامانه مزبور ثبت نمایند.

۵. ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی همچنین در تیرماه سال ۱۳۹۶، در راستای اجرای سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، با هدف بهبود محیط کسب و کار کشور و به منظور افزایش بلوغ تعامل‌پذیری، ترویج فرهنگ تبادل برخط اطلاعات در دستگاه‌های اجرایی و همچنین ارتقای کارکرد سامانه‌های موجود، «دستورالعمل استقرار و توسعه مرکز ملی پایش محیط کسب و کار کشور» را مورد تصویب قرار داد و وزارت امور اقتصادی و دارایی و وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات را ملزم به پیاده سازی آن نمود.

تاکنون گزارش مشخصی توسط ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی و دستگاه‌های زیربسط در خصوص اجرای این مصوبات ارائه نشده و این موارد، صرفاً اقداماتی بوده که توسط ستاد به انجام رسیده است؛ در واقع اطلاعاتی در خصوص وضعیت اجرای آن در دست نیست.

گزارش‌های عملکرد ارائه شده توسط ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی

ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی از زمان تشکیل تاکنون ۶ گزارش در خصوص عملکرد اعطای تسهیلات رونق تولید، ۵ گزارش در خصوص وضعیت پروژه‌های واگذار شده ملی و استانی، ۱ گزارش در خصوص عملکرد خود به مجمع تشخیص مصلحت نظام و ۱ گزارش دیگر به مناسبت هفته دولت در سال ۱۳۹۵ در خصوص عملکرد خود در اجرای یکساله سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی در محضر رهبر انقلاب ارائه نموده است. بنابراین این ستاد در مجموع ۱۳ بار به صورت عمومی گزارش عملکرد ارائه نموده است؛ نکته قابل توجه اینکه این ۱۳ گزارش همه در سال ۱۳۹۵ ارائه شده و در سال جاری، ستاد

ماه ۱۳۹۵ منتشر شده، ۲۵۱ پروژه ملی و ۱۰۷۱ پروژه استانی واگذار شده است. در سال ۱۳۹۶ در این خصوص گزارشی ارائه نشده است.

۳. ارائه گزارش عملکرد به مجمع تشخیص مصلحت نظام: ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی در دو مرحله، گزارش‌هایی از عملکرد خود به مجمع تشخیص مصلحت نظام ارائه نموده است. اولین جلسه ارائه گزارش عملکرد به مجمع در ۲۲ آبان سال ۱۳۹۵ برگزار شد و طی آن ۱۲ برنامه ملی اقتصاد مقاومتی تشریح و گزارش عملکرد در ۴ بخش ساختار و فرآیند، عملکرد ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، عملکرد دستگاه‌های اجرایی مجری پروژه‌های اقتصاد مقاومتی در حوزه فرابخشی و بخشی و نتایج و دستاوردها تبیین و تشریح گردید. جلسه دوم نیز در ۶ آذر ۱۳۹۵ برگزار شد و ادامه گزارش باقی مانده از جلسه قبل ارائه گردید.

۴. ارائه گزارش عملکرد به رهبر انقلاب: ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی در جلسه ای که به مناسبت هفته دولت در شهریور سال ۱۳۹۵ برگزار شد، گزارشی از اقدامات خود در خصوص تصویب پروژه‌های اولویت‌دار اقتصاد مقاومتی و اقدامات صورت گرفته در خصوص تولید، اصلاح نظام بانکی، قاچاق، مصوبات مرتبط با حوزه نفت و گاز، واگذاری پروژه‌های عمرانی نیمه تمام، استقرار گمرک الکترونیک، کاهش تلفات شبکه توزیع برق، تولید نفت میدین غرب کارون، تکمیل ۱۲ مجتمع پتروشیمی و رونق بخش مسکن به رهبر انقلاب ارائه نمود و متن گزارش مشروح را نیز به صورت عمومی منتشر کرد.

نکته ای که در خصوص گزارش‌های عملکرد ارائه شده توسط ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی وجود دارد، این است که تاکنون از روند اجرای پروژه‌ها به عنوان مهمترین اقدام ستاد، گزارش مشخصی ارائه نشده است. حال آنکه مسئولین ستاد در اواخر سال گذشته قول ارائه گزارش عملکرد را داده بودند. تنها گزارش عمومی که در این خصوص وجود دارد، کتابچه سومین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی است که توسط شبکه تحلیل‌گران اقتصاد مقاومتی در بهمن ماه سال ۱۳۹۵ ارائه گردیده است.

فرماندهی اقتصاد مقاومتی هیچگونه گزارشی تاکنون از عملکرد خود ارائه نکرده است.

در ادامه به صورت مختصر به هر یک از این گزارش‌ها اشاره شده است:

۱. ارائه گزارش عملکرد کارگروه رفع موانع تولید در خصوص پرداخت تسهیلات رونق: یکی از اهداف تشکیل ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، تلاش برای رفع موانع تولید و احیای واحدهای تعطیل و نیمه تعطیل بوده است. این وظیفه بر عهده کارگروه رفع موانع تولید ستاد قرار گرفته و این کارگروه تاکنون ۶ گزارش از تسهیلات پرداخت شده به تفکیک استانی و بانکی در ۲۴ شهریور، ۱۷ مهر، ۲۸ مهر، ۱۷ آبان، ۵ دی و ۱۹ بهمن سال ۱۳۹۵ منتشر نموده است. در سال ۱۳۹۶ در این خصوص گزارشی ارائه نشده است. بر اساس آخرین گزارش منتشر شده توسط این کارگروه، حدود ۸,۳ هزار میلیارد تومان تسهیلات به ۱۱ هزار و ۷۰۹ واحد تولیدی اعطا شده است. طبق جزئیات آخرین گزارش کارگروه رفع موانع تولید در تاریخ ۱۹ بهمن ۱۳۹۵، بیشترین میزان تسهیلات به ترتیب مربوط به استان‌های اصفهان با مبلغ ۷۱۷ میلیارد تومان برای ۹۲۴ واحد، استان فارس با مبلغ ۵۱۷ میلیارد تومان برای ۳۷۹ واحد و استان گیلان با مبلغ ۴۳۴ میلیارد تومان برای ۷۴۱ واحد بوده است. همچنین بانک کشاورزی با تامین تسهیلات ۵۵۳۳ واحد به مبلغ ۱,۹ هزار میلیارد تومان، بانک ملی با تامین تامین تسهیلات ۱۳۷۳ واحد به مبلغ ۱,۳ هزار میلیارد تومان و بانک صنعت و معدن با تامین تسهیلات ۷۰۴ واحد به مبلغ ۱۰۶۲ میلیارد تومان بیشترین میزان تسهیلات را در اختیار متقاضیان قرار داده‌اند.

۲. ارائه گزارش عملکرد واگذاری پروژه‌های ملی و استانی: ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی واگذاری پروژه‌های ملی و استانی به بخش غیردولتی را در دستور کار خود قرار داد و در این راستا، تعدادی از طرح‌های سرمایه ای جدید، نیمه تمام و تکمیل شده و آماده بهره برداری را به بخش غیردولتی واگذار نمود. این ستاد ۵ گزارش از طرح‌های واگذار شده منتشر کرده است که بر اساس آخرین گزارش که در تاریخ ۲۶ دی

بخش سوم

« ساختار مدیریت و نظارت در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی »

ستاد چگونه فعالیت‌های انجام شده را ارزیابی می‌کند؟

در این بخش ساختارهای نظارت ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی بر پروژه‌ها و اقدامات دستگاه‌ها ارائه شده و شاخص‌های ارزیابی تحقق اقتصاد مقاومتی نیز که توسط ستاد تدوین شده، مورد نقد و بررسی قرار گرفته است. هرچند سازوکارهای مشخصی برای نظارت بر اقدامات دستگاه‌ها در اقتصاد مقاومتی توسط ستاد طراحی شده، اما تاکنون گزارشی در خصوص وضعیت عملکرد دستگاه‌ها بر اساس آن ارائه نشده است. در پایان این بخش، سازوکار مدیریت ستاد بر اقدامات استان‌ها نیز تشریح و گزارش عملکرد آن بررسی شده است.

دبیرخانه سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، رؤسای برنامه‌های ملی، کارگروه برنامه‌های ملی، مسؤولان طرح‌ها، مجریان پروژه‌ها و همکاران پروژه‌ها به تفکیک بیان شده است.

در «نیپا» با توجه به پروژه‌ها و اقدامات تعریف شده، مجموعه‌ای از بازه‌های زمان‌بندی خاص تعیین شده است؛ به عبارت دیگر از دستگاه‌های مسئول خواسته شده است که روند پیشرفت پروژه‌های خود را از طریق سامانه مذکور و طی زمان‌بندی‌های مشخص، به دبیرخانه ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی گزارش دهند.

در این سامانه، مجری منصوب برای هر پروژه موظف است در ابتدا فعالیت‌های مرتبط با پروژه را در چارچوب منشور پروژه مندرج در «نیپا» طراحی و تهیه کند. همچنین دستگاه مجری نیز موظف است هر دو هفته یکبار بر اساس «نیپا» گزارش عملکرد خود را ارائه نموده و در نهایت، پس از ارائه گزارش واصله از سوی

ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی برای مدیریت و نظارت بر فعالیت دستگاه‌های مسئول، سازوکارهایی را ایجاد نموده و برای بررسی وضعیت تحقق هر یک از برنامه‌های اقتصاد مقاومتی، شاخص‌هایی را تعریف کرده است.

همچنین از آنجا که برای استان‌ها نیز فعالیت‌هایی در اقتصاد مقاومتی تعریف شده، یک نظام مدیریت استانی نیز توسط ستاد ایجاد شده است.

نظام یکپارچه پیشبرد و پایش اقتصاد مقاومتی

در اسناد منتشر شده درباره ۱۲ برنامه ملی اقتصاد مقاومتی، ابزاری تحت عنوان «نظام یکپارچه پیشبرد و پایش اقتصاد مقاومتی (نیپا)» به منظور نظارت و ارزیابی طراحی شده و به گفته مسئولین ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، از اردیبهشت ماه سال ۱۳۹۵ آغاز به کار نموده است.

در این نظام‌نامه وظایف ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی،

- کلیه فعالیت‌ها و اقدامات جدیدی که در دستگاه اجرایی تعریف می‌شود و متضمن جذب نیروی انسانی جدید و افزایش بودجه آن دستگاه است
 - طراحی و استقرار تشکیلات اداری جدید
 - مصوبات الزام آور شوراهای عالی
- بر این اساس برای هر یک از سیاست‌های اقتصاد مقاومتی، شاخص‌هایی تحت عنوان «ملاک‌های ممیزی» در نظر گرفته شده است که بررسی اقدامات دستگاه‌ها بر اساس آن صورت خواهد گرفت.

تعدادی از این ملاک‌های ممیزی عبارتند از:

- تامین شرایط و فعال سازی امکانات و منابع مالی کشور
- توسعه کارآفرینی
- کمک به تجاری سازی علم و فناوری
- توانمندسازی نیروی کار
- ایجاد بستر رقابت بین مناطق و استان‌ها
- افزایش تولید داخلی نهاده‌ها و کالاهای اساسی به ویژه در اقلام وارداتی
- تامین امنیت غذا و درمان
- هدایت نقدینگی و تسهیلات بانکی به سمت فعالیت‌های مولد اقتصادی
- گسترش مبادلات تهاتری
- شکل دهی بازارهای جدید
- تحول اساسی در ساختارها
- مبارزه با قاچاق کالا و ارز
- روزآمدسازی شیوه‌های نظارت بر بازار

این ملاک‌های ممیزی هر یک در جای خود نیازمند بحث و بررسی است؛ چرا که بعضاً به صورت کلی تدوین شده و بعضاً همان عنوان ذکر شده در سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی است؛ در واقع رصد ملاک مذکور در فعالیت‌ها، نیازمند معیارهای مشخص کیفی و کمی است.

شاخص‌های رصد وضعیت اقتصاد مقاومتی

ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی در پوشه‌ای تحت عنوان «مستندات اجرایی سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی (۳)» که

دستگاه مجری و بررسی مستندات، جلسات سه جانبه بین رئیس ستاد، دستگاه مجری و دبیرخانه ستاد تشکیل می‌شود. در واقع نیپا برای آن ایجاد شده است که عملکرد دستگاه‌ها در انجام اقدامات تعریف شده را پایش نموده و پیشرفت آن را تسریع نماید. به گفته مسئولین ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، دستگاه‌ها گزارش‌های عملکرد خود را در این چارچوب ارائه می‌نمایند؛ بعضی پروژه‌ها پیشرفت قابل توجهی داشته و بعضی کماکان در ابتدای راه است. البته که تاکنون گزارشی از میزان پیشرفت پروژه‌ها و اقدامات مصوب ستاد برای دستگاه‌ها طبق این سازوکار منتشر نشده است.

نظام انطباق اقدامات دستگاه‌ها با سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی

با توجه به ضرورت همسویی برنامه‌ها، طرح‌ها، پروژه‌ها، فعالیت‌ها و اقدامات دستگاه‌های اجرایی با سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی در اردیبهشت ماه سال ۱۳۹۵، «نظام‌نامه ممیزی (سازگاری) انطباق برنامه‌ها، طرح‌ها، پروژه‌ها، فعالیت‌ها و اقدامات دستگاه‌های اجرایی با سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی از طریق معیارهای مرجع» را مورد تصویب قرار داد.

بر اساس این نظام نامه، دستگاه‌های اجرایی مکلفند منطبق بر مفاد ذکر شده اهتمام خود را در انطباق فعالیت‌های مهم و تاثیرگذار بر سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی بعمل آورند. دبیرخانه ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی نیز موظف است روند اجرای این دستورالعمل را هر شش ماه یکبار بررسی و گزارش نماید.

این نظام نامه نیز در صورتی که گزارش‌های مرتبط با آن به صورت منظم ارسال شود و مورد ارزیابی قرار گیرد، اقدام مناسبی است؛ چرا که از اقدامات خلاف اقتصاد مقاومتی جلوگیری به عمل آورده و اقدامات منطبق با اقتصاد مقاومتی را تقویت می‌نماید.

کاربرد نظام نام مذکور در ۴ دسته فعالیت زیر است:

- انعقاد قراردادهای مهم دستگاه اجرایی، به ویژه با طرف‌های خارجی

در سایت دبیرخانه ستاد بارگزاری شده است، شاخص‌هایی را برای رصد اقتصاد مقاومتی در دو بخش کلان و برنامه ای، ارائه نموده است.

۳ دسته شاخص شامل ۱۸ مورد ذیل ۳ عنوان کلان «تحقق رشد پویا»، «کاهش آسیب پذیری اقتصاد» و «افزایش انعطاف پذیری اقتصاد» تعریف شده و ۱۲ دسته شاخص شامل ۱۳۷ مورد نیز ذیل برنامه‌های ۱۲ گانه اقتصاد مقاومتی تعریف شده است.

برخی از این شاخص‌ها عبارتند از:

- سهم ارزش افزوده بخش صنعت (ساخت) از تولید ناخالص داخلی کشور به قیمت پایه
- واریانس نرخ رشد تولید ناخالص داخلی کشور به قیمت پایه
- نرخ تورم بر اساس شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی
- سهم عوائد نفتی در بودجه کشور
- ترکیب صادرات کشور بر حسب کشور مقصد
- رشد تولید و تعداد محصولات در صنایع بالادست و پایین دست نفت و گاز
- رتبه ایران در شاخص رقابت پذیری جهانی به تفکیک اجزای ۱۲ گانه آن
- سهم ایران در زنجیره بین‌المللی (جهانی)
- راندمان نیروگاه‌ها
- تلفات انتقال و توزیع مصرف انرژی برق
- نسبت واردات کالاهای سرمایه ای (واسطه ای) به کل واردات - وزن/ارزش
- نرخ رشد سرمایه گذاری مستقیم خارجی
- نسبت صادرات محصولات (کالا و خدمات) دانش بنیان به کل صادرات
- شاخص باز بودن اقتصاد کشور
- شاخص سهولت انجام کسب و کار و رتبه جهانی کشور در این شاخص
- درصد خودکفایی در تولید کالاهای اساسی
- نرخ رشد پایه پولی و ضریب فزاینده
- نرخ بیکاری جوانان

- سهم افراد واقع در زیر خط فقر نسبی منطقه‌ای
- ضریب جینی
- نسبت هزینه‌های دهک اول به دهک دهم
- فاصله دسترسی به زیر ساخت‌ها در مناطق مختلف
- شاخص توسعه انسانی
- نسبت درآمدهای عمومی غیر نفتی به اعتبارات هزینه ای
- نسبت تعداد ساعات برنامه‌های تولیدی صدا و سیما در حوزه اقتصاد مقاومتی به کل
- ظرفیت تولید نفت خام
- میزان تولید نفت خام
- سهم تولید نفت از میادین مشترک نسبت به تولید نفت کشور
- نسبت اعتبارات طرح‌های مشارکت عمومی خصوصی به کل طرح‌های تملک سرمایه‌ای
- سهم روش‌های نوین فروش نسبت به کل فروش نفت
- میزان صادرات گاز از طریق LNG
- میزان صادرات فراورده‌های نفتی
- ارزش صادرات محصولات پتروشیمی (دلار) (با قیمت ثابت سال ۱۳۹۴)
- سهم برندهای جهانی در سرمایه‌گذاری در پالایش و پتروشیمی
- سهم اشتغال بخش خصوصی از کل اقتصاد کشور
- نسبت تعداد طرح‌های عمرانی (طرح‌های تملک دارایی سرمایه ای) واگذار شده به بخش خصوصی به کل
- ضریب نفوذ بازار سرمایه
- شاخص اقتصاد دانش بنیان KEI
- شاخص نوآوری جهانی GII
- سهم دانش بنیانی از رشد اقتصادی
- میزان ثبت اختراعات
- رتبه ایران در شاخص بین‌المللی حکمرانی به تفکیک اجزای آن
- شاخص ادراک فساد و رتبه ایران به تفکیک اجزای آن
- نسبت منابع هدفمندی ناشی از اصلاح قیمت‌ها به مصارف کل
- نسبت قیمت حامل‌های انرژی به قیمت فوب خلیج فارس

فرماندهی اقتصاد مقاومتی را شناسایی و متناسب با اختیارات تفویضی، نسبت به رفع آنها اقدام و الباقی را جهت رفع موانع به ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی ارجاع و گزارش آن را به صورت ماهانه به دبیرخانه ستاد (سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور) ارسال نمایند.

- پروژه‌های پیشنهادی استانی خود را در چارچوب «نظام یکپارچه پیشبرد و پایش اقتصاد مقاومتی (نیپا)» تدوین و پس از تأیید، در ستاد استانی برای تصویب در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی به دبیرخانه ستاد (سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور) ارسال نمایند.

- ترتیبی اتخاذ نمایند تا در اجرای پروژه‌های مصوب ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، کلیه واحدهای استانی دستگاه‌های اجرایی هرگونه همکاری لازم را حسب درخواست دستگاه مجری به عمل آورده و گزارش آن را به دبیرخانه ستاد (سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور) ارائه دهند.

- گزارشات تحلیلی با اطلاعات لازم را در چارچوب «نظام یکپارچه پیشبرد و پایش اقتصاد مقاومتی (نیپا)» تهیه و از طریق دبیرخانه استانی ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی که متناظراً در سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان مستقر می‌باشد، به دبیرخانه ستاد (سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور) ارسال نمایند.

این اقدام ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، اگر منتهی به پاسخگویی مسئولین هر استان و ارائه گزارش‌های منظم توسط ایشان شود، اقدام بسیار مناسبی بوده و در صورتی که مسئولین هر منطقه، دسترسی‌ها و اختیارات لازم را داشته باشند، در پیشبرد و تسریع فعالیت‌ها و پروژه‌های مرتبط با اقتصاد مقاومتی در هر استان اثرگذار خواهد بود.

بر اساس ابلاغیه مذکور مسئولیت اعضای هیات دولت در استان‌های مختلف کشور به شرح ذیل تعیین گردید. در ستون آخر جدول صفحه بعد، تعداد جلساتی که طی یک سال (تا مهرماه ۱۳۹۶) با حضور مسئولین استانی در ستاد اقتصاد مقاومتی استان تشکیل شده نیز آمده است:

بررسی و دقت در این شاخص‌ها نشان می‌دهد که شاخص‌های معرفی شده، فارغ از بررسی میزان دقت در طراحی و امکان یا عدم امکان رصد کمی هر یک از آنها، فاقد وزن‌دهی مناسب هستند.

برای مثال شاخص «میزان ثبت اختراعات» و شاخص «سهم عوائد نفتی در بودجه کشور» دو مقوله مجزا و غیرهمگون هستند و بررسی چنین شاخص‌هایی در یک بسته تحت عنوان شاخص‌های اقتصاد مقاومتی، نیازمند وزن‌دهی است.

همچنین در بعضی شاخص‌ها مانند «میزان رشد ضریب فزاینده و پایه پولی»، مشخص نیست که افزایش آن مورد توجه است یا کاهش آن و این تغییرات باید به چه شکل بوده و چه روندی داشته باشد.

از زمان ارائه این شاخص‌ها، تاکنون گزارشی از وضعیت آنها منتشر نشده است؛ هرچند به گفته مسئولین ستاد، این گزارش‌ها مرتباً ارائه می‌شود. بنابراین ضروری است ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی علاوه بر تدوین شاخص‌ها با وزن دهی مناسب، به صورت دقیق و واقع بینانه، گزارش وضعیت آن را به صورت منظم منتشر نماید.

مدیریت اقدامات مرتبط با اقتصاد مقاومتی در استان‌ها

پس از تشکیل ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، استان‌ها نیز موظف به ایجاد ستاد اقتصاد مقاومتی استانی شدند و وظیفه آنها، انجام پروژه‌های استانی در راستای پروژه‌های الویت دار تعیین شد.

بر این اساس، ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی با توجه به تجربه واگذاری مسئولیت اقتصاد مقاومتی استان‌های کرمان، لرستان و آذربایجان شرقی به وزارت کشور و همچنین دریافت نتایج مثبت از این اقدام، تصمیم گرفت در تاریخ ۶ شهریور ۱۳۹۵ برای سایر استان‌ها نیز مسئولانی انتخاب نماید؛ مهندس جهانگیری در نامه ای این مسئولیت‌ها را ابلاغ نمود و وظایف این مسئولان را به شرح زیر بیان کرد:

- با برگزاری جلسات منظم هفتگی ستاد استانی فرماندهی اقتصاد مقاومتی، موانع اجرایی پروژه‌های مصوب ستاد

ردیف	استان	دستگاه اجرایی	مسئول	تعداد جلسه
۱	هرمزگان	وزارت راه و شهرسازی	آخوندی	۱
۲	سیستان و بلوچستان	وزارت راه و شهرسازی	آخوندی	۲
۳	خراسان جنوبی	وزارت نفت	زنگنه	۱
۴	گیلان	وزارت نفت	زنگنه	۲
۵	اصفهان	وزارت امور اقتصادی و دارایی	طیب نیا	۶
۶	سمنان	وزارت امور اقتصادی و دارایی	طیب نیا	۳
۷	کرمانشاه	وزارت جهاد کشاورزی	حجتی	۲
۸	ایلام	وزارت جهاد کشاورزی	حجتی	۲
۹	مازندران	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	واعظی	۴
۱۰	البرز	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	واعظی	۴
۱۱	لرستان	وزارت کشور	رحمانی فضلی	۵
۱۲	آذربایجان شرقی	وزارت کشور	رحمانی فضلی	۳
۱۳	کرمان	وزارت کشور	رحمانی فضلی	۳
۱۴	خراسان شمالی	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	ربیعی	۲
۱۵	گلستان	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	ربیعی	۴
۱۶	فارس	وزارت دادگستری	پورمحمدی	۱
۱۷	یزد	وزارت دادگستری	پورمحمدی	۲
۱۸	اردبیل	وزارت نیرو	چیت چیان	۲
۱۹	خوزستان	وزارت نیرو	چیت چیان	۱
۲۰	تهران	وزارت صنعت، معدن و تجارت	نعمت زاده	۳
۲۱	مرکزی	وزارت صنعت، معدن و تجارت	نعمت زاده	۴
۲۲	چهارمحال و بختیاری	وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح	دهقان	۲
۲۳	زنجان	وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح	دهقان	۱
۲۴	بوشهر	سازمان برنامه و بودجه کشور	نوبخت	۱
۲۵	آذربایجان غربی	سازمان امور اداری و استخدامی کشور	انصاری	۴
۲۶	کردستان	سازمان امور اداری و استخدامی کشور	انصاری	۲
۲۷	خراسان رضوی	معاونت اجرایی رئیس جمهور	شریعتمداری	۴
۲۸	قم	سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری	احمدی پور	۵
۲۹	همدان	سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری	احمدی پور	۴
۳۰	کهگیلویه و بویراحمد	معاونت علمی و فناوری رئیس جمهور	ستاری	۲
۳۱	قزوین	بانک مرکزی	سیف	۳

بخش چهارم

«بررسی بسته‌های حمایت از توسعه صادرات غیرنفتی»

دو بسته ابلاغ شده توسط ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی به دستگاه‌ها در سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶

در این بخش دو بسته ابلاغ شده توسط ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی به دستگاه‌ها برای حمایت از توسعه صادرات غیرنفتی در سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ مورد بررسی قرار گرفته و ضمن آن، ۳ نقطه قوت، ۵ نقطه ضعف و ۷ پیشنهاد جهت اصلاح بسته‌های مذکور ارائه گردیده است. به دلیل عدم ارائه شدن گزارش از عملکرد و نتایج بسته‌ها، در این خصوص بررسی صورت نگرفته و تنها محتوای منتشر شده از خود بسته‌ها مورد ارزیابی قرار گرفته است.

یک دسته بندی کلی به سه بخش «مشوق مستقیم برای کالاهای و خدمات صادراتی»، «مشوق مستقیم از طریق یارانه سود تسهیلات بانکی» و «رفع موانع صادراتی و مشوق‌های غیر مستقیم» تقسیم شده‌اند. در این بخش به برخی از مهم‌ترین نقاط قوت و ضعف این بسته‌ها اشاره شده و در پایان پیشنهادهایی برای اصلاح ارائه گردیده است.

نقاط قوت بسته‌های توسعه حمایت از صادرات غیرنفتی

به طور کلی انتشار چنین بسته‌هایی برای حمایت از صادرات و عمل به بندهای آن‌ها، اقدامی مفید جهت افزایش صادرات غیرنفتی کشور است. با این وجود موارد زیر به طور خاص، به عنوان نقاط قوت بسته حمایت از توسعه صادرات غیرنفتی محسوب می‌شوند:

۱. ارائه وام به خریداران خارجی کالاهای ایرانی

پرداخت وام به خریداران خارجی کالاهای ایرانی یکی از

ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی در تاریخ ۵ خردادماه ۱۳۹۵ اولین بسته حمایت از توسعه صادرات غیرنفتی را به دستگاه‌ها ابلاغ نمود؛ این ستاد در ادامه نیز دومین بسته را در تاریخ ۲۱ شهریور ۱۳۹۶ به دستگاه‌های دولتی ابلاغ کرد.

بسته اول حمایت از توسعه صادرات غیر نفتی در ۲۳ ماده و ۱۴ تبصره تنظیم شده بود. بسته دوم نیز شامل ۲۵ ماده و ۲۱ تبصره بوده است. این بسته‌های حمایتی یکساله به طور کلی به سه بخش «منابع مالی پیش‌بینی شده»، «شرایط بهره‌مندی از مشوق‌ها» و «دیگر حمایت‌ها» تقسیم بندی می‌شوند.

لازم به ذکر است در بسته اول، بخشی مجزا برای «پرداخت جوایز صادراتی» در نظر گرفته شده بود اما در بسته دوم این بخش نیز در داخل بخش «منابع پیش بینی شده» آورده شده است.

منابع مالی این دو بسته از سه محل «صندوق توسعه ملی»، «بانک مرکزی» و «منابع بودجه‌ای» در نظر گرفته شده است. نحوه ارائه مشوق‌ها به صادرکنندگان کالاهای غیرنفتی نیز در

روش‌های متداول به منظور افزایش میزان صادرات است. در بسته‌های حمایت از توسعه صادرات نیز به درستی این روش مورد توجه قرار گرفته است.

۲. توجه به مشوق‌های غیرنقدی در حمایت از صادرات

حمایت‌هایی نظیر کمک به شرکت در نمایشگاه‌های خارجی، برقراری خطوط منظم ریلی، دریایی و پروازی، کمک به تبلیغات و بازاریابی در کشورهای هدف و همچنین کمک به دریافت ضمانت نامه و بیمه نامه‌های صادراتی به مراتب اثرگذارتر از پرداخت مشوق نقدی صادراتی هستند؛ چراکه احتمال انحراف در منابع آن کمتر است و منافع آن به طور مستقیم به صادرکنندگان محصولات ایرانی می‌رسد.

در بسته‌های حمایت از توسعه صادرات غیرنفتی نیز به مشوق‌های غیرنقدی توجه شده است؛ گرچه تمرکز اصلی در ارائه این بسته‌ها، مشوق‌های صادراتی نقدی و اعطای تسهیلات به صادرکنندگان است.

۳. استفاده بیشتر و بهتر از منابع بانکی

در بسته اول حمایت از صادرات غیرنفتی، تنها برای استفاده از منابع صندوق توسعه ملی و بانک مرکزی چارچوب مشخصی در نظر گرفته شده بود و در زمینه استفاده از منابع بانکی برای پرداخت تسهیلات به بخش‌های تولیدی و صادراتی، تنها به توصیه بسنده شده بود.

درحالی‌که در بسته دوم، سرمایه‌های صندوق به صورت ۵۰- ۵۰ به بانک‌های تجاری اختصاص یافته است؛ به این صورت که اگر بانک‌های تجاری بخواهند در اختصاص سرمایه‌های صندوق به فعالیت‌های صادراتی مشارکت نمایند، لازم است منابع مالی خودشان را نیز در این امر سهیم نمایند. بر این اساس، میزان استفاده از منابع بانکی بیشتر خواهد شد. همچنین شرایط برای تخصیص بهینه تر منابع در نظر گرفته شده در این بسته‌ها وجود خواهد داشت.

نقاط ضعف بسته‌های توسعه حمایت از صادرات غیرنفتی

با وجود مزیت‌های انتشار بسته‌های حمایت از توسعه صادرات غیرنفتی، این بسته‌ها به تنهایی برای بهبود وضعیت صادرات غیرنفتی کشور کفایت نمی‌کند. به طور خاص نحوه مصرف

منابع در نظر گرفته شده در این بسته‌ها با ابهاماتی مواجه است.

در ادامه به برخی از نقاط ضعف دو بسته حمایت از توسعه صادرات غیرنفتی اشاره می‌شود:

۱. ابلاغ دیر هنگام بسته‌های حمایتی

دو بسته حمایت از توسعه صادرات غیرنفتی مربوط به سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ بوده اند؛ این درحالیست که ابلاغ این بسته‌ها به مراتب دیرتر از زمان مناسب آن انجام شده است.

به طور مثال بسته دوم حمایت از صادرات غیرنفتی در شرایطی ابلاغ شد که نیمی از سال ۱۳۹۶ گذشته بود. لذا فرصت برای اجرای دستورالعمل‌های این مصوبه در ۶ ماه باقی مانده از سال بسیار محدود بوده است.

چنانچه ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی بخواهد بسته‌های حمایت از صادرات، اثرگذاری قابل توجهی داشته باشند، باید پیش از شروع بازه زمانی اجرا، آن‌ها را ابلاغ نماید. به طور مثال انتظار می‌رود بسته حمایت از توسعه صادرات غیرنفتی در سال ۱۳۹۷، پیش از شروع سال، نهایی و ابلاغ شود.

۲. عدم انتشار گزارش عملکرد و اطلاع رسانی نتایج اجرای بسته

هدف از انتشار بسته‌های حمایت از صادرات، رفع موانع صادرکنندگان و حمایت از آن‌هاست. بنابراین لازم است بعد از پایان یافتن بازه‌های زمانی هر بسته، گزارشی از عملکرد اجرایی و نتایج آن ارائه شود؛ چراکه بدون ارائه گزارش عملکرد، امکان رفع نقایص و برداشتن گام‌های بیشتر فراهم نیست.

عدم انتشار کارنامه عملکرد و مشخص نبودن نتایج اجرایی شدن بسته‌های حمایت از صادرات غیرنفتی، موجب شده است بسیاری از فعالین حوزه بازرگانی کشور از عدم کارایی این بسته‌ها سخن به میان آورند.

۳. عدم بهبود بسته جدید نسبت به بسته قبلی

بسته دوم حمایت از توسعه صادرات غیرنفتی، در مقایسه با بسته اول، تغییرات محدودی داشته است. در واقع بسیاری از ماده‌های بسته دوم به طور کامل تکراری و به مانند بسته اول

پیشنهادهایی برای بهبود حمایت از صادرات غیرنفتی

برای رفع نقاط ضعف موجود و همچنین بهبود عملکرد بسته‌های حمایت از توسعه صادرات غیرنفتی، اقدامات زیر به ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی پیشنهاد می‌شود:

۱. ایجاد ضمانت اجرا برای بسته‌ها

اثرگذاری بسته‌های حمایت از توسعه صادرات غیرنفتی، مشروط به در نظر گرفتن ضمانت‌هایی برای اجرای آن‌ها و نظارت به منظور پیشگیری از هر گونه انحراف از برنامه‌ها است. گرچه در بسته‌های حمایتی، بندهایی برای ضمانت اجرا و جلوگیری از انحراف منابع در نظر گرفته شده است، اما لازم است مشکلات اجرای ماده‌های این بسته‌ها در عمل رصد شود و ضمانت‌های اجرایی مناسب تری در نظر گرفته شود. به طور مثال در بسته‌های حمایتی، استفاده از منابع بانکی به منظور اختصاص وام به فعالیت‌های تولیدی و صادراتی در نظر گرفته شده است؛ اما باید توجه داشت با توصیه به بانک‌ها نمی‌توان منابع آن‌ها را به سمت فعالیت‌های مولد سوق داد و لازم است در این زمینه ضمانت‌های اجرایی همچون افزایش یا کاهش نرخ ذخیره قانونی برای بانک‌ها در نظر گرفته شود تا توصیه‌ها عملیاتی شوند. در غیر اینصورت، بانک‌ها تنها از منابع صندوق توسعه ملی به صادرکنندگان تسهیلات می‌دهند و از منابع خود در موارد دیگری بهره‌برداری خواهند کرد.

۲. اعطای وام ریالی به خریداران خارجی کالاهای ایرانی

چنانچه گفته شد در بسته‌های حمایت از توسعه صادرات غیرنفتی، به درستی از ابزار پرداخت وام به خریداران خارجی کالاهای ایرانی استفاده شده است. اما پرداخت این وام‌ها به صورت دلاری و از منابع محدود صندوق توسعه ملی پیش بینی شده است. درحالی‌که ایران می‌تواند به خریداران خارجی کالاهای ایران به صورت ریالی وام پرداخت نماید. بخش قابل توجهی از صادرکنندگان کالاهای ایرانی می‌توانند در ازای محصولات صادراتی، از داخل منابع ریالی دریافت نمایند و برای این منظور نیازی به هزینه کرد منابع دلاری کشور نیست.

است. این درحالیست که انتظار می‌رود بعد از گذشت یک سال، پیشرفت‌های بیشتری در نحوه حمایت از صادرات حاصل شود و اقدامات دقیق تر و عملیاتی تری در دستور کار قرار بگیرد.

۴. نداشتن ضمانت اجرا

بسیاری از فعالان حوزه صادرات کشور، مشکل اصلی قوانین و مصوباتی همچون بسته‌های حمایت از توسعه صادرات غیرنفتی را عدم اجرایی شدن آن می‌دانند. در واقع از آنجا که بنای اصلی این بسته‌ها بر تخصیص منابع از صندوق توسعه ملی و بانک مرکزی است، عدم همراهی این نهادها موجب می‌شود در نهایت، مواد مصوب بسته‌ها عملیاتی نشود.

از طرف دیگر به دلیل برداشت‌های سلیقه‌ای و نیز اختلافات موجود میان دستگاه‌های دولتی، سرنوشت روشنی در انتظار این مصوبات نیست که اجرای آن را با چالش مواجه کرده است.

لازم به ذکر است ارائه بسته‌های حمایت از صادرات در کشور، سابقه ای بیشتر از دو سال دارد؛ به طوریکه در سال‌های ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۰، سازمان توسعه تجارت در چهار سال دستورالعمل‌هایی را به منظور حمایت از صادرات غیرنفتی منتشر نموده است. اما به دلیل عدم اجرایی شدن مشوق‌های این دستورالعمل‌ها، در نهایت انتشار آن‌ها نیز بعد از ۴ سال متوقف شد.

از این رو پیش نیاز اصلی تصویب چنین بسته‌های ی، اهتمام همه جانبه دولت برای اجرایی نمودن آن و همچنین ایجاد هماهنگی بین دستگاهی برای تسریع در اجرای آن است.

۵. عدم توجه به مشکلات اصلی صادرکنندگان

کالاهای ایرانی

چنانچه گفته شد در بسته‌های حمایت از توسعه صادرات غیرنفتی، به مشوق‌های غیرنقدی توجه شده است؛ اما تمرکز اصلی بر مشوق‌های صادراتی نقدی و همچنین پرداخت تسهیلات با نرخ سود کمتر از حد متعارف است. این درحالیست که مشکلات اصلی صادرکنندگان کالا موارد اجرایی و عملیاتی است که با پرداخت مشوق و وام مرتفع نمی‌شود. این موارد در بخش پیشنهادها ارائه خواهد شد.

در این صورت پول ملی نیز تقویت می‌شود و امکان تأمین منابع مالی لازم در این طرح، از روش‌های دیگری همچون خط اعتباری بانک مرکزی و یا منابع بانکی نیز فراهم خواهد شد.

۳. استفاده بهینه از منابع صندوق توسعه ملی

بخش عمده منابع در نظر گرفته شده در بسته‌های حمایت از توسعه صادرات غیرنفتی، از محل صندوق توسعه ملی است. در عین حال نحوه هزینه کرد این منابع به نحوی است که صرف مواردی همچون اعطای مشوق‌های صادراتی و کاهش نرخ بهره وام‌های پرداختی می‌شود.

در حالیکه لازم است منابع به‌گونه‌ای مورد استفاده قرار بگیرند که اولاً در گذر زمان مستهلک نشوند و هر سال بر این منابع افزوده شود؛ دوماً تا حد ممکن از آن‌ها برای اهرم کردن دیگر منابع موجود در سیستم بانکی استفاده شود. به این ترتیب در مجموع منابع بیشتری برای طرح‌های حمایت از صادرات تجهیز خواهد شد.

در روش فعلی، منابع در اختیار بانک‌های تجاری قرار می‌گیرد تا به عنوان تسهیلات به صادرکنندگان اعطاء شود؛ ولی روش مناسب‌تر آن است که منابع موجود در بانک‌های تجاری سپرده‌گذاری شود و در ازای این سپرده‌گذاری، بانک‌های تجاری موظف شوند از منابع مالی خود تسهیلات مدنظر را بپردازند.

در روش معمول که در بسته نیز آورده شده، در بعضی موارد وام گیرندگان اقساط تسهیلات خود را نمی‌پردازند و بانک‌های تجاری نیز انگیزه‌ای برای بازپس گرفتن منابع صندوق توسعه ملی ندارند و منابع صندوق در عمل از دست می‌رود؛ ولی در روش پیشنهادی از آنجا که بانک‌ها منابع خود را به عنوان تسهیلات پرداخت کرده‌اند و منابع صندوق تنها به عنوان پشتوانه در بانک‌ها سپرده‌گذاری شده‌است، بانک‌ها تلاش خود را برای بازپرداخت اقساط تسهیلات انجام می‌دهند و در زمان اعطای تسهیلات نیز با دقت عمل بیشتر، به تولیدکنندگانی وام می‌دهند که امکان بازپرداخت اقساط آن را دارند.

۴. راه اندازی «صندوق حمایت از صادرات» و تأمین منابع از محل واردات

به منظور تأمین منابع پایدار برای حمایت از صادرات، پیشنهاد

می‌شود که صندوقی مخصوص تأمین مالی فعالیت‌های حمایت از صادرات غیرنفتی در نظر گرفته شود و منابع صندوق توسعه ملی، بانک مرکزی و بودجه دولت و همچنین دیگر منابع، در این صندوق جمع شده و تخصیص یابد.

بهترین راه برای حمایت از صادرات، استفاده از منابع حاصل از واردات کالا است. در واقع لازم است بخش اصلی منابع صندوق حمایت از صادرات، از محل عوارض و تعرفه واردات کالاها تأمین شود. به این ترتیب علاوه بر آنکه منبع درآمد دائمی برای این صندوق بدست می‌آید، نیاز به استفاده از منابع صندوق توسعه و بانک مرکزی نیز کاهش خواهد یافت. همچنین با این شیوه هرچه واردات کالا بیشتر شود، امکان افزایش صادرات کالا از طریق منابع این صندوق نیز افزایش می‌یابد.

در حال حاضر منابع حاصل از تمامی تعرفه‌های واردات پرداختی به عنوان درآمد در بودجه دولت در نظر گرفته می‌شود. اما می‌توان بخشی از آن را از منابع کلی دولت استثناء کرد و به عنوان منابع صندوق حمایت از صادرات در نظر گرفت. این اقدام موجب منظم شدن تأمین مالی فعالیت‌های حمایت از صادرات خواهد شد.

به عنوان نمونه می‌توان تعرفه دریافتی از واردات محصولی مانند موز را به عنوان منابع حمایت از صادرات دیگر محصولات کشاورزی در نظر گرفت؛ یا منابع حاصل از دریافت تعرفه از محصولاتی مانند خودروهای لوکس را برای حمایت از صادرات خودروهای تولید داخل در نظر گرفت.

۵. اولویت بندی در حمایت‌های صادراتی

به طور قطع هر نوع صادراتی برای کشور مفید و مناسب نیست. در حال حاضر بخش زیادی از صادرات «غیرنفتی» کشور را محصولاتی همچون میعانات گازی، فرآورده‌های ابتدایی از نفت و گاز، دیگر گازهای مایع شده، محصولات کم‌فرآوری شده پتروشیمی، محصولات خام معدنی، محصولات کم‌فرآوری شده فولادی و میوه و سبزیجات تشکیل داده است.

مسئله مهم دیگر در این زمینه نحوه صادرات محصولات است. در واقع ممکن است صادرات یک محصول اقدامی مناسب باشد اما صادرکنندگان این محصول به‌گونه‌ای محصولات را صادر می‌کنند که سهم کمی از زنجیره ارزش آن محصول

سیاست‌هایی که می‌تواند به طور مؤثر در رفع مشکلات صادرکنندگان مفید واقع شود عبارتند از: «بازاریابی محصولات تولید داخلی در کشورهای مقصد»، «انعقاد قراردادهای تجاری دو یا چندجانبه با کشورهای مقصد صادراتی به منظور کاهش تعرفه‌های وارداتی از ایران»، «انعقاد پیمان‌های پولی دوجانبه و رفع مشکلات نقل و انتقال پول صادرکنندگان»، «تعیین سیاست‌های ارزی مناسب و با ثبات»، «تسهیل حمل و نقل کالاهای صادراتی»، «حمایت از برندسازی»، «ضمانت‌های صادراتی مؤثر و کارآمد»، «رفع موانع گمرکی داخلی و خارجی»، «تسهیل رفت و آمد صادرکنندگان به کشورهای مقصد صادراتی» و «ثبات در قوانین صادراتی». در واقع مشوق صادراتی، آخرین راهکار حمایت از صادرات است و لازم است در بسته‌های حمایت از صادرات برای رفع مشکلات اصلی صادرکنندگان، برنامه‌های عملیاتی در نظر گرفته شود.

۷. ایجاد شرکت‌های مدیریت صادرات

در دنیای امروز نمی‌توان از تولیدکنندگان کالاها انتظار داشت بر تمامی فرآیندهای صادراتی از جمله بازاریابی، بسته بندی، برندسازی، حمل و نقل، انبارداری در کشورهای خارجی و قیمت گذاری در بازار هدف تسلط داشته باشند. از این رو در بسیاری از کشورهای جهان که توجهی ویژه به حوزه صادرات دارند، شرکت‌هایی با عنوان شرکت‌های مدیریت صادرات شکل گرفته‌اند که به طور خاص بر صادرات یک کالا و یا محصول به یک بازار خاص متمرکز شده‌اند این شرکت‌ها با تولیدکنندگان داخلی محصولات و همچنین خریداران خارجی قراردادهای بلندمدت منعقد می‌کنند و شرایط را برای صادرات پایدار کالا از داخل به بازار هدف فراهم می‌نمایند.

راه اندازی این شرکت‌ها یکی از نیازهای اصلی حوزه صادرات کالا در کشور است و لازم است در بسته‌های حمایت از توسعه صادرات غیرنفتی نیز، مشوق‌هایی برای شکل گیری این نوع شرکت‌ها در نظر گرفته شود.

به ایران تعلق می‌گیرد. زعفران بارزترین نمونه از این دست است که با وجود تولید بیش از ۹۵ درصدی آن در ایران، به دلیل صادرات فله‌ای این محصول، بخش اصلی ارزش افزوده آن به کشورهای دیگر از جمله اسپانیا می‌رسد.

بنابراین لازم است پیش از هر نوع اعطای مشوق و حمایت خاص صادراتی، ابتدا حوزه‌ها و محصولاتی که ارزش افزوده بیشتری نصیب کشور می‌نمایند و امکان افزایش میزان صادرات آن‌ها در صورت حمایت فراهم است، شناسایی شوند و در اولویت حمایت قرار بگیرند.

در بسته‌های حمایت از توسعه صادرات غیرنفتی در برخی موارد محدود و خاص به این مهم توجه شده است. اما انتظار می‌رود در این بسته‌ها سازوکارهای حمایتی به نحوی طراحی شود که هرچه تولید یک محصول ارزش افزوده بیشتری در ایران ایجاد نماید، از مشوق‌های بیشتری بهره‌مند گردد.

۶. توجه به نیازهای اساسی صادرکنندگان کالا و رفع

موانع آن‌ها

تمرکز اصلی در بسته‌های حمایت از توسعه صادرات، ارائه مشوق‌های مالی است. این درحالیست که به گفته کارشناسان تجارت خارجی و همچنین صادرکنندگان کشور، مشکلات اصلی صادرکنندگان مواردی است که با ارائه مشوق صادراتی مرتفع نمی‌شود.

در حال حاضر مشکلات اصلی صادرات غیرنفتی کشور عبارتند از: «نقل و انتقال پول»، «حمل و نقل محصولات صادراتی»، «موانع گمرکی»، «بازاریابی محصولات»، «نبود تضمین صادراتی مناسب»، «بسته‌بندی نامناسب محصولات صادراتی»، «عدم مدیریت بازار کشورهای هدف»، «اخذ روادید» و «رفت و آمد به شهرهای هدف صادراتی».

در بسته‌های حمایت از صادرات غیرنفتی به برخی از موارد فوق توجه شده است؛ اما لازم است بسته‌های حمایت از صادرات به نحوی طراحی شوند که بر رفع مشکلات و موانع صادراتی متمرکز باشند. رفع موانع صادراتی و کمک به روند صادرات کالا و خدمات، از انحراف منابع جلوگیری می‌کند و در عمل به صادرکنندگان کالا کمک خواهد کرد.

بخش پنجم

«بررسی مصوبات «اشتغال» ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی»

بسته حمایت از توسعه اشتغال پایدار ۱۳۹۵ و برنامه اشتغال فراگیر ۱۳۹۶

در این بخش به بررسی دو مصوبه مرتبط با اشتغال در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی پرداخته شده است؛ مصوبه اول که در سال ۱۳۹۵ ابلاغ شده، متمرکز بر اشتغالزایی در مناطق روستایی و مصوبه دوم که در سال ۱۳۹۶ ابلاغ شده، با هدف ایجاد ۹۷۰ هزار شغل در بخش‌های مختلف اقتصادی و از طریق طرح‌های مختلف در سطح کشور، تصویب شده است. بررسی‌ها نشان می‌دهد که مبنای هر دو مصوبه، اعطای تسهیلات است؛ مبنایی که در طرح‌های اشتغالزایی دولت‌های گذشته نیز وجود داشت و در نهایت در ایجاد اشتغال نتیجه بخش نبود.

مشارکت اقتصادی و برای بهره‌برداری از مزیت‌های رقابتی و نسبی ایران با اولویت مناطق روستایی تصویب گردید. بر اساس این بسته، در استان‌ها کارگروه تخصصی مدیریت و راهبری توسعه اشتغال پایدار با وظایف زیر شکل گرفت:

- زمان‌بندی مراحل مختلف اجرایی بسته و کاهش زمان و مراحل صدور مجوز دستگاه‌های اجرایی

- تبیین و تصویب پروژه‌های اولویت‌دار سرمایه‌گذاری شهرستان به تفکیک بخشی و ایجاد و مدیریت بانک اطلاعاتی از طریق توسعه دولت الکترونیک در تمامی مراحل فرایند ارزیابی

- بررسی و تصویب پروژه در چارچوب پروژه‌های اولویت‌دار برای بهره‌مندی از حمایت‌ها و مشوق‌ها

- بررسی و تصویب حمایت‌ها و مشوق‌های مالی و سایر مشوق‌ها

- اعمال هماهنگی لازم بین دستگاه‌های اجرایی و موسسات عامل

ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی در آبان ماه سال ۱۳۹۵ «بسته حمایت از توسعه اشتغال پایدار» را با اولویت اشتغالزایی در مناطق روستایی تصویب و به دستگاه‌ها ابلاغ نمود؛ این ستاد همچنین در تیرماه سال ۱۳۹۶، «برنامه اشتغال فراگیر» را با هدف ایجاد ۹۷۰ هزار شغل در سطح کشور به دستگاه‌ها ابلاغ کرد.

بسته حمایت از توسعه اشتغال پایدار

ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی آبان ماه سال ۱۳۹۵ بسته حمایت از توسعه اشتغال پایدار را به وزارتخانه‌های تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت امور اقتصاد و دارایی، وزارت کشور، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت کشور، سازمان برنامه و بودجه، سازمان میراث فرهنگی، بانک مرکزی و معاونت توسعه روستایی و مناطق محروم کشور ابلاغ کرد.

این بسته در راستای مردمی کردن اقتصاد و حداکثرسازی

• پایش و ارزیابی فرایند اجرایی و عملکرد

مشوق‌ها و حمایت‌هایی که در این بسته دیده شده عبارت است از:

حمایت‌های تسهیل‌گری

دستگاه‌های اجرایی می‌توانند در صورت لزوم، اقدامات لازم را برای انتخاب مشاور و تسهیل‌گر، اصلاح کارکردی یا ظرفیت‌سازی نهادی، شکل‌دهی و توانمندسازی جامعه محلی برای فعالیت‌های اقتصادی به انجام رسانند.

حمایت‌های آموزشی

دستگاه‌های اجرایی متولی ارائه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و مهارت‌آموزی کشور با همکاری بخش‌های خصوصی و تعاونی مکلفند ضمن سازماندهی آموزش‌های مهارتی بر اساس مزیت‌های رقابتی استان‌های کشور و جهت‌گیری‌های بخشی مصوب کارگروه تخصصی ملی، نسبت به تأمین نیازهای آموزشی و مهارتی مورد نیاز پروژه‌های مصوب به صورت رایگان اقدام کنند.

تکمیل زنجیره تولید

وزارت امور اقتصادی و دارایی موظف است اقدامات لازم برای لحاظ کردن سرمایه‌گذاری ثابت شرکت‌های بالای ۱۰۰ کارکن را به عنوان هزینه‌های قابل قبول مالیاتی در جهت حمایت از ایجاد و یا تکمیل زنجیره تولید، به عمل آورد.

منابع اعتباری، مشوق‌ها و حمایت‌های مالی

تسهیلات مالی این بسته عبارتند از:

- تسهیلات اعطایی موسسات عامل
- تسهیلات اعطایی توسط نهادهای عمومی، دولتی و غیردولتی
- تسهیلات اعطایی صندوق توسعه ملی
- کمک‌های فنی و اعتباری (دستگاه‌های اجرایی ملی و استانی)

تخفیفات سهم آورده متقاضی

سهم آورده متقاضی در پروژه‌های مناطق مختلف با توجه به جدول زیر به صورت تجمعی می‌تواند مورد تخفیف قرار گیرد:

موارد اعمال تخفیف	کاهش سهم آورده متقاضی به نسبت مبلغ تسهیلات
اجرای پروژه در شهرک‌های صنعتی، کشاورزی، دامپروری و نواحی صنعتی	۵ واحد درصد
پروژه‌های واقع در مناطق روستایی	۳ واحد درصد
پروژه‌های واقع در مناطق مرزی	۵ واحد درصد
پروژه مشارکتی به ازای هر ۲۵ سرپرست خانوار به میزان ۱,۲۵ واحد درصد	حداکثر ۱۰ واحد درصد
پروژه دانش بنیان دارای تأیید از معاونت علم و فناوری رئیس‌جمهور	۵ واحد درصد

اعطای یارانه سود تسهیلات

یارانه سود تسهیلات بر اساس پیشنهاد دستگاه اجرایی و تصویب کارگروه تخصصی استان قابل تخصیص است. میزان این یارانه به شرح جدول زیر است:

موارد	یارانه تخصیصی برای سود تسهیلات
اجرای پروژه در شهرک‌های صنعتی، کشاورزی، دامپروری و نواحی صنعتی	۲ واحد درصد
پروژه‌های واقع در مناطق روستایی	۲ واحد درصد
پروژه‌های واقع در مناطق مرزی	۲ واحد درصد
پروژه مشارکتی	به ازای هر خانوار ۰,۵ واحد درصد، حداکثر ۴ واحد درصد
پروژه دانش بنیان	۲ واحد درصد
یارانه سود تسهیلات قابل تخصیص به هر پروژه حداکثر معادل دوسوم نرخ سود تسهیلات بانکی در سال عقد قرارداد با سرمایه‌گذار خواهد بود.	

سایر مشوق‌ها و حمایت‌ها

پس از طی فرایندهای مصوب مربوطه توسط دستگاه اجرایی ذیربط، مشوق‌ها شامل موارد زیر خواهد بود:

- مساعدت در انتخاب و به کارگیری مشاور در تهیه طرح توجیهی (گزارش فنی، اقتصادی و مالی پروژه)
- اعمال تخفیف در واگذاری محل اجرای پروژه در نواحی صنعتی
- کمک به تأمین زیرساخت پروژه‌های مشارکتی بالای ۲۰۰ سرپرست خانوار
- تأمین بخشی از هزینه کارمزد صندوق‌های ضمانت سرمایه گذاری
- کمک به تأمین بخشی از هزینه بیمه حوادث و بیمه تأمین اجتماعی

برنامه اشتغال فراگیر

برنامه اشتغال فراگیر به عنوان سند اشتغالی دولت با تصویب ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی در تیرماه سال ۱۳۹۶ به دستگاه‌ها ابلاغ شد. این برنامه در ابتدای سال ۱۳۹۶ توسط وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی و در چهار بخش «کلیات»، «اهداف، راهبردها، سیاست‌های اجرایی، رسته‌ها، طرح‌ها و اقدامات اساسی»، «فرآیندهای اجرایی و تقسیم کار دستگاهی» و «ارزیابی، پایش و ارزشیابی و الزامات اجرایی» با هدف ایجاد ۹۷۱ هزار شغل تدوین گردید.

براساس اهداف کمی که در این برنامه تعیین شده، بخش صنعت و معدن لوکوموتیو اصلی اشتغالزایی در سال جاری با سهم ۲۶ درصدی خواهد بود. در این مصوبه تأمین ۹۳ درصد از کل منابع مالی مورد نیاز برای اشتغالزایی در سال جاری، بر عهده شبکه بانکی است.

اهداف اشتغالزایی بخشی

در برنامه مذکور، در ۳ قالب اهداف اشتغالزایی تدوین شده است. بر این اساس در قالب اول، اهداف کمی در بخش‌های مختلف اقتصادی تشریح شده است که مسئولیت مستقیم هر قسمت بر عهده یک وزارتخانه خواهد بود. طبق این برنامه، در پایان سال ۱۳۹۶ به تعداد ۶۵۱ هزار شغل در بخش‌های

مختلف اقتصادی هدفگذاری شده است.

در بین بخش‌های اقتصادی، سهم «صنعت، معدن و بازرگانی» از دیگر بخش‌ها بیشتر است. هدف کمی ایجاد تعداد شغل در این بخش، ۲۵۴ هزار عدد است که نزدیک به ۴۰ درصد از هدف کمی قالب اول را به خود اختصاص می‌دهد. وزارتخانه مستقیم مسوول نیز وزارت صنعت، معدن و تجارت است.

بخش ارتباطات و فناوری در جایگاه دوم قرار دارد. بر این اساس وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات مکلف است ۹۰ هزار شغل در سال ۱۳۹۶ ایجاد کند. بخش کشاورزی و وزارت جهاد کشاورزی نیز رتبه سوم اهداف کمی اشتغالزایی در سال ۱۳۹۶ را داراست. به‌طور کلی قالب اول که در بخش‌های مختلف اقتصادی طرح‌ریزی شده، سهم اصلی رقم اشتغالزایی کل را دارد که قریب به ۶۷ درصد آن را شامل می‌شود.

منابع مالی پیش‌بینی شده برای قالب اول از ۳ محل تأمین خواهد شد: اعتبارات بودجه‌ای، تسهیلات بانکی و تسهیلات صندوق توسعه ملی. سهم تسهیلات بانکی در این بین با فاصله قابل توجهی از دو مورد دیگر قرار دارد.

طرح‌های اشتغالزایی

قالب دوم این برنامه، مربوط به طرح‌های اشتغالزایی است. کل این قالب موظف به ایجاد ۲۲۸ هزار شغل در سال ۱۳۹۶ است. رتبه نخست در این بخش را نیز طرح کارورزی دانش‌آموختگان دانشگاهی به خود اختصاص داده است. هدف کمی این طرح در سال ۱۳۹۶، ایجاد ۱۰۵ هزار شغل است.

وزارت کار در جایگاه هماهنگ‌کننده و کلیه دستگاه‌های اجرایی نیز به‌عنوان همکار در طرح کارورزی سهیم هستند. طرح مشوق‌های بیمه سهم کارفرمایی رتبه دوم را در بین طرح‌های اشتغالزایی دارد. این طرح باید در سال جاری ۷۵ هزار شغل را برای اقتصاد ایران به‌وجود بیاورد. کلیه دستگاه‌های اجرایی نیز در این طرح باید مشارکت داشته باشند.

طراح‌های اشتغال حمایتی

قالب سوم برنامه اشتغال فراگیر در سال ۱۳۹۶، اهداف کمی مربوط به طرح‌های اشتغال حمایتی را در خود جا داده است. در این قالب، نهادهای عمومی نیز به عنوان مسئول اجرای طرح حضور دارند.

منابع مالی برنامه اشتغال فراگیر

منابع مالی پیش‌بینی شده برای این طرح‌ها از ۳ محل تامین خواهد شد: اعتبارات بودجه‌ای، تسهیلات بانکی و صندوق توسعه ملی. سهم تسهیلات بانکی با فاصله قابل توجه از دو مورد دیگر در رتبه اول قرار دارد. طبق پیش‌بینی، ۲۰ هزار میلیارد تومان از منابع مورد نیاز برای اشتغال‌زایی در بخش‌های مختلف اقتصادی از سوی شبکه بانکی تامین خواهد شد. رقم منابع پیش‌بینی شده از محل صندوق توسعه ملی نیز ۱۰۰۰ میلیارد تومان برآورد شده است. قسمت بودجه کمترین سهم را در تامین منابع مالی اشتغال‌زایی دارا است. در این برنامه رقم پیش‌بینی شده برای این محل، ۵۰۰ میلیارد تومان است. بر این اساس شبکه بانکی وظیفه تامین ۹۳ درصد از کل منابع مورد نیاز برای ایجاد شغل در سال ۱۳۹۶ را خواهد داشت.

در این قالب قرار است در سال ۱۳۹۶ حدود ۹۱ هزار شغل جدید به اقتصاد تزریق شود. طرح هم‌افزایی نهادهای حمایتی و عمومی غیردولتی در ایجاد اشتغال به تنهایی وظیفه ایجاد ۶۰ هزار شغل را در سال جاری در قالب مذکور دارد. دستگاه‌های مسوول این طرح، کمیته امداد امام خمینی (ره)، بسیج، بنیاد برکت، بنیاد مستضعفان، بنیاد شهید و ایثارگران هستند. وزارت کار نیز به‌عنوان دستگاه همکار باید انجام وظیفه کند. همچنین سازمان بهزیستی کشور نیز مسئول اجرای دو طرح در این قالب است؛ طرح اول کسب‌وکار و اشتغال‌زایی نهادهای حمایتی با هدف ایجاد ۲۰ هزار شغل و طرح دوم ایجاد کسب‌وکار در قالب طرح تامین مالی خرد با هدف ایجاد ۴ هزار شغل.

اجزای برنامه	بخش / طرح	میزان اشتغال‌زایی (هزار نفر)	دستگاه / دستگاه‌های مسئول
بخش‌های اقتصادی	کشاورزی	۶۹	وزارت جهاد کشاورزی
	صنعت، معدن و بازرگانی	۲۵۴	وزارت صنعت، معدن و تجارت
	ساختمان و بافت‌های فرسوده	۳۸,۵	وزارت راه و شهرسازی
	خدمات گردشگری و صنایع دستی	۷۰,۱	سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری
	حمل و نقل	۹,۱	وزارت راه و شهرسازی
	ارتباطات و فناوری اطلاعات	۹۰	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات
	خدمات سلامت	۶۰,۲	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
	خدمات فرهنگی و هنری	۲۴	وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
	سایر حوزه‌های خدماتی	۳۷	وزارت خانه‌های مربوط
طرح‌های اشتغال‌زایی	طرح مهارت آموزی در محیط کار واقعی	۴۰	کلیه دستگاه‌های اجرایی
	طرح مشوق‌های بیمه سهم کارفرمایی	۷۵	کلیه دستگاه‌های اجرایی
	طرح کارورزی دانش‌آموختگان دانشگاهی	۱۰۵	کلیه دستگاه‌های اجرایی
	ساماندهی اعزام نیروی کار به خارج	۸	وزارت امور خارجه؛ وزارت علوم، تحقیقات و فناوری؛ وزارت کشور
	طرح روستا - تعاون	۶۵	کلیه دستگاه‌های اجرایی
طرح‌های اشتغال حمایتی	کسب و کارهای اجتماعی	۹۱,۸	نهادهای عمومی غیردولتی؛ وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی
مجموع		۹۷۱,۷	

مصوبات اشتغال به اشتغالزایی منجر می‌شود؟

بررسی طرح‌های اجرا شده توسط دولت‌های مستقر در جمهوری اسلامی ایران طی ۳ دهه گذشته برای حل معضل بیکاری و ایجاد اشتغال، نشان از آن دارد که به‌رغم تفاوت دیدگاه، در حوزه اشتغال رویکردها مشابه هم بوده است. در واقع همه دولت‌ها به اشتغال نگاهی علت محور داشته‌اند و آن را فی‌نفسه دارای موضوعیت دانسته‌اند؛ حال آنکه این مسئله با مناسب سازی محیط کسب و کار و رونق تولید ملی از طریق فعال شدن لوکوموتیوهای اقتصادی حل خواهد شد. بر اساس نگاه دولت‌ها که در این دو مصوبه ستاد نیز خود را نشان داده است، مهمترین اقدامی که برای اشتغالزایی صورت خواهد گرفت، اعطای تسهیلات به بخش‌های مختلف

در شهرها و روستاها در سطح گسترده خواهد بود؛ حال آنکه اعطای تسهیلات باید آخرین مرحله از زنجیره اشتغالزایی باشد. همین نوع نگاه باعث شده است که عمده اقدامات انجام شده در این حوزه، تاثیر قابل توجهی در اشتغالزایی نداشته باشد و تنها به هدررفت منابع منجر شود؛ نتیجه‌ای که در طرح‌های «خوداشتغالی»، «اشتغال ضربتی» و «بنگاه‌های زودبازده» خود را نشان داد.

با این وجود، ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی در بسته رونق تولید و اشتغال که در بخش بعدی مورد بررسی قرار خواهد گرفت، نگاهی متفاوت نیز به این حوزه داشته است؛ هرچند از اجرای این بسته هنوز گزارشی ارائه نشده است.

بخش ششم

«بسته رونق تولید و اشتغال سال ۱۳۹۶»

نقد و بررسی ۲۰۲ تکلیف ستاد برای ۲۴ دستگاه در تولید و اشتغال

در اواخر فروردین ماه سال جاری، ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی ۲۰۲ تکلیف برای رونق تولید و اشتغال به ۲۴ دستگاه ابلاغ نمود. این تکالیف در قالب ۵ بسته طراحی شده و موارد قابل توجهی را شامل می‌شود؛ اما عمده تکالیف تعیین شده، نه از جنس «اقدام اجرایی» بلکه از جنس «ارائه برنامه»، «طراحی سازوکار»، «تدوین مدل»، «شناسایی مسائل و راه حل‌ها»، «پیشنهاد راهکار» و «تهیه گزارش» است. در واقع این موارد، بایستی تبدیل به پروژه شود تا در دستور کار دستگاه اجرایی قرار بگیرد؛ در غیر اینصورت، پیگیری و اجرای آن با ابهام مواجه است. بررسی‌ها نشان می‌دهد که در سال جاری، این تکالیف چندان مورد توجه قرار نگرفته و دستگاه‌ها تاکنون گزارشی در خصوص اقدامات خود در این زمینه ارائه نکرده‌اند

اقتصادی ۸ درصدی، تداوم نرخ تورم تک رقمی، افزایش سرمایه‌گذاری، توسعه صادرات و افزایش رشد صادرات غیرنفتی به میزان ۲۵ درصد، مدیریت هدفمند واردات، ایجاد فرصت‌های شغلی جدید، مقررات‌زدایی، گسترش نقش بخش خصوصی و تعاونی و استقرار مدیریت کارآمد، با توجه به رویکردهای ۵ گانه اقتصاد مقاومتی (درون‌زایی، برون‌گرایی، دانش‌بنیانی، مردمی بودن و عدالت بنیانی) در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی مورد تصویب قرار گرفته است. در جدول صفحه بعد تعداد تکالیف هر دستگاه در هر یک از بسته‌ها آمده است:

ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی در اواخر فروردین ماه سال جاری، تکالیف دستگاه‌ها برای رونق تولید و اشتغال را به ایشان ابلاغ نمود. این ابلاغیه در قالب ۵ بسته عبارت از «بسته ارتقاء توان تولید ملی»، «بسته تأمین مالی و سرمایه‌گذاری»، «بسته جذب، توسعه و تعمیق تکنولوژی»، «بسته تجارت خارجی (توسعه صادرات غیرنفتی و مدیریت هدفمند واردات)» و «بسته اشتغال و توانمندسازی نیروی کار» ارائه شده و بر اساس آن در مجموع، ۲۰۲ تکلیف برای ۲۴ دستگاه تعیین گردیده است. بسته رونق تولید و اشتغال با هدف رونق تولید و ایجاد رشد

دستگاه / بسته	بسته ارتقاء توان تولید ملی	بسته تامین مالی و سرمایه گذاری	بسته جذب، توسعه و تعمیق تکنولوژی	بسته تجارت خارجی	بسته اشتغال و توانمندسازی نیروی کار	مجموع
وزارت صنعت، معدن و تجارت	۱۹	۱	۴	۱۷	۳	۴۴
وزارت نفت	۱۵	۰	۳	۳	۰	۲۱
وزارت راه و شهرسازی	۷	۳	۳	۶	۰	۱۹
وزارت امور اقتصادی و دارایی	۲	۸	۱	۷	۰	۱۸
وزارت جهاد کشاورزی	۶	۲	۲	۶	۱	۱۷
بانک مرکزی	۵	۱۰	۰	۲	۰	۱۷
وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	۰	۰	۰	۰	۱۲	۱۲
سازمان برنامه و بودجه	۶	۱	۰	۱	۱	۹
دبیرخانه شورای عالی مناطق منطقه آزاد	۱	۰	۱	۶	۰	۸
ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز	۰	۰	۰	۵	۰	۵
وزارت نیرو	۱	۱	۱	۱	۰	۴
وزارت امور خارجه	۰	۱	۰	۳	۰	۴
صندوق توسعه ملی	۰	۱	۰	۲	۰	۳
وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	۱	۰	۱	۱	۰	۳
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	۲	۱	۰	۰	۰	۳
سازمان ملی استاندارد	۲	۰	۰	۱	۰	۳
وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی	۲	۰	۰	۰	۰	۲
سازمان امور اداری و استخدامی	۱	۰	۰	۱	۰	۲
سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری	۱	۱	۰	۰	۰	۲
سازمان حفاظت محیط زیست	۲	۰	۰	۰	۰	۲
مرکز ملی رقابت	۱	۰	۰	۰	۰	۱
وزارت دادگستری	۰	۰	۱	۰	۰	۱
معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری	۰	۰	۱	۰	۰	۱
وزارت علوم، تحقیقات و فناوری اطلاعات	۰	۰	۰	۰	۱	۱
مجموع	۷۴	۳۰	۱۸	۶۲	۱۸	۲۰۲

میادین مشترک غرب کارون (آزادگان شمالی، آزادگان جنوبی، یادآوران، یاران شمالی و جنوبی) را به نحوی تهیه نماید که این مقدار به ۳۱۰ هزار بشکه در روز تا پایان سال جاری افزایش یابد.

در این تکلیف برای «افزایش تولید از میادین مشترک غرب» هدفگذاری مشخص شده و وزارت نفت، مکلف به ارائه برنامه جهت تحقق آن گردیده است. در این قبیل موارد ارائه شده، می توان برنامه را از منظر اقتصاد مقاومتی مورد ارزیابی قرار داد. هر چند تحلیل دقیق تر نیازمند ارائه برنامه خواهد بود.

- وزارت کشاورزی مکلف است ضمن تهیه فهرست کالاهای اساسی، ضروری و حساس کشور در حوزه فعالیت های خود، برنامه اجرایی افزایش تولید داخلی این کالاها را با توجه به ملاحظات اقتصادی، اجتماعی و فنی تهیه و حداکثر تا پایان اردیبهشت ماه سال جاری به دبیرخانه ستاد ارائه دهند.

در خصوص این تکلیف باید گفت با اینکه در حمایت از کالاهای اساسی بحثی وجود ندارد و اقدامی منطبق با اقتصاد مقاومتی است اما مسئله اصلی، نوع برنامه ای است که برای آن ارائه خواهد شد.

- بانک مرکزی مکلف است اجرای کامل طرح اصلاح نظام بانکی را پیگیری نموده و برنامه اجرایی شفاف سازی و سالم سازی صورت های مالی بانک ها و موسسات مالی و اعتباری غیربانکی را تهیه و تا پایان خرداد ماه سال جاری به دبیرخانه ستاد ارسال نماید.

در این تکلیف بحث اصلی، بر سر نحوه اصلاح نظام بانکی و رویکردهایی است که در آن مدنظر قرار می گیرد. لذا اینکه چنین اقدامی باید انجام شود، مورد اتفاق همه است اما کیفیت و نحوه انجام آن مورد توجه قرار دارد تا در چارچوب اقتصاد مقاومتی ارزیابی شود.

- وزارت نیرو مکلف است برنامه اجرایی توسعه زیرساخت های تولید و انتقال برق و الزامات تبدیل کشور به قطب تامین و تبادل برق منطقه را تا پایان اردیبهشت ماه سال جاری تهیه و تا پایان اردیبهشت ماه سال جاری به دبیرخانه ستاد ارائه نماید.

ارزیابی این تکلیف نیز مانند دیگر موارد مطرح شده، بستگی

در این بسته نگاهی متفاوت به ایجاد رونق در تولید و اشتغال شده و به جای توجه صرف به اعطای تسهیلات، دیگر موارد نیز مورد توجه قرار گرفته است. از این منظر، بسته رونق تولید و اشتغال یک قدم رو به جلو توسط ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی بوده است.

عمده تکالیف بسته رونق تولید و اشتغال از جنس اقدام اجرایی نیست

بررسی دقیق تر این بسته نشان می دهد که عمده موارد و تکالیف در نظر گرفته شده برای دستگاه ها بالغ بر حدود ۱۴۰ تکلیف از ۲۰۲ تکلیف ابلاغی، نه یک «اقدام مشخص اجرایی» بلکه تقاضا برای «ارائه برنامه»، «طراحی سازوکار»، «تدوین مدل»، «شناسایی مسائل و راه حل ها»، «پیشنهاد راهکار» و «تهیه گزارش» در خصوص موارد مختلف بوده است. البته که در بعضی موارد، هدف گذاری نیز انجام شده است.

همچنین در اکثر موارد از دستگاه ها خواسته شده تا در یک مدت کوتاه (اردیبهشت یا خرداد)، تکلیف مورد نظر ستاد را انجام دهند که این نیز امکان انجام تکلیف را کاهش می دهد؛ کما اینکه تاکنون گزارشی نیز در این خصوص ارائه نشده است.

تعدادی از این موارد در تکالیف بسته، به عنوان مثال در ادامه آمده است:

- وزارت صنعت، معدن و تجارت مکلف است برنامه اجرایی افزایش تولید ملی متناسب با نیازهای صادراتی، شکل دهی بازارهای جدید و تنوع بخشی پیوندهای اقتصادی با کشورها به ویژه با کشورهای منطقه را تهیه و تا پایان خرداد ماه سال جاری به دبیرخانه ستاد ارائه نماید.

در این تکلیف، «افزایش تولید ملی متناسب با نیازهای صادراتی، شکل دهی بازارهای جدید و تنوع بخشی پیوندهای اقتصادی با کشورها به ویژه با کشورهای منطقه» به عنوان یک اقدام که ارائه برنامه اجرایی آن از وزارت صنعت خواسته شده، دقیقاً یکی از مواد سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی است. لذا ماهیت برنامه و نحوه اقدام مهم است و نمی توان این تکلیف را فی نفسه مورد ارزیابی قرار داد.

- وزارت نفت مکلف است برنامه اجرایی افزایش تولید

به نوع و کیفیت برنامه ارائه شده دارد و نمی‌توان در خصوص آن اظهار نظر داشت.

بنابراین از آنجا که اکثر تکالیف بسته به این شکل طراحی شده، ضروری است تا بعد از ارائه برنامه توسط دستگاه‌ها در موارد مذکور، ارزیابی‌های لازم در خصوص انطباق برنامه‌ها با اقتصاد مقاومتی صورت گیرد؛ همچنین بایستی این برنامه‌ها پس از ارائه و تایید، در قالب پروژه برای دستگاه‌های متولی تعریف شود تا در چارچوب ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، قابل پیگیری باشد.

اقدامات اجرایی مهم در بسته رونق تولید و اشتغال

علاوه بر موارد ذکر شده، حدود ۶۰ تکلیف در بسته رونق تولید و اشتغال از جنس اقدام اجرایی مشخص است؛ اقداماتی که می‌توانست در قالب پروژه برای دستگاه‌ها تعریف شود تا به حاشیه ورود و قابل پیگیری باشد.

در واقع به دلیل در نظر گرفته نشدن الزام اجرا، این بسته در سال جاری چندان مورد توجه قرار نگرفته و به گفته مسئولین ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، نیازمند تمدید مجدد برای سال آتی است.

در ادامه به تعدادی از تکالیف قابل توجه و مهم بسته رونق تولید و اشتغال اشاره می‌شود:

- وزارت صنعت، معدن و تجارت مکلف است بسترهای لازم به منظور شناسایی و رهگیری کالا از بدو ورود تا سطح عرضه را در کالاهای منتخب تا پایان مرداد ماه سال جاری ایجاد نماید. فهرست کالاهای منتخب این بند تا پایان اردیبهشت ماه سال جاری به دبیرخانه ستاد ارائه گردد.
- وزارت صنعت، معدن و تجارت مکلف است با همکاری دیگر دستگاه‌های ذیربط نسبت به توسعه و پیگیری توافقات تجارت ترجیحی و تجارت آزاد با اولویت کشورهای همسایه اقدام نماید.
- وزارت نفت مکلف است تمهیدات لازم را به منظور اجرای عملیات طرح‌های توسعه نوسازی پالایشگاه آبادان و تکمیل و بهسازی پالایشگاه بندرعباس را به نحوی اتخاذ نماید، که از فرآورده نفت کوره کاسته و به تولید فرآورده‌های بنزین و میان تقطیر افزوده شود.

- وزارت امور اقتصادی و دارایی مکلف است با همکاری دبیرخانه شورای عالی مناطق آزاد، تجاری-صنعتی و ویژه اقتصادی نسبت به استقرار گمرکات مجهز در کلیه مناطق آزاد تجاری-صنعتی تا پایان سال جاری اقدام نماید.

- وزارت جهاد کشاورزی مکلف است با تاکید بر حفظ توان تولید داخل؛ نظام تعرفه‌ای مؤثر بر واردات محصولات کشاورزی را طراحی و زمینه‌های اجرای آن را فراهم آورد.
- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مکلف است نسبت به تسهیل نقل و انتقالات ارزی و روان‌سازی جریان مبادلات مالی تجارت کالا و خدمات اقدام نماید.

- سازمان برنامه و بودجه کشور مکلف است بستر لازم برای افزایش سهم مشارکت عمومی - خصوصی در اجرای طرح‌های زیرساختی و زیربنایی کشور را فراهم آورده و حل مشکلات و چالش‌های این پروژه‌ها را در اولویت قرار دهد.

- وزارت امور خارجه مکلف است با همکاری دستگاه‌های ذیربط، به منظور ایجاد زمینه‌های لازم برای ایجاد یا بهبود پیمان‌های دوجانبه و چندجانبه با کشورهای هدف و توسعه روابط تجاری در جهت رشد فزاینده صادرات غیرنفتی، جذب سرمایه‌گذاری خارجی و انتقال فناوری، نسبت به تهیه برنامه اجرایی (شامل فهرست کشورهای هدف، مراحل توسعه پیمان‌ها و سایر فعالیت‌های مربوط) اقدام و تا پایان خرداد ماه سال جاری به دبیرخانه ستاد ارائه نماید.

لزوم تصویب مصوبات رونق تولید و اشتغال به پروژه

بنابراین به منظور اجرای بسته رونق تولید و اشتغال، ضروری است ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی برای سال آتی، تصویب پروژه‌های مشخص در خصوص اقدامات اجرایی این بسته را جایگزین این مصوبه عریض نماید تا ارزیابی و نظارت بر آن امکانپذیر باشد.

همچنین لازم است این ستاد به جای ارائه بسته‌ها و مصوبات مختلف، موارد مهم و مرتبط با اقتصاد مقاومتی در هر دستگاه را با تعداد مشخص و زمانبندی معقول، تصویب نماید تا امکان اجرایی شدن آن توسط دستگاه‌ها وجود داشته باشد.

فصل سوم

ارزیابی مسیر ۱۰ دستگاه منتخب در تحقق اقتصاد مقاومتی

در این فصل ۱۰ دستگاه که نقش اثرگذار و قابل توجهی در تحقق اقتصاد مقاومتی دارند، به عنوان منتخب تعیین شده و پروژه‌های مصوب آنها در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی مورد ارزیابی قرار گرفته است. در این ارزیابی، بر اساس الگوی اقتصاد مقاومتی و چالش‌های هر دستگاه در شرایط فعلی کشور، «اقدامات جهشی و اولویت‌دار» برای هر یک از ۱۰ دستگاه مذکور پیشنهاد شده و پروژه‌های مصوب آنها در ستاد، با آن مقایسه شده است. نتایج این فصل نشان می‌دهد که پروژه‌های مصوب هر یک از دستگاه‌ها در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، تا چه میزان در جهت اقتصاد مقاومتی قرار دارد و جزو «اقدامات جهشی و اولویت‌دار» محسوب می‌شود. بر این اساس به هر یک از دستگاه‌ها، یک نمره اختصاص داده شده است؛ هرچه این نمره به ۱۰۰ نزدیکتر باشد، تطابق بیشتر پروژه‌های دستگاه با اقتصاد مقاومتی و توجه بیشتر به اولویت‌ها در حوزه کاری دستگاه را نشان می‌دهد.

بخش اول

«روش ارزیابی دستگاه‌های منتخب در تحقق اقتصاد مقاومتی»

نحوه ارائه «اقدامات جهشی و اولویت‌دار» و شیوه مقایسه با پروژه‌های مصوب دستگاه‌ها در ستاد

در این بخش به عنوان مقدمه فصل سوم، ابتدا دستگاه‌های صاحب پروژه در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی و تعداد پروژه‌های مصوب آنها مورد بررسی قرار گرفته است. پس از آن، نحوه تعیین «اقدامات جهشی و اولویت‌دار» برای هر دستگاه، مطرح شده و منطق ارزیابی و مقایسه پروژه‌های مصوب ۱۰ دستگاه اصلی اقتصادی کشور با «اقدامات جهشی و اولویت‌دار» ارائه شده است.

البته لازم به ذکر است که بعضی پروژه‌های دستگاه‌ها، دقیقاً در هر دو سال تکرار شده و بعضی نیز تنها هدف کمی آنها تغییر کرده است.

از آنجا که تاکنون ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، گزارشی از عملکرد پروژه‌های مصوب ارائه ننموده است، مشخص نیست که پروژه‌های تکراری، پروژه‌های حذف شده در سال جدید و پروژه‌هایی که اهداف کمی آنها تغییر کرده است، اکنون در چه وضعیتی قرار دارند.

در جدول زیر تعداد پروژه‌های مصوب هر دستگاه در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی در سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ آمده است:

در سال ۱۳۹۵ تعداد ۱۲۱ پروژه برای ۲۳ دستگاه و در سال ۱۳۹۶ (سال جاری) تعداد ۹۶ پروژه برای ۱۹ دستگاه به عنوان پروژه‌های اولویت‌دار در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی تعریف شده است.

بر این اساس در سال جاری، دو دستگاه جدید یعنی سازمان امور اداری و استخدامی و سازمان استاندارد به دستگاه‌های صاحب پروژه در اقتصاد مقاومتی اضافه شده‌اند و ۶ دستگاه یعنی وزارت دادگستری، دبیرخانه شورای عالی مناطق آزاد، وزارت فرهنگ، معاونت اجرایی رئیس‌جمهور، معاونت حقوقی رئیس‌جمهور و وزارت امور خارجه دیگر پروژه ای در اقتصاد مقاومتی ندارند.

دستگاه	تعداد پروژه‌های سال ۱۳۹۵	تعداد پروژه‌های سال ۱۳۹۶	مجموع
وزارت نیرو	۱۷	۱۴	۳۱
وزارت جهاد کشاورزی	۱۴	۱۴	۲۸
وزارت امور اقتصادی و دارایی	۱۲	۱۵	۲۷
وزارت نفت	۱۱	۱۱	۲۲
وزارت راه و شهرسازی	۶	۷	۱۳
سازمان برنامه و بودجه	۶	۶	۱۲
وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	۶	۵	۱۱
وزارت صنعت، معدن و تجارت	۷	۲	۹
وزارت ارتباطات	۷	۲	۹
وزارت علوم	۴	۴	۸
بانک مرکزی	۵	۱	۶
معاونت اجرایی رئیس جمهور	۶	۰	۶
سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری	۳	۲	۵
سازمان ملی استاندارد	۰	۴	۴
سازمان امور اداری و استخدامی	۰	۴	۴
وزارت کشور	۲	۱	۳
دبیرخانه شورای عالی مناطق آزاد	۳	۰	۳
معاونت علمی رئیس جمهور	۲	۱	۳
سازمان صدا و سیما	۲	۱	۳
وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی	۲	۰	۲
وزارت دادگستری	۲	۰	۲
صندوق توسعه ملی	۱	۱	۲
وزارت امور خارجه	۱	۰	۱
معاونت توسعه روستایی رئیس جمهور	۱	۱	۱
معاونت حقوقی رئیس جمهور	۱	۰	۱
مجموع	۱۲۱	۹۶	۲۱۷

انتخاب ۱۰ دستگاه منتخب جهت ارزیابی

به منظور ارزیابی پروژه‌های مصوب هر دستگاه در الگوی اقتصاد مقاومتی، ۱۰ دستگاه به عنوان نمونه انتخاب شده است. هرچند تمامی دستگاه‌ها و قوای نظام باید در تحقق اقتصاد مقاومتی نقش آفرینی کنند، اما پر واضح است که بعضی دستگاه‌ها، نقش مهم‌تر و ویژه‌تری در این زمینه دارند. همچنین لازم است که پروژه‌های دستگاه‌های اثرگذار، از میان مهمترین و اولویت‌دارترین اقدامات انتخاب شده باشد. بنابراین از میان ۲۵ دستگاه صاحب پروژه در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، ۱۰ دستگاه زیر به عنوان منتخب جهت ارزیابی انتخاب شده است که حدود ۷۵ درصد از پروژه‌های مصوب ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی را دارا هستند.

این ۱۰ دستگاه عبارتند از:

- وزارت امور اقتصادی و دارایی
- بانک مرکزی
- وزارت نفت
- وزارت نیرو
- وزارت جهاد کشاورزی
- وزارت راه و شهرسازی
- وزارت صنعت، معدن و تجارت
- سازمان برنامه و بودجه و سازمان امور اداری و استخدامی کشور
- وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی
- وزارت امور خارجه

نام دستگاه منتخب	تعداد پروژه‌های غیر تکراری در سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶
وزارت امور اقتصادی و دارایی	۲۵
بانک مرکزی	۵
وزارت نفت	۱۹
وزارت نیرو	۳۰
وزارت جهاد کشاورزی	۲۴
وزارت راه و شهرسازی	۱۳
وزارت صنعت، معدن و تجارت	۹
سازمان برنامه و بودجه و سازمان امور اداری و استخدامی کشور	۱۴
وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	۹
وزارت امور خارجه	۱

روش ارزیابی و تعیین وضعیت هر دستگاه در اقتصاد مقاومتی

در ۱۰ بخش آتی که در هر کدام وضعیت یکی از ۱۰ دستگاه منتخب در اقتصاد مقاومتی مورد بررسی قرار گرفته است، ۴ قسمت اصلی وجود دارد. در قسمت ابتدایی هر بخش به عنوان مقدمه، ضمن معرفی دستگاه و ارائه ماده‌ها و اقدامات مرتبط با آن در سیاست‌های

این ۱۰ دستگاه در مجموع ۱۴۹ پروژه غیر تکراری در سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ داشته‌اند. در واقع در ارزیابی‌های صورت گرفته، تعداد پروژه‌های هر یک از ۱۰ دستگاه منتخب، برابر با تعداد پروژه‌های غیر تکراری در نظر گرفته شده است. (پروژه‌هایی که حتی در اهداف کمی با هم متفاوت هستند نیز به صورت مجزا در نظر گرفته شده است.)

است «اقدامات جهشی و اولویت‌دار» مورد توجه قرار بگیرند. در این زمینه رهبر انقلاب در شهریورماه سال ۱۳۹۴ فرمودند: «بعضی از کارهایی که گزارش شده، مربوط به بندهای اقتصاد مقاومتی نیست، اگرچه حالا ارتباط داده شده اما کارهای جاری دستگاه‌ها است؛ بالاخره دستگاه‌ها یک کارهای جاری دارند و اینها را به شما گزارش کردند که این کارها را ما کردیم؛ اینها آمده جزو کارنامه‌ی دستگاه‌ها در زمینه‌ی اقتصاد مقاومتی؛ درحالی‌که این نیست. بعضی از کارها هم ارتباطی اصلاً به بندهای اقتصاد مقاومتی ندارد؛ این مقدار کافی نیست.»

آیت‌الله خامنه‌ای همچنین در شهریورماه سال ۱۳۹۵ عنوان کردند:

«در اقتصاد مقاومتی آن چیزی که مورد انتظار است، یک کار جهشی است. ببینید، دستگاه و دولت، خب یک کارهای متعارفی دارد، کارهای معمولی‌ای دارد در زمینه‌های اقتصاد در همه‌ی بخش‌های مختلف این وزارتخانه‌های چندین‌گانه‌ی اقتصادی که دارد انجام می‌گیرد؛ این کارها که خب باید انجام بگیرد؛ [اما] از جمله‌ی چیزهایی که در اقتصاد مقاومتی مورد نظر است، یک کار فوق‌العاده است، یک کار جهشی است.»

در قسمت چهارم و پایانی هر بخش نیز، به عنوان جمع‌بندی نشان داده شده است که هر یک از ۱۰ دستگاه منتخب، چه درصدی از «اقدامات جهشی و اولویت‌دار» اقتصاد مقاومتی را به عنوان پروژه مصوب ستاد در دستور کار داشته‌اند

همچنین ارزیابی شده است که چه میزان از پروژه‌های هر دستگاه جزو «اقدامات جهشی و اولویت‌دار»، چه میزان جزو «اقدامات جاری و معمولی» و چه میزان به صورت «اقدامات مبهم و کلی» است؛ مبهم و کلی به این معنا که در عنوان ارائه شده برای پروژه مشخص نیست چه رویکردی دنبال شده و آیا با اقتصاد مقاومتی هم جهت است یا خیر.

به عنوان مثال «اصلاح ساختار کلان دولت» یک اقدام مبهم و کلی است؛ چرا که نوع فعالیت‌ها و نوع رویکرد در این اقدام است که مشخص می‌کند تا چه میزان در راستای تحقق اقتصاد مقاومتی قرار دارد و فی‌نفسه نمی‌توان در خصوص آن اعلام نظر کرد.

کلی اقتصاد مقاومتی و بیانات رهبر انقلاب، پروژه‌های دستگاه در سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ در جدولی ارائه شده است. در جدول مذکور، همچنین سابقه هر پروژه در دیگر قوانین کشور مورد بررسی قرار گرفته است.

در قسمت دوم، چالش‌های اصلی و موانع هر دستگاه برای تحقق اقتصاد مقاومتی در حوزه خود، برآمده از مصاحبه‌های متعدد با کارشناسان و صاحب‌نظران به همراه بررسی آمار و ارقام مرتبط ارائه شده است.

در قسمت سوم، بر اساس سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی و اقدامات پیشنهادی رهبر انقلاب در این زمینه در قسمت اول، و همچنین چالش‌ها و موانع مطرح شده برای هر دستگاه در قسمت دوم، «اقدامات جهشی و اولویت‌دار» اقتصاد مقاومتی برآمده از بررسی‌های کارشناسی و کسب نظر از صاحب‌نظران، به همراه بیان استدلال در خصوص اهمیت و ارتباط آن با اقتصاد مقاومتی، پیشنهاد شده است. البته بی‌شک اقدامات متعددی برای تحقق اقتصاد مقاومتی در هر حوزه وجود دارد، اما در این قسمت سعی شده است تا اصلی‌ترین اقدامات اولویت‌دار و مهم هر دستگاه برای تحقق اقتصاد مقاومتی مطرح گردد.

همچنین ذیل هر یک از «اقدامات جهشی و اولویت‌دار» در قسمت سوم، پروژه‌های مصوب هر دستگاه در ستاد که با آن مرتبط است نیز قرار گرفته است؛ تا نشان داده شود هر یک از دستگاه‌های منتخب، تا چه میزان در جهت تحقق اقتصاد مقاومتی حرکت کرده‌اند

در واقع برای تحقق اقتصاد مقاومتی، ضروری است برای هر دستگاه به جای تعیین اقداماتی که طبق فرموده رهبر انقلاب «اقدامات جاری و معمولی» محسوب می‌شود و باید در شرایط عادی انجام شود، «اقدامات جهشی و اولویت‌دار» به عنوان پروژه تعریف شده باشد تا در مقاوم سازی اقتصاد تسریع گردد. البته انجام «اقدامات جاری و معمولی» نیز قطعاً مهم بوده است و به زمینه سازی برای انجام «اقدامات جهشی و اولویت‌دار» اقتصاد مقاومتی می‌انجامد. اما برای ارزیابی حرکت دستگاه‌ها و ستاد در مسیر تحقق اقتصاد مقاومتی لازم

نتایج این ارزیابی چه چیزی را نشان می‌دهد؟

بر اساس نتایج ارزیابی دستگاه‌های منتخب در این فصل، اینکه هر دستگاه چه میزان پروژه‌ها را اجرا کرده، در چه مرحله ای قرار دارد و چرا بعضی از پروژه‌ها در سال جدید حذف شده است، مورد بررسی قرار نگرفته و اصل بر پیشبرد کارها گذاشته شده است؛ هرچند تاکنون گزارشی در این خصوص توسط ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی ارائه نشده است.

نکته مورد توجه و تاکید در این ارزیابی، میزان انطباق پروژه‌های تعریف شده ۱۰ دستگاه اصلی اقتصادی کشور با اقتصاد مقاومتی و جهشی و اولویت‌دار بودن آن است. بنابراین، در قسمت پایانی هر بخش مرتبط با هر دستگاه، دو عدد به صورت درصد ارائه شده است. درصد اول نشان می‌دهد که چه نسبتی از «اقدامات جهشی و اولویت‌دار» اقتصاد مقاومتی، به صورت پروژه مصوب ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی در دستور کار دستگاه مورد نظر قرار دارد و در واقع چند درصد از اقدامات اصلی، مورد توجه دستگاه قرار

گرفته است؛ درصد دوم نیز نشان می‌دهد که این پروژه‌ها که در چارچوب «اقدامات جهشی و اولویت‌دار» دستگاه قرار می‌گیرد، چه نسبتی از کل پروژه‌های مصوب هر دستگاه در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی را تشکیل می‌دهد و مشخصاً، چند درصد از اقدامات دستگاه به آن معطوف شده است. در بخش پایانی این فصل نیز به عنوان جمع بندی، امتیاز هر یک از ۱۰ دستگاه منتخب، برآمده از حاصلضرب دو عدد مذکور به عنوان نمره اقتصاد مقاومتی (از ۱۰۰) ارائه شده و دستگاه‌ها با این شاخص رتبه بندی شده‌اند.

این نمره نشان می‌دهد که پروژه‌های مصوب هر یک از دستگاه‌ها در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، تا چه میزان در جهت اقتصاد مقاومتی قرار دارد و جزو «اقدامات جهشی و اولویت‌دار» محسوب می‌شود. هرچه این نمره به ۱۰۰ نزدیکتر باشد، تطابق بیشتر پروژه‌های دستگاه با اقتصاد مقاومتی و توجه بیشتر به اولویت‌ها در حوزه کاری دستگاه را نشان می‌دهد.

بخش دوم

«ارزیابی وزارت امور اقتصادی و دارایی در اقتصاد مقاومتی»

بررسی ۲۵ پروژه مصوب دستگاه در چارچوب ۱۰ اقدام جهشی و اولویت‌دار

• ماده ۱: تأمین شرایط و فعال سازی کلیه امکانات و منابع مالی و سرمایه‌های انسانی و علمی کشور به منظور توسعه کارآفرینی و به حداکثر رساندن مشارکت آحاد جامعه در فعالیت‌های اقتصادی با تسهیل و تشویق همکاری‌های جمعی و تأکید بر ارتقاء درآمد و نقش طبقات کم درآمد و متوسط

• ماده ۳: محور قرار دادن رشد بهره‌وری در اقتصاد با تقویت عوامل تولید، توانمندسازی نیروی کار، تقویت رقابت پذیری اقتصاد، ایجاد بستر رقابت بین مناطق و استان‌ها و به کارگیری ظرفیت و قابلیت‌های متنوع در جغرافیای مزیت‌های مناطق کشور

• ماده ۴: استفاده از ظرفیت اجرای هدفمندسازی یارانه‌ها در جهت افزایش تولید، اشتغال و بهره‌وری، کاهش شدت انرژی و ارتقاء شاخص‌های عدالت اجتماعی

• ماده ۵: سهم‌بری عادلانه عوامل در زنجیره تولید تا مصرف متناسب با نقش آنها در ایجاد ارزش به ویژه

وزارت امور اقتصادی و دارایی مسئول تنظیم سیاست‌های اقتصادی و مالی کشور، اجرای سیاست‌های مالیاتی و برنامه همکاری‌های اقتصادی و سرمایه‌گذاری‌های مشترک با کشورهای دیگر است. به طور کلی مهم‌ترین مسائل حوزه وزارت امور اقتصادی و دارایی را می‌توان ذیل هشت قسمت دسته بندی کرد.

این حوزه‌ها عبارتند از سیاستگذاری پولی و بانکی، سیاستگذاری بیمه، سیاستگذاری و نظارت مالی، بازار سرمایه، واگذاری دارایی‌های دولت، تجارت و سرمایه‌گذاری خارجی، بهبود شرایط تولید و تحقیقات اقتصادی.

بنابراین این وزارتخانه نقش قابل توجه و مهمی در تحقق اقتصاد مقاومتی بر عهده دارد و به نوعی به عنوان دستگاه مادر در این زمینه محسوب می‌شود.

از میان سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، ماده‌های ۱، ۳، ۴، ۵، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۷ و ۱۹ مرتبط با وزارت امور اقتصادی و دارایی است:

با افزایش سهم سرمایه انسانی از طریق ارتقاء آموزش، مهارت، خلاقیت، کارآفرینی و تجربه.

• ماده ۹: اصلاح و تقویت همه جانبه نظام مالی کشور با هدف پاسخگویی به نیازهای اقتصاد ملی، ایجاد ثبات در اقتصاد ملی و پیشگامی در تقویت بخش واقعی

• ماده ۱۰: حمایت همه جانبه هدفمند از صادرات کالاها و خدمات به تناسب ارزش افزوده و با خالص ارز آوری مثبت از طریق:

- تسهیل مقررات و گسترش مشوق‌های لازم
- گسترش خدمات تجاری و ترانزیت و زیرساخت‌های مورد نیاز
- تشویق سرمایه‌گذاری خارجی برای صادرات
- برنامه ریزی تولید ملی متناسب با نیازهای صادراتی، شکل دهی بازارهای جدید و تنوع بخشی پیوندهای اقتصادی با کشورها به ویژه با کشورهای منطقه
- استفاده از سازوکار مبادلات تهاتری برای تسهیل مبادلات در صورت نیاز
- ایجاد ثبات رویه و مقررات در مورد صادرات با هدف گسترش پایدار سهم ایران در بازارهای هدف

• ماده ۱۱: توسعه حوزه عمل مناطق آزاد و ویژه اقتصادی کشور به منظور انتقال فناوری‌های پیشرفته، گسترش و تسهیل تولید، صادرات کالاها و خدمات و تأمین

نیازهای ضروری و منابع مالی از خارج

• ماده ۱۷: اصلاح نظام درآمدهای دولت با افزایش سهم درآمدهای مالیاتی

• ماده ۱۹: شفاف سازی اقتصاد و سالم سازی آن و جلوگیری از اقدامات، فعالیت‌ها و زمینه‌های فسادزا در حوزه‌های پولی، تجاری و ارزی

همچنین از میان ۱۰ اقدام اقتصاد مقاومتی که رهبر انقلاب در ابتدای سال ۱۳۹۵ پیشنهاد فرمودند، اقدامات ۴، ۷ و ۸ مرتبط با وزارت امور اقتصادی و دارایی است:

- اقدام ۴: مدیریت منابع مالی که از بانک‌ها و مراکز خارجی به کشور وارد می‌شود
- اقدام ۷: مشروط شدن همه معاملات خارجی به انتقال فناوری به داخل ایران
- اقدام ۸: مبارزه جدی و واقعی با فساد، ویژه‌خواری و قاچاق

وزارت امور اقتصادی و دارایی برای تحقق این مأموریت‌ها در سال ۱۳۹۵ تعداد ۱۵ پروژه (با احتساب ۳ پروژه دبیرخانه شورای عالی مناطق آزاد که به این وزارتخانه منتقل شد) و در سال ۱۳۹۶ تعداد ۱۵ پروژه مصوب در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، در دستور کار داشته است؛ که ۵ مورد از آن‌ها به طور مشترک در هر دو سال تعریف شده است.

در جدول زیر عناوین این پروژه‌ها و سوابق آن در قوانین آورده شده است:

ردیف	پروژه‌های مصوب وزارت امور اقتصادی و دارایی در ستاد	سال تصویب	سابقه در قوانین
۱	عملیاتی کردن مقررات و بهبود ۸ پله ای رتبه کشور در سهولت کسب و کار	۱۳۹۵	قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار مصوب ۱۳۹۰
۲	ساماندهی سهام عدالت	۱۳۹۵	آیین‌نامه اجرایی سهام عدالت مصوب ۱۳۸۵
۳	جذب ۷ میلیارد دلار برای سرمایه‌گذاری خارجی	۱۳۹۵	
۴	تقویت نقش بازار سرمایه در تأمین سرمایه بنگاه‌ها	۱۳۹۵	

۵	تدوین برنامه گسترش تعاملات اقتصادی بین‌المللی و اجرای آن (با هماهنگی وزارت امور خارجه)	۱۳۹۵	قانون برنامه ششم توسعه
۶	استقرار گمرک الکترونیک و یکپارچه	۱۳۹۵	قانون دولت الکترونیک مصوب ۱۳۸۱
۷	گسترش کامل بستر یکپارچه تبادلات الکترونیکی و اقتصادی (بیتا)	۱۳۹۵	قانون دولت الکترونیک مصوب ۱۳۸۱
۸	ایجاد مراکز ارتقاء و انتقال فن آوری پیشرفته در مناطق آزاد	۱۳۹۵	دبیرخانه شورای عالی مناطق آزاد
۹	۳۰ درصد افزایش میزان صادرات مجدد در مناطق آزاد	۱۳۹۵	دبیرخانه شورای عالی مناطق آزاد
۱۰	۳۰ درصد افزایش صادرات از طریق ترانزیت در مناطق آزاد	۱۳۹۵	دبیرخانه شورای عالی مناطق آزاد
۱۱	تکمیل فرایند واگذاری سهام بنگاه‌های مشمول واگذاری (بنگاه‌های باقی مانده گروه ۱ و ۲)	۱۳۹۵ و ۱۳۹۶	
۱۲	پیاده سازی طرح جامع مالیاتی	۱۳۹۵ و ۱۳۹۶	
۱۳	پیاده سازی کامل مالیات بر ارزش افزوده	۱۳۹۵ و ۱۳۹۶	
۱۴	طراحی و استقرار خزانه داری الکترونیکی	۱۳۹۵ و ۱۳۹۶	قانون دولت الکترونیک مصوب ۱۳۸۱
۱۵	مولدسازی و مدیریت دارایی‌های دولت	۱۳۹۵ و ۱۳۹۶	
۱۶	عملیاتی کردن مقررات و بهبود ۱۰ پله ای رتبه کشور در سهولت کسب و کار	۱۳۹۶	قانون بهبود مستمر فضای کسب و کار مصوب ۱۳۹۰
۱۷	تکمیل طرح توزیع سهام عدالت	۱۳۹۶	اصل ۴۴ قانون اساسی و آیین نامه اجرایی سهام عدالت مصوب ۱۳۸۵
۱۸	معرفی ظرفیت‌ها و فرصت‌های متقابل اقتصادی و سرمایه‌گذاری ایران و خارج برای جلب مشارکت فعالان خارجی و داخلی	۱۳۹۶	
۱۹	طراحی سازوکارهای بهبود شاخص‌های رقابت پذیری اقتصاد ایران	۱۳۹۶	قانون رفع موانع تولید رقابت پذیر و ارتقای نظام مالی کشور ۱۳۹۴
۲۰	شناسایی و احصاء و واگذاری اموال مازاد، سهام و دارایی‌های شرکت‌های خارج از گروه‌های ۱ و ۲ و دستگاه‌های اجرایی	۱۳۹۶	
۲۱	توسعه و استقرار نظام جامع مدیریت بدهی‌ها و تعهدات عمومی دولت	۱۳۹۶	
۲۲	پیاده سازی و توسعه سامانه‌های هوشمند مبارزه با پولشویی در گستره کلیه اشخاص حقوقی و حقیقی مشمول قانون	۱۳۹۶	قانون مبارزه با پولشویی ۱۳۸۶
۲۳	طراحی و تدوین الگو و بازتوزیع منابع حاصل از هدفمندی و نظام اجرای آن	۱۳۹۶	قانون هدفمندی یارانه‌ها ۱۳۸۷
۲۴	استقرار کامل سنهاب (سامانه نظارت و هدایت الکترونیک بیمه)	۱۳۹۶	قانون دولت الکترونیک ۱۳۸۱
۲۵	توانمندسازی صنعت بیمه کشور	۱۳۹۶	

چالش‌ها و موانع تحقق اقتصاد مقاومتی در حوزه کاری دستگاه

در حوزه کاری وزارت امور اقتصادی و دارایی، چالش‌ها و موانعی به شرح زیر برای تحقق اقتصاد مقاومتی وجود دارد:

۱- نگاه صرفاً درآمدی دولت‌ها به مالیات

در حالیکه سال‌های متمادی از سابقه مالیات ستانی در ایران می‌گذرد، اما نظام مالیاتی ایران نسبت به کشورهای در حال توسعه به مراتب عقب‌تر است.

به رغم اصلاحات متعدد نظام مالیاتی ایران، در حال حاضر مالیات صرفاً به عنوان یک منبع درآمد برای دولت مطرح است و سایر جنبه‌های آن از جمله هدایت اقتصاد، استفاده به عنوان ابزار سیاست‌گذاری و ایجاد انگیزه و سایر اهداف، مورد توجه قرار نگرفته است.

بنابراین پایه‌های مالیاتی تقریباً به مالیات‌های مستقیم، مالیات بر ارزش افزوده و مالیات بر درآمد محدود شده است و دیگر پایه‌های تنظیم گر مالیاتی از قبیل مالیات بر خانه‌های خالی، مالیات بر عایدی سرمایه، مالیات بر سود سپرده‌های بانکی و ... مورد استفاده قرار نگرفته است.

۲- روش‌های قدیمی در تشخیص و وصول مالیات به

دلیل عدم راه اندازی سامانه‌های جامع مالیاتی

در نظام مالیاتی ایران هنوز روش قدیمی تشخیص و وصول برای اخذ مالیات اجرا می‌شود که از نتایج آن، رواج یافتن فرهنگ چانه زنی بین مؤدی و مأمور مالیاتی، ایجاد فساد مالی در نظام مالیاتی، امکان استفاده غیرقانونی از اختیارات اداری و قانونی توسط برخی مأموران مالیاتی و عدم تشخیص مناسب و دقیق مالیات است. به تبع این مسائل، مشکلات دیگری همچون عدم تمکین مناسب مالیاتی توسط مؤدیان، افزایش تعداد اعتراضات و تأخیر در وصول مالیات رخ می‌دهد.

راهکار ارائه شده جهت حل این مشکلات راه اندازی طرح جامع مالیاتی بوده است. اما با گذشت چندین سال از ارائه این طرح و صرف هزینه‌های فراوان در آن، تاکنون راه اندازی و عملیاتی نشده است. عدم راه اندازی طرح جامع مالیاتی ایجاد سامانه اطلاعات اقتصادی و مالی یکپارچه را به تأخیر انداخته و تسهیل و تسریع انجام امور را با مشکلات زیادی مواجه نموده است.

۳- عدم توجه به انتقال فناوری در قراردادهای خارجی

بررسی قراردادهای خارجی کشور در سال‌های اخیر نشان می‌دهد که بیش از آنکه به کیفیت قرارداد و سرمایه‌گذاری خارجی‌ها در کشور توجه شود، کمیت آن مدنظر قرار دارد. این نگاه باعث شده عموماً مصادیق و قواعد اصلی مهم در این حوزه از جمله انتقال فناوری به شرکت‌های داخلی مورد توجه قرار نگیرد و تنها به حجم سرمایه‌گذاری‌ها در واگذاری پروژه‌های داخلی توجه شود.

۴- رشد کمی مناطق آزاد به جای بهبود کیفی و عدم دستیابی به اهداف مدنظر

در حال حاضر ایران دارای مناطق آزاد و ویژه متعددی است و برای افزایش آن نیز برنامه ریزی‌هایی در حال انجام است. اما این مناطق در تحقق اهداف در نظر گرفته شده موفق عمل نکرده‌اند. هدف از راه اندازی مناطق آزاد افزایش تولید، اشتغال و صادرات از طریق جذب سرمایه‌گذاری و بهبود وضعیت مردم بومی بوده است، اما این موارد در عمل محقق نشده است.

۵- قاچاق کالا از مسیر مناطق آزاد به سرزمین اصلی

وجود معافیت‌هایی همچون «معافیت‌های مالیاتی»، «معافیت حقوق گمرکی واردات کالا»، «امکان مسافرت افراد غیر ایرانی بدون نیاز به ویزا»، «امکان مالکیت صد درصدی برای افراد غیر ایرانی» و «عدم وجود تشریفات زائد ارزی و اداری و مقررات دست و پاگیر» موجب شده است فرآیند واردات کالا به مناطق آزاد، در مقایسه با واردات کالا به داخل سرزمین اصلی، بسیار راحت‌تر باشد. گرچه این معافیت‌ها برای افزایش میزان تولید در نظر گرفته شده است، اما مورد استفاده قاچاقچیان نیز قرار می‌گیرد.

در نبود معافیت‌های مناطق آزاد، قاچاقچیان مجبور بودند کالای قاچاق خود را از کشور مبدأ با جعل اسناد خارج نمایند و در مسیر ورود به ایران نیز خطرات و سختی‌هایی را متحمل گردند؛ اما با وجود مناطق آزاد و عدم نظارت بر آن، دیگر خبری از این خطرات نیست و قاچاقچیان به راحتی کالای خود را با اسناد رسمی به مناطق آزاد وارد می‌نمایند و تنها کار دشوارشان وارد کردن کالا از مناطق آزاد به سرزمین اصلی است. طبق آمار مسئولین مناطق آزاد، سالانه دست کم ۴۰۰ میلیون

امور اقتصادی و دارایی است که وظیفه نگهداری و فروش اموال دولتی را به عهده دارد. اموال مکشوفه قاچاق نیز از طریق این سازمان به فروش می‌رسد.

با این حال سازوکارهای معیوب این سازمان همچون عدم شفافیت، صدور مجوزهای فروش بدون نظارت، جریمه ناچیز قاچاقچیان و تمرکز بر درآمدزایی بیشتر موجب شده است که این سازمان به راهی برای ورود کالاهای قاچاق به داخل کشور تبدیل شود.

به طور مثال سازمان اموال تملیکی در بعضی موارد، تنها به اخذ جریمه از صاحب کالا (قاچاقچی) بسنده می‌کند و بدون هیچ مزایده‌ای کالا را دوباره به وی بازمی‌گرداند. این مسئله به طور گسترده در خصوص قاچاقچیان تلفن همراه برقرار بوده است. این شیوه برخورد با کالای قاچاق و قاچاقچی دارای مشکلاتی است که به نوعی شرایط را برای بهره‌برداری قاچاقچیان فراهم کرده و منجر به تقویت روند قاچاق شده است.

۹- فضای نامناسب کسب و کار برای کارآفرینی

به دلیل نامساعد بودن شاخصه‌های فضای کسب و کار و به طور کلی بسترهای فعالیت اقتصادی، وضعیت کسب و کارها مناسب نیست و بنگاه‌های تولیدی دائماً با مشکلات مالی درگیر هستند؛ چرا که توان فعالیت سودآور را ندارند. موانع مالیاتی، بیمه‌ای، استخدام و به طور کلی قواعد پرهزینه در فضای کسب و کار کشور، از ریشه‌های نامناسب بودن فضای کسب و کار است. همچنین پیش‌بینی پذیر نبودن قوانین و مقررات از دیگر مواردی است که برنامه ریزی اقتصادی برای فعالان کسب و کار را با مشکل مواجه می‌کند.

۱۰- سودآوری بالای فعالیت‌های غیرمولد در بانک و بورس

فعالیت‌های غیرمولد فعالیت‌هایی هستند که سود کسب شده از طریق آن، بیشتر از ارزش افزوده‌ایست که در آن توسط سرمایه‌گذار ایجاد شده است. در این فعالیت‌ها که معمولاً سود زیادی نیز دارد، افراد بدون ایجاد ارزش جدید در اقتصاد کسب سود می‌کنند و لذا اگر این فعالیت‌ها گسترش یابد،

دلار کالای مشکوک به قاچاق از طریق مناطق آزاد وارد سرزمین اصلی می‌گردد.

۶- سرعت پایین بازار سرمایه در جذب نقدینگی سرگردان سایر بازارها

با وجود نقدینگی بالا در کشور و میل سرمایه‌های خرد و صاحبان آن به سرمایه‌گذاری در بخش‌های مختلف و سودآور، بازار سرمایه سرعت پایینی در استفاده از این فرصت داشته است.

از آنجا که سود سپرده‌های بانکی با کاهش روبرو بوده است، بازار سرمایه می‌تواند جایگزین سرمایه‌های مردم باشد اما ابزارهای لازم برای این مسئله جهت سرمایه‌گذاری مطمئن، هنوز توسعه لازم را ندارد.

۷- ورود گسترده کالای قاچاق به کشور با وجود کاهش میزان قاچاق در سال‌های اخیر

مبارزه با قاچاق یکی از چالش‌های مهم پیش روی کشور در تحقق سیاست‌های اقتصاد مقاومتی است. قاچاق کالا در سال‌های اخیر همواره یکی از معضلات جدی پیش روی کشور بوده و ضررهای فراوانی را به بخش‌های تولیدی کشور وارد کرده است

اگر نتوان بر بخش زیادی از کالاهایی که به وارد می‌شود مدیریت داشت، امکان اعمال سیاست‌هایی چون تقویت توان تولید داخلی و تعامل هوشمندانه با کشورهای دیگر جهان وجود ندارد.

آمار رسمی قاچاق کالا به کشور در سال گذشته با وجود کاهش در سال‌های اخیر، بیش از ۱۲ میلیارد دلار بوده است که این آمار تقریباً برابر با یک سوم میزان واردات رسمی کالا به کشور است. این درحالیست که میانگین قاچاق کالا در کشورهای پیشرفته تنها ۲٫۵ درصد از واردات رسمی آن است. همچنین که در حال حاضر بخش قابل توجهی از کالاهای قاچاق از طریق گمرکات رسمی وارد کشور می‌شوند و این نیز از چالش‌های مهم این حوزه است.

۸- ورود کالاهای مکشوفه قاچاق به بازار از طریق سازوکارهای معیوب سازمان اموال تملیکی

سازمان اموال تملیکی یکی از سازمان‌های زیرمجموعه وزارت

سرمایه‌گذاری در حوزه‌های تولیدی و مولد که ایجاد ارزش افزوده در اقتصاد می‌کند به حاشیه می‌رود.

از جمله فعالیت‌های غیرمولد، سپرده‌گذاری کوتاه مدت در نظام بانکی است. در شرایطی که سپرده‌های کوتاه مدت در نظام بانکی سود قابل توجهی داشته باشند، مردم و بنگاه‌ها ترجیح می‌دهند تا منابع خود را به جای سرمایه‌گذاری در تولید به عنوان سپرده در اختیار بانک قرار دهند و سود سرمایه خود را از بانک دریافت کنند.

این مسئله دو مزیت عمده دارد. مزیت اول این است که سپرده گذار بدون هرگونه ریسک پذیری، سودی معادل نرخ سود بانکی دریافت می‌کند و هر موقع نیز که بخواهد به منابع خود دسترسی پیدا می‌کند. مزیت دوم نیز این است که سپرده گذار به ازای سودی که از سپرده‌گذاری کسب می‌کند، ملزم به پرداخت هیچگونه مالیاتی نیست و بنابراین افراد به جای پذیرفتن ریسک تولید مایل به سپرده‌گذاری در بانک هستند.

کسب سودهای کلان در کوتاه مدت از بازار بورس نیز از دیگر مصادیق فعالیت‌های غیرمولد اقتصادی است؛ این سودآوری عمدتاً به دلیل نوسانات ناشی از عرضه و تقاضا و اخبار و شایعاتی است که اثری بر سوددهی واقعی شرکت صاحب سهام ندارد و لذا غیرمولد محسوب می‌شود.

اقدامات جهشی و اولویت‌دار برای تحقق اقتصاد مقاومتی در حوزه کاری دستگاه

در حوزه کاری وزارت امور اقتصادی و دارایی، اقدامات جهشی و اولویت‌دار زیر برای تحقق اقتصاد مقاومتی پیشنهاد می‌شود:

۱- ایجاد سازوکار درآمذزایی مناطق آزاد بر اساس میزان تولید، صادرات و انتقال فناوری

ضروری است وزارت اقتصاد با اصلاح قانون مناطق آزاد، سازوکاری را ایجاد نماید که میزان صادرات این مناطق به میزان واردات برسد و از آن پیشی بگیرد. برای این منظور لازم است درآمدهای این مناطق از محل واردات کالا کاهش یابد و در مقابل متناسب با میزان تولید، صادرات و انتقال فناوری، به این مناطق درآمد اختصاص یابد.

در سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، انتقال فناوری، گسترش و تسهیل تولید، صادرات کالاها و خدمات از اهداف مناطق آزاد برشمرده شده‌اند که با اجرایی شدن این اقدام می‌توان به تحقق آن‌ها امیدوار بود.

بنابراین این اقدام به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت‌دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت امور اقتصادی و دارایی محسوب می‌شود.

در میان پروژه‌های مصوب این وزارتخانه در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، سه پروژه در راستای این اقدام تعریف شده که البته باید در این راستا اصلاح شود:

- ایجاد مراکز ارتقاء و انتقال فن آوری پیشرفته در مناطق آزاد
- ۳۰ درصد افزایش میزان صادرات مجدد در مناطق آزاد
- ۳۰ درصد افزایش صادرات از طریق ترانزیت در مناطق آزاد

۲- توسعه صندوق‌های پروژه به منظور تأمین مالی

پروژه‌های اولویت‌دار از طریق سرمایه‌های عمومی صندوق پروژه یکی از ابزارهای جدید تأمین مالی است که طی سال‌های اخیر، در تأمین مالی چند پروژه کلان به کار گرفته شده و در کسری از ثانیه، واحدهای آن از سوی مردم خریداری شده است.

از طریق صندوق پروژه، سرمایه‌گذاری‌های انجام شده مستقیماً به پروژه مشخص شده اختصاص می‌یابد و سرمایه گذار، صاحب آن پروژه شده و در سود آن شریک می‌شود.

با تسهیل شرایط ایجاد صندوق پروژه و توسعه ابزارهای ضمانتی متناسب با آن، پروژه‌هایی که به علت مشکل تأمین مالی و نیاز به سرمایه متوقف شده‌اند، از طریق سرمایه‌های عمومی و نقدینگی داخل کشور تأمین مالی می‌شود.

این اقدام به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت‌دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت امور اقتصادی و دارایی محسوب می‌شود. در میان پروژه‌های مصوب وزارت امور اقتصادی و دارایی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، پروژه ای در راستای این اقدام تعریف نشده است.

۳- ایجاد سازوکار شفاف برای سرمایه‌گذاری خارجی با در نظر گرفتن قواعد مشخص

سرمایه‌گذاران خارجی به منظور بهره‌مندی از منابع داخلی، ایران همچون منابع اولیه و انرژی ارزان قیمت، بازار داخلی، نیروی کار ارزان قیمت و استفاده از شرایط قانونی به ایران می‌آیند. از این رو لازم است قواعدی برای سرمایه‌گذاری خارجی در نظر گرفته شود تا اهداف کشور نیز به درستی محقق شود. این قواعد عبارتند از:

الف) مهمترین شرط برای سرمایه‌گذاران خارجی، الزام به انتقال فناوری به شرکت‌های داخلی و توانمندسازی آن‌هاست که لازم است در قراردادهای خارجی، به این مهم توجه ویژه ای شود. طرح پیوست فناوری برای همین منظور در نظر گرفته شده است و بر اساس آن تمامی قراردادهای خارجی ملزم به ارائه پیوست فناوری هستند. با این وجود بعضاً این پیوست نادیده گرفته می‌شود و یا به دلیل کلی بودن، اهداف مدنظر را محقق نمی‌کند.

در حالت حداقلی تجهیزات و ماشین‌آلاتی که در نتیجه سرمایه‌گذاری خارجی وارد کشور می‌شوند، در کشور ماندگار خواهند شد و در سطوح پیشرفته‌تر می‌توان فناوری را به‌گونه‌ای به کشور وارد کرد که در پروژه‌های بعد از آن، نیازی به واردات دانش فنی نباشد.

در صورتی که بتوان در قالب مشارکت و کنسرسیوم، شرکت‌های ایرانی را نیز در کنار سرمایه‌گذار خارجی به کار گمارد، زمینه برای توانمندسازی این شرکت‌ها فراهم می‌شود. این شرکت‌ها می‌توانند در حین همکاری با شرکت‌های خارجی، توانمندی‌هایی در زمینه‌های مختلف مانند مدیریت، سازماندهی، کنترل پروژه و ... کسب نمایند.

ب) دستیابی به بازار جهانی و به کارگیری نیروی کار تحصیل کرده ایرانی نیز از جمله مواردی هستند که لازم است در قراردادهای خارجی مورد توجه قرار بگیرند.

ج) در سرمایه‌گذاری خارجی لازم است امتیازدهی‌ها به سرمایه‌گذار خارجی به شکل معقول و متناسب با آورده‌های آن باشد. علاوه بر این امتیازاتی که برای سرمایه‌گذاران خارجی در نظر گرفته می‌شود باید برای سرمایه‌گذاران داخلی نیز لحاظ گردد.

د) در جذب سرمایه‌گذاری خارجی، باید بخش‌های اولویت‌دار انتخاب شود. بخش‌هایی که مشکلات تولید را مورد توجه قرار داده و نیازهای اساسی کشور را رفع نماید و جذب فاینانس تا جای ممکن محدود شود.

این اقدام به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت‌دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت امور اقتصادی و دارایی محسوب می‌شود. در میان پروژه‌های مصوب وزارت امور اقتصادی و دارایی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، پروژه ای در راستای این اقدام تعریف نشده است.

۴- افزایش تعداد دستگاه‌های ایکس ری پرسرعت در گمرکات ورودی کشور

در بسیاری از موارد قاچاقچیان با سندسازی می‌توانند محموله‌های خود را غیرواقعی گزارش نمایند و آن‌ها را به مرز رسانده و از مرزهای رسمی، به داخل کشور وارد نمایند. در این موارد چنانچه گمرکات و مبادی ورودی به تجهیزاتی نظیر دستگاه اشعه ایکس و دیگر امکانات لازم همچون امکانات سنجش دقیق وزن کانتینرها مجهز باشند و بتوانند حداقل ۱۰ درصد از کانتینرها را با این امکانات راستی آزمایی نمایند، احتمال کشف محموله‌های قاچاق بالا می‌رود.

در حال حاضر اغلب گمرک‌های ورودی کشور از دستگاه‌های ایکس ری بی بهره هستند و تعداد معدود موجود نیز از نوع قدیمی است که معطلی زیادی برای محموله‌ها ایجاد می‌نماید.

این اقدام به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت‌دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت امور اقتصادی و دارایی محسوب می‌شود. در میان پروژه‌های مصوب وزارت امور اقتصادی و دارایی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، پروژه ای در راستای این اقدام تعریف نشده است.

۵- اصلاح سازوکارها به منظور جلوگیری از فروش کالاهای مکشوفه قاچاق در بازار داخلی

فروش اموال مکشوفه قاچاق در بازار داخلی در عمل به منزله عدم جلوگیری از روند ورود قاچاق کالا به کشور است که در حال حاضر در بعضی موارد، با دور زدن مقررات موجود و به دلایل مختلف، انجام می‌شود.

از این رو لازم است سازمان اموال تملیکی با قاچاقچیان به نحوی سختگیرانه تر برخورد کند و بعد از کشف محموله‌های قاچاق، از ورود آنها به بازار داخلی جلوگیری نماید.

بنابراین ضروری است وزارت امور اقتصادی و دارایی، سازوکارهای مرتبط با این مسئله در سازمان ذیل خود را اصلاح نماید و از ورود محموله‌های قاچاق به داخل کشور، که مستقیماً تولید داخلی را با مشکل مواجه می‌کند، جلوگیری نماید.

این اقدام به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت‌دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت امور اقتصادی و دارایی محسوب می‌شود. در میان پروژه‌های مصوب وزارت امور اقتصادی و دارایی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، پروژه ای در راستای این اقدام تعریف نشده است.

۶- برنامه ریزی ویژه برای اصلاح سریع شاخص‌های بهبود فضای کسب و کار

برنامه ریزی مشخص وزارت امور اقتصادی و دارایی برای بهبود فضای کسب و کار از طریق کاهش فرآیندهای زمانبر و شفاف سازی وضعیت بیمه و مالیات، اقدام مهم و قابل توجهی است. در صورتی که این اقدام با سرعت بالا و در مدت زمان کوتاه انجام شود، می‌توان آن را در چارچوب اقتصاد مقاومتی و به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت‌دار قلمداد کرد.

در واقع به دلیل اینکه اصلاح فضای کسب و کار و شاخص‌های مرتبط با آن به عنوان یک اقدام جدی در دستور کار قرار نگرفته، آثار آن نیز نمایان نشده است. لذا ضروری است در یک زمان بندی مشخص در کوتاه مدت و در قالب یک پروژه ویژه اقتصاد مقاومتی، این اقدام انجام شود.

بنابراین این اقدام به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت‌دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت امور اقتصادی و دارایی محسوب می‌شود.

در میان پروژه‌های مصوب وزارت امور اقتصادی و دارایی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، ۲ پروژه در راستای این اقدام تعریف شده است که البته ویژگی اصلاح سریع را در خود ندارد و همچنین هدف گذاری نامناسبی دارد، اما می‌توان آن را در این چارچوب قلمداد کرد:

- عملیاتی کردن مقررات و بهبود ۸ پله ای رتبه کشور در سهولت کسب و کار

- عملیاتی کردن مقررات و بهبود ۱۰ پله ای رتبه کشور در سهولت کسب و کار

۷- ارائه لایحه دریافت مالیات از سود سپرده‌های بانکی

وضع مالیات بر سپرده‌های بانکی، راه‌حلی است که در اکثر کشورهای مورد مطالعه با دو هدف افزایش درآمد مالیاتی دولت و حمایت از سرمایه‌گذاری در بخش واقعی اقتصاد اجرا شده است. لذا در مقطع کنونی که از طرفی کشور نیازمند افزایش درآمد مالیاتی است و از طرف دیگر نیازمند حمایت از سرمایه‌گذاری در بخش واقعی اقتصاد و ایجاد رونق اقتصادی است، افزودن سود سپرده‌های بانکی به دیگر پایه‌های مالیات بر درآمد سیاست مناسبی خواهد بود.

علاوه بر این، وضع این مالیات می‌تواند موجب ایجاد شفافیت در سپرده‌های بانکی شود که از لوازم اصلی توسعه اقتصادی و کاهش فساد است. یکی دیگر از مزایای وجود مالیات بر سود سپرده آن است که این مالیات به خودی خود یک ابزار سیاست‌گذاری است و دولت می‌تواند در مواجهه با وضعیت‌های مختلف با تغییر نرخ آن و یا ایجاد معافیت‌های مالیاتی، از آن در جهت اهداف خود استفاده کند.

این اقدام از آنجا که سوددهی بازارهای موازی تولید را کاهش می‌دهد، به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت‌دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت امور اقتصادی و دارایی محسوب می‌شود. در میان پروژه‌های مصوب وزارت امور اقتصادی و دارایی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، پروژه ای در راستای این اقدام تعریف نشده است.

۸- ارائه لایحه دریافت مالیات از معاملات کوتاه در بورس

برای جلوگیری از انجام فعالیت‌های سوداگرانه در بورس که سبب ایجاد نوسان در تقاضا و عرضه سهام و تغییر هیجانی قیمت‌ها می‌شود، لازم است تا سازوکاری توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی و سازمان بورس که ذیل آن است، طراحی گردد.

در این سازوکار باید هرچه زمان فروش سهم نسبت به زمان خرید آن کمتر باشد، مالیات بیشتری متوجه فروشنده سهم باشد تا هزینه انجام اقدامات سوداگرانه که صرفاً برای کسب

۱۰- اصلاح طرح هدفمندی یارانه‌ها به منظور واقعی سازی قیمت حامل‌های انرژی

به منظور اصلاح طرح هدفمندی یارانه‌ها مطابق با سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، ضروری است وزارت امور اقتصادی و دارایی در این زمینه اقدام نماید.

اصلاح این طرح با رویکرد کاهش یارانه پنهان حامل‌های انرژی اعم از بنزین، برق و گاز و ایجاد تفاوت قیمتی در الگوی کم مصرف □ پرمصرف، زمینه را برای بهبود نظام یارانه ای کشور، عادلانه شدن آن و همچنین افزایش درآمدهای دولت از این مسیر فراهم می‌کند.

درآمدهای حاصل از این اقدام بایستی برای بهبود زیرساخت‌های حمل‌ونقل در گسترش حمل‌ونقل عمومی و ریلی، افزایش جایگاه‌های مخصوص سی.ان.جی در کلانشهرها و بهبود راه‌های روستایی و شهری هزینه شود و به بهره‌وری مصرف انرژی در سطح خانگی بیانجامد.

بنابراین این اقدام به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت‌دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت امور اقتصادی و دارایی محسوب می‌شود.

در میان پروژه‌های مصوب این وزارتخانه در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، ۱ پروژه در راستای این اقدام تعریف شده که البته باید این رویکرد در آن وجود داشته باشد تا بتوان آن را در راستای اقتصاد مقاومتی قلمداد کرد:

- طراحی و تدوین الگو و بازتوزیع منابع حاصل از هدفمندی و نظام اجرای آن

وضعیت وزارت امور اقتصادی و دارایی در اقتصاد مقاومتی

نتایج بررسی‌های انجام شده نشان می‌دهد که در چارچوب ۱۰ اقدام جهشی و اولویت‌دار اقتصاد مقاومتی مرتبط با وزارت امور اقتصادی و دارایی، متناسب با ۴ اقدام، در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی پروژه‌هایی تصویب شده است که ۸ پروژه از ۲۵ پروژه این دستگاه در سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ را تشکیل می‌دهد.

این وضعیت در نمودار زیر نمایش داده شده است:

سود در کوتاه مدت از نوسانات بازار انجام می‌شود، افزایش یافته و در نتیجه انجام آن کاهش یابد.

این سازوکار باعث می‌شود افراد به سمت برنامه ریزی برای خرید و فروش سهام در مقاطع میان مدت و بلندمدت و با توجه به ارزش واقعی و ذاتی آن در اقتصاد بروند.

بنابراین این اقدام به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت‌دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت امور اقتصادی و دارایی محسوب می‌شود که نتیجه آن، کاهش نوسانات بازار بورس و کاهش سوددهی بازارهای موازی تولید است.

در میان پروژه‌های مصوب وزارت امور اقتصادی و دارایی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، پروژه ای در راستای این اقدام تعریف نشده است.

۹- ایجاد سامانه جامع مدیریت منابع و مصارف دستگاه‌های دولتی

به منظور مدیریت منابع و مصارف دولت و دستگاه‌ها از طریق یک سامانه واحد و رصد مستمر هزینه کرد دستگاه‌ها و مدیریت آن، ضروری است سامانه جامعی ایجاد شود که در آن، پرداخت‌ها و دریافت‌های خزانه مشخص باشد و منابع و مصارف دستگاهی نیز قابل پایش شود. همچنین در این سامانه باید بدهی‌ها و تعهدات آینده دولت نیز قابل رویت و برنامه ریزی باشد.

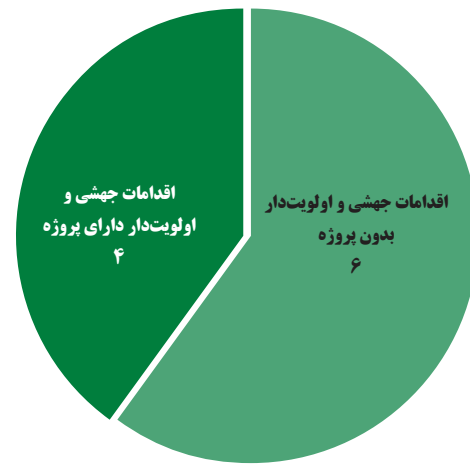
وزارت امور اقتصادی و دارایی بایستی ایجاد این سامانه جامع را در دستور کار قرار دهد و به این ترتیب، زمینه شفافیت در این حوزه و کاهش هزینه‌های دولت ناشی از عدم شفافیت را فراهم آورد.

بنابراین این اقدام به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت‌دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت امور اقتصادی و دارایی محسوب می‌شود.

در میان پروژه‌های مصوب وزارت امور اقتصادی و دارایی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، ۲ پروژه در راستای این اقدام تعریف شده است:

- طراحی و استقرار خزانه داری الکترونیکی
- توسعه و استقرار نظام جامع مدیریت بدهی‌ها و تعهدات عمومی دولت

چه تعداد از اقدامات جهشی و اولویت‌دار اقتصاد مقاومتی مرتبط با وزارت امور اقتصادی و دارایی، در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی دارای پروژه مصوب است؟

مطابق این نمودار، ۴۰ درصد از «اقدامات جهشی و اولویت‌دار» وزارت امور اقتصادی و دارایی دارای پروژه مصوب در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی است.

همچنین از میان ۲۵ پروژه ای که در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی برای وزارت امور اقتصادی و دارایی تعریف شده است، ۱۷ پروژه را نمی‌توان در چارچوب «اقدامات جهشی و اولویت‌دار» قرار داد. در این بین، ۱۲ پروژه از جمله «اقدامات جاری و معمولی» وزارت امور اقتصادی و دارایی محسوب می‌شوند که باید در شرایط عادی نیز انجام شود. این موارد عبارتند از:

- شناسایی و احصاء و واگذاری اموال مازاد، سهام و دارایی‌های شرکت‌های خارج از گروه‌های ۱ و ۲ و دستگاه‌های اجرایی
- تکمیل فرایند واگذاری سهام بنگاه‌های مشمول واگذاری (بنگاه‌های باقی مانده گروه ۱ و ۲)
- استقرار کامل سنبهاب (سامانه نظارت و هدایت الکترونیک بیمه)
- استقرار گمرک الکترونیک و یکپارچه
- گسترش کامل بستر یکپارچه تبادلات الکترونیکی و اقتصادی (بیتا)
- پیاده سازی طرح جامع مالیاتی
- پیاده سازی کامل مالیات بر ارزش افزوده
- تدوین برنامه گسترش تعاملات اقتصادی بین‌المللی و اجرای آن (با هماهنگی وزارت امور خارجه)

• ساماندهی سهام عدالت

• تکمیل طرح توزیع سهام عدالت

• پیاده سازی و توسعه سامانه‌های هوشمند مبارزه با پولشویی در گستره کلیه اشخاص حقوقی و حقیقی مشمول قانون

• معرفی ظرفیت‌ها و فرصت‌های متقابل اقتصادی و سرمایه‌گذاری ایران و خارج برای جلب مشارکت فعالان خارجی و داخلی

همچنین ۵ پروژه از جمله «اقدامات مبهم و کلی» وزارت امور اقتصادی و دارایی محسوب می‌شود، چرا که رویکرد، نحوه اجرا و یا هدف کمی آن مشخص نیست. این پروژه‌ها عبارتند از:

• مولدسازی و مدیریت دارایی‌های دولت

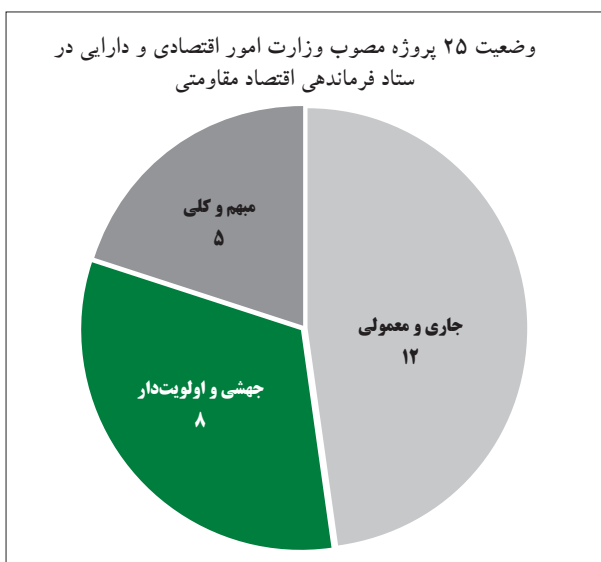
• جذب ۷ میلیارد دلار برای سرمایه‌گذاری خارجی

• طراحی سازوکارهای بهبود شاخص‌های رقابت پذیری اقتصاد ایران

• توانمندسازی صنعت بیمه کشور

• تقویت نقش بازار سرمایه در تامین سرمایه بنگاه‌ها

بر این اساس وضعیت پروژه‌های مصوب وزارت امور اقتصادی و دارایی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی در نمودار زیر نمایش داده شده است:

مطابق این نمودار، ۳۲ درصد از پروژه‌های مصوب وزارت امور اقتصادی و دارایی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی جزو اقدامات جهشی و اولویت‌دار است.

بخش سوم

«ارزیابی بانک مرکزی در اقتصاد مقاومتی»

بررسی ۵ پروژه مصوب دستگاه در چارچوب ۱۲ اقدام جهشی و اولویت‌دار

جلوگیری از اقدامات، فعالیت‌ها و زمینه‌های فسادزا در

حوزه‌های پولی، تجاری و ارزی

همچنین از میان ۱۰ اقدام اقتصاد مقاومتی که رهبر انقلاب در ابتدای سال ۱۳۹۵ پیشنهاد فرمودند، اقدام ۳ مرتبط با بانک مرکزی است:

• اقدام ۳: مدیریت پول‌ها و منابع مالی ایران که از

خارج وارد کشور می‌شود

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران برای تحقق این مأموریت‌ها در سال ۱۳۹۵ تعداد ۵ پروژه و در سال ۱۳۹۶ تعداد

۱ پروژه مصوب در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، در دستور کار داشته است. در جدول صفحه بعد عناوین این پروژه‌ها و سوابق آن در قوانین آورده شده است:

اقتصاد ایران به واسطه تحریم‌های طولانی و همه‌جانبه و افق نامطمئن تعاملات سیاسی با دیگر کشورها، بیش از هر زمانی باید امور خود را به گونه‌ای تنظیم نماید که مقاوم‌سازی اقتصاد به حداکثر ممکن برسد. در این میان بانک مرکزی جمهوری اسلامی به دلیل مدیریت فضای ارزی کشور در خارج و فضای پولی در داخل، نقشی برجسته و مهم در تحقق اقتصاد مقاومتی به عهده دارد.

از میان سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، ماده‌های ۹ و ۱۹ مرتبط با بانک مرکزی است:

- ماده ۹: اصلاح و تقویت همه‌جانبه نظام مالی کشور با هدف پاسخگویی به نیازهای اقتصاد ملی، ایجاد ثبات در اقتصاد ملی و پیشگامی در تقویت بخش واقعی
- ماده ۱۹: شفاف‌سازی اقتصاد و سالم‌سازی آن و

ردیف	پروژه های مصوب بانک مرکزی در ستاد	سال تصویب	سابقه در قوانین
۱	مرکز کنترل نظارت اعتباری (مکنا)	۱۳۹۵ و ۱۳۹۶	دستورالعمل اجرایی صدور و راهبردی (کارت خرید اعتباری)، مصوب ۱۳۸۷
۲	انتظام بخشی بازار پول با ساماندهی موسسات غیرمجاز	۱۳۹۵	قانون تنظیم بازار غیر متشکل پولی مصوب ۱۳۸۳
۳	یکسان سازی نرخ ارز	۱۳۹۵	
۴	اصلاح نظام بانکی و پولی	۱۳۹۵	
۵	جذب ۱۰ میلیارد دلار منابع مالی خارجی (فاینانس)	۱۳۹۵	قانون بودجه سال ۱۳۷۷، تبصره ۲۹ قانون بودجه سالهای ۱۳۷۸ و ۱۳۷۹، جزء ۱ بند ج ماده ۱۳ قانون برنامه چهارم توسعه، تبصره ۳ بودجه سنواتی سال ۱۳۹۶ و ماده ۴ قانون برنامه ششم توسعه

چالش ها و موانع تحقق اقتصاد مقاومتی در حوزه کاری دستگاه

در حوزه کاری بانک مرکزی، چالش ها و موانعی به شرح زیر برای تحقق اقتصاد مقاومتی وجود دارد:

۱- عدم استقلال بانک مرکزی از شبکه بانکی

اثرگذاری و نقش بیش از پیش بانکها در خلق پول، چه خصوصی و چه دولتی، نظارت دقیق و کارآمد در این حوزه را ضروری می سازد. پیش نیاز تحقق نظارت کارآمد، استقلال مقام ناظر از مجموعه تحت نظارت است، به گونه ای که از بروز پدیده تعارض منافع در امر نظارت جلوگیری شود.

بررسی استقلال بانک مرکزی به عنوان مقام ناظر شبکه بانکی در سه حوزه ساختاری، مالی و نیروی انسانی نشان از آن دارد که این نهاد به صورت کامل از شبکه بانکی مستقل نیست؛ حال آنکه باید اینگونه باشد. پدیده درب گردان و جابجایی مدیران میان بانکهای خصوصی و بانک مرکزی و همچنین تعیین تکلیف سیاستهای پولی بانکی توسط بانکها و عدم توجه به بعضی قوانین و دستورالعملهای بانک مرکزی، از جمله مصادیق این حوزه است.

نتیجه عدم استقلال بانک مرکزی از شبکه بانکی، ارجحیت منافع بخشها و افراد خاص به منافع عمومی و به حاشیه رفتن اصلاحات اقتصادی لازم است.

۲- نظارت ناکارآمد بر بانکها توسط بانک مرکزی

یکی از مسائلی که باعث شکل گیری بانکهای مرکزی در کشورهای مختلف شد، مسئله نیاز به نظارت بر بانکها جهت حفظ ثبات و سلامت نظام مالی بوده است.

بررسی صورتهای مالی و شاخصهای عملکرد بانکها نشان می دهد که بسیاری از مقررات نظارتی در بانکها رعایت نمی شود و این تخلفات در بسیاری موارد، هرساله تکرار می گردد که بیانگر عدم نظارت موثر بانک مرکزی بر شبکه بانکی است.

به عنوان نمونه بانکها از سال ۱۳۹۳ ملزم به اجرای مصوبه شفافیت شورای پول و اعتبار شده اند تا بر اساس آن، آمارها و اطلاعات خود را ارائه نمایند. اما تقریباً هیچ یک از بانکها به طور کامل این مصوبه را اجرایی ننموده و گزارشهای سه ماه یکبار را منطبق بر استانداردهای تعیین شده ارائه نمی کند.

عدم توجه به قوانین در حوزه اعطای تسهیلات به اشخاص مرتبط از دیگر مثالهای ناکارآمدی نظارت بانک مرکزی بر بانکهاست.

۳- نبود نظام رتبه بندی بانکها و موسسات اعتباری و جرمه و تشویق بر اساس آن

در ایران تاکنون رتبه بندی مشخصی برای بانکها و موسسات اعتباری انجام و منتشر نشده است و با گذشت سالیان سال از عمر نظام بانکی، هیچ سازمان و نهاد مستقل و ذیصلاح به

گرفته که این خود محل ایراد است، زیرا مقوله ورشکستگی و توقف بانکها و موسسات اعتباری نباید در چارچوب قوانین و مقررات قضایی قرار گیرد و این پدیده عمدتا مشتمل بر قوانین و مقررات حاکم بر نظام پولی و بانکی است.

همچنین بررسی مفاد مرتبط با این قانون مشخص می‌سازد که به ماهیت تخصصی فعالیت‌های بانکی در آن توجهی نشده است.

۵- هزینه بالای انجام مبادلات ارزی از کانال‌های رسمی در تجارت

به دلیل وابستگی مبادلات بین‌المللی به نظام دلاری و بانکداری بین‌المللی تحت سلطه آمریکا، انجام تجارت و تبادلات مالی بین‌المللی از طریق کانال رسمی بانکی برای ایران، به دلیل تحریم‌ها و فشارهای سیاسی و اقتصادی آمریکا، به دشواری صورت می‌پذیرد و با هزینه بیشتر از حالت معمول همراه است.

حتی در صورتی که امکان استفاده از این سیستم وجود داشته باشد و تجار بتوانند دلار و یورو را در مبادلات خود به کار گیرند، تمامی مبادلات تحت نظارت و رصد آمریکا در سیستم‌هایی چون سوئیفت انجام می‌گیرد و این کشور می‌تواند با تحت فشار قرار دادن کشورهای طرف تجاری ایران، از انجام مبادلات جلوگیری نماید.

۶- مدیریت ناصحیح قیمت نرخ ارز

در حال حاضر قیمت ارز آزاد با خرید و فروش نقدی توسط صرافی‌ها تعیین می‌شود. تعیین قیمت ارز در بازار نقدی، هزینه‌های زیادی را به بانک مرکزی تحمیل می‌کند که در نهایت منجر به هدررفت منابع و دارایی‌های کشور می‌گردد. امکان رصد و جلوگیری از سوداگری در بازار نقدی به مراتب سخت‌تر است و اعمال موثر سیاست‌هایی همچون اخذ مالیات از سوداگری ارزی، متوقف بر اصلاح ساختار قیمت گذاری ارز است.

قیمت گذاری ارز در بازار داخلی در شرایطی به طور عمده در بازار نقدی انجام می‌شود که سهم بازار نقدی در حجم مبادلات حدود ۱۰ درصد است. بنابراین واضح است که این کشف قیمت به درستی انجام نمی‌شود.

رتبه بندی بانکها و انتشار عمومی نتایج آن نپرداخته است. تنها رتبه بندی جامع انجام شده، مرتبط با پایگاه خبری تحلیلی اقتصاد مقاومتی (مقاومتی نیوز) است که برای سال ۱۳۹۴ انجام شده است.

با این وجود در مهرماه ۱۳۹۶، بانک مرکزی رتبه بندی بانکها را به شرکت «مشاوره رتبه بندی اعتباری ایران» واگذار نمود. شرکتی که نه تنها تخصص اصلی آن رتبه بندی بانکها نیست، بلکه خود بانکها و موسسات اعتباری سهامدار آن شرکت هستند که این خلاف قواعد منطقی سیاست گذاری است.

رتبه بندی منتشر شده توسط این شرکت علیرغم اینکه به سال ۱۳۹۳ مرتبط بود و کارکردی نداشت، با اشکالات، کاستی‌ها و انتقادات فراوانی نیز روبرو بود.

عدم وجود نظام رتبه بندی باعث شده است که هیچ جریمه و تشویقی متوجه بانکهای متخلف و بانکهای پیشرو نباشد و سازوکاری برای این مهم در نظر گرفته نشده باشد؛ نظام ناکارآمد جریمه بانکها نیز باعث شده است که بانکهای بد تمایلی به عدم تخلف نداشته باشند و به تخلفات خود ادامه دهند.

۴- رویه نامناسب و غیرشفاف در رابطه با انحلال،

ادغام و به طور کلی ورشکستگی بانکها

یکی از مباحث مهم در نظام بانکی، مسئله توقف و ورشکستگی بانکهاست. شیوه برخورد با این مسئله در جهان که از آن به عنوان «حل و فصل» نیز یاد می‌شود، غالبا بر خلاف ورشکستگی، چارچوبی غیرقضایی و مبتنی بر قوانین و مقرراتی دارد که با محوریت تنظیم گر بازار پول صورت می‌پذیرد. مسئله توقف و ورشکستگی در خصوص بانکها را نمی‌توان همانند سایر کسب و کارها تلقی نمود. لذا این اقدام در نظام بانکی باید به گونه ای انجام شود که کمترین آسیب و نوسان را برای نظام اقتصادی به همراه داشته باشد.

با این وجود نظام حل و فصل و رسیدگی به توقف و ورشکستگی بانکها در ایران، به خوبی مورد توجه قرار نگرفته است. در قانون تجارت، صرفا موضوع ورشکستگی درخصوص بانکهایی که به نوعی در قالب شرکت اداره می‌شوند، مورد توجه قرار

به طور طبیعی بخش عمده عرضه کنندگان و تقاضاکنندگان ارز در بازار، صادرکنندگان و واردکنندگان کالا هستند که عمدتاً نیازی به تهیه نقدی ارز ندارند و از طریق حواله ارزی اقدام به واردات و صادرات می‌نمایند. در نتیجه در سازوکار فعلی حاکم بر بازار ارز، عرضه کنندگان و تقاضاکنندگان واقعی ارز نمی‌توانند در تعیین قیمت اثرگذار باشند.

۷- ترکیب نامناسب دارایی‌های خارجی

به لطف منابع نفتی سرشار در کشور، تا قبل از شروع تحریم‌ها ایران همواره تراز تجاری مثبت را تجربه می‌کرده است؛ در نتیجه دارایی‌های خارجی خود را به شکل ارز در حساب‌های بانک مرکزی در خارج از کشور ذخیره می‌نموده است.

اما زمانی که بانک مرکزی ایران جزو لیست تحریم‌ها قرار گرفت، منابع و حساب‌های ارزی آن بلوکه شد و دسترسی بانک مرکزی به دارایی‌های خارجی از دست رفت؛ در نتیجه این نهاد به دلیل عدم مدیریت صحیح دارایی‌های خارجی خود، نتوانست در این سال‌ها بحران ارزی کشور را مدیریت کند. در آبان ماه سال ۱۳۹۶ دارایی‌های خارجی بانک مرکزی معادل ۳۶۲ هزار میلیارد تومان بود که ۶۴ درصد از کل دارایی‌های بانک مرکزی را دربر می‌گیرد و بخش اعظمی از این دارایی به صورت دلار و یا یورو نگهداری می‌شود.

۸- خلق پول گسترده بانک‌ها و عدم هدایت منابع بانکی به سمت فعالیت‌های مولد

نگاه غالب در سیستم بانکی، خلق پول از طریق پایه پولی را امری ناخوشایند می‌داند و همواره بر استقلال بانک مرکزی از دولت تأکید می‌کند. از طرف دیگر تسلط دولت بر بانک مرکزی و خلق پول برای دولت نیز یکی از مشکلات اساسی شمرده می‌شود.

با این وجود در سال ۱۳۹۵ از حدود ۲۶ هزار میلیارد تومان افزایش پایه پولی، سهم دولت و بانک مرکزی تنها ۱۰ هزار میلیارد تومان و سهم بانک‌ها ۱۶ هزار میلیارد تومان بوده که مشخص نیست در چه مسیری هزینه شده است.

بانک‌ها با اضافه برداشت از بانک مرکزی در واقع اقدام به خلق پایه پول نموده‌اند سابق بر این بانک مرکزی از اضافه

برداشت بانک‌ها جریمه ۳۴ درصدی اخذ می‌نمود اما هم اکنون عنوان اضافه برداشت را به خط اعتباری تغییر داده و جریمه آن را نیز به ۱۸ درصد کاهش داده است. همانطور که آمارها نشان می‌دهد، سهم بانک‌ها از خلق پول ۶۰ درصد بیشتر از بخش مرتبط با دولت و بانک مرکزی است. این در حالی است که دولت از پایه پولی در راستای تداوم فعالیت‌های مرتبط با امور کلان و منافع عمومی و فعالیت‌های مولد استفاده می‌کند.

در مقابل بانک‌ها سعی می‌کنند منابع خود را به سمتی سوق دهند که سود بیشتری عایدشان گردد و در واقع با تحمیل هزینه‌ها به عموم جامعه، منافع بخشی خود را حداکثر کنند. همچنین در نظام پولی فعلی، این بانک‌ها هستند که علاوه بر کسب سودهای کلان به واسطه قدرت خلق پول، تعیین می‌کنند که نقدینگی به سمت کدامیک از بخش‌های اقتصادی کشور هدایت شود تا بیشترین سود و عایدی نصیبشان گردد.

۹- انجماد دارایی‌های سیستم بانکی

در سال‌های اخیر با رشد قیمت املاک و مستغلات، بانک‌ها نقدینگی خود را به این سمت هدایت کردند و بخش بزرگی از دارایی‌های خود را به این بخش تخصیص دادند و هم اکنون که کشور با رکود در این بازار مواجه شده است، املاک و مستغلات به عنوان دارایی‌های منجمد بانک‌ها، قفل شده‌اند در حال حاضر مقدار نقدینگی که گزارش می‌شود، تنها در صورت‌های مالی بانک‌ها ظاهر می‌شود و عملاً کاربردی ندارد و از چرخه اقتصاد خارج شده است و نمی‌توان آن را به سمت فعالیت‌های مولد هدایت کرد. در نتیجه قدرت تسهیلات دهی بانک‌ها کاهش پیدا کرده است.

بنابر گفته رئیس کل بانک مرکزی حدود ۶۰ درصد از دارایی‌های بانک‌ها منجمد شده است و از ۴۵۰ هزار میلیارد تومان دارایی منجمد بانک‌ها نزدیک به ۲۰۰ تا ۲۵۰ هزار میلیارد تومان از آن مربوط به املاک و مستغلات است.

۱۰- بالا بودن میزان چک‌های برگشتی در نظام بانکی

چک به عنوان یکی از ابزارهای نظام پرداخت، نقش مهمی در تسویه معاملات تجاری و تأمین سرمایه در گردش بنگاه‌های اقتصادی دارد. طبق آمار منتشر شده در مهرماه ۱۳۹۶، تعداد

این اقدام، به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت‌دار در اقتصاد مقاومتی برای بانک مرکزی محسوب می‌شود. در میان پروژه‌های مصوب بانک مرکزی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، پروژه ای در راستای این اقدام تعریف نشده است.

۲- ایجاد سازوکار نظارت موثر بر بانک‌ها به منظور کاهش تخلفات بانکی

ضروری است به منظور سالم سازی نظام بانکی مطابق با ماده ۱۹ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، بانک مرکزی سازوکار نظارتی مشخص و مستقلی را ایجاد نماید که در آن با دریافت گزارش‌های منظم از نظام بانکی، زمینه را برای کاهش تخلفات بانکی فراهم آورد. این اقدام پیش زمینه بهبود نظام بانکی کشور بوده و به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت‌دار در اقتصاد مقاومتی برای بانک مرکزی محسوب می‌شود.

در میان پروژه‌های مصوب بانک مرکزی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، پروژه ای در راستای این اقدام تعریف نشده است.

۳- ایجاد نظام رتبه بندی در نظام بانکی و اعمال سیاست‌های تنبیهی و تشویقی بر اساس آن

رتبه بندی بانک‌ها و موسسات اعتباری بر اساس شاخص‌های مالی و سایر شاخص‌ها و تمایز بین بانک‌های خوب و بد و رفتار بانک مرکزی با آن‌ها متناسب با رتبه، اقدامی است که بایستی توسط نهادهای اعتبارسنجی (مستقل از شبکه بانکی و دارای صلاحیت) و بخش نظارت بانک مرکزی انجام بگیرد. ایجاد این سازوکار و تعیین جریمه‌ها و تشویق‌های اثرگذار بر فعالیت بانک‌های متخلف و بانک‌های پیشرو، زمینه را برای اصلاح نظام بانکی و اجرای سیاست‌ها و دستورالعمل‌های بانک مرکزی فراهم می‌کند.

این اقدام، به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت‌دار در اقتصاد مقاومتی برای بانک مرکزی محسوب می‌شود. در میان پروژه‌های مصوب بانک مرکزی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، پروژه ای در راستای این اقدام تعریف نشده است.

۹,۹ میلیون فقره چک مبادله ای به ارزش ۶۱,۴ هزار میلیارد تومان صادر شده که از این مقدار تعداد ۱,۵ میلیون چک مبادله ای به ارزش ۱۳ هزار میلیارد تومان برگشت خورده است.

تنها در مهرماه سال جاری بیش از ۲۱ درصد ارزش چک‌های صادر شده، برگشت خورده است؛ میزان بالای چک‌های برگشتی، اعتماد مردم نسبت به ابزار چک را کاهش داده و به عنوان یک مانع مهم رونق کسب و کار مطرح است.

به گفته شهرداری معاون رئیس قوه قضاییه در تیرماه سال ۱۳۹۵، مطالبه وجه چک در میان ۱۰ خواسته اول کشور در نظام قضایی، به عنوان دومین خواسته مطرح است. همچنین بر اساس گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس در مورد پایش محیط کسب و کار ایران در تابستان سال ۱۳۹۵، برگشت چک به عنوان ششمین مسئله بنگاه‌های اقتصادی بیان شده است.

اقدامات جهشی و اولویت‌دار برای تحقق اقتصاد مقاومتی در حوزه کاری دستگاه

در حوزه کاری بانک مرکزی، اقدامات جهشی و اولویت‌دار زیر برای تحقق اقتصاد مقاومتی پیشنهاد می‌شود:

۱- ایجاد سازوکار مقابله با پدیده درب گردان به منظور افزایش استقلال بانک مرکزی از شبکه بانکی در قوانین کشور محدودیتی برای فعالیت پس از خدمت نیروی انسانی شاغل در بانک مرکزی در نظر گرفته نشده است. ارتباط آزاد میان بازنشستگان بانک مرکزی و شبکه بانکی و جابجایی مدیران میان آنها، استقلال مقام ناظر و نقش نظارتی آن را خدشه دار کند و ضروری است به منظور جلوگیری از انحراف فعالیت‌های نظام بانکی، برای این مهم قاعده گذاری شود.

بنابراین ضروری است بانک مرکزی سازوکاری را ایجاد نماید که به موجب آن، شاغلان بانک مرکزی تا مدت مشخصی نتوانند در بخش خصوصی نظام مالی کشور مشغول به کار شوند؛ همچنین شاغلان بخش خصوصی نظام مالی نیز نتوانند تا یک زمان مشخص، در بانک مرکزی و نهادهای سیاستگذار پولی دارای پست و مقام شوند.

۴- طراحی فرآیندی شفاف برای ادغام و انحلال بانکها

راه اندازی نظام حل و فصل و فراهم سازی امکان ادغام و انحلال بانکهای بد، نباید به عنوان پدیده ای نامطلوب برای یک نظام پولی و مالی تلقی شود؛ بلکه در حقیقت وجود چنین امکاناتی نشانه ای از یک نظام سالم و پویای پولی و مالی است. بر این اساس ضروری است برای رسیدگی به مسئله انحلال و ادغام و به طور کلی ورشکستگی بانکها، فرآیندها و دستورالعملهای شفاف و مشخص تدوین گردد تا این مهم با کمترین هزینه در نظام بانکی انجام شود و بانکهای بد، به افزایش هزینه برای اقتصاد ادامه ندهند.

یک بانک بد با انجام اقدامات ریسکی و سرمایه گذاری در بخشهای غیرمولد، میتواند هدایت منابع به سمت بخش واقعی اقتصاد را به خطر بیندازد و زمینههای ایجاد فساد را به وجود بیاورد. در این زمینه ادغام و یا انحلال بانکها، بانکهای بد را از عرصه نظام بانکی خارج میکند و از بروز خطرات فوق جلوگیری میکند. بنابراین این اقدام، به عنوان یک اقدام جهشی و اولویتهار در اقتصاد مقاومتی برای بانک مرکزی محسوب میشود.

در میان پروژههای مصوب بانک مرکزی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، پروژه ای در راستای این اقدام تعریف نشده است.

۵- انعقاد پیمان پولی با کشورهای طرف تجاری برای انجام مبادلات ارزی با کمترین هزینه

یکی از راهکارهای رهایی از تحریمهای متعدد و مستمر آمریکا و بی اثر کردن آن، کاهش وابستگی به نظام دلاری است. برای تحقق این مهم، ضروری است از ارزهای ملی جهت انجام تجارت استفاده کرد.

بانک مرکزی باید به عنوان یک اقدام مهم، با کشورهای طرف تجاری اصلی ایران همچون روسیه، چین، ترکیه، عراق، هند، برزیل، پاکستان، افغانستان و ژاپن پیمان پولی دوجانبه و یا چندجانبه منعقد نماید. در این صورت در تجارت خارجی دیگر نیازی به استفاده از ارزهایی همچون دلار نیست. انعقاد پیمان پولی با این کشورها ۶۰ درصد از نیاز کشور به دلار و یورو در مبادلات بین المللی را کاهش میدهد.

این اقدام مصداق مهم و اصلی از یک اقدام جهشی و اولویتهار در اقتصاد مقاومتی برای بانک مرکزی است.

در میان پروژههای مصوب بانک مرکزی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، پروژه ای در راستای این اقدام تعریف نشده است.

۶- استفاده از پیام رسان داخلی به جای سوئیفت در مبادلات بین المللی

یکی از راهکارهای آمریکا برای اعمال تحریم و فشار علیه ایران و کشورهای طرف تجاری ایران، رصد کانالهای نقل و انتقالات بین المللی دلار و یورو از جمله سوئیفت است. در این راستا برای جلوگیری از آگاهی و نظارت آمریکا بر نقل و انتقالات ارزی ایران، ضروری است استفاده از پیام رسان داخلی و دوجانبه به جای سوئیفت در دستور کار قرار بگیرد.

هم اکنون کشورهایی همچون روسیه و چین برای تبادلات مالی خود پیام رسانهایی به عنوان جایگزین سوئیفت طراحی کرده اند که میتوان از آنها الگو برداری نمود و یا به جای سوئیفت، از این پیام رسانها در مبادله با این کشورها استفاده کرد.

در حال حاضر پیام رسان داخلی سپام که پس از تحریمها برای انجام مبادلات داخلی طراحی شد، این ویژگی را دارد که بتواند با در نظر گرفتن ملاحظات لازم، این نقش را در مبادلات دوجانبه ایران با دیگر کشورها برقرار نماید.

این اقدام، به عنوان یک اقدام جهشی و اولویتهار در اقتصاد مقاومتی برای بانک مرکزی محسوب میشود.

در میان پروژههای مصوب بانک مرکزی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، پروژه ای در راستای این اقدام تعریف نشده است.

۷- راه اندازی بورس ارز به منظور مدیریت صحیح نرخ ارز

برای مدیریت صحیح نرخ ارز، تعیین قیمت ارز به جای بازار نقدی، باید در بازار عرضه و تقاضای حواله ارز انجام شود؛ چراکه کمتر از ۱۰ درصد مبادلات ارز به صورت نقدی انجام می پذیرد. در واقع بایستی همچون دیگر کشورهای جهان، فعالین بازار نقدی ارز تابع و پیرو قیمت تعیین شده در بازار غیرنقدی باشند. در حالیکه در حال حاضر معکوس این روند در بازار ارز ایران حاکم است.

اقتصاد مقاومتی، پروژه ای در راستای این اقدام تعریف نشده است.

۹- ایجاد سازوکار هدایت نقدینگی به سمت فعالیتهای مولد و پیشران اقتصادی

با توجه به اینکه ایران کشوری در حال توسعه است و به سرمایه گذاری در بخش های مولد و واقعی اقتصاد نیاز دارد، بانک مرکزی می تواند از طریق قاعده گذاری و مشخص کردن حوزه های پیشران به کمک دیگر دستگاه ها، هدایت نقدینگی را در مسیر درست و در راستای پیشرفت کشور قرار دهد.

در واقع ضروری است بانک مرکزی سازوکاری ایجاد نماید که بر اساس آن، بخش عمده پایه پولی مورد استفاده توسط دولت یا شبکه بانکی، به سمت فعالیتهای مولد و پیشران اقتصادی حرکت کند یا به تامین مالی در بخش سرمایه گذاری عمرانی و پروژه های زیرساختی اختصاص یابد.

این اقدام، به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت دار در اقتصاد مقاومتی برای بانک مرکزی محسوب می شود.

در میان پروژه های مصوب بانک مرکزی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، پروژه ای در راستای این اقدام تعریف نشده است.

۱۰- قاعده گذاری برای واگذاری دارایی های منجمد توسط بانک ها

برای نقد شدن و به جریان افتادن دارایی های منجمد در نظام بانکی، ضروری است بانک مرکزی به ارزش گذاری مناسب دارایی های بانک ها (املاک و مستغلات) بپردازد و بانک ها را ملزم به فروش این دارایی های منجمد نماید. در این زمینه لازم است از ابزارهای جریمه ای به منظور مکلف نمودن بانک ها به فروش دارایی های منجمد استفاده شود تا هزینه نقد کردن آنها با قیمت پایین برای بانک ها، کمتر از هزینه نگهداری آنها به امید افزایش قیمت باشد. نقد شدن قسمتی از دارایی های منجمد بانک ها موجب می شود بخشی از نقدینگی به چرخه اقتصاد بازگردد و صرف تسهیلات دهی به بخش های واقعی اقتصاد گردد.

راه اندازی بورس ارز می تواند بستر لازم برای تعیین قیمت شفاف و قابل نظارت ارز، متناسب با عرضه و تقاضای واقعی بازار را فراهم نماید. وجود بورس ارز این امکان را برای بانک مرکزی و دیگر عرضه کنندگان ارز در کشور فراهم می کند که بدون نیاز به تهیه اسکناس و از طریق حواله، منابع ارزی خود را عرضه نمایند.

این اقدام، به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت دار در اقتصاد مقاومتی برای بانک مرکزی محسوب می شود.

در میان پروژه های مصوب بانک مرکزی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، یک پروژه در راستای این اقدام تعریف شده است:

• یکسان سازی نرخ ارز

البته این اقدام جزو اقدامات جاری و معمولی بانک مرکزی محسوب می شود و لزوماً با هدف راه اندازی بورس ارز تعریف نشده، اما به عنوان پیش زمینه ای برای این اقدام می تواند مدنظر قرار بگیرد.

۸- کاهش سهم دلار از دارای های خارجی

هم اکنون که شرایط فروش نفت مهیا شده است، با افزایش صادرات نفت، میزان ذخایر ارزی کشور نیز افزایش پیدا خواهد کرد. بنابراین لازم است تا راهکارهایی برای نگهداری و مدیریت منابع ارزی ارائه شود تا نه تنها از ارزش آن کاسته نشود، بلکه امکان بلوکه کردن مجدد آن توسط کشورهای غربی فراهم نباشد.

ایران می تواند با تبدیل منابع ارزی خود به طلا و حتی فلزات گرانبهای دیگر و یا خرید سایر ارزهای معتبر بین المللی، امکان بلوکه شدن آن را از بین ببرد. مسیری که طی سال های گذشته توسط کشورهای مختلف از جمله آلمان، هند، ترکیه و چین نیز پیموده شده است.

کاهش سهم دلار از ذخایر خارجی کشور، از بلوکه شدن ذخایر بانک مرکزی جلوگیری می کند و به تقویت و ثبات اقتصاد ملی کمک خواهد کرد؛ در نتیجه این اقدام، به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت دار در اقتصاد مقاومتی برای بانک مرکزی محسوب می شود.

در میان پروژه های مصوب بانک مرکزی در ستاد فرماندهی

این اقدام، به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت‌دار در اقتصاد مقاومتی برای بانک مرکزی محسوب می‌شود.

در میان پروژه‌های مصوب بانک مرکزی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، پروژه ای در راستای این اقدام تعریف نشده است.

۱۱- تکمیل سامانه صیاد و ایجاد نظام اعتبارسنجی به منظور افزایش اطمینان استفاده از چک

راه اندازی سامانه صیاد هر چند یک قدم مثبت در راستای مبارزه با چک بی محل بوده است اما «عدم تقارن اطلاعات» را به طور کامل برطرف نمی‌کند. به همین منظور لازم است تا علاوه بر تعداد چک‌های برگشتی، «تعداد چکی که فرد تاکنون صادر کرده» و همچنین «مانده تعهدات جاری صادرکننده چک» نیز به اطلاع گیرنده چک برسد تا او را از معامله با صاحب چک مطمئن نماید.

همچنین برقراری نظام اعتبارسنجی مشتریان و دارندگان چک، می‌تواند به عنوان راه حل بازدارنده برای صدور چک بی محل استفاده شود و با از بین بردن عدم تقارن اطلاعات طرفین معامله، اعتماد و آگاهی را افزایش دهد.

ایجاد تقارن اطلاعات و اعتبارسنجی، در راستای شفاف سازی و سالم سازی اقتصاد و جلوگیری از ایجاد زمینه های فسادزا خواهد بود. بنابراین این اقدام، به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت‌دار در اقتصاد مقاومتی برای بانک مرکزی محسوب می‌شود.

در میان پروژه های مصوب بانک مرکزی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، پروژه ای در راستای این اقدام تعریف نشده است.

۱۲- ایجاد سامانه اطلاعات مالی صرافی ها و رصد و ارزیابی فعالیت آن‌ها

قاچاق کالا و ارز یکی از مسائلی است که مشکلات متعددی را برای بخش تولید و تولیدکنندگان داخلی ایجاد کرده است.

یکی از راه های مبارزه با قاچاق، توجه به نقل و انتقالات مالی مرتبط با قاچاق است. بنابراین بانک مرکزی می‌تواند با رصد این کانال ها، جلوی انتقال منابع مالی برای انجام پذیرفتن فعالیت های مجرمانه و به طور خاص قاچاق را بگیرد.

ایجاد سامانه های جامع مالی و استفاده مؤثر از ارتباطات بین‌المللی، می‌تواند محموله‌های قاچاق را پیش از ورود به کشور، رهگیری و شناسایی کند. در این زمینه ایجاد سامانه جامع ارزی و سامانه جامع گمرکی نیز می‌تواند مفید واقع شود.

بنابراین در شرایط کنونی، استفاده هدفمند از سامانه‌های مالی و بانکی به منظور بررسی و نظارت بر منشأ پولی و ارزی قاچاق و چرخه مالی آن، یکی از اقدامات اساسی مبارزه با قاچاق کالا است که می‌تواند نقشی مؤثر در کاهش میزان قاچاق به کشور داشته باشد؛ چراکه اولاً تأثیری قابل توجه در پیشگیری از وقوع این فعالیت مجرمانه و هدر رفت منابع مالی کشور دارد و دوماً می‌تواند مسئولین مبارزه با قاچاق کالا را به سمت سرشاخه‌های اصلی قاچاق کالا رهنمون سازد.

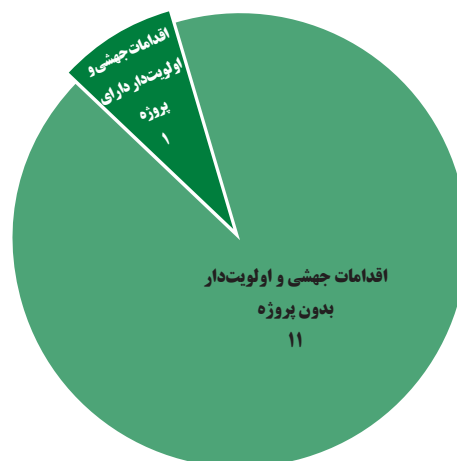
این اقدام، به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت‌دار در اقتصاد مقاومتی برای بانک مرکزی محسوب می‌شود. در میان پروژه های مصوب بانک مرکزی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، پروژه ای در راستای این اقدام تعریف نشده است.

وضعیت بانک مرکزی در اقتصاد مقاومتی

نتایج بررسی‌های انجام شده نشان می‌دهد که در چارچوب ۱۲ اقدام جهشی و اولویت‌دار اقتصاد مقاومتی مرتبط با بانک مرکزی، متناسب با ۱ اقدام، در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی پروژه‌ای تصویب شده است که ۱ پروژه از ۵ پروژه این دستگاه در سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ را تشکیل می‌دهد.

این وضعیت در نمودار زیر نمایش داده شده است:

چه تعداد از اقدامات جهشی و اولویت‌دار اقتصاد مقاومتی مرتبط با بانک مرکزی، در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی دارای پروژه مصوب است؟

مطابق این نمودار، ۸ درصد از «اقدامات جهشی و اولویت‌دار» بانک مرکزی دارای پروژه مصوب در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی است.

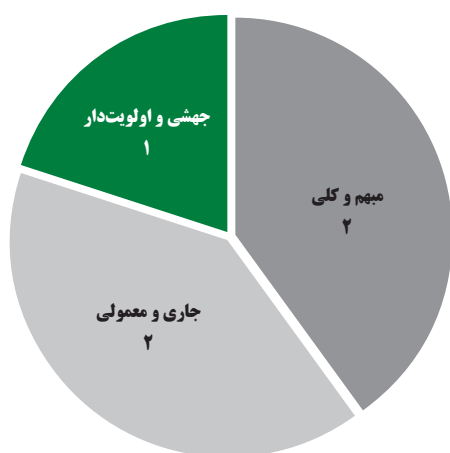
همچنین از میان ۵ پروژه ای که در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی برای بانک مرکزی تعریف شده است، ۴ پروژه را نمی‌توان در چارچوب «اقدامات جهشی و اولویت‌دار» قرار داد. در این بین، ۲ پروژه از جمله «اقدامات جاری و معمولی» بانک مرکزی محسوب می‌شوند که عبارتند از:

- مرکز کنترل نظارت اعتباری (مکنا)
- انتظام بخشی بازار پول با ساماندهی موسسات غیرمجاز

همچنین ۲ پروژه از جمله «اقدامات مبهم و کلی» بانک مرکزی محسوب می‌شود، چرا که رویکرد، نحوه اجرا و یا هدف کمی آن مشخص نیست. این پروژه‌ها عبارتند از:

- اصلاح نظام بانکی و پولی
 - جذب ۱۰ میلیارد دلار منابع مالی خارجی (فاینانس)
- بر این اساس وضعیت پروژه‌های مصوب بانک مرکزی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی در نمودار زیر نمایش داده شده است:

وضعیت ۵ پروژه مصوب بانک مرکزی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی

مطابق این نمودار، ۲۰ درصد از پروژه‌های مصوب بانک مرکزی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی جزو اقدامات جهشی و اولویت‌دار است.

بخش چهارم

«ارزیابی وزارت نفت در اقتصاد مقاومتی»

بررسی ۱۹ پروژه مصوب دستگاه در چارچوب ۱۴ اقدام جهشی و اولویت‌دار

از میان سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، ماده‌های ۴، ۱۳، ۱۴ و ۱۵ مرتبط با وزارت نفت است:

• ماده ۴: استفاده از ظرفیت اجرای هدفمندسازی یارانه‌ها در جهت افزایش تولید، اشتغال و بهره‌وری، کاهش شدت انرژی و ارتقاء شاخص‌های عدالت اجتماعی

• ماده ۱۳: مقابله با ضربه پذیری درآمد حاصل از صادرات نفت و گاز از طریق:

- انتخاب مشتریان راهبردی
- ایجاد تنوع در روش‌های فروش
- مشارکت دادن بخش خصوصی در فروش
- افزایش صادرات گاز
- افزایش صادرات برق
- افزایش صادرات پتروشیمی
- افزایش صادرات فرآورده‌های نفتی

مدیریت منابع نفت و گاز کشور و توسعه فرآورده‌های نفتی و صنعت پتروشیمی و تبدیل آنها به ثروت و سرمایه‌های جدید، از جمله وظایف مهم وزارت نفت جمهوری اسلامی ایران است که نقش این وزارتخانه را در تحقق اقتصاد مقاومتی، پررنگ می‌کند. در ذیل وزارت نفت ۴ شرکت ملی وجود دارد که هر کدام بخشی از وظایف این وزارتخانه را بر عهده دارند:

- شرکت ملی نفت ایران (وظیفه اکتشاف و تولید نفت خام، گاز طبیعی و میعانات گازی)
- شرکت ملی گاز ایران (فراورش، انتقال و توزیع گاز طبیعی در کشور)
- شرکت ملی صنایع پتروشیمی ایران (توسعه صنایع پتروشیمی ایران)
- شرکت ملی پالایش و پخش فرآورده‌های نفتی ایران (نظارت بر فعالیت پالایشگاه‌ها و کلیه جایگاه‌های پمپ بنزین فعال در کشور)

- ماده ۱۴: افزایش ذخایر راهبردی نفت و گاز کشور به منظور اثرگذاری در بازار جهانی نفت و گاز و تأکید بر حفظ و توسعه ظرفیت‌های تولید نفت و گاز، بویژه در میادین مشترک
 - ماده ۱۵: افزایش ارزش افزوده از طریق تکمیل زنجیره ارزش صنعت نفت و گاز، توسعه تولید کالاهای دارای بازدهی بهینه (بر اساس شاخص شدت مصرف انرژی) و بالا بردن صادرات برق، محصولات پتروشیمی و فرآورده‌های نفتی با تأکید بر برداشت‌سیانتری از منابع همچنین از میان ۱۰ اقدام اقتصاد مقاومتی که رهبر انقلاب در ابتدای سال ۱۳۹۵ پیشنهاد فرمودند، اقدامات ۱، ۶ و ۹ مرتبط با وزارت نفت است:
 - اقدام ۱: شناسایی فعالیت‌ها و زنجیره‌های اقتصادی مزیت‌دار کشور و تمرکز بر آنها
 - اقدام ۶: احیای بخش‌های اقتصادی که قبلاً در آنها سرمایه‌گذاری شده است
 - اقدام ۹: ارتقای بهره‌وری انرژی
- وزارت نفت برای تحقق این مأموریت‌ها در سال ۱۳۹۵ تعداد ۱۱ پروژه و در سال ۱۳۹۶ نیز تعداد ۱۱ پروژه مصوب در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، در دستور کار داشته است. ۳ مورد از این پروژه‌ها در هر دو سال تکرار شده است. در جدول زیر عناوین این پروژه‌ها و سوابق آن در قوانین آورده شده است:

ردیف	پروژه های مصوب وزارت نفت در ستاد	سال تصویب	سابقه در قوانین
۱	۴۵۰۰ میلیارد ریال کمک به پروژه های عام المنفعه در مناطق نفت خیز و گازخیز محروم کشور	۱۳۹۶	قوانین برنامه چهارم، پنجم و ششم توسعه
۲	افزایش ۱۰۰ هزار بشکه ای تولید نفت خام میادین مشترک غرب کارون و رسیدن به ظرفیت ۳۵۰ هزار بشکه در روز	۱۳۹۶	مصوبه شورای اقتصاد در خرداد ۱۳۹۳
۳	بیع متقابل جایگزینی ۳۰۰۰ دستگاه اتوبوس فرسوده با اتوبوس پایه گازسوز	۱۳۹۶	قانون هدفمندی یارانه ها - قانون توسعه حمل و نقل عمومی و مدیریت مصرف سوخت، مصوب سال ۱۳۸۶
۴	بیع متقابل نوسازی ۵۰۰۰ دستگاه کامیون و کشنده فرسوده بالای ۱۰ تن	۱۳۹۶	قانون هدفمندی یارانه ها - قانون توسعه حمل و نقل عمومی و مدیریت مصرف سوخت، مصوب سال ۱۳۸۶
۵	بیع متقابل جایگزینی ۲۰۰۰۰ تاکسی و ون فرسوده با تاکسب پایه گازسوز با پیمایش بالا	۱۳۹۶	قانون هدفمندی یارانه ها - قانون توسعه حمل و نقل عمومی و مدیریت مصرف سوخت، مصوب سال ۱۳۸۶
۶	بیع متقابل افزایش کارایی ۴۰۰۰۰ موتور خانه و سامانه گرمایشی ساختمان های کشور	۱۳۹۶	قانون اصلاح الگوی مصرف مصوب سال ۱۳۸۹
۷	بیع متقابل برق دار کردن ۱۰۰۰۰ حلقه چاه و تلمبه آب کشاورزی	۱۳۹۶	قانون تسهیل برقی کردن چاه های کشاورزی مصوب سال ۱۳۷۸ و بند ۳ ماده ۱۸ قانون بودجه سال ۱۳۹۳
۸	بیع متقابل گازرسانی به ۹۰۰ هزار مشترک جدید روستایی و شهرهای کوچک و مرزی	۱۳۹۶	آیین نامه نحوه بررسی و تصویب طرح های توسعه و عمران مصوب سال ۱۳۷۸، ماده ۱۱ قانون ساماندهی و حمایت از تولید و عرضه مسکن مصوب سال ۱۳۸۷ و بند ۳ ماده ۱۸ قانون بودجه سال ۱۳۹۳

ردیف	پروژه های مصوب وزارت نفت در ستاد	سال تصویب	سابقه در قوانین
۹	کاهش نیم واحد درصد هدررفت گاز طبیعی از گاز فرآورش شده	۱۳۹۵ و ۱۳۹۶	آیین نامه نحوه بررسی و تصویب طرح های توسعه و عمران مصوب سال ۱۳۷۸ و ماده ۱۱ قانون ساماندهی و حمایت از تولید و عرضه مسکن مصوب سال ۱۳۸۷
۱۰	احداث خط لوله و صادرات گاز به پاکستان (ادامه خط لوله هفتم سراسری)	۱۳۹۵ و ۱۳۹۶	شروع مذاکرات از ۱۵ سال پیش و امضای قرارداد صادرات گاز ایران به پاکستان در سال ۱۳۸۸ مبنی بر صادرات روزانه ۶۰ میلیون مترمکعب گاز به پاکستان
۱۱	انتقال و توسعه فناوری بخش بالادست شامل بهبود تولید و ازدیاد برداشت (EOR/IOR) در ۲۰ میدان نفتی و گازی شامل ۵۲ مخزن با ۹ دانشگاه و مرکز تحقیقاتی با هدف ایجاد بستر دانش بنیادی فناوری از طریق ارتباط با شرکت های E&P در راستای انتقال و توسعه فناوری	۱۳۹۵ و ۱۳۹۶	
۱۲	راه اندازی دوازده مجتمع بزرگ پتروشیمی با سرمایه گذاری غیر دولتی در لرستان (خرم آباد)، کردستان (سنندج)، مهاباد، شهدای مرودشت (شیراز)، کارون (ماهشهر)، کاوه (دیر)، و کاویان ۲، پردیس ۳، مروارید، انتخاب، تخت جمشید، دالاهو، در عسلویه	۱۳۹۵	
۱۳	بیع متقابل گازرسانی ۱۲۰۰۰۰۰ مشترک جدید روستایی و شهرهای کوچک و مرزی	۱۳۹۵	آیین نامه نحوه بررسی و تصویب طرح های توسعه و عمران مصوب سال ۱۳۷۸، ماده ۱۱ قانون ساماندهی و حمایت از تولید و عرضه مسکن مصوب سال ۱۳۸۷ و بند ۳ ماده ۱۸ قانون بودجه سال ۱۳۹۳
۱۴	۳۴۰۰ میلیارد ریال کمک به پروژه های عام المنفعه در مناطق نفت خیز و گاز خیز و محروم کشور	۱۳۹۵	قوانین برنامه چهارم، پنجم و ششم توسعه
۱۵	بیع متقابل افزایش ظرفیت تولید نفت خام میادین مشترک غرب کارون به میزان ۹۰ هزار بشکه در روز	۱۳۹۵	در قانون برنامه چهارم توسعه به طور عام به توسعه میادین مشترک و در قانون برنامه پنجم توسعه به طور خاص به میادین غرب کارون اشاره شده است
۱۶	اصلاح ساختار قراردادهای جدید (IPC) برای انتقال فناوری با هدف اجرای راهبرد معاوضه بازار کشور در حوزه های نفتی و گازی با دانش فنی عملیاتی و بنیادین از طریق شرکت های اکتشاف و تولید (E&P) برای بخش بالادست و شرکت های پیمانکار عمومی (GC) برای بخش پائین دست صنعت نفت و انعقاد قرارداد مهم نفتی و گازی	۱۳۹۵	
۱۷	بیع متقابل افزایش سطح تولید گاز در میدان مشترک پارس جنوبی به ۵۶۷ میلیون متر مکعب در روز	۱۳۹۵	
۱۸	احداث خط لوله و ایجاد امکان صادرات گاز به کشور عراق به ظرفیت ۵ میلیون متر مکعب در روز	۱۳۹۵	طرح موضوع و مذاکرات در سال ۸۹، قرارداد صادرات گاز به بغداد در سال ۱۳۹۲ و به بصره در سال ۱۳۹۴ منعقد گردید
۱۹	راه اندازی اولین خط تولید فرآورده های (نفت و گاز و بنزین) مجتمع پالایشگاهی غیر دولتی میعانات گازی ستاره خلیج فارس با استاندارد یورو ۵ با خوراک ۱۲۰ هزار بشکه در روز	۱۳۹۵	

چالش‌ها و موانع تحقق اقتصاد مقاومتی در حوزه کاری دستگاه

در حوزه کاری وزارت نفت، چالش‌ها و موانعی به شرح زیر برای تحقق اقتصاد مقاومتی وجود دارد:

۱- نامطمئن بودن مسیر فروش نفت

مسئله تحریم از ابتدای انقلاب اسلامی وجود داشته است اما در سال‌های اخیر با جدی شدن دشمنی کشورهای غربی علیه ایران، تحریم‌ها علی‌الخصوص در حوزه نفت، اهمیت بیشتری پیدا کرده است.

تولید نفت در ایران تا قبل از تحریم بیش از ۴ میلیون بشکه در روز بود که نزدیک به ۲ میلیون بشکه از آن مصرف داخلی می‌شد و حدود ۲ میلیون بشکه از آن نیز به صادرات اختصاص پیدا می‌کرد. پس از اعمال تحریم‌ها، صادرات نفت ایران به ۱ میلیون بشکه و میزان تولید کشور به حدود ۳ میلیون بشکه در روز کاهش یافت. با وجود اینکه در زمان اوج تحریم‌ها، صادرات نفت خام کشور به کمتر از ۱ میلیون بشکه در روز کاهش نیافت اما چاره اندیشی برای این منبع درآمدی که تامین کننده نیمی از بودجه کشور است، به عنوان یک چالش مطرح بوده و باید مسیری مطمئن برای آن در نظر گرفته شود که حتی در صورت دشمنی‌های محتمل غرب، منجر به کاهش درآمدهای کشور نشود.

۲- عدم متنوع سازی روش‌های فروش نفت و نداشتن تاثیر در تعیین قیمت آن

فروش نفت ایران به دیگر کشورها کماکان با روش‌های قدیمی انجام می‌شود؛ سازوکاری که در زمان تحویل گرفتن نفت از انگلستان تعریف شده و هنوز هم ادامه دارد. این درحالیست که شیوه‌های تجارت نفت در دنیا و در شرکت‌های بزرگ نفتی تغییر کرده است.

مسئله دیگر در این زمینه نحوه قیمت گذاری نفت است که تابعی از بورس‌های بین‌المللی مثل Brent و WTI است و اساساً قیمت گذاری این کالا از دست کشورهای اصلی تولید کننده آن خارج شده است.

۳- مشکلات مالی و بدهی انباشته در شرکت‌های تابعه وزارت نفت

بدهکاری شرکت ملی نفت در حدود ۶۰ میلیارد دلار برآورد

می‌شود. این بدهی تعهد مالی این شرکت در قبال سرمایه‌گذاری‌های انجام شده توسط شرکت‌های داخلی یا شرکت‌های خارجی است و طبق قراردادهای منعقد شده باید نسبت به بازپرداخت آن‌ها اقدام شود.

این بدهی‌های انباشته عمدتاً به دلیل عدم مدیریت درست منابع و همچنین تحریم‌ها که منجر به عدم تکمیل پروژه‌ها در زمان مقرر گردید، ایجاد شده است. همین مسئله باعث شده است تا پروژه‌ها به سرانجام نرسد و نتوان از عایدات تولید، بدهی‌ها را بازپرداخت نمود.

۴- ضعف شرکت‌های داخلی توسعه دهنده (پیمانکاران عمومی) میادین نفت و گاز

یکی از مسائل مهم در مجموعه صنعت نفت، عدم شکل گیری شرکت‌های کاردان در حوزه مدیریت پروژه‌های کلان، علی‌الخصوص در حوزه اکتشاف و تولید (E&P) است.

شرکت‌های متعدد خصوصی و نیمه خصوصی در این حوزه حضور دارند اما مهمترین بازیگر در این زمینه، شرکت ملی نفت ایران است که سهم عمده‌ای در تولید منابع درآمدی کشور را داراست. اما این شرکت در طی این سال‌ها نه تنها در قامت شرکت‌های معتبر و برند دنیا برای تصاحب پروژه‌های بین‌المللی قرار نگرفته است، بلکه از مدیریت همه جانبه پروژه‌های داخلی نیز شانه خالی می‌کند.

۵- نداشتن برنامه برای تامین مالی پروژه‌های نفت و گاز از طریق بازار سرمایه

مجموعه توانمندی‌های مورد نیاز برای مدیریت پروژه‌های کلان نفت و گاز در کشور را می‌توان به دو دسته تقسیم کرد. دسته اول مربوط به توانمندی‌های فنی و مهندسی است که علیرغم محدودیت‌های موجود، در سال‌های پس از انقلاب اسلامی به مرور و با انجام پروژه‌های کوچک و بزرگ به صورت مجزا و یا همکاری مشترک با شرکت‌های خارجی، شکل گرفته است و البته، کماکان نیاز به پیشرفت و ارتقا در آن دیده می‌شود. دسته دوم مربوط به تامین سرمایه‌های با حجم بالا و همچنین مدیریت پروژه‌های کلان نفتی است. پروژه‌های مربوط به حوزه نفت و گاز، نیاز به سرمایه‌های کلان دارد. طبق برنامه ششم توسعه نیز، کشور به ۱۳۰ میلیارد

دلار سرمایه‌گذاری داخلی در حوزه بالادست نفت و گاز نیاز دارد. با این وجود در این زمینه برنامه ریزی مشخصی انجام نشده است و پروژه‌ها عموماً به طور کامل به شرکت‌های خارجی سپرده می‌شود.

۶- وجود نظام کارفرمایی - پیمانکاری ناکارآمد در صنعت نفت
مشکل دیگر در صنعت نفت برخورد متفاوت شرکت ملی نفت (وزارت نفت) با شرکت‌های ایرانی و خارجی در واگذاری پروژه‌هاست. این تفاوت به نحوی بوده است که ضمانت نامه‌های متعدد رسمی دولتی برای پروژه‌های خارجی داده شده اما از دادن همان ضمانت نامه‌ها به پیمانکاران داخلی، اجتناب شده است.

۷- عدم تولید محصولات با ارزش افزوده بالا در پتروشیمی و اکتفا به صادرات مواد پتروشیمی تقریباً خام
علیرغم توسعه ظرفیت صنایع بالادست پتروشیمی در سال‌های پس از انقلاب و رسیدن تولید به بیش از ۵۰ میلیون تن، مشاهده آمارهای مربوط به ارزش محصولات صادراتی پتروشیمی نشان می‌دهد که ایران به تولید کم ارزش ترین محصولات پتروشیمی اکتفا نموده است. یکی از دلایل مهم این مسئله، نرخ پایین خوراک تحویلی به پتروشیمی‌ها است که موجب می‌شود به دلیل توجیه پذیری اقتصادی، به وضعیت موجود اکتفا شود و افزایش بهره‌وری در دستور کار قرار نگیرد.

۸- بحران اتیلن غرب و پتروشیمی‌های وابسته به آن
خط لوله اتیلن غرب با مشکلات متعددی روبروست و همین موضوع، آینده بسیاری از طرح‌های تعریف شده در امتداد آن را به خطر انداخته است. در تعریف پروژه اتیلن غرب، چهار پتروشیمی تولید الفین برای تامین خوراک آن ذکر شده است که از این چهار پتروشیمی، دو مجتمع کاویان و مروارید عملیاتی هستند و ظرفیت اسمی آنها ۱.۵ میلیون تن تولید اتیلن است؛ اما دو مجتمع دیگر یعنی واحدهای الفین گچساران و ایلام با ظرفیت ۱.۱۵ میلیون تن نیمه تمام رها شده‌اند این در حالی است که پتروشیمی‌های مصرف کننده خوراک اتیلن از خط لوله اتیلن مجموعاً نیازمند سه میلیون تن اتیلن خواهند بود. بسیاری از پتروشیمی‌های تصویب شده بعد از گذشت چندین

سال از زمان مقرر بهره برداری تنها چند درصد پیشرفت داشته‌اند و این روند کند پیشرفت حاصل از تعریف اشتباه آنها از نظر اقتصادی و محیط زیستی است. با توجه به پیش بینی روند کمبود اتان از پنج سال آینده، میزان کنونی تولید اتان در ایران صرفاً کفاف واحدهای الفینی احداث شده را می‌دهد و این هشدار است که نه تنها تمام پتروشیمی‌های کنونی وابسته به این خط لوله را درگیر می‌کند، بلکه اتمام حجتی برای جلوگیری از ساخت واحدهای جدید بر سر راه این خط لوله است.

۹- عدم توسعه ظرفیت پالایشگاهی در کشور
بیش از ۲۰ سال است که هیچ پروژه جدید پالایشگاهی نفت در کشور راه اندازی نشده است و ظرفیت پالایشی نفت خام کشور در حدود ۱,۸ میلیون بشکه در روز مانده است. علیرغم اینکه پروژه‌های پالایشگاهی متعددی در برنامه چهارم توسعه و با اصلاحاتی در برنامه پنجم توسعه تعریف شده است، اما هیچ کدام از آن‌ها با گذشت بیش از ۱۰ سال از تصویب، به سرانجام نرسیده‌اند یکی از موانعی که در این راه وجود دارد، تفاوت سهم شرکت ملی نفت از فروش داخلی و فروش خارجی نفت است که از سال ۱۳۸۹ در بودجه‌های سالیانه ایجاد شده است. این تغییر به نحوی بوده است که به طور میانگین، درآمد شرکت ملی نفت از فروش نفت به پالایشگاه‌های داخل کشور، یک سوم درآمد ناشی از صادرات نفت خام بوده است.

این تفاوت موجب می‌شود شرکت ملی نفت بیشتر به فروش نفت به خارج متمایل باشد. عامل دیگر عدم گسترش پالایشگاه‌های نفتی در کشور واقعی نبودن قیمت سوخت و اعطای یارانه به عمده تولیدات پالایشگاه‌های کشور است که موجب شده وضعیت این صنعت از یک بنگاه و شرکت تجاری، به یک پیمانکار تغییر کند و صرفاً به ازای تبدیل خوراک دریافتی به فرآورده‌های نفتی، حق العمل مربوط به آن را دریافت نماید.

۱۰- ضعف در تأمین بهینه، پایدار و بلندمدت انرژی کشور
دلایل متعددی در کشور موجب شده است تا تأمین انرژی

که استانداردهای لازم را ندارند و همچنین عدم رعایت اصول و استانداردهای بهره‌وری است.

همه این عوامل نشأت گرفته از قیمت پایین انرژی و اعطای یارانه به آن است که موجب می‌شود جذابیتی برای افزایش بهره‌وری و کاهش شدت مصرف به وجود نیاید.

۱۲- عدم تزریق آب و گاز مورد نیاز مخازن جهت تولید سیانتری و جلوگیری از افت فشار

تولید سیانتری از میادین نفتی و حفظ منافع بین نسلی، مستلزم اجرای موثر پروژه‌های افزایش ضریب بازیافت میادین است. یکی از اقداماتی که می‌شود در راستای افزایش ضریب برداشت مخازن انجام داد، تزریق گاز طبیعی به داخل مخزن است. این در حالی است که در ایران، به دلیل افزایش بی‌رویه‌ی مصرف گاز، گاز مورد نیاز برای تزریق وجود ندارد و اقدامات وزارت نفت نسبت به برنامه‌های مشخص شده در اسناد بالا دستی (برنامه پنجم و ششم توسعه) فاصله‌ی بسیاری دارد.

در طول برنامه پنجم توسعه به دلیل رشد مصرف گاز خانگی کشور، تعهد صادرات گاز به ترکیه و افزایش سهم نیروگاه‌ها از گاز طبیعی، عملاً برنامه‌های تزریق گاز محقق نشد.

علیرغم اینکه این کار برای ادامه فعالیت یک مخزن و چاه نفت، حیاتی محسوب می‌شود اما مسئولان همیشه وضعیت فعلی را در نظر می‌گیرند، غافل از اینکه اثر تزریق نکردن گاز مورد نیاز مخازن، در سال‌های آتی خودش را نشان می‌دهد و کشور را با افت تولید مواجه خواهد کرد.

اقدامات جهشی و اولویت‌دار برای تحقق اقتصاد مقاومتی در حوزه کاری دستگاه

در حوزه کاری وزارت نفت، اقدامات جهشی و اولویت‌دار زیر برای تحقق اقتصاد مقاومتی پیشنهاد می‌شود:

۱- راه اندازی بورس نفت به منظور روزآمد کردن

روش‌های فروش و اثرگذاری در تعیین قیمت عرضه و فروش نفت در بورس، مدت‌هاست که در میان کارشناسان و مسئولین، مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد. به عنوان مثال بورس نفت در حدود ۱۰ سال قبل تا چند قدمی اجرایی شدن نیز پیش رفت و حتی با تاسیس دفاتر آن در

پایدار برای بخش‌های مختلف کشور با چالش‌هایی مواجه باشد. یکی از این مسائل شدت بالای مصرف انرژی در کشور است که موجب شده همیشه تولید به دنبال مصرف باشد و از برنامه ریزی برای طرح‌های توسعه ای جهت صادرات و افزایش ارزش افزوده در گاز، باز بماند.

مسئله دیگر کامل نبودن خطوط فعلی انتقال گاز در سطح کشور در کنار نبود ذخایر اطمینان بخش استراتژیک رو و زیرزمینی انرژی (گاز) در کشور است که باعث می‌شود هر ساله و به‌خصوص در فصل سرما، وزارت نفت مجبور به واردات گاز از ترکمنستان گردد تا بتواند پاسخگوی نیاز کشور باشد. در نتیجه این واردات، انرژی کشور وابسته به کشور خارجی بوده و هر لحظه ممکن است به دلایلی همچون اختلافات حقوقی در قرارداد، تنش‌های سیاسی بین دو کشور و یا تحریم‌های بین‌المللی، امنیت انرژی کشور به خطر بیفتد.

مانند اتفاقی که در زمستان ۱۳۹۵ افتاد و در اوج فصل سرما، ترکمنستان صادرات گاز به ایران را قطع کرد و تأمین امنیت انرژی در شهرهای شمالی کشور با خطر جدی روبه‌رو شد. در نتیجه دولت مجبور شد برای پاسخگویی به نیاز خانوارها، گاز بعضی از نیروگاه‌های کشور را قطع کند تا مشکلی بابت تأمین آسایش مردم ایجاد نشود.

۱۱- بالا بودن شدت مصرف انرژی کشور در بخش خانگی و اداری و صنعتی

یکی از معضلات مهم و اساسی در کشور، بالا بودن شدت مصرف انرژی به خصوص در حوزه مربوط به مصرف مردم است. این مسئله باعث شده است وضعیت کشور در مصرف تمام حامل‌های انرژی از استانداردهای جهانی بالاتر باشد. قیمت پایین انرژی در ایران و فرهنگ نادرست مصرف انرژی، عدم اجرای مقررات ملی ساختمان برای کاهش شدت انرژی و استفاده از وسایل و تجهیزات با مصرف بالا و عدم رعایت استانداردها و نکات بهره‌وری در این زمینه از دلایل این مسئله است.

این مسئله به طور مشابه در بخش صنعت و حمل و نقل نیز مشاهده می‌شود. دلیل بالا بودن شدت مصرف انرژی در حوزه صنعت و حمل و نقل، استفاده از تجهیزات با عمر بالا و قدیمی

کیش، عرضه و فروش نفت در بورس در حال محقق شدن بود اما به ناگهان متوقف شد. هم اکنون نیز مدت‌هاست مسئله شروع به کار این بورس مطرح است و صحبت از راه اندازی آن می‌شود، اما اتفاقی نمی‌افتد.

راه اندازی بورس نفت به علت مزایای متعددی که دارد مانند کشف قیمت، افزایش شفافیت در معاملات، تنوع بخشی در روش‌های فروش نفت خام و کاهش ریسک معاملات، ضروری است مورد توجه قرار گیرد. همچنین با فروش ریالی نفت در بورس، مشکلات ناشی از عدم انتقال دلار و نقد شوندگی آن نیز حل خواهد شد.

بنابراین این اقدام، به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت‌دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت نفت محسوب می‌شود. در میان پروژه‌های مصوب وزارت نفت در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، پروژه ای در راستای این اقدام تعریف نشده است.

۲- افزایش ظرفیت پالایشی نفت در کشور تا رسیدن به نقطه عدم صادرات نفت خام

یکی از راهکارهای حذف خام فروشی و بی اثر کردن تحریم فروش نفت، تولید فرآورده‌های نفتی و پتروشیمی با ارزش افزوده بالاتر از طریق پالایش و فرآوری نفت خام است. این اقدام، علاوه بر اینکه تحریم صادرات نفت خام را بی اثر می‌کند، میزان درآمدهای کشور را نیز افزایش خواهد داد.

در حال حاضر، میزان تولید نفت خام کشور در حدود ۴ میلیون بشکه در روز است، در حالی که ظرفیت پالایش نفت خام کشور کمتر از ۲ میلیون بشکه در روز است.

نکته مهم در اینجا این است که با وجود تهدیدها و تحریم‌های مختلفی که متوجه جمهوری اسلامی ایران بوده است، از ۲۰ سال گذشته، هیچ پالایشگاه نفتی جدیدی در کشور راه اندازی نشده است.

در این راستا به طور خاص ضروری است تکمیل پالایشگاه‌های نفت خام کاسپین گرگان، شهریار تبریز، آناهیتا کرمانشاه و پالایشگاه‌های نفت خام سنگین هرمز (جاسک) و خوزستان با مجموع ظرفیت ۱,۰۸ میلیون بشکه در روز در دستور کار قرار گیرد.

بنابراین این اقدام، به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت‌دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت نفت محسوب می‌شود.

در میان پروژه‌های مصوب وزارت نفت در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، پروژه ای در راستای این اقدام تعریف نشده است.

۳- یکسان سازی سهم شرکت ملی نفت از فروش داخلی و خارجی

یکی از اقداماتی که به توسعه صنعت پالایشی کشور منجر خواهد شد، یکسان سازی سهم شرکت ملی نفت از فروش نفت به داخل همانند سهم صادراتی آن است. در حال حاضر سهم شرکت ملی نفت ایران از صادرات نفت خام ۱۴,۵ درصد از قیمت فروش نفت است، در حالی که درآمد آن از فروش نفت به پالایشگاه‌های داخلی یک سوم این مقدار است. یکسان سازی و یا حتی بیشتر کردن سهم درآمد شرکت ملی نفت از فروش داخلی نسبت به صادرات آن، گزینه ای است که موجب تحرک در صنعت پالایشی کشور خواهد شد.

بنابراین این اقدام، به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت‌دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت نفت محسوب می‌شود.

در میان پروژه‌های مصوب وزارت نفت در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، پروژه ای در راستای این اقدام تعریف نشده است.

۴- افزایش ظرفیت پالایشی گاز در کشور تا رسیدن به نقطه عدم صادرات میعانات گازی

میزان تولید میعانات گازی در کشور طبق آمار سال ۱۳۹۵ نزدیک به ۷۰۰ هزار بشکه در روز است که این میزان با تکمیل فازهای باقیمانده پارس جنوبی تا ۱ میلیون بشکه در روز نیز افزایش پیدا خواهد کرد.

بنابراین در این راستا، تکمیل فازهای دوم و سوم پالایشگاه ۳۶۰ هزار بشکه ای ستاره خلیج فارس و همچنین ساخت و راه اندازی مجتمع پالایشی ۴۸۰ هزار بشکه ای سیراف و مجتمع ۱۲۰ هزار بشکه ای پارس شیراز باید در دستور کار قرار گیرد. این اقدام در راستای فرآوری و تبدیل کامل میعانات گازی تولید شده در کشور به فرآورده‌های نفتی خواهد بود و لذا به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت‌دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت نفت محسوب می‌شود.

خط اتیلن غرب، تعدادی از طرح‌ها با درصد پیشرفت بالای ۸۰ درصد وجود دارند که نیاز به اهتمام ویژه و تسریع برای تکمیل و راه اندازی آنها وجود دارد.

بنابراین ضروری است تکمیل پروژه‌های نیمه تمام با درصد پیشرفت بالا جهت رسیدن به تولید و بازپراخت بدهی‌ها از عایدات آن و همچنین واگذاری دارایی‌های پروژه‌های نیمه تمام با پیشرفت کم جهت آزادسازی منابع حاصل از آن، در دستور کار قرار گیرد و در انجام آن تسریع شود.

این اقدام باعث می‌شود ضمن استفاده از تولید و عایدات ناشی از راه اندازی این پروژه‌ها، سرمایه‌های مسدود شده کشور نیز در مدار تولید قرار گیرند.

بنابراین این اقدام به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت‌دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت نفت محسوب می‌شود.

در میان پروژه‌های مصوب وزارت نفت در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، یک پروژه در راستای این اقدام تعریف شده است:

- راه اندازی دوازده مجتمع بزرگ پتروشیمی با سرمایه‌گذاری غیر دولتی در لرستان (خرم‌آباد)، کردستان (سنندج)، مهاباد، شهدای مرودشت (شیراز)، کارون (ماهشهر)، کاوه (دیر)، و کاویان، پردیس ۳، مروارید، انتخاب، تخت جمشید، دالاهو، در عسلویه

۷- سرمایه‌گذاری در پروژه‌های جدید تولید نفت و گاز از میادین مشترک

یکی از روش‌های افزایش درآمدها و به تبع آن کاهش بدهی‌های وزارت نفت، افزایش سرمایه‌گذاری در میادین نفت و گاز کشور با اولویت میادین مشترک از جمله میادین نفتی غرب کارون با عراق و میدان گازی پارس جنوبی با قطر است. این اقدام علاوه بر درآمدزایی، به افزایش سهم ایران از میادین مشترک منجر خواهد شد و به طور مستقیم در راستای اجرای سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی قرار دارد.

بنابراین این اقدام به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت‌دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت نفت محسوب می‌شود.

در میان پروژه‌های مصوب وزارت نفت در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، یک پروژه در راستای این اقدام تعریف شده است:

- راه اندازی اولین خط تولید فرآورده‌های (نفت و گاز و بنزین) مجتمع پالایشگاهی غیر دولتی میعانات گازی ستاره خلیج فارس با استاندارد یورو ۵ با خوراک ۱۲۰ هزار بشکه در روز

۵- واقعی سازی قیمت خوراک جهت افزایش تولیدات پتروشیمی با ارزش افزوده بالا در کشور

روند تولید محصولات پتروشیمی طی سال‌های گذشته، عمدتاً صعودی بوده و فقط در سال ۱۳۹۲ به دلیل شرایط تحریم و مشکلات ناشی از آن، تولید محصولات پتروشیمی کشور کاهش یافته است.

در بخش صادرات نیز روند فروش محصولات کشور به خارج افزایشی بوده است، اما این روند افزایشی، محصولات با ارزش افزوده بالا را شامل نمی‌شود. درحالی که میزان تولید محصولات پتروشیمی کشور از سال ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۵ از ۴۱,۱ میلیون تن به ۵۰,۶ میلیون تن در سال رسیده و صادرات آن نیز از ۱۵ میلیون تن به ۲۰ میلیون تن در سال رسیده است اما، تغییرات ارزش هر تن محصولات صادراتی کشور طی سال‌های ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۵ نزولی بوده و از ۷۶۵ دلار به ازای هر تن به ۴۶۸ دلار رسیده است.

بنابراین پیشنهاد می‌شود در این راستا، قیمت خوراک تحویلی به پالایشگاه‌ها تعدیل گردد تا مدیران این صنعت به سمت تولیدات با ارزش افزوده بالاتر و به طور کلی افزایش بازدهی و بهره‌وری سوق پیدا کنند.

بنابراین این اقدام، به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت‌دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت نفت محسوب می‌شود.

در میان پروژه‌های مصوب وزارت نفت در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، پروژه‌ای در راستای این اقدام تعریف نشده است.

۶- تعیین تکلیف سریع پروژه‌های نیمه تمام خط اتیلن غرب و بخش‌های مرکزی و شمالی کشور

در میان ۳۵ طرح پتروشیمی موجود در سطح کشور مرتبط با

در میان پروژه‌های مصوب وزارت نفت در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، سه پروژه در راستای این اقدام تعریف شده است:

- افزایش ۱۰۰ هزار بشکه ای تولید نفت خام میادین مشترک غرب کارون و رسیدن به ظرفیت ۳۵۰ هزار بشکه در روز
- بیع متقابل افزایش ظرفیت تولید نفت خام میادین مشترک غرب کارون به میزان ۹۰ هزار بشکه در روز
- بیع متقابل افزایش سطح تولید گاز در میدان مشترک پارس جنوبی به ۵۶۷ میلیون متر مکعب در روز

۸- انعقاد قراردادهای بلند مدت گازی و اجرای قراردادهای

موجود به منظور صادرات پیوسته گاز به کشورهای همسایه

تحقق صادرات گاز طبیعی از طریق خط لوله به کشورهای هدف در منطقه بایستی بدون کم و کاست انجام شود؛ در مرحله بعد نیز باید به دنبال افزایش ظرفیت صادرات گاز به این کشورها بود. این اقدام به ارزی پایدار و افزایش درآمدهای گازی کشور منجر خواهد شد و کشورهای منطقه را به ایران وابسته خواهد کرد.

در این راستا قراردادهای منعقد شده برای صادرات گاز به پاکستان که یکی از قراردادهای موجود در این زمینه است، بایستی هرچه سریعتر اجرایی شود. همچنین در حال حاضر میزان صادرات گاز ایران به کشور عراق در حدود ۱۰ میلیون متر مکعب در روز است، در حالی که مطابق با قراردادها امکان افزایش این ظرفیت تا ۶۰ میلیون متر مکعب در روز (حدود ۲۰ میلیارد متر مکعب در سال) وجود دارد. از سوی دیگر در حال حاضر سالانه ۱۰ میلیارد متر مکعب (حدود ۳۰ میلیون متر مکعب در روز) به ترکیه گاز صادر می‌شود که ظرفیت افزایش آن وجود دارد و در این رابطه مذاکراتی هم صورت گرفته است.

کشورهای جنوب خلیج فارس نیز هدف دیگر برای صادرات گاز ایران هستند که ۱۰ میلیارد متر مکعب در سال برای آن برنامه ریزی شده است.

همچنین تلاش برای نهایی سازی قراردادها و شروع عملیات اجرایی آنها در حوزه کشورهای جنوب خلیج فارس نظیر

عمان، اقدام دیگری است که باید با سرعت و جدیت بیشتری مورد توجه قرار گیرد.

طرح ساخت خط لوله صادرات گاز ایران به عمان در دو بخش خشکی و دریایی تعریف شده است؛ بر اساس مذاکرات صورت گرفته بین ایران و عمان، قرارداد فروش گاز ایران به عمان در سال ۲۰۱۳ امضا شد؛ این قرارداد ۶۰ میلیارد دلاری، برای ۲۵ سال اعتبار دارد به طوری که برای ۱۵ سال روزانه ۲۸ میلیون مترمکعب (حدود ۱۰ میلیارد متر مکعب در سال) گاز ایران از طریق یک خط لوله از بستر خلیج فارس به عمان صادر می‌شود.

بنابراین صادرات پیوسته گاز به کشورهای همسایه به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت‌دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت نفت محسوب می‌شود.

در میان پروژه‌های مصوب وزارت نفت در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، دو پروژه در راستای این اقدام تعریف شده است:

- احداث خط لوله و صادرات گاز به پاکستان (ادامه خط لوله هفتم سراسری)

- احداث خط لوله و ایجاد امکان صادرات گاز به کشور

عراق به ظرفیت ۵ میلیون متر مکعب در روز

۹- فعال سازی ظرفیت ترانزیت (سوآپ) نفت و گاز جهت تقویت جایگاه کشور به عنوان قطب انرژی منطقه

جهت استفاده از ظرفیت سوآپ گازی، می‌توان از کشورهای ترکمنستان و آذربایجان که تولید و صادرکننده گاز به ایران هستند بهره برد. ایران روزانه حدود ۲ میلیون متر مکعب گاز از جمهوری آذربایجان دریافت کرده و به ازای آن گاز خود را به نخجوان ارسال می‌کند. صادرات گاز روسیه و ترکمنستان به ارمنستان از طریق ایران و همچنین صادرات گاز ترکمنستان به هند به واسطه ایران، در بحث سوآپ گاز مطرح است که نیازمند پیگیری جدی است.

همچنین در حوزه سوآپ نفت، ایران توافق کرده است که روزانه تا سقف ۶۰ هزار بشکه از نفت برداشت شده در میدان نفتی کرکوک در شمال این کشور را با نفت ایران سوآپ کند.

نیاز به افزایش فشار مخزن در آنها دیده می‌شود. بنابراین این اقدام، به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت‌دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت نفت محسوب می‌شود. در میان پروژه‌های مصوب وزارت نفت در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، پروژه ای در راستای این اقدام تعریف نشده است.

۱۱- اصلاح نظام قیمت‌گذاری گاز با استفاده از مدل IBT

شدت مصرف انرژی در ایران به دلیل ارزان بودن و تعلق گرفتن یارانه به آن، به یکی از معضلات کشور تبدیل شده است؛ به نحوی که نه تنها موجب رشد مصرف بی رویه حامل‌های انرژی از جمله گاز شده بلکه یارانه تعلق گرفته به این بخش نیز از روال عدالت خارج شده و هر کس که انرژی بیشتری مصرف کند، یارانه پنهان بیشتری را دریافت خواهد کرد.

به عنوان نمونه بر اساس تعرفه موجود در قبوض گاز سال ۱۳۹۵ و در یک اقلیم معمولی مانند تهران و در فصل سرد، محاسبات نشان می‌دهد که میزان یارانه پرداختی دولت به پله اول مصرفی (کم مصرف‌ها) حدود ۵۳ هزار تومان و میزان یارانه پرداختی به مشترکین موجود در پله آخر مصرفی (پرمصرف‌ها) حدود ۴۸۰ هزار تومان است.

راهکار قیمتی برای کنترل مصرف در این بخش به این صورت است که قیمت حامل‌های انرژی برای ۸۰ درصد مردم که کم مصرف هستند، بدون تغییر باقی بماند؛ اما برای آن دسته از مشتریان که بیش از الگو مصرف می‌کنند، بایستی به صورت پلکانی و تا نرخ آزاد و بدون یارانه (حتی بیشتر از نرخ تمام شده) افزایش یابد.

با آزاد شدن منابع مصرفی گاز در این بخش، نه تنها یارانه پنهان کمتری توزیع می‌شود، بلکه با ظرفیت آزاد شده می‌توان صادرات گاز بیشتر به مشتریان، تزریق بیشتر گاز به میادین و پروژه‌های مختلف افزایش ارزش افزوده گاز طبیعی را عملیاتی کرد.

بنابراین این اقدام، به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت‌دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت نفت محسوب می‌شود. در میان پروژه‌های مصوب وزارت نفت در ستاد فرماندهی

به موجب این قرارداد که به امضای دو کشور رسیده، ایران موظف است نفتی با همان ویژگی‌ها و همان مقدار که از کرکوک دریافت می‌کند، در بنادر جنوبی عراق در خلیج فارس، تحویل این کشور دهد.

جهت صادرات نفت خام روسیه نیز هم‌اکنون خطوط لوله، تاسیسات و مخازن ذخیره‌سازی به منظور از سرگیری سوآپ روزانه ۱۲۰ هزار بشکه نفت آماده بهره‌برداری هستند و با تغییراتی که در پالایشگاه نفت تهران انجام گرفته، صرفاً در این پالایشگاه امکان پالایش و فرآورش روزانه تا سقف ۲۵۰ هزار بشکه نفت سوآپ وجود دارد. در مقابل روسیه، نفت و فرآورده‌های نفتی را در خلیج فارس از ایران تحویل می‌گیرد.

مزیت استفاده از سوآپ این است که بخش‌های شمالی و شمال غربی ایران از نفت روسیه و عراق، برای پالایشگاه‌های کشور استفاده خواهند کرد و در عوض به جای انتقال نفت جنوب کشور تا بخش‌های شمالی، در همان محل تولید از محصولات موردنظر استفاده خواهد شد. همین شرایط در حوزه گاز نیز صادق است.

بنابراین از طریق سوآپ نفت و گاز، در هزینه‌های انتقال انرژی از جنوب به شمال برای ایران و همچنین هزینه‌های انتقال انرژی از شمال به جنوب برای کشورهای صادرکننده مثل ترکمنستان و روسیه صرفه جویی خواهد شد.

بنابراین این اقدام، به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت‌دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت نفت محسوب می‌شود.

در میان پروژه‌های مصوب وزارت نفت در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، پروژه ای در راستای این اقدام تعریف نشده است.

۱۰- تزریق گاز و آب به مخازن جهت حفظ و توسعه

ظرفیت تولید نفت و گاز کشور به صورت صیانتی مطابق با قوانین مختلف توسعه کشور، تزریق آب و گاز به عنوان متداول ترین روش‌های حفظ فشار مخازن و افزایش برداشت شناخته شده است. در واقع جهت برداشت صیانتی از میادین نفتی، تزریق آب و گاز امری ضروری است چرا که همه مخازن دنیا دارای نیمه عمری هستند که پس از آن

اقتصاد مقاومتی، پروژه ای در راستای این اقدام تعریف نشده است.

۱۲- اجرای طرح فرآورش کامل گازهای همراه و جلوگیری از سوزانده شدن آن

گازهای همراه نفت، یکی از محصولات جانبی تولید نفت هستند و همراه با نفت خام از میدان های نفتی برداشت می شوند و از مهمترین منابع اتلاف انرژی در بخش نفت و گاز کشور، محسوب می گردد. براساس آمارهای جهانی، ایران بعد از روسیه و نیجریه بیشترین اتلاف انرژی به این شکل را در جهان دارد به گونه ای که در حال حاضر، حدود ۴۰ میلیون متر مکعب در روز گازهای همراه نفت (معادل ۱,۵ فاز پارس جنوبی) در میداین نفتی کشور بدون استفاده سوزانده می شود که ارزش اقتصادی آن حدود ۲ تا ۳ میلیارد دلار تخمین زده می شود.

برای کاهش سوزانده شدن گازهای فلر، تکنولوژی FLNG که یک تکنولوژی جدید جهانی است و به کمک آن پالایش و مایع سازی گاز بر روی کشتی بدون نیاز به خشکی انجام می گیرد، می تواند مورد استفاده قرار گیرد.

بنابراین این اقدام به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت نفت محسوب می شود.

در میان پروژه های مصوب وزارت نفت در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، یک پروژه در راستای این اقدام تعریف شده است:

- کاهش نیم واحد درصد هدررفت گاز طبیعی از گاز فرآورش شده

۱۳- ایجاد سازوکار تامین مالی قراردادهای کلان نفتی از طریق بازار سرمایه

شرکت های تامین سرمایه با ظرفیت بالایی که دارند و با توجه به نقدینگی بالای کشور، می توانند بخش اعظمی از نیاز پروژه های نفتی به منابع مالی را برطرف کنند. این ظرفیت از طریق بازار بورس کشور نیز می تواند فعال شود و صندوق های پروژه، امکان جدیدی در بازار سرمایه هستند که برای این مهم کاربرد دارد.

بنابراین با وجود سرمایه های کلان در کشور و همچنین تجربه

موفق تامین سرمایه از طریق منابع داخلی، ضروری است وزارت نفت به عنوان یک اقدام مهم و اولویت دار، سازوکارهای لازم برای تامین مالی قراردادهای کلان نفتی از طریق بازار سرمایه را ایجاد نماید.

این اقدام، به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت نفت محسوب می شود.

در میان پروژه های مصوب وزارت نفت در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، پروژه ای در راستای این اقدام تعریف نشده است.

۱۴- ایجاد سازوکار انتقال فناوری در پروژه های مشترک نفت و گاز با شرکت های خارجی

ضروری است به منظور افزایش تجربیات اجرایی و توانمندی های کشور در انجام پروژه های کلان نفت و گاز، وزارت نفت سازوکار مشخصی برای انتقال فناوری در قراردادهای مشترک با شرکت های خارجی ایجاد نماید.

این اقدام به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت نفت محسوب می شود.

در میان پروژه های مصوب وزارت نفت در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، یک پروژه در راستای این اقدام تعریف شده است:

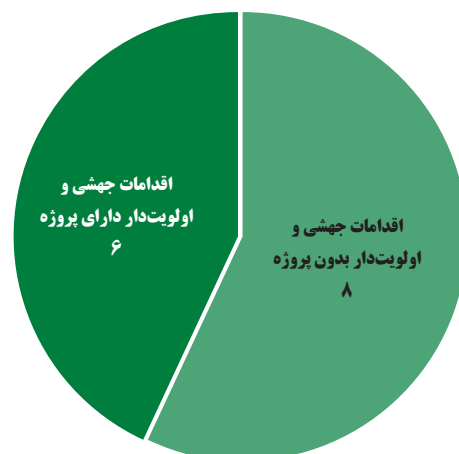
- اصلاح ساختار قراردادهای جدید IPC برای انتقال فناوری با هدف اجرای راهبرد معاوضه بازار کشور در حوزه های نفتی و گازی با دانش فنی عملیاتی و بنیادین از طریق شرکت های اکتشاف و تولید E&P برای بخش بالادست و شرکت های پیمانکار عمومی GC برای بخش پائین دست صنعت نفت و انعقاد قرارداد مهم نفتی و گازی

وضعیت وزارت نفت در اقتصاد مقاومتی

نتایج بررسی های انجام شده نشان می دهد که در چارچوب ۱۴ اقدام جهشی و اولویت دار اقتصاد مقاومتی مرتبط با وزارت نفت، متناسب با ۶ اقدام، در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی پروژه هایی تصویب شده است که ۹ پروژه از ۱۹ پروژه این دستگاه در سال های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ را تشکیل می دهد.

این وضعیت در نمودار زیر نمایش داده شده است:

چه تعداد از اقدامات جهشی و اولویت‌دار اقتصاد مقاومتی مرتبط با وزارت نفت، در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی دارای پروژه مصوب است؟

مطابق این نمودار، ۴۲ درصد از «اقدامات جهشی و اولویت‌دار» وزارت نفت دارای پروژه مصوب در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی است.

همچنین از میان ۱۹ پروژه ای که در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی برای وزارت نفت تعریف شده است، ۱۰ پروژه را نمی‌توان در چارچوب «اقدامات جهشی و اولویت‌دار» قرار داد که همه آنها از جمله «اقدامات جاری و معمولی» وزارت نفت محسوب می‌شوند و عبارتند از:

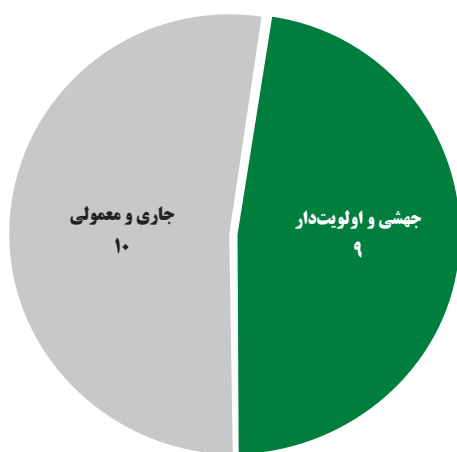
- ۴۵۰۰ میلیارد ریال کمک به پروژه‌های عام المنفعه در مناطق نفت خیز و گازخیز محروم کشور
- بیع متقابل جایگزینی ۳۰۰۰ دستگاه اتوبوس فرسوده با اتوبوس پایه گازسوز
- بیع متقابل نوسازی ۵۰۰۰ دستگاه کامیون و کشنده فرسوده بالای ۱۰ تن
- بیع متقابل جایگزینی ۲۰۰۰۰ تاکسی و ون فرسوده با تاکسب پایه گازسوز با پیمایش بالا
- بیع متقابل افزایش کارایی ۴۰۰۰۰ موتور خانه و سامانه گرمایشی ساختمان‌های کشور
- بیع متقابل برق دار کردن ۱۰۰۰۰ حلقه چاه و تلمبه آب کشاورزی

- بیع متقابل گازرسانی به ۹۰۰ هزار مشترک جدید روستایی و شهرهای کوچک و مرزی
- بیع متقابل گازرسانی ۱۲۰۰۰۰۰ مشترک جدید روستایی و شهرهای کوچک و مرزی
- ۳۴۰۰ میلیارد ریال کمک به پروژه‌های عام المنفعه در مناطق نفت خیز و گاز خیز و محروم کشور
- انتقال و توسعه فناوری بخش بالادست شامل بهبود تولید و ازدیاد برداشت در ۲۰ میدان نفتی و گازی شامل ۵۲ مخزن با ۹ دانشگاه و مرکز تحقیقاتی با هدف ایجاد بستر دانش بنیادی فناوری از طریق ارتباط با شرکت‌های E&P در راستای انتقال و توسعه فناوری (مطالعاتی بوده و به عنوان اقدام جاری محسوب می‌شود)

در میان پروژه‌های مصوب وزارت نفت در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی «اقدامات مبهم و کلی» وجود ندارد.

بر این اساس وضعیت پروژه‌های مصوب وزارت نفت در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی در نمودار زیر نمایش داده شده است:

وضعیت ۱۹ پروژه مصوب وزارت نفت در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی

مطابق این نمودار، ۴۷ درصد از پروژه‌های مصوب وزارت نفت در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی جزو اقدامات جهشی و اولویت‌دار است.

بخش پنجم

«ارزیابی وزارت نیرو در اقتصاد مقاومتی»

بررسی ۳۰ پروژه مصوب دستگاه در چارچوب ۱۰ اقدام جهشی و اولویت‌دار

• ماده ۱۳: مقابله با ضربه پذیری درآمد حاصل از صادرات نفت و گاز از طریق افزایش صادرات برق

• ماده ۱۵: افزایش ارزش افزوده از طریق تکمیل زنجیره ارزش صنعت نفت و گاز، توسعه تولید کالاهای دارای بازدهی بهینه (براساس شاخص شدت مصرف انرژی) و بالا بردن صادرات برق، محصولات پتروشیمی و فرآورده‌های نفتی با تأکید بر برداشت صیانتی از منابع

همچنین از میان ۱۰ اقدام اقتصاد مقاومتی که رهبر انقلاب در ابتدای سال ۱۳۹۵ پیشنهاد فرمودند، اقدام ۶ و ۹ مرتبط با وزارت نیرو است:

• اقدام ۶: بهره برداری از سرمایه‌گذاری‌های انجام شده در نیروگاه‌ها

• اقدام ۹: ارتقای بهره‌وری انرژی

وزارت نیرو برای تحقق این مأموریت‌ها در سال ۱۳۹۵ تعداد ۱۷ پروژه و در سال ۱۳۹۶ نیز تعداد ۱۴ پروژه مصوب در ستاد

وزارت نیرو در کشور عهده دار تولید، انتقال و توزیع انرژی الکتریکی و تأسیسات مرتبط با آن و همچنین مدیریت منابع آبی است؛ البته که بخش برق در این وزارتخانه پررنگ‌تر است. نیروگاه‌های برق، سدهای برقابی، شبکه‌های برق رسانی، شبکه‌های آبرسانی و ... تحت مدیریت این وزارتخانه قرار دارند و لذا وزارت نیرو، نقش قابل توجه و مهمی در تحقق اقتصاد مقاومتی دارد.

از میان سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، ماده‌های ۴، ۸، ۱۳ و ۱۵ مرتبط با وزارت نیرو است:

• ماده ۴: استفاده از ظرفیت اجرای هدفمندسازی یارانه‌ها در جهت افزایش تولید، اشتغال و بهره‌وری، کاهش شدت انرژی و ارتقاء شاخص‌های عدالت اجتماعی

• ماده ۸: مدیریت مصرف با تأکید بر اجرای سیاست‌های کلی اصلاح الگوی مصرف و ترویج مصرف کالاهای داخلی همراه با برنامه ریزی برای ارتقاء کیفیت و رقابت پذیری در تولید

فرماندهی اقتصاد مقاومتی، در دستور کار داشته است که ۱ تغییراتی نموده است. مورد از آنها در هر دو سال تکرار شده است؛ لذا در مجموع در جدول زیر عناوین این پروژه‌ها و سوابق آن در قوانین آورده این وزارتخانه ۳۰ پروژه داشته که البته بعضاً در اهداف کمی شده است:

ردیف	پروژه های مصوب وزارت نیرو در ستاد	سال تصویب	سابقه در قوانین
۱	کاهش تلفات شبکه توزیع برق به کمتر از ۱۰ درصد	۱۳۹۵ و ۱۳۹۶	تبصره ۱۱ بودجه سال ۱۳۹۳ و ماده ۱۳۳ قانون برنامه پنجم توسعه
۲	نصب کنتورهای هوشمند بر روی چاه‌ها (۵۰ هزار دستگاه کنتور فهام و ۷۰۰۰ دستگاه کنتور حجمی مکمل آن) و نصب ابزارهای اندازه‌گیری مناسب در منابع آب‌های سطحی بر روی ۱۰۰۰ ایستگاه	۱۳۹۵	ماده ۴۷ قانون اصلاح الگوی مصرف (مصوب سال ۱۳۸۹)، تبصره ۱۱ بودجه سال ۱۳۹۴، تبصره ۸ بودجه سال ۱۳۹۵، تبصره ۸ بودجه سال ۱۳۹۶، ماده ۱۴۰ قانون برنامه پنجم توسعه و ماده ۳۵ قانون برنامه ششم توسعه
۳	نصب ۵۰ هزار دستگاه کنتور هوشمند آب و برق (طرح فهام) و ۷۰۰۰ دستگاه کنتور حجمی بر روی چاه‌ها و نصب ابزارهای اندازه‌گیری مناسب در منابع آب‌های سطحی بر روی ۷۰۰ ایستگاه	۱۳۹۶	ماده ۴۷ قانون اصلاح الگوی مصرف (مصوب سال ۱۳۸۹)، تبصره ۱۱ بودجه سال ۱۳۹۴، تبصره ۸ بودجه سال ۱۳۹۵، تبصره ۸ بودجه سال ۱۳۹۶، ماده ۱۴۰ قانون برنامه پنجم توسعه و ماده ۳۵ قانون برنامه ششم توسعه
۴	پر و مسلوب المنفعه نمودن ۲۰۰۰۰ حلقه چاه فاقد پروانه و مضر به مصالح عمومی	۱۳۹۵	ماده ۱۴۰ قانون برنامه پنجم توسعه
۵	پر و مسلوب المنفعه نمودن ۱۵۰۰۰ هزار حلقه چاه فاقد پروانه و مضر به مصالح عمومی	۱۳۹۶	ماده ۱۴۰ قانون برنامه پنجم توسعه
۶	احداث بخش بخار نیروگاه‌های گازی به ظرفیت ۷۰۰۰ مگاوات (شروع عملیات اجرایی سال ۱۳۹۵)	۱۳۹۵	تبصره ۱۱ بودجه سال ۱۳۹۳ و ماده ۱۳۳ قانون برنامه پنجم توسعه
۷	شروع عملیات اجرایی احداث بخش بخار نیروگاه‌های گازی به ظرفیت ۴۰۰۰ مگاوات	۱۳۹۶	تبصره ۱۱ بودجه سال ۱۳۹۳ و ماده ۱۳۳ قانون برنامه پنجم توسعه
۸	آبگیری و یا افتتاح ۱۰ سد با ظرفیت تنظیم آب ۱۵۶۵ میلیون مترمکعب (آبهای مرزی)	۱۳۹۵	تبصره ۱۱ بودجه سال ۱۳۹۳، تبصره ۱۱ بودجه سال ۱۳۹۴، تبصره ۱۳ بودجه سال ۱۳۹۶، ماده ۱۴۱ قانون برنامه پنجم توسعه و ماده ۳۱ قانون برنامه ششم توسعه
۹	آبگیری و یا افتتاح ۹ سد با ظرفیت تنظیم آب ۴۰۰ میلیون متر مکعب (آب‌های مرزی)	۱۳۹۶	تبصره ۱۱ بودجه سال ۱۳۹۳، تبصره ۱۱ بودجه سال ۱۳۹۴، تبصره ۱۳ بودجه سال ۱۳۹۶، ماده ۱۴۱ قانون برنامه پنجم توسعه و ماده ۳۱ قانون برنامه ششم توسعه

ردیف	پروژه های مصوب وزارت نیرو در ستاد	سال تصویب	سابقه در قوانین
۱۰	بهره برداری از ۵۰ هزار هکتار شبکه های آبیاری و زهکشی اصلی (آبهای مرزی)	۱۳۹۵	تبصره ۱۱ بودجه سال ۱۳۹۳، تبصره ۱۱ بودجه سال ۱۳۹۴، تبصره ۱۳ بودجه سال ۱۳۹۶، ماده ۱۴۱ قانون برنامه پنجم توسعه و ماده ۳۱ قانون برنامه ششم توسعه
۱۱	بهره برداری از ۷۰ هزار هکتار شبکه های آبیاری و زهکشی اصلی (آب های مرزی)	۱۳۹۶	تبصره ۱۱ بودجه سال ۱۳۹۳، تبصره ۱۱ بودجه سال ۱۳۹۴، تبصره ۱۳ بودجه سال ۱۳۹۶، ماده ۱۴۱ قانون برنامه پنجم توسعه و ماده ۳۱ قانون برنامه ششم توسعه
۱۲	آبگیری و با افتتاح ۴ سد با ظرفیت تنظیم آب ۵۰۰ میلیون مترمکعب (عمدتا با هدف تامین آب شرب) (غیر طرح های مرزی)	۱۳۹۵	ماده ۱۴۱ قانون برنامه پنجم توسعه
۱۳	آبگیری و با افتتاح ۸ سد به حجم مخزن ۸۵۵ میلیون متر مکعب (عمدتا با هدف تامین آب شرب) (آب های غیر مرزی)	۱۳۹۶	ماده ۱۴۱ قانون برنامه پنجم توسعه
۱۴	بهره برداری از ۵ هزار هکتار شبکه های آبیاری و زهکشی اصلی (غیر طرح های مرزی)	۱۳۹۵	تبصره ۱۱ بودجه سال ۱۳۹۳، تبصره ۱۱ بودجه سال ۱۳۹۴، تبصره ۱۳ بودجه سال ۱۳۹۶، ماده ۱۴۱ قانون برنامه پنجم توسعه و ماده ۳۱ قانون برنامه ششم توسعه
۱۵	بهره برداری از ۱۰ هزار هکتار شبکه های آبیاری و زهکشی اصلی (آب های غیر مرزی)	۱۳۹۶	تبصره ۱۱ بودجه سال ۱۳۹۳، تبصره ۱۱ بودجه سال ۱۳۹۴، تبصره ۱۳ بودجه سال ۱۳۹۶، ماده ۱۴۱ قانون برنامه پنجم توسعه و ماده ۳۱ قانون برنامه ششم توسعه
۱۶	تامین آب شرب بیش از ۲۰۰۰ روستا با جمعیتی بالغ بر ۲,۱ میلیون نفر	۱۳۹۵	تبصره ۷ بودجه سال ۱۳۹۳، تبصره ۹ بودجه سال ۱۳۹۴، تبصره ۶ بودجه سال ۱۳۹۵ و تبصره ۶ بودجه سال ۱۳۹۶
۱۷	تامین آب شرب ۱۰۰۰ روستا با جمعیتی بالغ بر ۸۰۰ هزار نفر	۱۳۹۶	تبصره ۷ بودجه سال ۱۳۹۳، تبصره ۹ بودجه سال ۱۳۹۴، تبصره ۶ بودجه سال ۱۳۹۵ و تبصره ۶ بودجه سال ۱۳۹۶
۱۸	واگذاری ۲۳ پروژه آب و فاضلاب به بخش خصوصی به روش های BOO، BOT و بیع متقابل با ارزش ۱۷۰۰ میلیارد تومان	۱۳۹۵	تبصره ۱۱ بودجه سال ۱۳۹۴

ردیف	پروژه های مصوب وزارت نیرو در ستاد	سال تصویب	سابقه در قوانین
۱۹	واگذاری ۲۰ پروژه آب و فاضلاب به بخش خصوصی به روش های BOT، ROT و BOO و بیع متقابل	۱۳۹۶	تبصره ۱۱ بودجه سال ۱۳۹۴
۲۰	تکمیل و بهره برداری بیش از ۲۵۰۰ مگاوات نیروگاه جدید شامل (حرارتی، آبی، G.D و انرژی های تجدیدپذیر)	۱۳۹۵	تبصره ۶ بودجه سال ۱۳۹۳، تبصره ۶ بودجه سال ۱۳۹۴، تبصره ۵ بودجه سال ۱۳۹۵ و تبصره ۵ بودجه سال ۱۳۹۶
۲۱	تکمیل و بهره برداری بیش از ۴۲۱۹ مگاوات نیروگاه جدید شامل (۳۰۰۰ مگاوات حرارتی، ۴۱۹ مگاوات برقی، ۳۰۰ مگاوات تولید پراکنده و ۶۰۰ مگاوات انرژی های تجدید پذیر)	۱۳۹۶	تبصره ۶ بودجه سال ۱۳۹۳، تبصره ۶ بودجه سال ۱۳۹۴، تبصره ۵ بودجه سال ۱۳۹۵ و تبصره ۵ بودجه سال ۱۳۹۶
۲۲	تکمیل و بهره برداری ۲۶ تصفیه خانه فاضلاب به ظرفیت ۴۲۰,۰۰۰ مترمکعب در شبانه روز	۱۳۹۵	تبصره ۶ بودجه سال ۱۳۹۳، تبصره ۶ بودجه سال ۱۳۹۴، تبصره ۵ بودجه سال ۱۳۹۵ و تبصره ۵ بودجه سال ۱۳۹۶
۲۳	تکمیل و بهره برداری از ۲۳ تصفیه خانه فاضلاب به ظرفیت ۴۲۱,۰۰۰ مترمکعب در شبانه روز	۱۳۹۶	تبصره ۶ بودجه سال ۱۳۹۳، تبصره ۶ بودجه سال ۱۳۹۴، تبصره ۵ بودجه سال ۱۳۹۵ و تبصره ۵ بودجه سال ۱۳۹۶
۲۴	احداث ۱۰۰۰۰ مگاوات ظرفیت اسمی تولید برق توسط بخش خصوصی (شروع عملیات اجرایی سال ۹۵)	۱۳۹۵	ماده ۱۳۳ قانون برنامه پنجم توسعه
۲۵	شروع عملیات اجرایی احداث ۲۰۰۰ مگاوات نیروگاه برق حرارتی توسط بخش دولتی و خصوصی	۱۳۹۶	ماده ۱۳۳ قانون برنامه پنجم توسعه
۲۶	اجرای سیستم AMII و شروع هوشمندسازی شبکه با نصب ۴۰۰ هزار کنتور هوشمند (طرح فهام) در سال ۱۳۹۵ (با اولویت مشترکین دیماندی، صنعتی و کشاورزی)	۱۳۹۵	ماده ۴۷ قانون اصلاح الگوی مصرف (مصوب ۱۳۸۹) و ماده ۱۳۴ قانون برنامه پنجم توسعه
۲۷	نصب ۳۰۰ هزار کنتور هوشمند برق (طرح فهام)	۱۳۹۶	ماده ۴۷ قانون اصلاح الگوی مصرف (مصوب ۱۳۸۹) و ماده ۱۳۴ قانون برنامه پنجم توسعه
۲۸	تکمیل و بهره برداری از نیروگاه پرند	۱۳۹۵	
۲۹	اتمام عملیات برق رسانی به کلیه روستاهای دارای ده تا بیست خانوار	۱۳۹۵	تبصره ۹ بودجه سال ۱۳۹۴ و تبصره ۶ بودجه سال ۱۳۹۵
۳۰	اصلاح الگوی مصرف آب در بخش شرب (کاهش درصد تعداد واحدهای با مصرف بالای ۲۰ متر مکعب در سطح کشور به ۲۲,۵ درصد)	۱۳۹۵	ماده ۱۷ قانون برنامه چهارم توسعه

چالش‌ها و موانع تحقق اقتصاد مقاومتی در حوزه کاری دستگاه

در حوزه کاری وزارت نیرو، چالش‌ها و موانعی به شرح زیر برای تحقق اقتصاد مقاومتی وجود دارد:

۱- بدهی بالای وزارت نیرو به پیمانکاران

یکی از مهمترین چالش‌های وزارت نیرو برای تحقق اقتصاد مقاومتی، بدهی‌های انباشته و ناکارآمدی اقتصادی این وزارتخانه است. اقتصاد نامتوازن صنعت برق به انباشته شدن مطالبات بخش خصوصی منجر شده است، به طوری که بر اساس گزارش‌های رسمی تا پایان مهر ماه سال ۱۳۹۶، وزارت نیرو بیش از ۳۰ هزار میلیارد تومان به بخش خصوصی بدهکار است.

بدهی وزارت نیرو به پیمانکاران داخلی و خارجی، در بسیاری از موارد انگیزه ادامه فعالیت و سرمایه‌گذاری را از آنها سلب کرده و روند توسعه صنعت برق کشور را با چالش جدی مواجه می‌کند. در حال حاضر وزارت نیرو بدهکارترین وزارت خانه دولت است و یافتن روشی برای پرداخت بدهی‌های این وزارتخانه، جزء مهم‌ترین چالش‌های آن است.

۲- نظام نادرست قیمت گذاری برق

یکی از دلایل اصلی مشکلات اقتصادی وزارت نیرو، نظام قیمت گذاری ناکارآمد در برق است. برق به عنوان تولید اصلی وزارت نیرو با نرخ‌هایی پایین به فروش می‌رسد که نه تنها از محل آنها، این وزارتخانه نمی‌تواند اقتصاد خود را اداره کند، بلکه باعث شکل گیری الگوی ناصحیح مصرف نیز شده است. مشکل دیگر نظام قیمت گذاری فعلی ناعادلانه بودن آن است. بررسی‌های آماری نشان می‌دهند افراد متمول برق بیشتری نسبت به طبقات کمتر برخوردار جامعه مصرف می‌کنند و در نتیجه به دلیل وجود یارانه پنهان، یارانه بیشتری نسبت به افراد کم مصرف دریافت می‌کنند.

به عنوان نمونه با افزایش میزان مصرف برق مشترکین، میزان بهره‌مندی آنها از یارانه پنهان نیز افزایش می‌یابد. بررسی‌های آماری نشان می‌دهد مشترکینی که مصرف برق آنها بیش از الگوی مصرف بوده و جزو مشترکین پرمصرف به حساب می‌آیند، سالیانه بین ۸۰۰ تا ۹۰۰ هزار تومان یارانه

پنهان دریافت کرده‌اند، در حالی که مشترکین کم مصرف تنها ۱۴۰ هزار تومان یارانه پنهان برق دریافت کرده‌اند. ارزان بودن برق علاوه بر اینکه چراغ سبزی به افراد پرمصرف در عدم کنترل مصرف است، وزارت نیرو را نیز برای تامین برق مورد نیاز، مخصوصاً در زمان اوج مصرف، با مشکلات فراوان مواجه کرده است. تلاش بی وقفه وزارت نیرو برای افزایش ظرفیت تولید برق به میزان مصرف آن (مخصوصاً در فصول گرم سال) نمونه‌ای از این مشکلات است.

۳- بازده پایین نیروگاه‌ها به دلیل قدیمی و غیربومی بودن فناوری تولید برق

بسیاری از نیروگاه‌های کشور با بازدهی کمتر از میزان استاندارد کار می‌کنند. این موضوع دلایل متعددی دارد. یکی از این دلایل، قدیمی بودن فناوری و فرسوده بودن تجهیزات برخی از نیروگاه‌ها است؛ هم‌اکنون ۶۰۰۰ مگاوات نیروگاه با سن حدود ۴۰ سال به بالا در کشور فعال هستند. علت دیگر بازده پایین، غیر بومی بودن فناوری تولید برق است؛ برخی از نیروگاه‌ها با وجود اینکه تازه تاسیس شده‌اند به دلیل عدم تناسب فناوری با شرایط اقلیمی کشور، عملاً بازده کمتری نسبت به استانداردهای بین‌المللی دارند و برق تولیدی توسط آنها نسبت به این استانداردها گرانتر است. به طور مثال نیروگاه‌های بخار که در کشورهای با آب و هوای معتدل (مثلاً کشورهای اروپایی) دارای بازدهی بیش از ۵۰ درصد هستند، در کشورهایی مانند ایران که دارای آب و هوای گرم و خشک هستند و عموماً دچار کمبود منابع آبی هستند، بازدهی پایینی دارند.

۴- تلفات بالای خطوط انتقال و توزیع برق

در زمینه انتقال و توزیع برق مسئله‌ای به نام تلفات خطوط مسئله با اهمیت است. کاهش تلفات برق از لحاظ بالا بردن بهره‌وری انرژی و جلوگیری از هدررفت منابع کشور حائز اهمیت است. همچنین کاهش تلفات، کاهش هزینه تمام شده تولید برق را نیز به همراه خواهد داشت به طوری که کاهش هر یک درصد تلفات، سالانه ۲،۶ میلیارد کیلووات ساعت معادل ۱۰۰۰ میلیارد تومان صرفه جویی به همراه دارد.

است، می‌توان به ازای این بدهکاری، آن شرکت را از پرداخت مالیات معاف کرد و به این صورت وزارت نیرو را در پرداخت بدهی‌های خود یاری نمود.

این شیوه می‌تواند علاوه بر کاهش بدهی‌های وزارت نیرو، از بی‌انگیزگی سرمایه‌گذاران صنعت برق نیز جلوگیری نماید. البته این اقدام در لایحه بودجه سال ۱۳۹۷ نیز در دستور کار بررسی بوده اما ضروری است جهت تسریع، به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت‌دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت نیرو در نظر گرفته شود.

در میان پروژه‌های مصوب وزارت نیرو در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، پروژه ای در راستای این اقدام تعریف نشده است.

۲- اصلاح نظام قیمت‌گذاری برق با اجرای مدل IBT به منظور حذف یارانه پرمصرف‌ها

اصلی‌ترین مانع افزایش تعرفه‌های برق و جبران فاصله میان قیمت فروش با قیمت تمام‌شده را می‌توان در فشارهای اجتماعی وارد بر دولت ارزیابی کرد؛ زیرا افزایش قیمت فروش این حامل انرژی، توسط آحاد جامعه رصد می‌شود و مخالفت با آن، دست دولت را در اعمال تعرفه‌های جدید می‌بندد. با این حال راه‌گریز از تنگنای اقتصادی صنعت برق را می‌توان در افزایش هدفمند و هوشمندانه قیمت برق دنبال کرد. در حال حاضر هر چند نظام قیمت‌گذاری فعلی پلکانی است، اما پلکان‌های مصرفی طوری طراحی شده است که اهداف قیمت‌گذاری پلکانی در آن محقق نمی‌شود.

نظام قیمت‌گذاری فعلی همچنان شامل یارانه پنهان برای پرمصرف‌ها است، به طوری که تمایز و تفاوت ملموسی بین مشترکین پرمصرف و کم مصرف در آن وجود ندارد و جالب است که مشترکین پرمصرف هرچه بیشتر مصرف می‌کنند، از مزیت یارانه برق بیشتر استفاده می‌کنند؛ موضوعی که بایستی در نظام قیمت‌گذاری پلکانی، عکس آن صادق باشد. تجربه کشورهای پیشرفته نشان می‌دهد که با وجود آزاد بودن قیمت انرژی، تعرفه برق مشترکین کم‌مصرف با مشترکین پرمصرف متفاوت است.

نتایج حاصل از به کارگیری نظام تعرفه‌گذاری پلکانی افزایشی

به عبارت دیگر با کاهش یک درصد از این تلفات می‌توان یک نیروگاه مانند نیروگاه سیکل ترکیبی شهید سلیمی مازندران را در طول سال خاموش کرد.

استاندارد جهانی تلفات شبکه برق ۸,۳ درصد است و در صورتی که تلفات برق در کشور برابر با متوسط جهانی باشد، سالانه ۱۷ میلیارد کیلووات‌ساعت برق (معادل مصرف برق یک سال شهر تهران) صرفه‌جویی خواهد شد.

بر اساس اظهار نظر رسمی وزارت نیرو در فاصله زمانی نیمه دوم سال ۱۳۹۲ تا پایان سال ۱۳۹۵ تلفات شبکه از ۱۵,۲ درصد به ۱۰,۷ درصد کاهش یافته است؛ اما همچنان این مقدار بیش‌تر از استانداردهای جهانی است.

۵- افزایش مداوم میزان اوج (پیک) مصرف

یکی از مشکلات اساسی صنعت برق افزایش مداوم و با سرعت اوج (پیک) مصرف برق در کشور است؛ به طوری که از سال ۱۳۵۷ تا ۱۳۹۶ پیک برق به طور متوسط سالانه ۷,۴ درصد رشد داشته است. مسئولین نیز در واکنش به این مسئله، همواره به دنبال تولید برق بیشتر برای پاسخگویی به پیک مصرف بوده‌اند

با این روند، باید کل تاسیسات بخش برق ایران هر ۱۰ سال یک بار ۲ برابر شود تا بتواند پیک مورد نیاز را تامین کند. در صورت در نظر گرفتن استهلاک و بازنشستگی تجهیزات عدد ۱۰ سال کمتر نیز خواهد شد. لذا مسئولین وزارت نیرو باید رویکرد خود را تغییر داده و به دنبال پیک سایی باشند.

اقدامات جهشی و اولویت‌دار برای تحقق اقتصاد مقاومتی در حوزه کاری دستگاه

در حوزه کاری وزارت نیرو، اقدامات جهشی و اولویت‌دار زیر برای تحقق اقتصاد مقاومتی پیشنهاد می‌شود:

۱- ایجاد بازار بدهی به منظور تهاتر بخشی از بدهی‌های وزارت نیرو
بسیاری از طلبکاران وزارت نیرو، دارای داد و ستد مالی با بخش‌های مختلف دولت هستند و در بسیاری از موارد باید عوارض یا مالیات به دولت بپردازند. بنابراین وزارت نیرو می‌تواند با ایجاد یک بازار بدهی، به تهاتر این بدهی‌ها بپردازد. به طور مثال اگر وزارت نیرو به شرکتی بدهکار

(IBT) که در بسیاری از کشورهای پیشرفته مورد استفاده قرار گرفته است، نشان می‌دهد که می‌توان با تعریف میزانی از مصرف (مثلاً متوسط مصرف عموم مردم) به عنوان الگوی مجاز، تعرفه را برای گروهی که مصرفی بیش از آن دارند افزایش داد و برای دیگر مشترکینی که طبق الگوی ارائه شده مصرف می‌کنند، ثابت نگه داشت.

در این صورت عموم مردم از افزایش قیمت مصون می‌مانند و مشترکین پرمصرف یا الگوی مصرفی خود را اصلاح می‌کنند و یا هزینه الگوی نامتعارف خود را می‌پردازند. در نتیجه در این روش مخالفت‌های اجتماعی برای افزایش تعرفه‌ها و جبران فاصله میان قیمت تمام‌شده با متوسط قیمت فروش، به حداقل می‌رسد و هزینه دولت در این زمینه نیز کاهش می‌یابد.

بنابراین این اقدام به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت‌دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت نیرو محسوب می‌شود.

در میان پروژه‌های مصوب وزارت نیرو در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، ۴ پروژه در راستای این اقدام تعریف شده است:

- نصب کنتورهای هوشمند بر روی چاه‌ها (۵۰۰۰۰ دستگاه کنتور فهام و ۷۰۰۰ دستگاه کنتور حجمی مکمل آن) و نصب ابزارهای اندازه‌گیری مناسب در منابع آب‌های سطحی بر روی ۱۰۰۰ ایستگاه
- نصب ۵۰ هزار دستگاه کنتور هوشمند آب و برق (طرح فهام) و ۷۰۰۰ دستگاه کنتور حجمی بر روی چاه‌ها و نصب ابزارهای اندازه‌گیری مناسب در منابع آب‌های سطحی بر روی ۷۰۰ ایستگاه
- اجرای سیستم AMII و شروع هوشمندسازی شبکه با نصب ۴۰۰ هزار کنتور هوشمند (طرح فهام) در سال ۱۳۹۵ (با اولویت مشترکین دیماندی، صنعتی و کشاورزی)
- نصب ۳۰۰ هزار کنتور هوشمند برق (طرح فهام)

البته این پروژه‌ها به منزله تحقق مدل (IBT) در قیمت گذاری برق نیست و ضروری است این نوع نظام قیمت گذاری به صورت مجزا و تحت عنوان یک پروژه پیاده سازی

شود، اما می‌توان آن را به منزله پیش زمینه ای برای پیاده کردن این مدل در نظر گرفت.

۳- ارائه تضامین دولتی به سرمایه گذاران داخلی برای خرید برق به منظور ساخت نیروگاه

در حالی که بدهی‌های چند ده هزار میلیارد تومانی وزارت نیرو، مانعی برای حضور بخش غیردولتی در توسعه ظرفیت نیروگاهی محسوب می‌شود، این وزارتخانه با ارائه تضامینی بالاتر نسبت به تضامین ارائه شده به شرکت‌های داخلی، قراردادی را برای احداث ۵۰۰۰ مگاوات نیروگاه جدید با شرکت یونیت اینترنشنال ترکیه در سال گذشته به امضا رساند.

تضمین‌های ارائه شده به این شرکت بر اساس قانون سرمایه‌گذاری خارجی توسط دولت ایران و وزارت نیرو استوار بوده و لذا برای شرکت خارجی از مطلوبیت بالایی برخوردار است. در این شرایط شرکت ترکیه‌ای با در اختیار داشتن تضامین دولت ایران می‌تواند از بانک‌های خارجی تسهیلات لازم را دریافت و پروژه خود را به اجرا درآورد.

این در حالی است که شرکت‌های داخلی مانند شرکت مپنا با وجود توانایی فنی و تجربه بالا از دریافت این تضمین‌ها محروم بوده و به علت بدهی‌های کلان وزارت نیرو، نمی‌توانند در این زمینه مشارکت داشته باشند. اگر به این شرکت‌ها نیز تضامینی مشابه شرکت ترکیه‌ای داده شود، می‌توانند تامین مالی پروژه‌ها را به آسانی بر عهده بگیرند.

بنابراین در صورتی که وزارت نیرو تضامین دولتی را برای شرکت‌های داخلی نیز در نظر بگیرد، از توان داخلی در توسعه ظرفیت‌های نیروگاهی به بهترین شکل استفاده خواهد شد. در نتیجه این اقدام به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت‌دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت نیرو محسوب می‌شود.

در میان پروژه‌های مصوب وزارت نیرو در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، پروژه ای در راستای این اقدام تعریف نشده است.

۴- واگذاری پروژه‌های آب و برق کشور به شرکت‌های داخلی از طریق قراردادهای BOT به منظور استفاده از حداکثر توان داخلی

توان بالای کشور در ساخت نیروگاه‌ها، سدسازی و پروژه‌های

در میان پروژه‌های مصوب وزارت نیرو در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، ۱ پروژه در راستای این اقدام تعریف شده است:

- کاهش تلفات شبکه توزیع برق به کمتر از ۱۰٪

۶- تامین یارانه خرید تجهیزات با فناوری مدرن به منظور پیک سایی

بررسی‌ها نشان می‌دهد در صورتی که به جای احداث ۱۰۰۰ مگاوات نیروگاه که هزینه خرید تضمینی برق آن برای دولت ۲۵۰۰ میلیارد تومان است، دولت نیمی از هزینه خرید برخی تجهیزات کم مصرف در جهت پیک سایی را به صورت یارانه تامین کند، نتیجه بسیار بهتری دریافت خواهد گرفت.

امروزه در کشورهای صنعتی و پیشرفته، استفاده از فناوری‌های جدید و تجهیزات کم مصرف به منظور مدیریت بهینه شبکه قدرت و پیک سایی متداول بوده و هزینه کردن در این زمینه به منزله سرمایه‌گذاری تلقی می‌شود.

بسیاری از ادوات به کار رفته در شبکه برق ایران هم از لحاظ قدمت و هم از لحاظ فناوری فرسوده هستند و تعویض آن‌ها به افزایش بهره‌وری و پیک سایی کمک شایانی خواهد کرد.

بنابراین این اقدام به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت‌دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت نیرو محسوب می‌شود.

در میان پروژه‌های مصوب وزارت نیرو در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، پروژه‌ای در راستای این اقدام تعریف نشده است.

۷- تبدیل نیروگاه‌های گازی به سیکل ترکیبی به منظور افزایش بازده تولید

یکی از موضوعات مهم مورد تاکید در اقتصاد مقاومتی، افزایش بهره‌وری انرژی است. افزایش بازده تولید برق نیز یکی از موضوعاتی است که می‌توان آن را در زمینه افزایش بهره‌وری انرژی مورد توجه قرار داد.

فناوری نیروگاه‌های حرارتی به دلیل موقعیت اقلیمی کشور به طور طبیعی دارای بازده پایین‌تر از استانداردهای جهانی است. لذا یکی از راه‌های افزایش بازده در همین شرایط، تبدیل نیروگاه‌های گازی به سیکل ترکیبی است.

عمرانی و زیرساختی مرتبط با آب و برق، این امکان را برای وزارت نیرو ایجاد کرده که بتواند از شرکت‌های داخلی در این زمینه استفاده نماید.

بنابراین واگذاری این پروژه‌ها به شرکت‌های داخلی به‌ویژه از طریق قراردادهای BOT از جمله اقدامات مهمی است که این توان داخلی را تقویت می‌کند. در نتیجه این اقدام به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت‌دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت نیرو محسوب می‌شود.

در میان پروژه‌های مصوب وزارت نیرو در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، ۴ پروژه مرتبط با این اقدام تعریف شده است:

- احداث ۱۰۰۰۰ مگاوات ظرفیت اسمی تولید برق توسط بخش خصوصی
- شروع عملیات اجرایی احداث ۲۰۰۰ مگاوات نیروگاه برق حرارتی توسط بخش دولتی و خصوصی
- واگذاری ۲۳ پروژه آب و فاضلاب به بخش خصوصی به روش‌های BOT، BOO و بیع‌متقابل با ارزش ۱۷۰۰ میلیارد تومان
- واگذاری ۲۰ پروژه آب و فاضلاب به بخش خصوصی به روش‌های BOT، BOO و بیع‌متقابل

۵- تجهیز خطوط انتقال و توزیع به ادوات کم مصرف با فناوری‌های جدید به منظور کاهش تلفات فنی

اگرچه میزان تلفات شبکه انتقال و توزیع در کشور طی سال‌های گذشته کاهش پیدا کرده اما بخش عمده‌ای از کاهش تلفات این شبکه برق که تاکنون محقق شده، به خاطر کاهش تلفات غیرفنی از قبیل جلوگیری از برق دزدی بوده است.

در نتیجه برای کاهش بیشتر سطح تلفات لازم است پروژه‌هایی برای کاهش تلفات فنی اجرا شود که زمان بیشتری را می‌طلبد. از آنجا که در سال‌های آتی، کاهش تلفات پیچیدگی بیشتری خواهد داشت، بنابراین استفاده از ادوات کم مصرف و با فناوری‌های نوین در این زمینه امری اجتناب‌ناپذیر است. لذا این اقدام به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت‌دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت نیرو محسوب می‌شود.

تبدیل نیروگاه‌های گازی به نیروگاه‌های سیکل ترکیبی، باعث افزایش راندمان نیروگاه‌ها از ۳۰ درصد به ۶۰ درصد می‌شود. این کار علاوه بر کاهش مصرف سوخت (گاز طبیعی و گازوئیل) برای تولید برق یکسان، ظرفیت تولید برق کشور را نیز افزایش می‌دهد.

بنابراین این اقدام به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت‌دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت نیرو محسوب می‌شود.

در میان پروژه‌های مصوب وزارت نیرو در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، ۲ پروژه در راستای این اقدام تعریف شده است:

- شروع عملیات اجرایی احداث بخش بخار نیروگاه‌های گازی به ظرفیت ۴۰۰۰ مگاوات
- احداث بخش بخار نیروگاه‌های گازی به ظرفیت ۷۰۰۰ مگاوات (شروع عملیات اجرایی سال ۹۵)

۸- برنامه‌ریزی جهت صادرات ۱۰ هزار مگاوات ظرفیت مازاد برق در فصل زمستان به همسایگان شمالی

در زمستان سال ۱۳۹۵ حداکثر باری که از شبکه برق کشور دریافت شد، در حدود ۳۳ هزار مگاوات بود. این میزان تقریباً ۲۰ هزار مگاوات کمتر از پیک تابستان سال ۱۳۹۵ بود که به معنی وجود ظرفیت مازاد ۲۰ هزار مگاواتی برق در کشور است.

در این شرایط فارغ از رویکرد احداث نیروگاه جدید و صادرات برق آن، حتی اگر ۱۰ هزار مگاوات برای ذخیره و اورهال نیروگاه‌ها در زمستان در نظر گرفته شود، امکان صادرات ۱۰ هزار مگاوات برق مازاد در زمستان وجود دارد.

با توجه به اینکه سیستم گرمایشی کشورهای همسایه شمالی عمدتاً بر پایه برق است، پیک مصرف آن‌ها در فصل سرما است. لذا این کشورها می‌توانند مشتری برق تولید ایران در ایام اوج مصرف خود باشند و کشور از این مسیر درآمد و ارزآوری داشته باشد.

از آنجا که تحقق این اقدام نیازمند پیگیری و برنامه‌ریزی وزارت نیرو است، بنابراین به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت‌دار در اقتصاد مقاومتی برای این وزارتخانه محسوب می‌شود.

در میان پروژه‌های مصوب وزارت نیرو در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، پروژه ای در راستای این اقدام تعریف نشده است.

۹- برنامه‌ریزی جهت افزایش پروژه‌های آب و برق شرکت‌های ایرانی در عراق به ۸ میلیارد دلار

هم اکنون حجم مالی پروژه‌های آب و برق که در عراق توسط شرکت‌های ایرانی در حال انجام است، حدود ۳ میلیارد دلار است.

بررسی‌ها نشان می‌دهد با توجه به وجود سازندگان توانمند داخلی در زمینه ساخت تجهیزات صنعت برق (مانند شرکت مپنا) و توانمندی کشور در نیروی انسانی رشته‌های فنی و مهندسی و همچنین نیازهای کشور عراق، پتانسیل افزایش حداقل ۵ میلیارد دلاری برای سرمایه‌گذاری در این صنعت در عراق برای شرکت‌های ایرانی وجود دارد.

در کشورهای مختلف جهان، دولت‌ها برای شرکت‌های بزرگ خود بازسازی کرده و در این راستا، توانمندی‌های داخلی خود را نیز افزایش می‌دهند؛ لذا این ظرفیت نیز بایستی توسط وزارت نیرو پیگیری و فعال شود.

اقدام پیشنهادی علاوه بر توسعه روابط با عراق، منجر به ارزآوری و درآمدزایی برای کشور و همچنین افزایش توانمندی شرکت‌های داخلی می‌شود و لذا به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت‌دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت نیرو محسوب می‌شود.

در میان پروژه‌های مصوب وزارت نیرو در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، پروژه ای در راستای این اقدام تعریف نشده است.

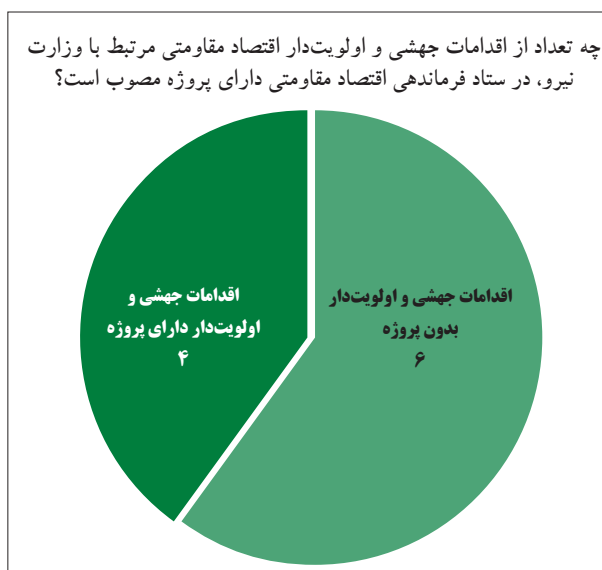
۱۰- برنامه‌ریزی جهت افزایش مبادلات برقی با کشورهای منطقه به منظور تبدیل شدن به قطب برق منطقه

با تبدیل شدن ایران به قطب برق منطقه و وابسته شدن کشورهای همسایه و منطقه به برق ایران، قدرت چانه زنی دستگاه دیپلماسی کشور نیز در عرصه بین‌المللی بالا می‌رود و از این مسیر، تحقق اقتصاد مقاومتی بیش از پیش امکانپذیر می‌شود.

حصول این هدف در شرایط فعلی امکانپذیر است. چرا که

وضعیت وزارت نیرو در اقتصاد مقاومتی

نتایج بررسی‌های انجام شده نشان می‌دهد که در چارچوب ۱۰ اقدام جهشی و اولویت‌دار اقتصاد مقاومتی مرتبط با وزارت نیرو، متناسب با ۴ اقدام، در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی پروژه‌هایی تصویب شده است که ۱۱ پروژه از ۳۰ پروژه این دستگاه در سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ را تشکیل می‌دهد. این وضعیت در نمودار زیر نمایش داده شده است:

مطابق این نمودار، ۴۰ درصد از «اقدامات جهشی و اولویت‌دار» وزارت نیرو دارای پروژه مصوب در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی است.

همچنین از میان ۳۰ پروژه ای که در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی برای وزارت نیرو تعریف شده است، ۱۹ پروژه را نمی‌توان در چارچوب «اقدامات جهشی و اولویت‌دار» قرار داد. این ۱۹ پروژه همگی از جمله «اقدامات جاری و معمولی» وزارت نیرو محسوب می‌شوند که عبارتند از:

- پروانه و مسلوب المنفعه نمودن ۲۰۰۰ حلقه چاه فاقد پروانه و مضر به مصالح عمومی
- پروانه و مسلوب المنفعه نمودن ۱۵۰۰۰ هزار حلقه چاه فاقد پروانه و مضر به مصالح عمومی
- آبگیری و یا افتتاح ۱۰ سد با ظرفیت تنظیم آب ۱۵۶۵ میلیون مترمکعب (آبهای مرزی)
- آبگیری و یا افتتاح ۹ سد با ظرفیت تنظیم آب ۴۰۰

کشور ما از همه خصوصیات لازم برای تبدیل شدن به قطب برق منطقه بهره‌مند است. خصوصیتی که هیچ کشور دیگری در منطقه حساس جنوب غرب آسیا، همزمان تمامی آنها را دارا نیست. این موارد عبارتند از:

- انرژی ارزان و وافر برای تولید برق رقابتی
- موقعیت جغرافیایی ممتاز (دارای اختلاف دما از شمال به جنوب و اختلاف افق از شرق به غرب است)
- قرار گرفتن در مرکز منطقه‌ای با ۵۰۰ میلیون نفر جمعیت
- ظرفیت‌های قابل توجه بخش خصوصی صنعت برق در کشور

در سال ۱۳۹۵، ۱۲۵۰ مگاوات تبادل برق با کشورهای همسایه صورت گرفت که ۸۶۹ مگاوات آن صادرات و ۳۸۱ مگاوات آن واردات برق بود. با توجه به ۷۶ هزار مگاوات ظرفیت نصب شده و ظرفیت‌ها و توانمندی‌های صنعت برق کشور، ۱۲۵۰ مگاوات مبادلات برق با کشورهای همسایه عدد بسیار کوچکی است.

این در حالیست که در برنامه‌های بالادستی، به موضوع تبدیل شدن کشور به قطب برق منطقه به عنوان نقطه ثقل مرکز بازار برق اشاره شده است.

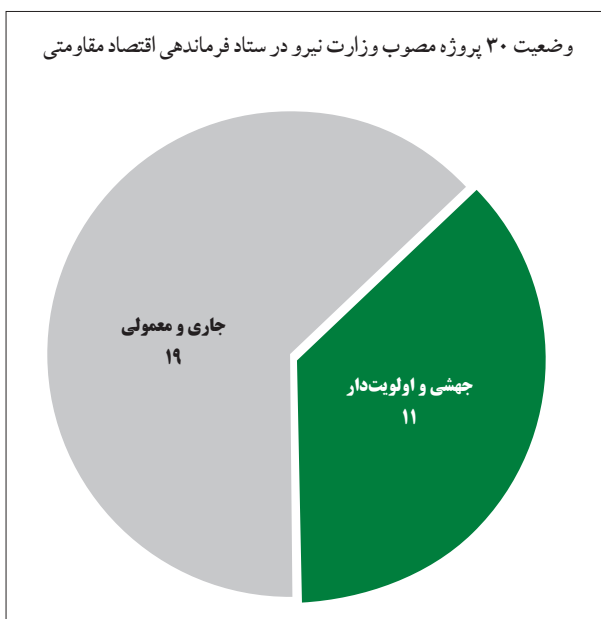
هم اکنون کشورهای عراق، پاکستان، افغانستان، کشورهای حاشیه خلیج فارس و حتی لبنان، سوریه و هندوستان از متقاضیان برق ایران هستند. با افزایش سطح صادرات برق به این کشورها اهداف کشور در خصوص تبدیل شدن به قطب برق منطقه تسریع خواهد شد.

بررسی‌ها نشان می‌دهد که از این مسیر، ظرفیت ایجاد کسب و کار گسترده با ارزشی بیش از ۱۰ میلیارد دلار در کوتاه مدت نیز وجود دارد.

بنابراین این اقدام به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت‌دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت نیرو محسوب می‌شود. در میان پروژه‌های مصوب وزارت نیرو در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، پروژه ای در راستای این اقدام تعریف نشده است.

ظرفیت ۴۲۱,۰۰۰ مترمکعب در شبانه‌روز

- تکمیل و بهره‌برداری از نیروگاه پرند
- اتمام عملیات برق‌رسانی به کلیه روستاهای دارای ده تا بیست خانوار
- اصلاح الگوی مصرف آب در بخش شرب (کاهش درصد تعداد واحدهای با مصرف بالای ۲۰ متر مکعب در سطح کشور به ۲۲,۵ درصد)
- در میان پروژه‌های وزارت نیرو، «اقدامات مبهم و کلی» وجود ندارد.
- بر این اساس وضعیت پروژه‌های مصوب وزارت نیرو در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی در نمودار زیر نمایش داده شده است:

مطابق این نمودار، ۳۶ درصد از پروژه‌های مصوب وزارت نیرو در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی جزو اقدامات جهشی و اولویت‌دار است.

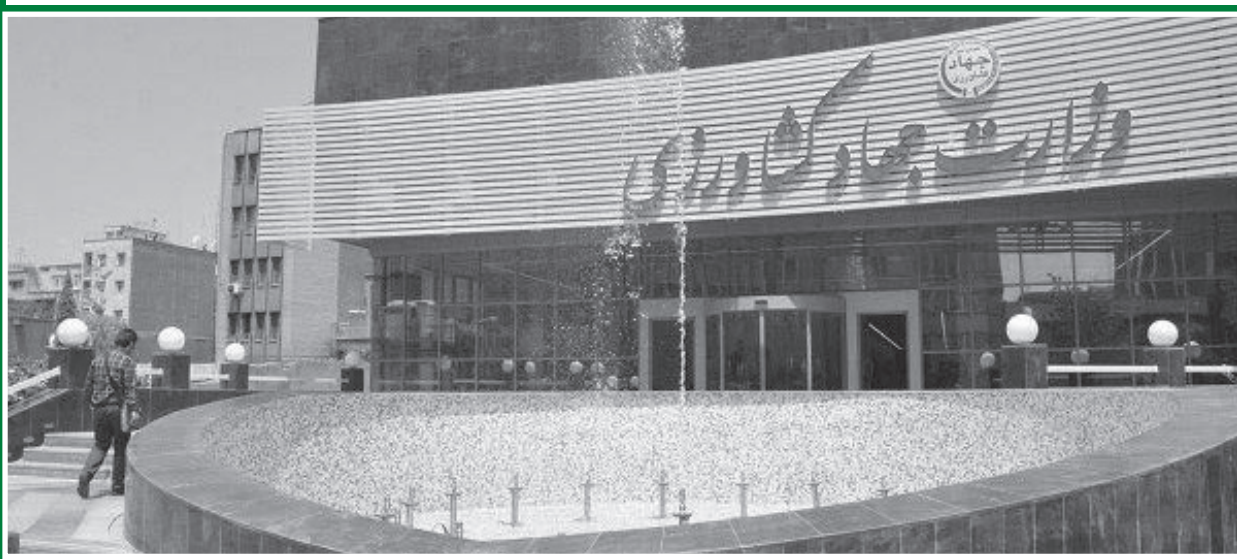
میلیون متر مکعب (آب‌های مرزی)

- بهره‌برداری از ۵۰ هزار هکتار شبکه‌های آبیاری و زهکشی اصلی (آب‌های مرزی)
- بهره‌برداری از ۷۰ هزار هکتار شبکه‌های آبیاری و زهکشی اصلی (آب‌های مرزی)
- آبیگری و یا افتتاح ۴ سد با ظرفیت تنظیم آب ۵۰۰ میلیون مترمکعب (عمدتاً با هدف تامین آب شرب) (غیر طرح‌های مرزی)
- آبیگری و یا افتتاح ۸ سد به حجم مخزن ۸۵۵ میلیون متر مکعب (عمدتاً با هدف تامین آب شرب) (آب‌های غیر مرزی)
- بهره‌برداری از ۵ هزار هکتار شبکه‌های آبیاری و زهکشی اصلی (غیر طرح‌های مرزی)
- بهره‌برداری از ۱۰ هزار هکتار شبکه‌های آبیاری و زهکشی اصلی (آب‌های غیر مرزی)
- تامین آب شرب بیش از ۲۰۰۰ روستا با جمعیتی بالغ بر ۲,۱ میلیون نفر
- تامین آب شرب ۱۰۰۰ روستا با جمعیتی بالغ بر ۸۰۰ هزار نفر
- تکمیل و بهره‌برداری بیش از ۲۵۰۰ مگاوات نیروگاه جدید شامل (حرارتی، آبی، G.D و انرژی‌های تجدیدپذیر)
- تکمیل و بهره‌برداری بیش از ۴۲۱۹ مگاوات نیروگاه جدید شامل (۳۰۰۰ مگاوات حرارتی، ۴۱۹ مگاوات برقابی، ۳۰۰ مگاوات تولید پراکنده و ۶۰۰ مگاوات انرژی‌های تجدید پذیر)
- تکمیل و بهره‌برداری ۲۶ تصفیه‌خانه فاضلاب به ظرفیت ۴۲۰,۰۰۰ مترمکعب در شبانه‌روز
- تکمیل و بهره‌برداری از ۲۳ تصفیه‌خانه فاضلاب به

بخش ششم

«ارزیابی وزارت جهاد کشاورزی در اقتصاد مقاومتی»

بررسی ۲۴ پروژه مصوب دستگاه در چارچوب ۱۰ اقدام جهشی و اولویت‌دار

محصولات و خدمات راهبردی و ایجاد تنوع در مبادی
تأمین کالاهای وارداتی با هدف کاهش وابستگی به
کشورهای محدود و خاص

• **ماده ۷:** تأمین امنیت غذا و درمان و ایجاد ذخایر
راهبردی با تأکید بر افزایش کمی و کیفی تولید
(مواد اولیه و کالا)

• **ماده ۸:** مدیریت مصرف با تأکید بر اجرای
سیاست‌های کلی اصلاح الگوی مصرف و ترویج مصرف
کالاهای داخلی همراه با برنامه ریزی برای ارتقاء
کیفیت و رقابت پذیری در تولید

• **ماده ۱۰:** حمایت همه‌جانبه هدفمند از صادرات کالاها
و خدمات به تناسب ارزش افزوده و با خالص ارزآوری
مثبت از طریق:

- تسهیل مقررات و گسترش مشوق‌های لازم
- گسترش خدمات تجارت خارجی و ترانزیت و
زیرساخت‌های مورد نیاز

تأمین امنیت غذایی مهمترین وظیفه وزارت جهاد کشاورزی
برای تحقق اقتصاد مقاومتی است؛ از این رو این وزارتخانه
نقشی کلیدی در این حوزه بر عهده دارد.

از میان سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، ماده‌های ۳، ۵، ۶،
۷، ۸، ۱۰ و ۲۳ مرتبط با وزارت جهاد کشاورزی است:

• **ماده ۳:** محور قراردادن رشد بهره‌وری در اقتصاد با
تقویت عوامل تولید، توانمندسازی نیروی کار، تقویت
رقابت‌پذیری اقتصاد، ایجاد بستر رقابت بین مناطق و
استانها و به کارگیری ظرفیت و قابلیت‌های متنوع در
جغرافیای مزیت‌های مناطق کشور

• **ماده ۵:** سهم‌بری عادلانه عوامل در زنجیره تولید تا
مصرف متناسب با نقش آنها در ایجاد ارزش، بویژه با
افزایش سهم سرمایه انسانی از طریق ارتقاء آموزش،
مهارت، خلاقیت، کارآفرینی و تجربه

• **ماده ۶:** افزایش تولید داخلی نهاده‌ها و کالاهای
اساسی (بویژه در اقلام وارداتی)، و اولویت دادن به تولید

- تشویق سرمایه گذاری خارجی برای صادرات
- برنامه ریزی تولید ملی متناسب با نیازهای صادراتی، شکل دهی بازارهای جدید، و تنوع بخشی پیوندهای اقتصادی با کشورها به ویژه با کشورهای منطقه
- استفاده از ساز و کار مبادلات تهاتری برای تسهیل مبادلات در صورت نیاز
- ایجاد ثبات رویه و مقررات در مورد صادرات با هدف گسترش پایدار سهم ایران در بازارهای هدف
- ماده ۲۳: شفاف و روان سازی نظام توزیع و قیمت گذاری و روزآمدسازی شیوه های نظارت بر بازار
- وزارت جهاد کشاورزی برای تحقق این مأموریت ها در سال ۱۳۹۵ تعداد ۱۴ پروژه و در سال ۱۳۹۶ نیز تعداد ۱۴ پروژه مصوب در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، در دستور کار داشته است که ۴ مورد از آنها در هر دو سال تکرار شده است؛ لذا در مجموع این وزارتخانه ۲۴ پروژه داشته است.
- در جدول زیر عناوین این پروژه ها و سوابق آن در قوانین آورده شده است:

ردیف	پروژه مصوب وزارت جهاد کشاورزی در ستاد	سال تصویب	سابقه در قوانین
۱	تامین داخلی نهادهای مورد نیاز بخش کشاورزی: بذر گندم ۴۰۶ هزار تن، بذر برنج ۴۷۲۵ تن، بذر چغندر قند ۱۷۵۰۰ یونیت، بذر سیب زمینی بذری در سطح ۳۰۰۰ هکتار، بذر دانه های روغنی ۸۳۶۰ تن، بذر حبوبات ۳۶۰۷ تن، بذر پنبه ۴۱۴۷ تن، بذر ذرت ۱۶۲۰۰ تن، بذر جو ۵۳۰۰۰ تن	۱۳۹۵	ماده ۳۱ قانون برنامه ششم توسعه و ماده ۱۴۳ قانون برنامه پنجم توسعه
۲	تامین داخلی نهادهای مورد نیاز بخش کشاورزی: بذر گندم ۴۳۲ هزار تن، بذر برنج ۶۱۰۰ تن، بذر چغندر قند ۲۷۵۰۰ یونیت، بذر سیب زمینی بذری در سطح ۶۰۰۰ هکتار، بذر دانه های روغنی ۹۷۸۰ تن، بذر حبوبات ۴۲۷۹ تن، بذر پنبه ۵۳۸۴ تن، بذر ذرت ۱۶۲۰۰ تن، بذر جو ۶۴۷۰۰ تن	۱۳۹۶	ماده ۳۱ قانون برنامه ششم توسعه و ماده ۱۴۳ قانون برنامه پنجم توسعه
۳	احداث و تکمیل شبکه های فرعی آبیاری و زهکشی به میزان ۱۵۰ هزار هکتار	۱۳۹۵ و ۱۳۹۶	ماده ۳۱ قانون برنامه ششم توسعه و ماده ۱۴۳ قانون برنامه پنجم توسعه
۴	ایجاد و ساماندهی ۱۸۰ تشکل بهره برداران آب و زمین	۱۳۹۵ و ۱۳۹۶	ماده ۳۱ قانون برنامه ششم توسعه و ماده ۱۴۳ قانون برنامه پنجم توسعه
۵	توسعه سامانه های نوین آبیاری در ۲۵۰ هزار هکتار	۱۳۹۵ و ۱۳۹۶	ماده ۳۵ قانون برنامه ششم توسعه و ماده ۱۴۳ قانون برنامه پنجم توسعه
۶	افزایش ضریب خوداتکایی محصولات راهبردی اساسی شامل: گندم ۱۱۸۰۰ هزار تن، شلتوک ۲۹۴۹ هزار تن، دانه های روغنی ۴۹۷ هزار تن، سیب زمینی ۵۰۶ میلیون تن، حبوبات ۷۰۰ هزار تن، پنبه ۲۰۶ هزار تن، شیر خام ۹۶۵۲ هزار تن، گوشت قرمز ۸۱۹ هزار تن، گوشت طیور ۲۱۷۹ هزار تن، تخم مرغ ۹۵۱ هزار تن، چغندر قند ۵۸۳۰ هزار تن، جو ۳۱۰۰ هزار تن، ذرت دانه ای ۲۲۰۰ هزار تن	۱۳۹۵	ماده ۳۱ قانون برنامه ششم توسعه و ماده ۱۴۳ قانون برنامه پنجم توسعه
۷	افزایش ضریب خوداتکایی محصولات راهبردی اساسی شامل: گندم ۱۲۶۰۰ هزار تن، شلتوک ۲۹۸۴ هزار تن، دانه های روغنی ۶۸۹ هزار تن، سیب زمینی ۵۱۳۷ هزار تن، حبوبات ۷۱۵ هزار تن، پنبه ۲۳۴ هزار تن، شیر خام ۱۰۱۸۳ هزار تن، گوشت قرمز ۸۳۸ هزار تن، گوشت طیور ۲۲۵۵ هزار تن، تخم مرغ ۹۸۷ هزار تن، چغندر قند ۶۱۲۶ هزار تن، جو ۳۲۵۴ هزار تن، ذرت دانه ای ۲۳۰۰ هزار تن	۱۳۹۶	ماده ۳۱ قانون برنامه ششم توسعه و ماده ۱۴۳ قانون برنامه پنجم توسعه

ماده ۳۱ قانون برنامه ششم توسعه و ماده ۱۴۳ قانون برنامه پنجم توسعه	۱۳۹۵	تجهیز و نوسازی ناوگان ماشینی بخش کشاورزی به میزان ۱,۶۲ اسب بخار هر هکتار	۸
ماده ۳۱ قانون برنامه ششم توسعه و ماده ۱۴۳ قانون برنامه پنجم توسعه	۱۳۹۶	تجهیز و نوسازی ناوگان ماشینی بخش کشاورزی به میزان ۱,۷۴ اسب بخار هر هکتار	۹
ماده ۳۱ قانون برنامه ششم توسعه و ماده ۱۴۳ قانون برنامه پنجم توسعه	۱۳۹۵	تامین داخلی نهاده های مورد نیاز بخش کشاورزی: نهال های اصلاح شده (۱۸,۶ میلیون اصله)	۱۰
ماده ۳۱ قانون برنامه ششم توسعه و ماده ۱۴۳ قانون برنامه پنجم توسعه	۱۳۹۶	تامین داخلی نهاده های مورد نیاز بخش کشاورزی: نهال های اصلاح شده (۲۲,۴ میلیون اصله)	۱۱
ماده ۳۱ قانون برنامه ششم توسعه و ماده ۱۴۳ قانون برنامه پنجم توسعه	۱۳۹۵	تامین داخلی نهاده های مورد نیاز بخش کشاورزی: آفت کش های غیرشیمیایی (۷۳۵ هزار هکتار)، کود (۳۲۹۵ هزار تن)	۱۲
ماده ۳۱ قانون برنامه ششم توسعه و ماده ۱۴۳ قانون برنامه پنجم توسعه	۱۳۹۶	تامین داخلی نهاده های مورد نیاز بخش کشاورزی: آفت کش های غیرشیمیایی (۸۰۹ هزار هکتار)، کود(۲۲۰۰ هزار تن)	۱۳
ماده ۳۱ قانون برنامه ششم توسعه و ماده ۱۴۳ قانون برنامه پنجم توسعه	۱۳۹۵	توسعه تولید و اصلاح، بازسازی و نوسازی ۱۷۷۷ هکتار از واحدهای گلخانه ای	۱۴
ماده ۳۱ قانون برنامه ششم توسعه و ماده ۱۴۳ قانون برنامه پنجم توسعه	۱۳۹۶	توسعه تولید و اصلاح، بازسازی و نوسازی ۲۶۱۳ هکتار از واحدهای گلخانه ای	۱۵
ماده ۳۸ قانون برنامه ششم توسعه و ماده ۱۴۸ قانون برنامه پنجم توسعه	۱۳۹۵	اجرای عملیات آبخیزداری و حفاظت خاک در حوزه آبخیز سدها و حوزه های سایر مناطق به میزان ۶۵۰ هزار هکتار و تهیه و اجرای طرح کنترل کانون های بحرانی، فرسایش بادی و مقابله با بیابان زایی و ریزگردها به میزان ۹۰ هزار هکتار	۱۶
ماده ۳۸ قانون برنامه ششم توسعه و ماده ۱۴۸ قانون برنامه پنجم توسعه	۱۳۹۶	اجرای عملیات آبخیزداری و حفاظت خاک در حوزه آبخیز سدها و حوزه های سایر مناطق به میزان ۸۰۰ هزار هکتار و تهیه و اجرای طرح کنترل کانون های بحرانی، فرسایش بادی و مقابله با بیابان زایی و ریزگردها به میزان ۲۲۰ هزار هکتار	۱۷
ماده ۳۱ قانون برنامه ششم توسعه و ماده ۱۴۹ قانون برنامه پنجم توسعه	۱۳۹۵	توسعه آبی پروری و پرورش ماهی در قفس به میزان ۲۰ هزار تن در آبهای شمال و جنوب کشور	۱۸
ماده ۳۱ قانون برنامه ششم توسعه و ماده ۱۴۹ قانون برنامه پنجم توسعه	۱۳۹۶	توسعه آبی پروری و پرورش ماهی در قفس به میزان ۵۰ هزار تن در آبهای شمال و جنوب کشور	۱۹
ماده ۳۱ قانون برنامه ششم توسعه و ماده ۱۴۳ قانون برنامه پنجم توسعه	۱۳۹۵ و ۱۳۹۶	مدیریت ذخیره سازی محصولات راهبردی کشاورزی (گندم، برنج، شکر، گوشت، روغن و ...)	۲۰
ماده ۳۱ قانون برنامه ششم توسعه و ماده ۱۴۳ قانون برنامه پنجم توسعه	۱۳۹۵	کاهش ضایعات از طریق فرآوری ۱۹۷ هزار تن	۲۱
ماده ۳۱ قانون برنامه ششم توسعه و ماده ۱۴۳ قانون برنامه پنجم توسعه	۱۳۹۶	کاهش ضایعات از طریق فرآوری ۲۶۸ هزار تن	۲۲
ماده ۳۱ قانون برنامه ششم توسعه و ماده ۱۴۳ قانون برنامه پنجم توسعه	۱۳۹۵	افزایش جذب ماده خام کشاورزی به میزان ۱۲۵۰ هزار تن	۲۳
ماده ۳۱ قانون برنامه ششم توسعه و ماده ۱۴۳ قانون برنامه پنجم توسعه	۱۳۹۶	افزایش جذب ماده خام کشاورزی به میزان ۲۶۷۹ هزار تن	۲۴

چالش ها و موانع تحقق اقتصاد مقاومتی در حوزه کاری دستگاه

در حوزه کاری وزارت جهاد کشاورزی، چالش ها و موانعی به شرح زیر برای تحقق اقتصاد مقاومتی وجود دارد:

۱- وابستگی به واردات محصولات غذایی اساسی

عمده واردات کالاهای مرتبط با کشاورزی کشور را غذاهای اساسی تشکیل می‌دهد و این درحالی است که صادرات غذای کشور عمدتاً غذای غیراساسی (عمدتاً میوه) است. در نتیجه، کشور از ناحیه واردات غذا به کشورهای صادرکننده که عمدتاً همسو با جمهوری اسلامی ایران نیستند، وابسته بوده و تامین امنیت غذایی با چالش مواجه است.

همچنین به دلیل افزایش سرانه مصرف در تامین برخی غذاهای اساسی از جمله ذرت دامی، برنج، کنجاله، روغن خام و گوشت قرمز، نیاز به واردات وجود دارد؛ هر چند در سالان اخیر میزان وابستگی کشور به این محصولات کاهش یافته است.

در سال ۱۳۹۵ میزان صادرات محصولات غذایی و کشاورزی اساسی تنها ۱۰۵ میلیارد دلار بوده درحالیکه میزان واردات این محصولات در حدود ۷ میلیارد دلار بوده است؛ این مسئله تراز تجاری ایران در محصولات غذایی و کشاورزی اساسی را به منفی ۵۰۴ میلیارد دلار رسانده است.

۲- وابستگی به واردات نهاده های اصلی غذا و دام

وابستگی بخشی از تولیدات کشور به نهاده های تولید که از دیگر کشورها وارد می‌شود، یکی از چالش هایی است که بخش کشاورزی ایران را مورد هدف قرار داده است. به عنوان مثال بخشی از طیور و علوفه مورد نیاز دام کشور از کشورهای دیگر وارد می‌شود و به همین دلیل، علاوه بر عدم وجود اطمینان در تامین آن، تغییرات نرخ ارز قیمت این محصولات را نیز تحت تاثیر قرار می‌دهد.

قیمت نهاده های دام و طیور از مهمترین اقلام هزینه ای در قیمت تمام شده فرآورده های دام و طیور است، به گونه ای که حدود ۷۴ درصد از هزینه تولید این فرآورده ها مربوط به هزینه نهاده های دام و طیور است.

۳- پایین بودن میزان بهره وری در منابع، نهاده ها و دیگر عوامل اصلی تولید غذا در کشور

نگاهی به عرصه تولید مواد غذایی در کشور نشان می‌دهد که بهره وری نهاده ها، منابع و دیگر عوامل تولید غذا و کشاورزی در ایران بسیار پایین است؛ به همین دلیل متوسط عملکرد تولید این محصولات نه تنها نسبت به کشورهای پیشرو، بلکه با کشاورزان نمونه داخلی نیز اختلاف چشمگیر دارد. بررسی ها نشان می‌دهد علت اصلی نقصان بهره وری در کشاورزی، عدم ورود یافته های تحقیقاتی به عرصه های کشاورزی و توسعه نیافتگی صنایع تبدیلی و تکمیلی در کشور است که تاثیری جدی بر عدم خودکفایی در بسیاری از کالاهای اساسی داشته است.

۴- فقدان شفافیت در زنجیره ارزش محصولات کشاورزی

یکی دیگر از مشکلات و چالش های بخش کشاورزی در تحقق اقتصاد مقاومتی، نبود آمار و اطلاعات دقیق از میزان تولیدات و موجودی انبارها است. این خلاء بزرگ در بخش کشاورزی باعث شده است مسئولین آمار و ارقام مختلفی از میزان نیاز، موجودی انبارها و واردات محصولات کشاورزی ارائه دهند. نمونه اثرگذاری این مسئله، واردات پرتقال برای تنظیم بازار شب عید سال ۱۳۹۶ بود که آمارها و گزارش های ضد و نقیض از میزان مرکبات موجود در کشور به دستگاه های مسئول ارائه شد و نتیجه آن، واردات پرتقال بود.

۵- فرسایش خاک و افزایش ریزگردها با تخریب منابع پایه بالاخص منابع آبی

سالانه بیش از ۴۰ هزار میلیارد تومان به منابع پایه ای کشور (آب و خاک) در اثر وقوع سیل، تخریب جنگل ها و مراتع و نیز افت آب های زیر زمینی، خسارت وارد می‌شود، به همین دلیل هر سال میزان غلظت ریزگردها در مناطق مختلف کشور از جمله استان های جنوبی و غربی افزایش می‌یابد.

به عنوان نمونه میزان برداشت از منابع آبی زیرزمینی در کشورهای پیشرفته تنها ۲۰ درصد است؛ اما ایران با بهره برداری ۸۰ درصدی از منابع آبی زیرزمینی سبب تخریب فراوان این منابع خدادادی و تشدید این وضعیت شده است.

۶- سوء مدیریت منابع آبی در کشور

مسئله آب در کشور بیش از آن که ناشی از «کمبود آب» و

۱- افزایش تولید داخلی محصولات غذایی اساسی با استفاده سیاست های تضمین خرید

به منظور کاهش وابستگی به واردات غذای اساسی از کشورهای مختلف، ضروری است برای تولید محصولاتی چون گندم، دانه های روغنی، شیر خام، گوشت قرمز، گوشت طیور، تخم مرغ، چغندر قند، جو، ذرت دانه ای و ... برنامه ریزی منسجم انجام شود و با استفاده از سیاست های تضمین خرید و اجرای قانون مرتبط با آن، از این حوزه حمایت شود.

در کشورهای مختلف، بخش کشاورزی از بخش های راهبردی بوده و کشورها هر ساله یارانه های متعددی را برای حمایت از این بخش و تامین امنیت غذایی خود در نظر می گیرند. بنابراین این اقدام، به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت جهاد کشاورزی محسوب می شود. در میان پروژه های مصوب وزارت جهاد کشاورزی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، ۳ پروژه در راستای این اقدام تعریف شده است:

- افزایش ضریب خوداتکایی محصولات راهبردی اساسی در سال ۱۳۹۵ شامل: گندم ۱۱۸۰۰ هزار تن، شلتوک ۲۹۴۹ هزار تن، دانه های روغنی ۴۹۷ هزار تن، سیب زمینی ۵۰۶ میلیون تن، حبوبات ۷۰۰ هزار تن، پنبه ۲۰۶ هزار تن، شیر خام ۹۶۵۲ هزار تن، گوشت قرمز ۸۱۹ هزار تن، گوشت طیور ۲۱۷۹ هزار تن، تخم مرغ ۹۵۱ هزار تن، چغندر قند ۵۸۳۰ هزار تن، جو ۳۱۰۰ هزار تن، ذرت دانه ای ۲۲۰۰ هزار تن

- افزایش ضریب خوداتکایی محصولات راهبردی اساسی در سال ۱۳۹۶ شامل: گندم ۱۲۶۰۰ هزار تن، شلتوک ۲۹۸۴ هزار تن، دانه های روغنی ۶۸۹ هزار تن، سیب زمینی ۵۱۳۷ هزار تن، حبوبات ۷۱۵ هزار تن، پنبه ۲۳۴ هزار تن، شیر خام ۱۰۱۸۳ هزار تن، گوشت قرمز ۸۳۸ هزار تن، گوشت طیور ۲۲۵۵ هزار تن، تخم مرغ ۹۸۷ هزار تن، چغندر قند ۶۱۲۶ هزار تن، جو ۳۲۵۴ هزار تن، ذرت دانه ای ۲۳۰۰ هزار تن

شرایط اقلیمی باشد، در «سوء مدیریت» و عدم نگرش صحیح به آب و مدیریت نادرست منابع آب ریشه دارد. مدیریت منابع آبی از محل تامین تا مزرعه در اختیار وزارت نیرو است و از مزرعه به بعد در اختیار وزارت جهاد کشاورزی قرار دارد؛ این مسئله باعث شده است که هیچ یک از دو وزارتخانه، مسئولیت مدیریت منابع آبی را بر عهده نگیرند و نتوان در این زمینه اقدام قابل توجهی انجام داد.

۷- پراکندگی و خرد بودن اراضی کشاورزی در کشور

یکی از موانع اصلی توسعه کشاورزی در کشور و سودآور بودن آن، کوچک بودن و پراکندگی اراضی است که موجب تولید کم محصولات کشاورزی و عدم امکان استفاده از فناوری و امکانات نوین می شود. همچنین قطعه قطعه بودن اراضی کشاورزی یکی از دلایل اصلی پایین بودن سطح بهره وری و سرمایه گذاری در بخش کشاورزی است.

اجرای قانون اصلاحات ارضی در قبل از پیروزی انقلاب اسلامی یکی از عوامل مهم خردشدن اراضی کشاورزی بوده اما مهم ترین عامل کوچک شدن زمین های کشاورزی در چند دهه اخیر، قوانین مربوط به وراثت است؛ به همین دلیل، سالانه هزاران هکتار از اراضی کشاورزی کوچک و کوچک تر می شود.

۸- خام فروشی محصولات کشاورزی

خام فروشی محصولات کشاورزی نیز مانند خام فروشی نفت، باعث می شود ارزش افزوده و درآمد ایران از مواد خام که صاحب آن است، بسیار کمتر از دیگر کشورهایی که این مواد را فرآوری می کنند، باشد.

به عنوان نمونه ایران بزرگترین تولیدکننده زعفران در جهان است و به ۵۰ کشور از جمله اسپانیا، امارات و هنگ کنگ این محصول را صادر می کند؛ اما این کشورها عمدتاً خریدار زعفران فله ای هستند تا بتوانند با بسته بندی مناسب، آن را به کشورهای دیگر صادر کنند.

اقدامات جهشی و اولویت دار برای تحقق اقتصاد مقاومتی در حوزه کاری دستگاه

در حوزه کاری وزارت جهاد کشاورزی، اقدامات جهشی و اولویت دار زیر برای تحقق اقتصاد مقاومتی پیشنهاد می شود:

• مدیریت ذخیره سازی محصولات راهبردی کشاورزی (گندم، برنج، شکر، گوشت، روغن و ...)

۲- افزایش تولید داخلی نهاده های اساسی محصولات غذایی

علاوه بر محصولات غذایی اساسی، بعضی نهاده های اساسی تولید غذا و دام نیز هستند که عدم وجود خودکفایی در تولید آنها، تامین این محصولات را در داخل کشور با مشکل مواجه می کند. بذور محصولات مختلفی چون گندم، برنج، چغندر قند، سیب زمینی، دانه های روغنی، حبوبات، پنبه، ذرت و جو از جمله این موارد است.

تولید این محصولات و کاهش وابستگی به واردات آن نیازمند برنامه ریزی منسجم است؛ بنابراین این اقدام، به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت جهاد کشاورزی محسوب می شود.

در میان پروژه های مصوب وزارت جهاد کشاورزی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، ۶ پروژه در راستای این اقدام تعریف شده است:

• تامین داخلی نهاده های مورد نیاز بخش کشاورزی در

سال ۱۳۹۵: بذر گندم ۴۰۶ هزار تن، بذر برنج ۴۷۲۵ تن، بذر چغندر قند ۱۷۵۰۰ یونیت، بذر سیب زمینی بذری در سطح ۳۰۰۰ هکتار، بذر دانه های روغنی ۸۳۶۰ تن، بذر حبوبات ۳۶۰۷ تن، بذر پنبه ۴۱۴۷ تن، بذر ذرت ۱۶۲۰۰ تن، بذر جو ۵۳۰۰۰ تن

• تامین داخلی نهاده های مورد نیاز بخش کشاورزی در

سال ۱۳۹۶: بذر گندم ۴۳۲ هزار تن، بذر برنج ۶۱۰۰ تن، بذر چغندر قند ۲۷۵۰۰ یونیت، بذر سیب زمینی بذری در سطح ۶۰۰۰ هکتار، بذر دانه های روغنی ۹۷۸۰ تن، بذر حبوبات ۴۲۷۹ تن، بذر پنبه ۵۳۸۴ تن، بذر ذرت ۱۶۲۰۰ تن، بذر جو ۶۴۷۰۰ تن

• تامین داخلی نهاده های مورد نیاز بخش کشاورزی در

سال ۱۳۹۵: نهال های اصلاح شده (۱۸,۶ میلیون اصله) • تامین داخلی نهاده های مورد نیاز بخش کشاورزی در سال ۱۳۹۶: نهال های اصلاح شده (۲۲,۴ میلیون اصله)

• تامین داخلی نهاده های مورد نیاز بخش کشاورزی

در سال ۱۳۹۵: آفت کش های غیرشیمیایی (۷۳۵ هزار هکتار)، کود (۳۲۹۵ هزار تن)

• تامین داخلی نهاده های مورد نیاز بخش کشاورزی در سال ۱۳۹۶: آفت کش های غیرشیمیایی (۸۰۹ هزار هکتار)، کود (۲۲۰۰ هزار تن)

۳- توسعه کشت دیم به منظور کاهش استفاده از آب های تجدیدپذیر در تولید غذا

یکی از بهترین روش ها برای تامین امنیت غذایی کشور، توسعه کشت دیم است که از طریق آن، بدون هیچ گونه مصرف اضافی از منابع آبی تجدیدپذیر کشور، ظرفیت های تولید غذا افزایش خواهد یافت.

در جهان ۷۰ درصد تولید کشاورزی بدون هزینه آب و آبیاری از منابع تجدیدپذیر و از طریق کشت دیم انجام می شود؛ اما در ایران ۹۰ درصد محصولات به وسیله آب های تجدیدپذیر کشت می شود و با وجود ظرفیت های گسترده، تنها ۱۰ درصد از محصولات کشاورزی به وسیله دیم کشت می شود. بررسی ها نشان می دهد که در مناطق مختلف کشور، امکان توسعه کشت دیم برای تامین غذای اساسی وجود دارد.

بنابراین این اقدام، به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت جهاد کشاورزی محسوب می شود. در میان پروژه های مصوب وزارت جهاد کشاورزی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، پروژه ای در راستای این اقدام تعریف نشده است.

۴- برنامه ریزی جهت تولید سالانه ۲۰۰ هزار تن ماهی تیلاپیا در مناطق مرکزی کشور

ماهی تیلاپیا به دلیل رشد بالا، داشتن طعم و مزه خوب، کم استخوان بودن، فیله پذیری آسان، ارزان بودن قیمت، مقاوم بودن در برابر شرایط مختلف آب و هوایی، عدم استفاده از آب های شیرین در تولید این ماهی، اقتصادی بودن پرورش، تراکم پذیری در سیستم های پرورشی، هزینه تولید پایین نسبت به سایر گونه ها، نیاز به تعویض آب کم در طول دوره پرورش و دوره رشد کوتاه تر نسبت به سایر گونه های آبزیان از اهمیت قابل توجهی برخوردار است.

همین مسئله باعث شده است که بیش از ۱۴۰ کشور جهان

• توسعه آبیاری پروری و پرورش ماهی در قفس به میزان ۵۰ هزار تن در آبهای شمال و جنوب کشور در سال

۱۳۹۶

۵- ایجاد سامانه جامع کشاورزی با یکپارچه سازی سامانه های موجود و اعطای دسترسی عمومی به کشاورزان

به منظور مدیریت صحیح و به روز محصولات کشاورزی و انبارهای ذخیره محصولات توسط مسئولین وزارت جهاد، ضروری است سامانه های موجود در وزارت کشاورزی یکپارچه شده و سامانه ای جامع شکل بگیرد.

همچنین ایجاد دسترسی عمومی برای کشاورزان به بخشی از اطلاعات این سامانه، آنها را از میزان تولید محصولات کشاورزی و موجودی انبارها مطلع نموده و موجب می شود بتوانند از این طریق برای میزان و نوع تولید محصول کشاورزی خود برنامه ریزی دقیق و مناسبی داشته باشند.

بنابراین این اقدام، به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت جهاد کشاورزی محسوب می شود. در میان پروژه های مصوب وزارت جهاد کشاورزی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، پروژه ای در راستای این اقدام تعریف نشده است.

۶- اجرای عملیات آبخیزداری و آبخوانداری به منظور افزایش بهره وری در استفاده از منابع آبی و خاکی

از ۴۳۰ میلیارد متر مکعب آب ورودی در کشور تنها ۵ درصد آن به محصولات کشاورزی می رسد و مابقی اتلاف می گردد؛ به همین دلیل ضروری است برای حفاظت هم زمان از منابع آب و خاک و بهره برداری صیانتی از منابع طبیعی، نگاه سازه ای در مدیریت منابع آب به نگاهی مبتنی بر آبخیزداری تغییر یابد. در حال حاضر با مصرف ۹۰ میلیارد متر مکعب آب در بخش کشاورزی حدود ۱۰۰ میلیون تن انواع محصولات کشاورزی تولید می شود که با افزایش بهره وری آب از طریق اجرای عملیات آبخیزداری و آبخوانداری، می توان با نیمی از حجم آب یاد شده عملکرد را به بیش از ۲ برابر ارتقاء داد و برای جمعیتی بالغ بر ۲۵۰ میلیون نفر در کشور غذا تولید نمود. بنابراین این اقدام، به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت دار در

برای تولید این ماهی برنامه ریزی نموده و گردش مالی آن در جهان به حدود ۵ میلیارد دلار برسد.

به گفته کارشناسان، اعطای مجوز برای تولید و پرورش ماهی تیلاپیا در مناطق مرکزی با توجه به ظرفیت ۵۰ تا ۲۰۰ هزار تنی تولید آن، می تواند سالانه حدود ۱ تا ۴ هزار میلیارد تومان برای کشور درآمدزایی داشته باشد. درآمدی که بخش عمده آن از مسیر صادرات و با ارزآوری همراه خواهد بود و همچنین منجر به کاهش واردات این ماهی به کشور نیز می شود.

بنابراین این اقدام، به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت جهاد کشاورزی محسوب می شود. در میان پروژه های مصوب وزارت جهاد کشاورزی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، پروژه ای در راستای این اقدام تعریف نشده است.

۵- برنامه ریزی جهت تولید سالانه ۱ میلیون تن ماهی در قفس با فعال سازی ظرفیت تولید از طریق آب دریا به گفته حجتی وزیر کشاورزی، ایران سالانه ظرفیت تولید ۱ میلیون تن ماهی در قفس را دارد؛ این در حالی است که به گفته رئیس سازمان شیلات، در حال حاضر سالانه تنها ۲۳ هزار تن ماهی در قفس تولید می شود. این آمار نشان می دهد که تنها ۲.۳ درصد از ظرفیت کل کشور در این زمینه فعال شده است و ضروری است اقدامات لازم برای تولید ماهی از این مسیر فراهم شود.

تولید ماهی در قفس و به کارگیری آب دریا در این زمینه، علاوه بر ایجاد اشتغال و درآمدزایی، شرایط را برای استفاده از آب دریا و پرورش ماهی بدون نیاز به آب های شیرین و تجدیدپذیر کشور فراهم می کند.

بنابراین این اقدام، به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت جهاد کشاورزی محسوب می شود. در میان پروژه های مصوب وزارت جهاد کشاورزی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، دو پروژه در راستای این اقدام تعریف شده است:

• توسعه آبیاری پروری و پرورش ماهی در قفس به میزان ۲۰ هزار تن در آبهای شمال و جنوب کشور در سال ۱۳۹۵

و ضروری است تشکیل این نهادها، توسط وزارت راه و کشاورزی پیگیری شود.

در میان پروژه های مصوب وزارت جهاد کشاورزی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، پروژه ای در راستای این اقدام تعریف نشده است.

۸- توسعه صنایع تکمیلی و تبدیلی به منظور افزایش بهره وری در محصولات کشاورزی

به منظور کاهش خام فروشی در محصولات کشاورزی و همچنین افزایش بهره وری از طریق کاهش دورریز و ضایعات، توسعه صنایع تکمیلی و تبدیلی در بخش کشاورزی ضروری است.

به عنوان نمونه سالانه ۳۰ درصد محصولات کشاورزی بدلیل توسعه نیافتگی صنایع تبدیلی و تکمیلی از بین می‌روند که ارزش این محصولات به بیش از ۵ میلیارد دلار می‌رسد؛ با فرآوری این میزان ضایعات، می‌توان سالانه تغذیه لازم برای حدود ۱۵ میلیون نفر را تامین کرد.

بنابراین توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی، به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت‌دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت جهاد کشاورزی محسوب می‌شود و ضروری است توسط این وزارتخانه پیگیری شود.

در میان پروژه های مصوب وزارت جهاد کشاورزی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، ۶ پروژه در راستای این اقدام تعریف شده است:

- کاهش ضایعات از طریق فرآوری ۱۹۷ هزار تن در سال ۱۳۹۵

- کاهش ضایعات از طریق فرآوری ۲۶۸ هزار تن در سال ۱۳۹۶

- تجهیز و نوسازی ناوگان ماشینی بخش کشاورزی به میزان ۱,۶۲ اسب بخار هر هکتار در سال ۱۳۹۵

- تجهیز و نوسازی ناوگان ماشینی بخش کشاورزی به میزان ۱,۷۴ اسب بخار هر هکتار در سال ۱۳۹۶

- افزایش جذب ماده خام کشاورزی به میزان ۱۲۵۰ هزار تن در سال ۱۳۹۵

- افزایش جذب ماده خام کشاورزی به میزان ۲۶۷۹ هزار تن در سال ۱۳۹۶

اقتصاد مقاومتی برای وزارت جهاد کشاورزی محسوب می‌شود. در میان پروژه های مصوب وزارت جهاد کشاورزی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، ۲ پروژه در راستای این اقدام تعریف شده است:

- اجرای عملیات آبخیزداری و حفاظت خاک در حوزه

آبخیز سدها و حوزه های سایر مناطق به میزان

۶۵۰ هزار هکتار و تهیه و اجرای طرح کنترل کانون

های بحرانی، فرسایش بادی و مقابله با بیابان زایی و

ریزگردها به میزان ۹۰ هزار هکتار در سال ۱۳۹۵

- اجرای عملیات آبخیزداری و حفاظت خاک در حوزه

آبخیز سدها و حوزه های سایر مناطق به میزان

۸۰۰ هزار هکتار و تهیه و اجرای طرح کنترل

کانون های بحرانی، فرسایش بادی و مقابله با

بیابان زایی و ریزگردها به میزان ۲۲۰ هزار هکتار

در سال ۱۳۹۶

۷- تشکیل نهادهای تامین کننده کشاورزی به منظور افزایش بهره وری در زمین های کوچک

از آنجا که تجمیع اراضی کشاورزی بدلیل قوانین مربوط به وراثت به سادگی امکانپذیر نیست، راهبردی ترین اقدام برای افزایش بهره وری زمین های کوچک، تقویت نهادهای واسط خدمت محور یا نهادهای تامین کننده است.

این نهاد نقش تسهیل گری را در میان کشاورزان به خوبی ایفا می‌کنند و به دلیل قرار دادن نهادهای ارزان قیمت در اختیار کشاورزان، معرفی ارقام پر بازده و دیگر راهکارها برای افزایش تولید محصولات کشاورزی، با صرف هزینه پایین به بهره وری بالای زمین های کشاورزی کمک می‌نماید.

در ادامه زنجیره نیز این نهادها با نقش آفرینی در خرید محصولات تولیدی کشاورزان و عرضه به بازار، این فعالیت را نیز برای کشاورزان کم هزینه و بهره ور می‌کنند.

نهادهای تامین کننده در دنیا نمونه‌های مختلف دارند و تشکیل آنها در کشور، برای تقویت زنجیره محصولات کشاورزی ضروری است.

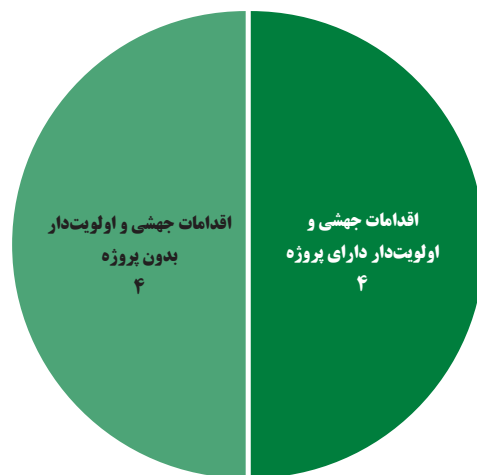
بنابراین این اقدام، به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت‌دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت جهاد کشاورزی محسوب می‌شود

وضعیت وزارت جهاد کشاورزی در اقتصاد مقاومتی

نتایج بررسی‌های انجام شده نشان می‌دهد که در چارچوب ۸ اقدام جهشی و اولویت‌دار اقتصاد مقاومتی مرتبط با وزارت جهاد کشاورزی، متناسب با ۴ اقدام، در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی پروژه‌هایی تصویب شده است که ۱۹ پروژه از ۲۴ پروژه این دستگاه در سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ را تشکیل می‌دهد.

این وضعیت در نمودار زیر نمایش داده شده است:

چه تعداد از اقدامات جهشی و اولویت‌دار اقتصاد مقاومتی مرتبط با وزارت جهاد کشاورزی، در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی دارای پروژه مصوب است؟

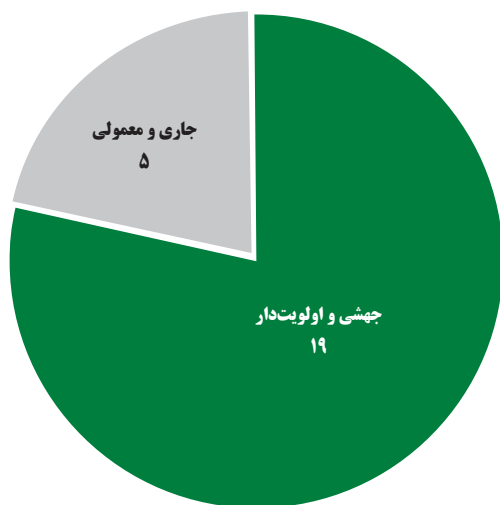

مطابق این نمودار، ۵۰ درصد از «اقدامات جهشی و اولویت‌دار» وزارت کشاورزی دارای پروژه مصوب در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی است.

همچنین از میان ۲۴ پروژه‌ای که در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی برای وزارت جهاد کشاورزی تعریف شده است، ۵ پروژه را نمی‌توان در چارچوب «اقدامات جهشی و اولویت‌دار» قرار داد. این ۵ پروژه همگی از جمله «اقدامات جاری و معمولی» وزارت جهاد کشاورزی محسوب می‌شوند که عبارتند از:

- توسعه تولید و اصلاح، بازسازی و نوسازی ۱۷۷۷ هکتار از واحدهای گلخانه‌ای
 - توسعه تولید و اصلاح، بازسازی و نوسازی ۲۶۱۳ هکتار از واحدهای گلخانه‌ای
 - احداث و تکمیل شبکه‌های فرعی آبیاری و زهکشی به میزان ۱۵۰ هزار هکتار
 - ایجاد و ساماندهی ۱۸۰ تشکل بهره‌برداران آب و زمین
 - توسعه سامانه‌های نوین آبیاری در ۲۵۰ هزار هکتار
- در میان پروژه‌های وزارت جهاد کشاورزی، «اقدامات مبهم و کلی» وجود ندارد.
- بر این اساس وضعیت پروژه‌های مصوب وزارت جهاد کشاورزی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی در نمودار زیر نمایش داده شده است:

وضعیت ۲۴ پروژه مصوب وزارت جهاد کشاورزی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی

مطابق این نمودار، ۷۹ درصد از پروژه‌های مصوب وزارت کشاورزی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی جزو اقدامات جهشی و اولویت‌دار است.

بخش هفتم

«ارزیابی وزارت راه و شهرسازی در اقتصاد مقاومتی»

بررسی ۱۳ پروژه مصوب دستگاه در چارچوب ۱۰ اقدام جهشی و اولویت‌دار

همچنین از میان ۱۰ اقدام اقتصاد مقاومتی که رهبر انقلاب در ابتدای سال ۱۳۹۵ پیشنهاد فرمودند، اقدام ۱ مرتبط با وزارت راه و شهرسازی است:

• اقدام ۱: شناسایی فعالیت‌ها و زنجیره‌های اقتصادی

مزیت‌دار کشور و تمرکز بر آنها

وزارت راه و شهرسازی برای تحقق این مأموریت‌ها در سال ۱۳۹۵ تعداد ۶ پروژه و در سال ۱۳۹۶ تعداد ۷ پروژه مصوب در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، در دستور کار داشته است. در جدول روبرو عناوین این پروژه‌ها و سوابق آن در قوانین آورده شده است:

وزارت راه و شهرسازی که متولی بخش‌های مهمی از اقتصاد کشور از جمله مسکن، پروژه‌های عمرانی و زیرساختی و توسعه حمل و نقل و ترانزیت است، باید نقش مهمی در تحقق اقتصاد مقاومتی ایفا کند.

از میان سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، ماده ۱۰ مرتبط با وزارت راه و شهرسازی است:

• ماده ۱۰: حمایت همه جانبه هدفمند از صادرات کالاها و خدمات به تناسب ارزش افزوده و با خالص ارز آوری مثبت از طریق گسترش خدمات تجاری و ترانزیت و زیرساخت‌های مورد نیاز

ردیف	پروژه های مصوب وزارت راه و شهرسازی در ستاد	سال تصویب	سابقه در قوانین
۱	تکمیل و بهره برداری ۵۹۱ کیلومتر خط راه آهن در کریدورهای شمالی-جنوبی و شرقی-غربی	۱۳۹۵	بودجه سال ۱۳۹۵
۲	تکمیل و بهره برداری ۱۲۰ کیلومتر آزادراه در کریدورهای شمالی-جنوبی و شرقی-غربی	۱۳۹۵	بودجه سال ۱۳۹۵
۳	تکمیل و بهره برداری ۱۰۷۰ کیلومتر بزرگراه در کریدورهای شمالی-جنوبی و شرقی-غربی	۱۳۹۵	بودجه سال ۱۳۹۵
۴	تکمیل و بهره برداری ۴۵ کیلومتر راه اصلی در کریدورهای شمالی-جنوبی و شرقی-غربی	۱۳۹۵	بودجه سال ۱۳۹۵
۵	رونق بخش مسکن	۱۳۹۵	
۶	بهسازی حاشیه کلان شهرها و بافت های فرسوده	۱۳۹۵	ماده ۱۷۱ و ۱۷۲ قانون برنامه پنجم توسعه و ماده ۵۹ قانون برنامه ششم توسعه
۷	تکمیل و بهره برداری از ۵۱۶ کیلومتر خط راه آهن در کریدورهای شمالی-جنوبی و شرقی-غربی	۱۳۹۶	بودجه سال ۱۳۹۶
۸	تکمیل و بهره برداری از ۸۰۰ کیلومتر خط راه آهن دوم و سوم از کریدورهای شمالی-جنوبی و شرقی-غربی	۱۳۹۶	بودجه سال ۱۳۹۶
۹	تکمیل و بهره برداری از ۲۳۷ کیلومتر آزادراه در کریدورهای شمالی-جنوبی و شرقی-غربی	۱۳۹۶	بودجه سال ۱۳۹۶
۱۰	تکمیل و بهره برداری از ۱۱۰۰ کیلومتر بزرگراه و راه اصلی در کریدورهای شمالی-جنوبی و شرقی-غربی	۱۳۹۶	بودجه سال ۱۳۹۶
۱۱	تکمیل و بهره برداری از ۱۰۰۰ کیلومتر راه روستایی	۱۳۹۶	بودجه سال ۱۳۹۶
۱۲	توسعه و نوسازی ریلی با محوریت و مشارکت بخش خصوصی شامل ۵۰ دستگاه لکوموتیو، ۲۰۰ دستگاه سالن مسافری و ۱۵۰۰ دستگاه واگن باری	۱۳۹۶	ماده الف-۲ سیاست های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی و ماده ۱۶۴ قانون برنامه پنجم توسعه
۱۳	تکمیل و توسعه بنادر مهم در سواحل دریای عمان، خلیج فارس و دریای خزر در جهت ترانزیت (با اولویت بنادر شهید بهشتی، چابهار و شهید رجایی)	۱۳۹۶	ماده ۲۱ سیاست های کلی برنامه ششم توسعه

چالش‌ها و موانع تحقق اقتصاد مقاومتی در حوزه کاری دستگاه

در حوزه کاری وزارت راه و شهرسازی، چالش‌ها و موانعی به شرح زیر برای تحقق اقتصاد مقاومتی وجود دارد:

۱- فرسودگی واحدهای مسکونی روستایی و آسیب پذیری آن‌ها در برابر زلزله

طبق آمار بنیاد مسکن انقلاب اسلامی از ۵.۳ میلیون واحد مسکن روستایی بیش از ۳.۲ میلیون واحد غیرمقاوم هستند؛ به عبارت دیگر ۶۱ درصد از مسکن‌های روستایی کشور با کوچک‌ترین زلزله فرو می‌ریزند و در نتیجه جان ۱۳ میلیون روستایی در خطر است. با این وجود، بهسازی و نوسازی مسکن‌های روستایی کم‌تر مورد توجه دستگاه‌های اجرایی قرار گرفته است و بند «ب» ماده ۵۹ قانون برنامه ششم توسعه مبنی بر مقاوم‌سازی سالانه ۲۰۰ هزار مسکن روستایی، مغفول مانده است. علت این مسئله عدم همکاری بانک‌ها در پرداخت تسهیلات، پایین بودن مبلغ تسهیلات و سخت‌گیری آن‌ها برای پذیرش ضامن است.

طبق آمار بنیاد مسکن از اعتبار لازم برای ساخت ۲۰۰ هزار مسکن روستایی در سال ۱۳۹۵ برای اجرای بند قانونی مذکور، تا دی ماه ۱۳۹۶ تنها اعتبار لازم برای حدود ۱۳۰ هزار واحد روستایی توسط بانک‌ها ابلاغ شده که از این تعداد، ۹۹ هزار واحد مسکن روستایی به بانک‌ها معرفی شده‌اند و تنها برای ۶۴ هزار واحد آن (معادل ۳۲ درصد) انعقاد قرارداد صورت پذیرفته است؛ این در حالی است که هنوز اعتبارات سال ۱۳۹۶ ابلاغ نشده است.

در سال‌های ۱۳۹۲ و ۱۳۹۴ نیز هیچ سهمیه‌ای برای ساخت مسکن روستایی تخصیص نیافته و در سال جاری نیز کماکان سهمیه سال ۱۳۹۵ در حال انجام است. بر این اساس طی ۵ سال اخیر از سال ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۵ به‌طور میانگین حدود ۶۰ هزار واحد برای بهسازی و نوسازی عقد قرارداد شده است. این آمار در حالی است که از سال ۱۳۸۴ تا سال ۱۳۹۰ میانگین بهسازی و نوسازی خانه‌های روستایی حدود ۲۰۰ هزار واحد بوده است.

۲- وجود بافت‌های فرسوده شهری و مقاوم نبودن آن‌ها در برابر زلزله

بسیاری از شهرهای کشور با مسئله‌ای به نام بافت‌های

فرسوده مواجه هستند و ۱۱ میلیون نفر در کشور در این بافت‌ها سکونت دارند؛ به گفته آخوندی وزیر راه و شهرسازی سطح بافت فرسوده کشور بالغ بر ۷۷ هزار هکتار است. وجود این بافت‌های فرسوده علاوه بر ایجاد معضلات فرهنگی و اجتماعی، سبب وارد آمدن خسارات جانی و مالی در هنگام زلزله خواهد شد. بر طبق بند «الف» ماده ۵۹ قانون برنامه ششم توسعه باید سالانه حداقل ۲۷۰ محله احیاء، بهسازی، نوسازی، مقاوم سازی و باز آفرینی شود.

هیئت دولت با موافقت بانک مرکزی در اواخر سال ۱۳۹۳ برای بهبود وضعیت بافت‌های فرسوده کشور، پرداخت سالانه ۳۰۰ هزار فقره وام نوسازی به مدت ۵ سال را به تصویب رساند؛ اما پس از گذشت بیش از ۲ سال، به گفته بیگدلی عضو هیئت مدیره شرکت عمران و بهسازی شهری، تنها ۲۰ درصد از هدف‌گذاری صورت گرفته محقق شده و این طرح ناموفق بوده است.

۳- عدم راه اندازی سامانه ملی املاک و اسکان کشور برای شناسایی خانه‌های خالی

یکی از مشکلات موجود در بازار مسکن، وجود خانه‌های خالی و عدم عرضه آن‌ها در بازار است. در حال حاضر، حدود ۲,۶ میلیون واحد خانه خالی در کشور وجود دارد که معادل ۲۵۰ میلیارد دلار سرمایه راکد و بدون استفاده است.

در این راستا، در «اصلاح قانون مالیات‌های مستقیم» و طبق تبصره ۷ ماده ۱۶۹ آن که در تیرماه ۱۳۹۴ تصویب شد، فرصتی ۶ ماهه به وزارت راه و شهرسازی داده شد تا «سامانه ملی املاک و اسکان کشور» را ایجاد کند و در اختیار سازمان امور مالیاتی قرار دهد؛ با این وجود، هنوز از راه اندازی این سامانه خبری نیست.

این سامانه قرار است اطلاعات کلیه مالکان و ساکنان املاک مسکونی، اداری، تجاری و هرگونه نقل و انتقالی را چه به صورت رسمی و چه به صورت عادی، ثبت و ضبط کند. مهم‌ترین فعالیت این سامانه در خصوص اخذ مالیات از خانه‌های خالی است. وضعیت خانه‌های خالی باید با استفاده از اطلاعات سازمان‌های مربوطه مانند اداره ثبت اسناد و املاک، شهرداری

برخوردار است. در صورتی که از ظرفیت‌های ترانزیتی کشور به درستی استفاده شود، درآمدی بالغ بر ۳۰ میلیارد دلار سالانه عاید کشور خواهد شد.

همچنین در میان شیوه‌های مختلف جابه جایی، حمل و نقل ریلی به سبب مزایای متعدد مانند مصرف یک هفتمی سوخت نسبت به حمل و نقل جاده ای، ایمنی بسیار بالا، ظرفیت جابه جایی بالای بار و مسافر و آلودگی کمتر محیط زیست، اهمیت ویژه ای دارد؛ اما به دلیل بهره وری پایین شبکه ریلی، از موقعیت ترانزیتی کشور به خوبی استفاده نشده است.

بر اساس سند چشم انداز ۲۰ ساله در افق ۱۴۰۴ کشور باید از ۲۵ هزار کیلومتر خط ریلی برخوردار باشد. در حال حاضر، طول خطوط ریلی اصلی تنها ۱۰ هزار کیلومتر است و برای رسیدن به هدف چشم انداز باید ۱۵ هزار کیلومتر خط ریلی جدید احداث شود.

در حال حاضر ۴۷۰۰ کیلومتر خط ریلی در دست احداث در کشور وجود دارد. در این میان، خط ریلی چابهار- سرخس جزو پروژه‌های راهبردی در این زمینه محسوب می‌شود. محور ریلی چابهار- سرخس شاخه شرقی کریدور شمال- جنوب است و کشورهای محصور در خشکی آسیای میانه را از طریق بندر راهبردی چابهار به آب‌های آزاد متصل می‌کند. احداث این محور در سال ۱۳۸۹ آغاز شد و پس از گذشت ۷ سال، کمتر از ۲۰ درصد پیشرفت فیزیکی داشته است. وابستگی این پروژه به بودجه دولت و تزریق بودجه قطره چکانی، سبب پیشرفت کند این پروژه شده است.

۷- بهره وری پایین شبکه ریلی کشور

بهره وری پایین شبکه ریلی کشور باعث شده است که مسافران و صاحبان کالا، استفاده از حمل و نقل جاده ای را به حمل و نقل ریلی ترجیح دهند. این در حالی است که تا پایان برنامه ششم توسعه باید ۳۰ درصد از جابه جایی کالا و ۲۰ درصد از جابه جایی مسافر از طریق حمل و نقل ریلی انجام شود.

علت پایین بودن بهره وری شبکه ریلی، بالا بودن زمان رسیدن به مقصد به دلیل سرعت پایین سیر قطارها (به ویژه

و سازمان امور مالیاتی مشخص و بر اساس آن، مالیات از خانه‌های خالی اخذ شود.

سامانه ملی املاک و اسکان کشور، هم از نظر اخذ حق و حقوقی که قانون در حوزه مالیات برای دولت تعیین کرده و هم از نظر ایجاد شفافیت در وضعیت زمین و مسکن کشور، دارای اهمیت است و می‌تواند به کاهش تعداد خانه‌های خالی موجود و عرضه آنها به بازار کمک نماید.

۴- وجود تقاضای سرمایه ای برای مسکن در کشور

مسکن یکی از نیازهای پایه و اساسی افراد و خانوارهاست که تسهیل تامین آن، نقش مستقیمی در کیفیت زندگی دارد. بخش زمین و مسکن در بعضی از دوره‌های زمانی، جزو حوزه‌هایی بوده است که با کمترین ریسک، بیشترین نرخ بازگشت سرمایه را داشته و به همین دلیل مستعد فعالیت‌های سوداگرانه بوده است؛ به طوری که طبق اعلام مرکز آمار، ۷۰ درصد از تقاضای مسکن در ایران، تقاضاهای غیر مصرفی و سرمایه ای است.

وجود تقاضای سرمایه‌ای برای کالای مصرفی مسکن، منجر به افزایش قیمت این کالای اساسی می‌شود و تهیه آن را برای اقشار متوسط سخت می‌کند.

۵- پروژه‌های عمرانی نیمه تمام متعدد در کشور

برآوردها و آمارهای ارائه شده از جانب مسئولین نشان می‌دهد که حدود ۴۰۰ تا ۶۰۰ هزار میلیارد تومان پروژه عمرانی نیمه تمام در سطح کشور وجود دارد که سالانه تنها برای ۱۰ درصد از آن، در بودجه تامین اعتبار می‌شود.

بخش قابل توجهی از این پروژه‌ها مرتبط با حوزه فعالیت‌های وزارت راه و شهرسازی بوده که عدم تامین اعتبار برای آن، علاوه بر هدررفت منابع کشور، تکمیل زیرساخت‌های اساسی را با مشکل مواجه می‌نماید.

۶- سرعت پایین توسعه خطوط ترانزیتی ریلی در محورهای راهبردی

کشور ایران با قرار گرفتن در مسیر چهارراه جهانی و عبور کریدورهای مهمی مانند کریدور شمال- جنوب و دسترسی به سواحل طولانی در خلیج فارس، دریای عمان، سواحل مکران و سواحل دریای خزر، از مزیت‌های ترانزیتی فوق العاده ای

قطارهای باری) و طولانی بودن طول بلاک‌های ریلی است. با وجود اینکه سرمایه‌گذاری برای افزایش بهره‌وری شبکه ریلی نسبت به احداث خطوط جدید به مراتب هزینه کمتری دارد، اقدامات در دست انجام برای افزایش بهره‌وری شبکه ریلی سرعت پائینی دارد.

۸- تداوم واردات ریل و مسکوت ماندن تولید ریل ملی

مذاکرات بین شرکت راه آهن جمهوری اسلامی ایران و شرکت ذوب آهن اصفهان برای تولید ریل ملی به دهه ۷۰ باز می‌گردد. پس از امضای ۳ تفاهم نامه در ۳ دهه میان راه آهن و ذوب آهن، سرانجام در آبان ماه سال ۱۳۹۵ خط تولید ریل ملی در کارخانه ذوب آهن اصفهان افتتاح شد اما با گذشت بیش از ۱ سال از افتتاح این خط تولید، همچنان تولید و استفاده از ریل تولید داخل انجام نپذیرفته است و ریل مورد نیاز کشور از طریق واردات تامین می‌شود.

هم اکنون برای تکمیل پروژه‌های ریلی در دست احداث حدود ۶۰۰ هزار تن ریل مورد نیاز است که در صورت عدم تامین از طریق تولیدکنندگان داخلی، بایستی از مسیر واردات خریداری شود.

همچنین لازم به ذکر است که قرارداد سال گذشته ذوب آهن و راه آهن برای تولید ۴۰ هزار تن ریل U33 است که مناسب خطوط فرعی و سرعت پایین است. تولید این ریل قدیمی به دهه ۷۰ باز می‌گردد و اتفاق جدیدی محسوب نمی‌شود. در حال حاضر، اصلی‌ترین نوع ریل مورد نیاز شبکه ریلی کشور، ریل با استاندارد UIC60 است که مناسب سرعت‌های بالا تا ۲۵۰ کیلومتر بر ساعت است.

۹- عدم استفاده مناسب از ظرفیت تولید واگن سازان داخلی

مطابق سند چشم انداز ۲۰ ساله در افق ۱۴۰۴ برای رفع نیاز کشور به واگن، باید سالانه ۳۷۵۰ واگن در کشور تولید شود. واگن سازان داخلی که به خودکفایی ۷۰ درصدی در تولید واگن باری و خود کفایی ۵۰ درصدی در تولید واگن مسافری رسیده اند، به دلیل مشکل تامین منابع مالی با ۲۵ درصد ظرفیت خود کار می‌کنند.

این در حالی است که قراردادهای شبه وارداتی تولید واگن با کشورهای خارجی امضا می‌شود و مطابق قوانین فاینانس، بخش زیادی از قطعات واگن از کشور تامین کننده فاینانس وارد شده و در داخل کشور تنها مونتاژ می‌شود. قرارداد با شرکت‌های ترنس مش هلدینگ روسیه، آلستوم فرانسه و هیوندایی روتن کره جنوبی از جمله این قراردادهاست.

۱۰- سرعت پائین توسعه بندر چابهار

بندر چابهار به عنوان یکی از ۱۴ نقطه راهبردی جهان از نظر اقتصادی، ترانزیتی و گذرگاه کریدورهای شمال- جنوب و شرق- غرب شناخته می‌شود. این بندر به علت موقعیت استراتژیک و دسترسی به آب‌های آزاد بین‌المللی، جایگاه ویژه‌ای در مبادلات ایران با سایر کشورهای منطقه دارد. از سوی دیگر، این بندر به علت نزدیکی به کشورهای نظیر افغانستان، پاکستان و آسیای میانه در صورت اتصال به شبکه ریلی کشور اهمیت ویژه‌ای در ترانزیت کالا به این کشورها خواهد داشت. در سال جاری، فاز اول بندر شهید بهشتی چابهار که احداث آن در سال ۱۳۸۶ آغاز شده بود، پس از ۱۰ سال افتتاح شد و ظرفیت این بندر از ۲٫۵ میلیون تن به ۸٫۵ میلیون تن رسید. قرار است بندر شهید بهشتی چابهار در ۵ فاز تکمیل شود و ظرفیت آن به ۸۰ تا ۸۵ میلیون تن برسد.

تاکنون مذاکراتی با کشورهای خارجی به ویژه چین و هند برای توسعه فازهای پنج گانه بندر چابهار انجام شده است که در این میان، تنها با هند برای سرمایه‌گذاری ۲۳۵ میلیون دلاری توافق شده است. در حال حاضر، نبود زیرساخت‌های ریلی و هوایی باعث شده است که از ظرفیت بندر چابهار به طور کامل استفاده نشود.

اقدامات جهشی و اولویت‌دار برای تحقق اقتصاد مقاومتی در حوزه کاری دستگاه

در حوزه کاری وزارت راه و شهرسازی، اقدامات جهشی و اولویت‌دار زیر برای تحقق اقتصاد مقاومتی پیشنهاد می‌شود:

۱- نوسازی و بهسازی سالانه ۲۰۰ هزار واحد مسکن روستایی

نوسازی و بهسازی سالانه ۲۰۰ هزار واحد مسکن روستایی

مولد و اشتغال را فراهم می‌شود.

بنابراین این اقدام، به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت‌دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت راه و شهرسازی محسوب می‌شود. در میان پروژه‌های مصوب وزارت راه و شهرسازی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، پروژه ای در راستای این اقدام تعریف نشده است.

۴- ارائه لایحه مالیات بر عایدی سرمایه (CGT) و پیگیری تصویب آن از طریق مجلس

به منظور جلوگیری از سفته بازی و سوداگری در بازار زمین و مسکن و همچنین هدایت نقدینگی به سمت فعالیت‌های مولد، ضروری است وزارت راه و شهرسازی لایحه مالیات بر عایدی سرمایه (CGT) را برای تصویب به مجلس شورای اسلامی ارائه نموده و تصویب آن را پیگیری کند.

این اقدام از آنجا که مانع افزایش بی رویه قیمت زمین و مسکن خواهد شد و مشکل تامین مسکن به ویژه برای اقشار کم درآمد را کاهش خواهد داد، به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت‌دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت راه و شهرسازی محسوب می‌شود.

در میان پروژه‌های مصوب وزارت راه و شهرسازی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، پروژه ای در راستای این اقدام تعریف نشده است.

۵- ایجاد سازوکار واگذاری پروژه‌های عمرانی نیمه تمام از طریق قراردادهای BOT

با توجه به این که تکمیل پروژه‌های عمرانی از طریق بودجه دولت امکان پذیر نیست، لازم است از سرمایه‌های عمومی برای تکمیل این پروژه‌ها استفاده شود.

در این راستا ضروری است وزارت راه و شهرسازی از طریق روش‌های مشارکت عمومی خصوصی (PPP)، پروژه‌های عمرانی مرتبط با خود را به بخش خصوصی یا نهادهای غیردولتی واگذار نماید.

یکی از مدل‌های مشارکت عمومی خصوصی روش BOT (ساخت، بهره برداری و انتقال) است. در این روش، بخش خصوصی یا نهاد غیردولتی ساخت و بهره برداری پروژه‌های عمرانی را تا زمان بازگشت اصل سرمایه و سود مورد توافق با

حدود ۴۰۰ هزار شغل در سال ایجاد خواهد کرد که علاوه بر افزایش رفاه روستاییان و همچنین کاهش خسارات احتمالی ناشی از حوادث طبیعی، تاثیر قابل توجهی در اقتصاد روستا دارد.

بنابراین برای وزارت راه و شهرسازی، این اقدام به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت‌دار در اقتصاد مقاومتی محسوب می‌شود که ضروری است به منظور تسريع آن، تسهیلات نوسازی و بهسازی سالانه ۲۰۰ هزار مسکن روستایی را به ۳۰۰ میلیون ریال به ازای هر واحد افزایش یابد و اعطای آن به روش‌های مختلف تسهیل شود.

در میان پروژه‌های مصوب وزارت راه و شهرسازی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، پروژه ای در راستای این اقدام تعریف نشده است.

۲- نوسازی و بهسازی سالانه ۵۰۰ هزار واحد مسکن شهری

به گفته معاون وزیر راه و شهرسازی سالانه ۵۰۰ هزار واحد مسکونی شهری در بافت‌های فرسوده باید نوسازی و بهسازی شود تا این بافت‌ها در میان مدت بهبود یافته و خسارات احتمالی ناشی از حوادث طبیعی، کاهش یابد.

نوسازی و بهسازی سالانه ۵۰۰ هزار واحد مسکونی در بافت‌های فرسوده شهری حدود ۱ میلیون شغل در سال ایجاد خواهد کرد و لذا تاثیر قابل توجهی در ایجاد اشتغال خواهد داشت؛ لذا این اقدام به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت‌دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت راه و شهرسازی محسوب می‌شود.

در میان پروژه‌های مصوب وزارت راه و شهرسازی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، یک پروژه در راستای این اقدام تعریف شده که البته مبهم و کلی بوده و فاقد هدف گذاری مشخص است:

- بهسازی حاشیه کلان شهرها و بافت‌های فرسوده

۳- راه اندازی سامانه ملی املاک و اسکان کشور

با راه اندازی سامانه ملی املاک و اسکان کشور، خانه‌های خالی شناسایی شده و با اخذ مالیات از آن‌ها، منابع مالیاتی دولت افزایش می‌یابد؛ همچنین زمینه هدایت ۲۵۰ میلیارد دلار سرمایه راكد در واحدهای مسکونی خالی به فعالیت‌های

دولت بر عهده می‌گیرد و از طریق راه اندازی صندوق پروژه در بازار سرمایه، تامین مالی این پروژه‌ها را از طریق منابع عمومی انجام می‌دهد.

این اقدام علاوه بر کاهش بار مالی پروژه‌های عمرانی در بودجه، باعث استفاده از ظرفیت‌های داخلی و افزایش اشتغال نیز خواهد شد و لذا به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت‌دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت راه و شهرسازی محسوب می‌شود. در میان پروژه‌های مصوب وزارت راه و شهرسازی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، پروژه ای در راستای این اقدام تعریف نشده است.

۶- راه اندازی سامانه هوشمند کنترل قطار در شبکه ریلی کشور

بهره وری شبکه ریلی را می‌توان با صرف هزینه‌های اندک از طریق سامانه هوشمند کنترل قطار (ATC) ۲ تا ۴ برابر افزایش داد. این سامانه با کاهش طول بلاک‌ها تا ۴ کیلومتر، تاثیر قابل توجهی در افزایش ظرفیت خطوط ریلی خواهد شد.

از دیگر مزایای این سامانه، افزایش ایمنی ناوگان ریلی از طریق رصد لحظه به لحظه کلیه ناوگان در حال حرکت از طریق مراکز کنترل ترافیک (CTC) است. بنابراین این اقدام به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت‌دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت راه و شهرسازی محسوب می‌شود.

در میان پروژه‌های مصوب وزارت راه و شهرسازی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، پروژه ای در راستای این اقدام تعریف نشده است.

۷- تکمیل خط ریلی چابهار - سرخس

راه آهن چابهار - سرخس به عنوان شاخه شرعی کریدور ترانزیتی شمال - جنوب می‌تواند ظرفیت ترانزیتی شرق کشور را فعال کند. این خط ریلی دارای منافع متعددی نظیر رشد اقتصادی، اشتغال زایی، ارتقای امنیت منطقه شرق کشور، ممانعت از مهاجرت و توسعه حاشیه نشینی در شهرهای اصلی استان‌های شرقی، توسعه ترانزیت و توسعه روابط با کشورهای آسیای میانه است.

با این اوصاف و با توجه به آورده‌های متعددی که احداث این

خط ریلی راهبردی برای کشور دارد، این اقدام به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت‌دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت راه و شهرسازی محسوب می‌شود.

وزارت راه و شهرسازی می‌تواند این خط ریلی را از طریق روش‌های مشارکت عمومی خصوصی (PPP) به بخش غیر دولتی واگذار کند و احداث آن را تسریع نماید.

در میان پروژه‌های مصوب وزارت راه و شهرسازی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، دو پروژه در راستای این اقدام وجود دارد که البته به طور دقیق به این مهم اشاره ندارد، اما به نظر می‌رسد در راستای این اقدام جهشی و اولویت‌دار تعریف شده باشد:

- تکمیل و بهره برداری از ۵۹۱ کیلومتر خط راه آهن در

- کریدورهای شمالی-جنوبی و شرقی-غربی

- تکمیل و بهره برداری از ۵۱۶ کیلومتر خط راه آهن در

- کریدورهای شمالی-جنوبی و شرقی-غربی

۸- برنامه ریزی جهت تولید ریل پیشرفته ملی برای سرعت‌های بالای ۲۵۰ کیلومتر بر ساعت

وزارتخانه‌های راه و شهرسازی و صنعت، معدن و تجارت به عنوان متولیان اصلی تولید و استفاده از ریل ملی، باید موانع پیش روی تولید این محصول راهبردی را از میان بردارند.

در صورتی که کارخانه ذوب آهن اصفهان اقدام به تولید ریل ملی نکند، وزارت راه و شهرسازی باید از ظرفیت سایر تولیدکنندگان داخلی مانند فولاد خوزستان استفاده کرده و واردات ریل را متوقف نماید. در این راستا، نیاز اصلی کشور تولید ریل پیشرفته UIC60 است که برای خطوط اصلی و سرعت‌های بالا تا ۲۵۰ کیلومتر بر ساعت مناسب است.

بنابراین ضروری است تولید ریلی پیشرفته ملی و انجام اقدامات لازم برای تحقق آن، در دستور کار وزارت راه و شهرسازی قرار گیرد؛ چرا که این اقدام به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت‌دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت راه و شهرسازی محسوب می‌شود.

در میان پروژه‌های مصوب وزارت راه و شهرسازی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، پروژه ای در راستای این اقدام تعریف نشده است.

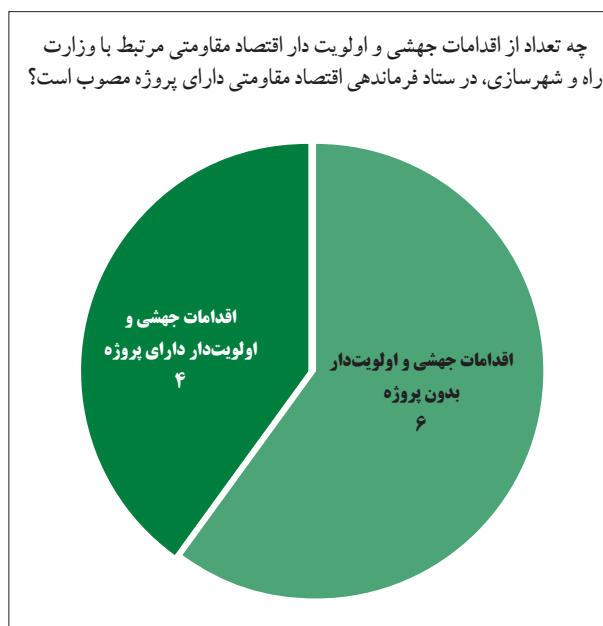
در میان پروژه‌های مصوب وزارت راه و شهرسازی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، یک پروژه در راستای این اقدام تعریف شده است:

- تکمیل و توسعه بندر مهم در سواحل دریای عمان، خلیج فارس و دریای خزر در جهت ترانزیت (با اولویت بندر شهید بهشتی، چابهار و شهید رجایی)

وضعیت وزارت راه و شهرسازی در اقتصاد مقاومتی

نتایج بررسی‌های انجام شده نشان می‌دهد که در چارچوب ۱۰ اقدام جهشی و اولویت‌دار اقتصاد مقاومتی مرتبط با وزارت راه و شهرسازی، متناسب با ۴ اقدام، در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی پروژه‌هایی تصویب شده است که ۵ پروژه از ۱۳ پروژه این دستگاه در سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ را تشکیل می‌دهد.

این وضعیت در نمودار زیر نمایش داده شده است:

مطابق این نمودار، ۴۰ درصد از «اقدامات جهشی و اولویت‌دار» وزارت راه و شهرسازی دارای پروژه مصوب در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی است.

همچنین از میان ۱۳ پروژه ای که در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی برای وزارت راه و شهرسازی تعریف شده است، ۸ پروژه را نمی‌توان در چارچوب «اقدامات جهشی و اولویت‌دار» قرار داد.

۹- راه اندازی شرکت‌های لیزینگی برای تولید واگن در داخل کشور

راهکار استفاده از منابع مالی داخل کشور برای تولید واگن، فروش لیزینگی واگن به خریداران داخلی است. در این مدل، دولت منابع مالی برای تولید واگن توسط واگن‌سازان داخلی را فراهم می‌کند و با راه اندازی شرکت‌های تامین مالی و لیزینگی، واگن را به صورت اقساطی به خریداران داخلی می‌فروشد. با این روش، مشکلات مالی واگن‌سازان داخلی رفع شده و نیازی به تامین مالی از خارج کشور نیز نخواهد بود.

بنابراین حمایت از راه اندازی شرکت‌های لیزینگی به منظور تولید واگن در داخل کشور، به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت‌دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت راه و شهرسازی محسوب می‌شود.

در میان پروژه‌های مصوب وزارت راه و شهرسازی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، یک پروژه در راستای این اقدام تعریف شده است:

- توسعه و نوسازی ریلی با محوریت و مشارکت بخش خصوصی شامل ۵۰ دستگاه لکوموتیو، ۲۰۰ دستگاه سالن مسافری و ۱۵۰۰ دستگاه واگن باری

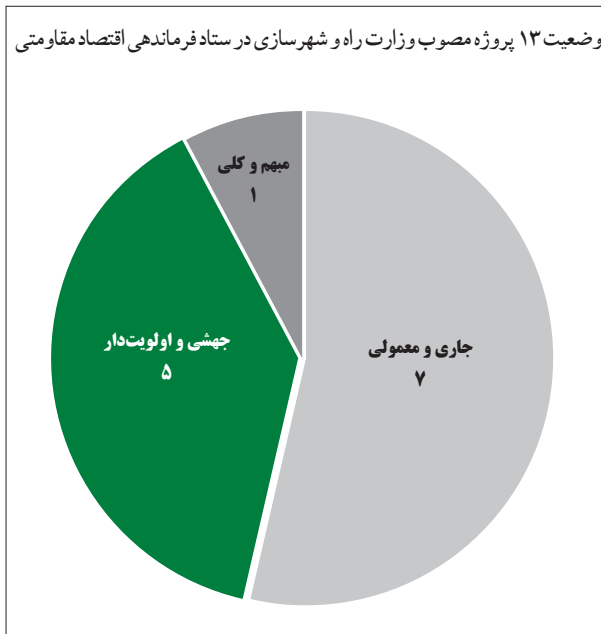
۱۰- توسعه بندر چابهار و تکمیل زیرساخت‌های آن

تکمیل فازهای پنج گانه بندر شهید بهشتی چابهار باعث افزایش ظرفیت این بندر به ۸۰ تا ۸۵ میلیون تن خواهد شد و زمینه افزایش درآمدهای کشور از این طریق را فراهم می‌کند. سرمایه مورد نیاز برای تکمیل بندر چابهار را می‌توان از طریق سرمایه‌های عمومی داخل کشور با روش‌های مشارکت عمومی خصوصی از جمله روش BOT (ساخت، بهره برداری و انتقال) تامین کرد.

ایجاد زیرساخت‌های مورد نیاز از جمله تکمیل راه آهن چابهار- سرخس و احداث فرودگاه چابهار برای استفاده از ظرفیت بندر چابهار در این راستا ضروری است.

بنابراین توسعه بندر چابهار و تکمیل زیرساخت‌های آن به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت‌دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت راه و شهرسازی محسوب می‌شود.

بر این اساس وضعیت پروژه‌های مصوب وزارت راه و شهرسازی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی در نمودار زیر نمایش داده شده است:

مطابق این نمودار، ۳۸ درصد از پروژه‌های مصوب وزارت راه و شهرسازی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی جزو اقدامات جهشی و اولویت‌دار است.

در این بین، ۷ پروژه از جمله «اقدامات جاری و معمولی» وزارت راه و شهرسازی محسوب می‌شوند که عبارتند از:

- تکمیل و بهره برداری از ۸۰۰ کیلومتر خط راه آهن دوم و سوم از کریدورهای شمالی - جنوبی و شرقی - غربی
- تکمیل و بهره برداری ۱۲۰ کیلومتر آزادراه در کریدورهای شمالی - جنوبی و شرقی - غربی
- تکمیل و بهره برداری ۱۰۷۰ کیلومتر بزرگراه در کریدورهای شمالی - جنوبی و شرقی - غربی
- تکمیل و بهره برداری ۴۵ کیلومتر راه اصلی در کریدورهای شمالی - جنوبی و شرقی - غربی
- تکمیل و بهره برداری از ۲۳۷ کیلومتر آزادراه در کریدورهای شمالی - جنوبی و شرقی - غربی
- تکمیل و بهره برداری از ۱۱۰۰ کیلومتر بزرگراه و راه اصلی در کریدورهای شمالی - جنوبی و شرقی - غربی
- تکمیل و بهره برداری از ۱۰۰۰ کیلومتر راه روستایی

همچنین ۱ پروژه از جمله «اقدامات مبهم و کلی» وزارت راه و شهرسازی محسوب می‌شود، چرا که رویکرد، نحوه اجرا و یا هدف کمی آن مشخص نیست. این پروژه عبارت است از:

- رونق بخش مسکن

بخش هشتم

«ارزیابی وزارت صنعت، معدن و تجارت در اقتصاد مقاومتی»

بررسی ۹ پروژه مصوب دستگاه در چارچوب ۱۰ اقدام جهشی و اولویت دار

سهم تولید و صادرات محصولات و خدمات دانش‌بنیان و دستیابی به رتبه اول اقتصاد دانش‌بنیان در منطقه

• ماده ۳: محور قراردادن رشد بهره‌وری در اقتصاد با تقویت عوامل تولید، توانمندسازی نیروی کار، تقویت رقابت‌پذیری اقتصاد، ایجاد بستر رقابت بین مناطق و استانها و به کارگیری ظرفیت و قابلیت‌های متنوع در جغرافیای مزیت‌های مناطق کشور

• ماده ۴: استفاده از ظرفیت اجرای هدفمندسازی یارانه‌ها در جهت افزایش تولید، اشتغال و بهره‌وری، کاهش شدت انرژی و ارتقاء شاخص‌های عدالت اجتماعی

• ماده ۵: سهم‌بری عادلانه عوامل در زنجیره تولید تا مصرف متناسب با نقش آنها در ایجاد ارزش، بویژه با افزایش سهم سرمایه انسانی از طریق ارتقاء آموزش، مهارت، خلاقیت، کارآفرینی و تجربه

• ماده ۶: افزایش تولید داخلی نهاده‌ها و کالاهای اساسی

وزارت صنعت، معدن و تجارت متولی اصلی تولید و تجارت در کشور است و به عنوان مهم‌ترین جزء حقیقی اقتصاد کشور محسوب می‌شود. از این منظر، این وزارتخانه نقش کلیدی و قابل توجهی در تحقق اقتصاد مقاومتی دارد.

از میان سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، ماده‌های ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۸، ۱۰، ۱۲ و ۲۳ مرتبط با وزارت صنعت، معدن و تجارت است:

• ماده ۱: تأمین شرایط و فعال‌سازی کلیه امکانات و منابع مالی و سرمایه‌های انسانی و علمی کشور به منظور توسعه کارآفرینی و به حداکثر رساندن مشارکت آحاد جامعه در فعالیتهای اقتصادی با تسهیل و تشویق همکاری‌های جمعی و تأکید بر ارتقاء درآمد و نقش طبقات کم‌درآمد و متوسط

• ماده ۲: پیشسازی اقتصاد دانش‌بنیان، پیاده‌سازی و اجرای نقشه جامع علمی کشور و ساماندهی نظام ملی نوآوری به منظور ارتقاء جایگاه جهانی کشور و افزایش

- توسعه‌ی پیوندهای راهبردی و گسترش همکاری و مشارکت با کشورهای منطقه و جهان بویژه همسایگان
- استفاده از دیپلماسی در جهت حمایت از هدف‌های اقتصادی
- استفاده از ظرفیت‌های سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای
- ماده ۲۳: شفاف و روان‌سازی نظام توزیع و قیمت‌گذاری و روزآمدسازی شیوه‌های نظارت بر بازار
- همچنین از میان ۱۰ اقدام اقتصاد مقاومتی که رهبر انقلاب در ابتدای سال ۱۳۹۵ پیشنهاد فرمودند، اقدامات ۱، ۲، ۳ و ۱۰ مرتبط با وزارت صنعت، معدن و تجارت است:
- اقدام ۱: شناسایی فعالیت‌ها و زنجیره‌های اقتصادی مزیت‌دار کشور و تمرکز بر آن‌ها
- اقدام ۲: احیا و به حرکت درآوردن تولید داخلی
- اقدام ۳: خودداری از خریدهای خارجی که قدرت تولید داخلی را تضعیف می‌کند
- اقدام ۱۰: نگاه ویژه و حمایتی به صنایع متوسط و کوچک
- وزارت صنعت، معدن و تجارت برای تحقق این مأمورت‌ها در سال ۱۳۹۵ تعداد ۷ پروژه و در سال ۱۳۹۶ تعداد ۲ پروژه مصوب در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، در دستور کار داشته است.
- در جدول زیر عناوین این پروژه‌ها و سوابق آن در قوانین آورده شده است:
- (بویژه در اقلام وارداتی)، و اولویت دادن به تولید محصولات و خدمات راهبردی و ایجاد تنوع در مبادی تأمین کالاهای وارداتی با هدف کاهش وابستگی به کشورهای محدود و خاص
- ماده ۸: مدیریت مصرف با تأکید بر اجرای سیاست‌های کلی اصلاح الگوی مصرف و ترویج مصرف کالاهای داخلی همراه با برنامه ریزی برای ارتقاء کیفیت و رقابت پذیری در تولید
- ماده ۱۰: حمایت همه‌جانبه هدفمند از صادرات کالاهای و خدمات به تناسب ارزش افزوده و با خالص ارزآوری مثبت از طریق:
- تسهیل مقررات و گسترش مشوق‌های لازم
- گسترش خدمات تجارت خارجی و ترانزیت و زیرساخت‌های مورد نیاز
- تشویق سرمایه گذاری خارجی برای صادرات
- برنامه‌ریزی تولید ملی متناسب با نیازهای صادراتی، شکل‌دهی بازارهای جدید، و تنوع بخشی پیوندهای اقتصادی با کشورها به ویژه با کشورهای منطقه
- استفاده از ساز و کار مبادلات تهاتری برای تسهیل مبادلات در صورت نیاز
- ایجاد ثبات رویه و مقررات در مورد صادرات با هدف گسترش پایدار سهم ایران در بازارهای هدف
- ماده ۱۲: افزایش قدرت مقاومت و کاهش آسیب‌پذیری اقتصاد کشور از طریق:

ردیف	پروژه های مصوب وزارت صنعت، معدن و تجارت در ستاد	سال تصویب	سابقه در قوانین
۱	ارتقای رقابت‌پذیری واحدهای تولیدی کوچک و متوسط با هدف افزایش صادرات	۱۳۹۵	ماده ۸۱ سیاست های کلی برنامه پنجم توسعه
۲	تکمیل و راه اندازی ۳۳ طرح مهم و ملی	۱۳۹۵	
۳	رونق تولید و تعیین تکلیف ۷۵۰۰ واحد تولیدی مشکل‌دار با هدف فعال کردن آن‌ها	۱۳۹۵	ماده ۸۰ سیاست های کلی برنامه پنجم توسعه
۴	ایجاد توازن زنجیره مواد اولیه مورد نیاز و توسعه صنعت فولاد و مس کشور برای تولید پایدار	۱۳۹۵	مصوبه سال ۱۳۸۵ شورای اقتصاد

ردیف	پروژه های مصوب وزارت صنعت، معدن و تجارت در ستاد	سال تصویب	سابقه در قوانین
۵	افزایش صادرات کالا و خدمات غیرنفتی به میزان ۱۰ میلیارد دلار در سال ۹۵ نسبت به سال ۹۴	۱۳۹۵	ماده ۱۰۴ سیاست های کلی برنامه پنجم توسعه
۶	تکمیل طرح های با پیشرفت فیزیکی بالای ۶۰ درصد	۱۳۹۵	
۷	مدیریت هدفمند واردات در راستای حفظ تراز مثبت تجاری	۱۳۹۵	ماده ۸۶ سیاست های کلی برنامه پنجم توسعه
۸	تقویت، توانمندسازی و توسعه بنگاه های خرد، کوچک و متوسط با هدف افزایش صادرات غیرنفتی آنها به میزان ۲ میلیارد دلار	۱۳۹۶	ماده ۱۰۴ سیاست های کلی برنامه پنجم توسعه
۹	تکمیل و راه اندازی ۵۰ طرح ملی و مهم	۱۳۹۶	

چالش ها و موانع تحقق اقتصاد مقاومتی در حوزه کاری دستگاه

در حوزه کاری وزارت صنعت، معدن و تجارت، چالش ها و موانعی به شرح زیر برای تحقق اقتصاد مقاومتی وجود دارد:

۱- عدم توجه به استفاده از ظرفیت های داخلی در «خرید کالا و خدمات» توسط دستگاه های دولتی

خریدهای دولتی در تمامی کشورهای جهان یکی از اصلی ترین راه های توانمندسازی تولیدکنندگان داخلی است. با این حال در ایران عدم اهتمام کافی بخش های دولتی و حاکمیتی به مصرف کالاهای داخلی، موجب هدررفت این ظرفیت بزرگ در توانمندسازی و حمایت از تولیدات داخلی شده است.

در حال حاضر بسیاری از نهادهای دولتی و حاکمیتی، با وجود مشابه داخلی، از کالاهای وارداتی برای رفع مشکلات خود استفاده می کنند.

۲- حمایت عرضه محور از تولید به جای حمایت تقاضا محور

تمرکز اصلی وزارت صنعت، معدن و تجارت برای حمایت از شرکت ها و تولیدکنندگان، عمدتاً از طرف عرضه است؛ بدین صورت که حمایت اصلی دولت از واحدهای تولیدی تنها به ارائه تسهیلات به منظور افزایش میزان تولید خلاصه می شود. این درحالیست که بهترین روش برای حمایت از تولیدات داخلی، افزایش میزان تقاضا از طریق بازسازی برای آن هاست که به مراتب نتایج بهتری در مقایسه با حمایت از سمت عرضه دارد.

۳- افزایش مونتاژکاری در صنعت خودرو و کم توجهی به گسترش واحدهای تحقیق و توسعه

آفت مونتاژکاری در صنعت کشور که توسط رهبر انقلاب نیز به آن اشاره شده است، به ویژه در صنعت خودروسازی به عنوان پیشران اقتصاد کشور، باعث شده است نوآوری و ارائه محصولات جدید، کاهش یافته و تولیدکنندگان تنها به افزایش تولیدات مونتاژی بسنده نمایند.

برای نمونه رشد ۸۳ درصدی واردات قطعات منفصله خودرو به کشور طی هشت ماه سال جاری نسبت به مدت مشابه سال گذشته، نشان از افزایش مونتاژکاری در صنعت خودروسازی کشور دارد.

از عوامل مهم افزایش مونتاژکاری و ارزش افزوده پایین در صنعت خودرو و همچنین دیگر صنایع می توان به عدم ترویج طراحی محصول و گسترش واحدهای R&D اشاره کرد.

۴- پایین بودن ارزش افزوده کالاهای صادراتی غیرنفتی به دلیل خام فروشی

عمده کالاهای صادراتی کشور را فرآورده های ابتدایی نفت و گاز تشکیل می دهند؛ که با قیمتی بسیار ارزان به دیگر کشورهای جهان صادر می شوند و از ارزش افزوده پایینی برخوردار هستند؛ به طوریکه حدود ۱۷ میلیارد دلار و در واقع بیش از ۳۸ درصد صادرات «غیرنفتی» کشور را محصولات «همچون» «میعانات گازی»، «گاز طبیعی»، «گازهای نفتی مایع شده»، «فرآورده های ابتدایی از نفت خام»، «قیرنفت» و دیگر محصولات مشابه تشکیل داده اند، که ذیل عنوان کلی «ساخت های معدنی» دسته بندی می شوند.

گرچه ایران از منظر مواد اولیه شیمیایی جایگاهی مناسب دارد، اما در حال حاضر محصولات شیمیایی ایران به شکل خام و کم فرآوری شده و با قیمت کم صادر می‌شود و در مقابل محصولات ساخته شده شیمیایی به کشور وارد می‌شود که نشان از عدم اهتمام به تکمیل زنجیره تولید محصولات شیمیایی در کشور دارد.

آمارها نشان می‌دهد که صادرات ایران در عمده بخش‌ها نسبت به واردات، ارزش افزوده کمتری دارد که ناشی از خام فروشی است. ایران امروز تنها در نفت و گاز خام فروشی نمی‌کند بلکه در دیگر حوزه‌ها نیز این مسئله وجود دارد که باید برای آن فکری شود.

۵- عدم برنامه ریزی برای حمایت از بخش‌های پیشران اقتصاد

کشورهای توسعه یافته عمدتاً در مسیر توسعه خود، بخش‌هایی را به عنوان پیشران انتخاب نموده و جهت ایجاد مزیت، از آن حمایت کرده‌اند. با این حال در کشور، این مسئله مورد توجه قرار نگرفته و همین باعث شده است که در برنامه‌های مختلف، یک یا چند بخش اقتصادی مشخص مورد توجه و حمایت قرار نگیرد.

در نتیجه منابع کشور صرف همه حوزه‌ها شده و پیشرفت قابل توجهی در بخش‌های اقتصادی اولویت دار ایجاد نشده است.

۶- ناکارآمدی در مدیریت واردات محصولات دارای مشابه تولید داخل

هم‌اکنون تعرفه‌گذاری بر کالاهای وارداتی در بسیاری از کالاهای دارای مشابه داخلی، متناسب با نیاز داخلی و ظرفیت‌های تولیدی کشور نیست؛ به طوریکه یا بیش از حد بالا است که مانع جدی تأمین نیازهای داخل می‌شود، و یا بیش از حد پایین است که به تولیدات داخلی ضربه وارد می‌نماید.

۷- نداشتن برنامه منسجم در حوزه تجارت خارجی

در اولویت بندی برای نظام وارداتی و صادراتی کشور، با شرکای تجاری همسایه و همسو اقدامات موثری انجام نشده است. نداشتن برنامه منسجم در حوزه تجارت خارجی منجر به وابستگی اقتصاد کشور به واردات گسترده کالا از کشورهای

غیرهمسو با ایران می‌شود و تأمین امنیت اقتصادی را با چالش‌های جدی مواجه می‌کند.

۸- عدم توجه به موانع غیرتسهیلاتی در حمایت از صادرات

تاکنون نهادهای دولتی از جمله وزارت صنعت در حمایت از صادرات، تنها به مشوق‌های تسهیلاتی و نقدی توجه نموده‌اند و تمرکز خود را بر این نوع حمایت‌ها گذاشته‌اند؛ این درحالیست که تولیدکنندگان، موانع و مشکلات دیگری نیز دارند که مانع صادرات آنها شده است.

این موارد عبارتند از «مشکلات موجود در نقل و انتقال پول»، «مشکلات موجود در حمل و نقل محصولات صادراتی»، «اعمال ناگهانی عوارض صادرات»، «مشکلات موجود در بازاریابی محصولات»، «نبود تضمین صادراتی مناسب»، «مشکلات ناشی از بسته‌بندی نامناسب محصولات صادراتی»، «مشکلات موجود در عدم مدیریت بازار کشورهای هدف»، «مشکلات موجود در اخذ روادید» و «مشکلات موجود در رفت و آمد به شهرهای هدف صادراتی».

اقدامات جهشی و اولویت دار برای تحقق اقتصاد مقاومتی در حوزه کاری دستگاه

در حوزه کاری وزارت صنعت، معدن و تجارت، اقدامات جهشی و اولویت دار زیر برای تحقق اقتصاد مقاومتی پیشنهاد می‌شود:

۱- ایجاد سامانه خرید کالا و خدمات دولتی

یکی از مهم‌ترین الزامات تحقق اقتصاد مقاومتی، توجه به بخش‌های دولتی و حاکمیتی به خرید کالاهای داخلی است. به دلیل امکان جهت‌دهی راحت‌تر بخش دولتی نسبت به بخش خصوصی، ترجیح خرید محصولات داخلی در بخش دولتی از اولویت بیشتری برخوردار است.

بنابراین راه‌اندازی سامانه جامع خرید دولتی به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت صنعت، معدن و تجارت محسوب می‌شود.

الزام مدیران به ثبت محصولات مورد نیاز خود در این سامانه پیش از اقدام به واردات، شناسایی شرکت‌های تولیدکننده داخلی و ثبت اطلاعات آن‌ها در سامانه، در نظر گرفتن تسهیلات برای

• ایجاد توازن زنجیره مواد اولیه مورد نیاز و توسعه

صنعت فولاد و مس کشور برای تولید پایدار

۳- در نظر گرفتن زمان ۶ ماهه برای اعمال تغییرات قوانین صادراتی

یکی از مشکلات بخش صادرات کشور عدم پیش بینی پذیری در قوانین صادراتی است. اعمال عوارض ناگهانی بر صادرات علاوه بر تحمیل ضرر به تولیدکنندگان داخلی، بازارهای صادراتی کشور را از بین می‌برد.

بنابراین پیش بینی پذیر کردن قوانین صادراتی، زمینه را برای حمایت از تولیدات پیشروی کشور و انعقاد قراردادهای بلندمدت صادراتی و ارزآوری از این طریق را فراهم می‌کند.

در نتیجه ضروری است یک بازه زمانی ۶ ماهه از تصویب تا اجرای تغییرات قوانین صادراتی در نظر گرفته شود تا تولیدکنندگان صادراتی کشور بتوانند بر اساس آن برنامه ریزی نمایند.

این اقدام به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت صنعت، معدن و تجارت محسوب می‌شود. در میان پروژه های مصوب وزارت صنعت، معدن و تجارت در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، پروژه ای در راستای این اقدام تعریف نشده است.

۴- برنامه ریزی جهت رفع موانع غیرتسهیلاتی تولیدکنندگان با هدف افزایش صادرات غیرنفتی کشور

افزایش صادرات غیرنفتی کشور علاوه بر نیاز به اعطای تسهیلات لازم به تولیدکنندگان، نیازمند رفع موانع غیرتسهیلاتی است که بعضاً، از تامین مالی و تسهیلات مهمتر است.

بنابراین ضروری است وزارت صنعت، معدن و تجارت برنامه ای برای رفع این موانع در دستور کار داشته باشد. «تعیین سیاست‌های ارزی مناسب و با ثبات»، «تسهیل حمل و نقل کالاهای صادراتی»، «حمایت از برند سازی»، «ضمانت‌های صادراتی مؤثر و کارآمد»، «رفع موانع گمرکی داخلی و خارجی»، «تسهیل رفت و آمد صادرکنندگان به کشورهای مقصد صادراتی»، و «ثبات در قوانین صادراتی» از جمله مواردی است که باید در این برنامه دیده شود.

این اقدام به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت دار در اقتصاد

تولیدکنندگان داخلی در فروش کالا به دولت و اعلام عمومی محصولات مورد نیاز سال های آتی توسط نهادهای دولتی و حاکمیتی، از جمله مواردی است که باید در این سامانه وجود داشته باشد.

در میان پروژه های مصوب وزارت صنعت، معدن و تجارت در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، پروژه ای در راستای این اقدام تعریف نشده است.

۲- کاهش صادرات کالاهای کم فرآوری شده با قاعده گذاری در بورس کالا

در حال حاضر بخش زیادی از تولیدات صنایعی همچون پتروشیمی، فولاد و مس به شکل کم فرآوری شده و با قیمت های ناچیز به خارج از کشور صادر می‌شود. این درحالیست که تولیدکنندگان فعال در بخش های پایین دستی این محصولات، با کمبود مواد اولیه مواجه هستند. برای رفع این مشکل و ایجاد توازن در زنجیره های تولید این صنایع لازم است فرآیند فروش و صادرات محصولات کم فرآوری شده و میانی در این بخش ها شفاف گردد.

در حال حاضر بورس کالای کشور این ظرفیت را دارد که در صادرات کالاهای کم فرآوری شده و میانی صنایع فولاد و پتروشیمی، به کار گرفته شود تا علاوه بر ایجاد شفافیت، شرایط را برای اولویت دادن به خریداران داخلی در خرید محصولات کم فرآوری شده مهیا نماید.

عرضه صادرات کالاهای کم فرآوری شده در بورس کالا سبب می‌شود تا قیمت پایین این کالاها مشخص شود و روند صادرات آن کاهش یابد. همچنین این امکان وجود دارد که تولید کننده داخلی فعال در بخش پایین دستی، به دلیل مواجه شدن با قیمت پایین این کالاها اشتیاق بیشتری برای خرید محصولات کم فرآوری شده نشان دهد.

این اقدام به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت صنعت، معدن و تجارت محسوب می‌شود. در میان پروژه های مصوب وزارت صنعت، معدن و تجارت در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، ۱ پروژه در راستای این اقدام تعریف شده است که البته مستقیماً به آن اشاره ندارد اما این رویکرد را می‌توان در آن اعمال نمود:

مقاومتی برای وزارت صنعت، معدن و تجارت محسوب می‌شود. در میان پروژه های مصوب وزارت صنعت، معدن و تجارت در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، ۱ پروژه در راستای این اقدام تعریف شده است که البته مستقیماً به آن اشاره ندارد اما این رویکرد را می‌توان در آن اعمال نمود:

• افزایش صادرات کالا و خدمات غیرنفتی به میزان ۱۰

میلیارد دلار در سال ۹۵ نسبت به سال ۹۴

۵- حمایت از تشکیل شرکت های مدیریت صادرات با هدف توانمندسازی تولیدکنندگان داخلی

نمی‌توان از تولیدکنندگان کالاها انتظار داشت بر تمامی فرآیندهای صادراتی از جمله بازاریابی، بسته بندی، برندسازی، حمل و نقل، انبارداری در کشورهای خارجی و قیمت گذاری در بازار هدف تسلط داشته باشند.

از این رو در بسیاری از کشورهای جهان که توجهی ویژه به حوزه صادرات دارند، شرکت هایی با عنوان شرکت های مدیریت صادرات شکل گرفته اند که به طور خاص بر صادرات یک کالا و یا محصول به یک بازار خاص متمرکز شده اند.

این شرکت ها با تولیدکنندگان داخلی محصولات و همچنین خریداران خارجی قراردادهای بلندمدت منعقد می‌کنند و شرایط را برای صادرات پایدار کالا از داخل به بازار هدف فراهم می‌کنند. راه اندازی این شرکت ها یکی از نیازهای اصلی حوزه صادرات کالا در کشور است که ضروری است وزارت صنعت، معدن و تجارت، از آن در برنامه ای منسجم و مشخص حمایت نماید.

این اقدام به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت صنعت، معدن و تجارت محسوب می‌شود. در میان پروژه های مصوب وزارت صنعت، معدن و تجارت در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، ۲ پروژه در راستای این اقدام تعریف شده است که البته مستقیماً به آن اشاره ندارد اما این رویکرد را می‌توان در آن اعمال نمود:

• ارتقای رقابت پذیری واحدهای تولیدی کوچک و

متوسط با هدف افزایش صادرات

• تقویت، توانمندسازی و توسعه بنگاه های خرد، کوچک

و متوسط با هدف افزایش صادرات غیرنفتی آنها به

میزان ۲ میلیارد دلار

۶- افزایش تعرفه واردات کالاهای دارای مشابه داخلی

در یک زمان بندی یکساله

واردات کالاهای دارای مشابه داخلی در عمل تولیدکنندگان داخلی را به شدت تضعیف می‌کند و به از بین رفتن فرصت های شغلی در داخل کشور منجر می‌شود.

از این رو لازم است وزارت صنعت، معدن و تجارت شرایط را برای تعیین کالاهای با کیفیت تولید داخلی فراهم نماید و در یک زمان بندی مشخص در عرض کمتر از یک سال، تعرفه واردات این محصولات را دست کم به میزان ۱۵ درصد افزایش دهد.

این اقدام که توسط رهبر انقلاب نیز به آن اشاره شده است، به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت صنعت، معدن و تجارت محسوب می‌شود.

در میان پروژه های مصوب وزارت صنعت، معدن و تجارت در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، ۱ پروژه به این در راستای این اقدام تعریف شده که البته به صورت دقیق به آن اشاره ندارد اما می‌توان آن را با این رویکرد اجرا نمود:

• مدیریت هدفمند واردات در راستای حفظ تراز مثبت تجاری

۷- استفاده از ابزار ممنوعیت واردات برای حمایت از تولید داخلی کالاهای اساسی اولویت دار

یکی از ابزارهای مدیریت واردات کالا به کشور، ممنوعیت واردات کالا است. این ابزار به طور خاص در مورد محصولاتی که با امنیت اقتصادی کشورها در ارتباط است یا به میزان کافی و با کیفیت مناسب تولید می‌شود، از سوی بسیاری از کشورها مورد استفاده قرار گرفته است.

به فرموده رهبر انقلاب، واردات کالاهایی که در داخل به قدر کافی تولید می‌شود، بایستی به صورت یک حرام شرعی و قانونی شناخته بشود؛ بر اساس سخنان ایشان، آن وارداتی باید متوقف شود که کارخانه داخلی و تولید را تعطیل می‌کند.

از این رو لازم است وزارت صنعت، معدن و تجارت با همکاری دیگر وزارتخانه هایی که مسئولیت تولید محصولات در داخل کشور را به عهده دارند، کالاهایی را که با امنیت اقتصادی کشور مرتبط هستند و یا به میزان کافی و با کیفیت مناسب در کشور تولید می‌شوند، شناسایی و واردات آن ها را ممنوع نماید. این اقدام به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت دار در اقتصاد

از جمله معیارهایی که برای گزینش این صنایع و حوزه های اقتصادی باید در نظر گرفته شود عبارتند از اثرات پیشین و پسین بین صنایع، اثرات انگیزشی ارزش افزوده دار و کمک به رشد تولید ناخالص داخلی، اثرات درآمد ارزی یا پس اندازی، بهره برداری از منابع طبیعی داخلی و در دسترس بودن سرمایه خارجی برای صنایع منتخب.

بنابراین ضروری است وزارت صنعت، معدن و تجارت نیز برای شناسایی این حوزه های پیشران در کشور با توجه به معیارهای ارائه شده برنامه ریزی نموده و یک سند حمایتی از این حوزه ها در میان مدت و بلندمدت تهیه کند. این اقدام به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت صنعت، معدن و تجارت محسوب می شود. در میان پروژه های مصوب وزارت صنعت، معدن و تجارت در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، پروژه ای در راستای این اقدام تعریف نشده است.

۱۰- حمایت از راه اندازی مراکز مشترک تحقیق و توسعه در صنعت خودرو به منظور کاهش مونتاژکاری
به منظور خروج صنعت خودرو به عنوان یکی از پیشران های اقتصادی کشور از مونتاژکاری و تولید محصولات جدید و نوآوری و ارتقای محصولات موجود، ضروری است وزارت صنعت خودروسازان را ملزم به راه اندازی مراکز مشترک تحقیق و توسعه نماید. این مراکز مشترک هزینه کمتری نسبت به مراکز مختص هر شرکت خواهد داشت و زمینه را برای سرمایه گذاری مشترک خودروسازان نیز فراهم می کند. همچنین که افزایش تحقیق و توسعه از این مسیر، به رقابت پذیری خودروسازان و افزایش کیفیت تولیدات می انجامد.

الزام به راه اندازی این مراکز و تعریف پروژه در آن می تواند با در نظر گرفتن مشوق هایی از جمله اعطای تسهیلات یا تخفیف های مالیاتی، انجام شود.

این اقدام به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت صنعت، معدن و تجارت محسوب می شود. در میان پروژه های مصوب وزارت صنعت، معدن و تجارت در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، پروژه ای در راستای این اقدام تعریف نشده است.

مقاومتی برای وزارت صنعت، معدن و تجارت محسوب می شود. در میان پروژه های مصوب وزارت صنعت، معدن و تجارت در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، پروژه ای در راستای این اقدام تعریف نشده است.

۸- انعقاد قراردادهای تجاری دو جانبه با کشورهای همسایه و همسو

ایران ظرفیت مناسبی در صادرات کالا به کشورهای همسایه و به طور خاص کشورهای عراق، سوریه، ترکیه، افغانستان، پاکستان و کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا دارد. اما شواهد نشان از آن دارد که از ظرفیت بازار کشورهایی همچون عراق، به خوبی استفاده نشده است و کشورهای دیگری که منافع سیاسی مشترکی نیز با عراق ندارند، بازارهای این کشور را تصاحب کرده اند.

برای گسترش تجارت خارجی با کشورهای بیان شده، لازم است با رصد دقیق محصولات مورد نیاز این کشورها و همچنین بررسی موانع تجاری میان دو کشور، یک توافق تجارت دوجانبه با هریک از آن ها منعقد شود تا علاوه بر ثبات بخشی به روند تجارت دوجانبه، مشکلات تعرفه ای و گمرکی صادرکنندگان ایران در صادرات کالا به این کشورها مرتفع گردد.

به عنوان مثال بازبینی و تقویت قرارداد تجارت دوجانبه با کشور ترکیه منجر به افزایش تبادلات اقتصادی و تجاری دو کشور می شود. همچنین استفاده از ظرفیت توافق تجاری دوجانبه با کشور عراق می تواند بسیاری از موانع تجارت میان دو کشور را مرتفع نماید و به افزایش تبادلات تجاری بینجامد. این اقدام به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت صنعت، معدن و تجارت محسوب می شود. در میان پروژه های مصوب وزارت صنعت، معدن و تجارت در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، پروژه ای در راستای این اقدام تعریف نشده است.

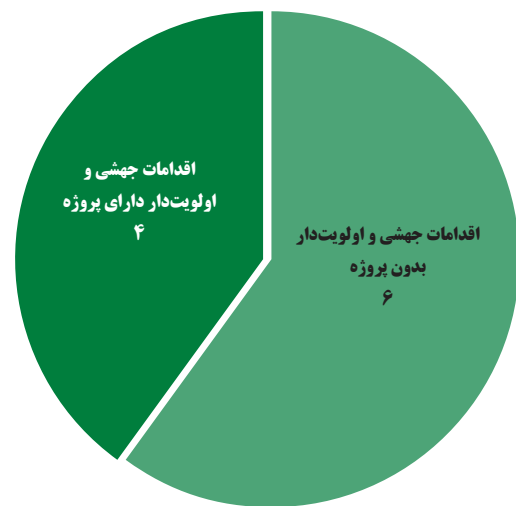
۹- برنامه ریزی برای شناسایی و حمایت از حوزه های پیشران اقتصادی

کشورهای جهان به منظور ایجاد مزیت اقتصادی، حوزه هایی را به عنوان پیشران با توجه به مزایای خود انتخاب نموده و از آن به صورت مستمر حمایت می کنند.

وضعیت وزارت صنعت، معدن و تجارت در اقتصاد مقاومتی

نتایج بررسی‌های انجام شده نشان می‌دهد که در چارچوب ۱۰ اقدام جهشی و اولویت دار اقتصاد مقاومتی مرتبط با وزارت صنعت، معدن و تجارت، متناسب با ۴ اقدام، در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی پروژه‌هایی تصویب شده است که ۵ پروژه از ۹ پروژه این دستگاه در سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ را تشکیل می‌دهد. این وضعیت در نمودار زیر نمایش داده شده است:

چه تعداد از اقدامات جهشی و اولویت دار اقتصاد مقاومتی مرتبط با وزارت صنعت، معدن و تجارت، در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی دارای پروژه مصوب است؟

مطابق این نمودار، ۴۰ درصد از «اقدامات جهشی و اولویت دار» وزارت صنعت، معدن و تجارت دارای پروژه مصوب در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی است.

همچنین از میان ۹ پروژه‌ای که در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی برای وزارت صنعت، معدن و تجارت تعریف شده است، ۴ پروژه را نمی‌توان در چارچوب «اقدامات جهشی و اولویت دار» قرار داد که هر ۴ پروژه از جمله «اقدامات جاری

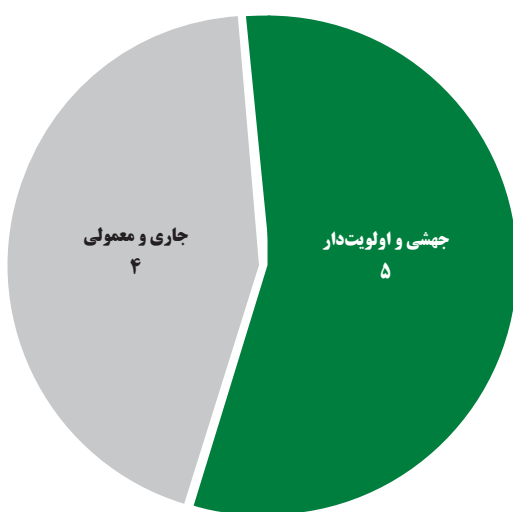
و معمولی» وزارت صنعت، معدن و تجارت محسوب می‌شوند و عبارتند از:

- تکمیل طرح‌های با پیشرفت فیزیکی بالای ۶۰ درصد
- تکمیل و راه اندازی ۳۳ طرح ملی و مهم
- تکمیل و راه اندازی ۵۰ طرح ملی و مهم
- رونق تولید و تعیین تکلیف ۷۵۰۰ واحد تولیدی مشکل‌دار با هدف فعال کردن آن‌ها

هیچ یک از پروژه‌های این وزارتخانه جزو «اقدامات مبهم و کلی» قرار نمی‌گیرد.

بر این اساس وضعیت پروژه‌های مصوب وزارت صنعت، معدن و تجارت در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی در نمودار زیر نمایش داده شده است:

وضعیت ۹ پروژه مصوب وزارت صنعت، معدن و تجارت در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی

مطابق این نمودار، ۵۵ درصد از پروژه‌های مصوب وزارت صنعت، معدن و تجارت در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی جزو اقدامات جهشی و اولویت دار است.

بخش نهم

«ارزیابی سازمان برنامه و بودجه و سازمان امور اداری و استخدامی در اقتصاد مقاومتی»

بررسی ۱۴ پروژه مصوب دو دستگاه در چارچوب ۸ اقدام جهشی و اولویت دار

سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور به دو سازمان برنامه و بودجه و سازمان امور اداری و استخدامی تبدیل شده است.

تأکید بر تحول اساسی در ساختارها، منطقی‌سازی اندازه‌ی دولت و حذف دستگاه‌های موازی و غیرضرور و هزینه‌های زاید

• ماده ۱۷: اصلاح نظام درآمدی دولت با افزایش سهم درآمدهای مالیاتی

• ماده ۲۲: دولت مکلف است برای تحقق سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی با هماهنگ‌سازی و بسیج پویای همه‌ی امکانات کشور، اقدامات زیر را معمول دارد:

○ شناسایی و بکارگیری ظرفیت‌های علمی، فنی و اقتصادی برای دسترسی به توان آفندی و اقدامات مناسب

○ رصد برنامه‌های تحریم و افزایش هزینه برای دشمن

○ مدیریت مخاطرات اقتصادی از طریق تهیه طرح‌های واکنش هوشمند، فعال، سریع و به هنگام در برابر مخاطرات و اختلال‌های داخلی و خارجی

رئیس جمهور به عنوان رئیس قوه مجریه و بر اساس اصل ۱۲۶ قانون اساسی، مسئولیت امور برنامه و بودجه و امور اداری و استخدامی کشور را مستقیماً بر عهده دارد و می‌تواند اداره آن‌ها را به عهده دیگری بگذارد.

وی اکنون این وظایف را به سازمان برنامه و بودجه و سازمان امور اداری و استخدامی کشور تفویض کرده است؛ به همین دلیل این سازمان‌ها با وظایف مهمی چون برنامه ریزی توسعه کشور، تخصیص بودجه سالانه و طراحی ساختار اداری کشور، در تحقق اقتصاد مقاومتی اثرگذاری قابل توجهی دارند. به دلیل همپوشانی مسائل مرتبط با این دستگاه‌ها و پروژه‌های آنها، این دو دستگاه همزمان با هم مورد بررسی قرار گرفته است.

از میان سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، ماده‌های ۱۶، ۱۷ و ۲۲ مرتبط با سازمان‌های برنامه و بودجه و سازمان امور اداری و استخدامی است:

• ماده ۱۶: صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی کشور با

سازمان برنامه و بودجه و سازمان امور اداری و استخدامی برای تحقق این مأموریت ها، در سال ۱۳۹۵ تعداد ۶ پروژه و در سال ۱۳۹۶ تعداد ۱۰ پروژه مصوب در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، در دستور کار داشته اند که ۲ مورد از آنها در هر دو سال تکرار شده است؛ لذا در مجموع این دو سازمان ۱۴ پروژه داشته اند. (سازمان امور اداری و استخدامی سال ۱۳۹۶ به دستگاه های صاحب پروژه اضافه شد و ۴ پروژه سازمان برنامه و بودجه را بر عهده گرفت) در جداول زیر عناوین این پروژه ها و سوابق آن در قوانین آورده شده است:

ردیف	پروژه های مصوب دو سازمان در ستاد	سال تصویب	سابقه در قوانین
۱	طراحی مدل جامع استقرار نظام بودجه ریزی مبتنی بر عملکرد	۱۳۹۵	ماده ۳۲ سیاست های کلی برنامه پنجم توسعه
۲	اصلاح نظام درآمد- هزینه استان ها	۱۳۹۵	ماده ۲۶ قانون برنامه ششم توسعه
۳	واگذاری ۲۵۰۰ طرح ملی و استانی نیمه تمام عمرانی به بخش غیر دولتی	۱۳۹۵	مصوبه سال ۱۳۹۴ شورای اقتصاد
۴	اجرای چرخه مدیریت بهبود بهره وری در ۱۰ بنگاه بزرگ اقتصادی منتخب	۱۳۹۵	
۵	اصلاح ساختار کلان دولت	۱۳۹۵ و ۱۳۹۶	ماده ۳۱ قانون مدیریت خدمات کشوری
۶	اصلاح نظام اداری و استقرار دولت الکترونیک	۱۳۹۵ و ۱۳۹۶	ماده ۴۶ قانون برنامه پنجم توسعه
۷	واگذاری ۳۰۰۰ طرح ملی و استانی نیمه تمام عمرانی به بخش غیر دولتی	۱۳۹۶	مصوبه سال ۱۳۹۴ شورای اقتصاد
۸	همسان سازی توزیع فرصت های عمومی در مقیاس مناطق و گروه های درآمدی	۱۳۹۶	
۹	طراحی مدل افزایش قابلیت جذب مازاد تولیدکننده در مناطق کمتر توسعه یافته و توسعه نیافته	۱۳۹۶	
۱۰	استقرار کامل نظام اطلاعات پایه مکانی	۱۳۹۶	ماده ۴۶ قانون برنامه پنجم توسعه
۱۱	پیاده سازی سامانه یکپارچه و برخط بودجه عمومی کشور (تدوین، ابلاغ، تخصیص، پرداخت، نظارت) با تاکید بر بودجه ریزی مبتنی بر عملکرد	۱۳۹۶	ماده ۳۲ سیاست های کلی برنامه پنجم توسعه
۱۲	طراحی الگوی اعطای یارانه های تولیدی بین بنگاه ها و تدوین نظام اجرایی برای توزیع منابع یارانه ای در بخش صنعت و معدن، کشاورزی، حمل و نقل، انرژی	۱۳۹۶	قانون هدفمندی یارانه ها
۱۳	ظرفیت سازی برای افزایش مشارکت و نظارت نظام مند مردم، سازمان های مردم نهاد و نهادهای جامعه مدنی در ارتقا سلامت اداری	۱۳۹۶	
۱۴	استقرار و بهینه سازی سامانه سنجش ادراک سلامت اداری و فساد اداری، رضایت مردم و پاسخگویی نظام اداری	۱۳۹۶	

چالش ها و موانع تحقق اقتصاد مقاومتی در حوزه کاری دو سازمان

در حوزه کاری دو سازمان، چالش ها و موانعی به شرح زیر برای تحقق اقتصاد مقاومتی وجود دارد:

۱- سرعت پایین توسعه فناوری اطلاعات جهت افزایش خدمت رسانی دولت و ایجاد شفافیت

در سال ۲۰۱۶ ایران از نظر شاخص دولت الکترونیک جایگاه ۱۰۶ را در جهان و رتبه ۱۷ در منطقه را از آن خود کرد و نسبت به سال ۲۰۱۴ یک رتبه نزول داشت.

این آمار از وضعیت نامناسب توسعه دولت الکترونیک در ایران خبر می‌دهد و نشان می‌دهد با وجود گذشت بیش از ۱۵ سال از زمان تصویب طرح دولت الکترونیک، همچنان وضعیت ایران در این شاخص مناسب نیست.

از طرف دیگر عمده فسادهایی که در دولت و نهادهای مرتبط رخ می‌دهد، ناشی از نبود شفافیت در نظام تصمیم‌گیری و اداری کشور است.

چنین فسادهایی علاوه بر افزایش هزینه ها و ناکارآمدی سیستم اداری کشور، می‌تواند به کاهش سرمایه اجتماعی در کشور منجر شود.

۲- نظام ناکارآمد بودجه ریزی در کشور

در نظام فعلی بودجه ریزی کشور به کارایی هزینه ها کمتر توجه می‌شود و در تخصیص اعتبارات، کارایی بخش‌هایی که هزینه ها به آن اختصاص می‌یابد، مدنظر قرار نمی‌گیرد.

یکی دیگر از مهمترین مشکلات ساختار کنونی نظام بودجه ریزی کشور در نحوه تخصیص منابع است. اکنون بودجه دستگاه ها مشخص است و هر ساله بودجه ها با توجه به نرخ تورم مبلغی افزایش می‌یابد؛ در حالی که لازم است در ابتدا نحوه هزینه کرد بودجه پایه به خوبی مورد بررسی قرار گیرد و هر چه بیشتر کارا تر شود. پس از آن بودجه دستگاه ها با توجه به عملکرد و اهداف افزایش یابد.

مشکل دیگر در نظام بودجه ریزی کشور مشخص نبودن اهداف مد نظر از طراحی و تنظیم بودجه است؛ لذا بررسی آثار و نتایج قوانین بودجه عملاً امکانپذیر نیست. از طرف دیگر نمایندگان مجلس نیز در همه موارد صلاحیت کافی در

رسیدگی به بودجه را ندارند و به همین خاطر برخورد سلیقه ای، تصویب بودجه ای نامناسب برای کشور را تشدید می‌کند. مسئله دیگری که نظام بودجه ریزی با آن مواجه است، حجم بالای قوانین و مقررات لازم الاجرا در بودجه های سالیانه است. دولت هر ساله ذیل لایحه بودجه، قوانین زیادی را جهت تصویب به مجلس ارائه می‌دهد که به سبب تناقض برخی از آن ها با دیگر قوانین و مقررات کشور، نارسایی هایی را در روند اجرای بودجه و فعالیت دستگاه های اجرایی ایجاد می‌کند.

۳- بالا بودن هزینه جاری دولت ها در بودجه

بودجه جاری از ۱۶۶ هزار میلیارد تومان در سال ۱۳۹۴ به ۲۷۶ هزار میلیارد تومان در سال ۱۳۹۷ رسیده است و از سرعت رشد بالایی برخوردار است که محدودیت منابع کشور را تشدید می‌کند. میزان مصارف جاری در بودجه دولت از رشد ۱۱ درصدی در سال ۱۳۹۴ به رشد ۱۸ درصدی در سال ۱۳۹۷ رسیده است.

در صورت ادامه این روند، بخش غیرقابل تصمیم‌گیری بودجه در هر سال افزایش و منابع دولت برای سیاستگذاری مالی کاهش می‌یابد.

۴- ناکارآمدی اجرای پروژه های عمرانی در کشور

همواره پروژه های عمرانی کشور، با تاخیرهای طولانی در ساخت مواجه هستند. آمار مشخص جدیدی در این زمینه ارائه نشده است اما طبق آمارهای ارائه شده از سال های گذشته، در طول سالهای برنامه چهارم توسعه، ۶۲.۵ درصد پروژه های عمرانی ملی و ۲۵.۴ درصد پروژه های عمرانی استانی نسبت به برنامه زمانی تعیین شده، تاخیر داشته اند. همچنین طی سالهای ۱۳۸۸-۱۳۸۴، متوسط درصد تحقق پروژه های عمرانی ملی و استانی به ترتیب ۴۴.۶ و ۸۱.۵ درصد بوده است.

مهمترین عامل تأخیر در اجرای پروژه های عمرانی کمبود منابع مالی است. هر ساله به طور میانگین معادل ۲۰ تا ۳۰ درصد از بودجه کشور به پروژه های عمرانی اختصاص می‌یابد؛ به عنوان مثال در سال جاری حدود ۶۰ هزار میلیارد تومان در بودجه برای پروژه عمرانی در نظر گرفته شده و این درحالی است که طبق گفته مسئولین، معادل ۵۰۰ هزار

میلیارد تومان پروژه عمرانی ناتمام در کشور وجود دارد؛ با این حساب در صورتی که هیچ پروژه عمرانی جدیدی از سال جاری کلید نخورد، بیش از ۸ سال طول خواهد کشید تا پروژه های موجود به اتمام برسد.

البته که نحوه تخصیص بودجه در سال های گذشته نیز نشان داده است که رقم مصوب هیچ گاه به صورت کامل تخصیص نیافته است و مخصوصاً در زمانی که دولت با کسری بودجه مواجه بوده، اولین ردیفی که حذف شده پروژه های عمرانی بوده است.

از دیگر مشکلات پروژه های عمرانی در کشور، کیفیت پایین اجرای آنهاست؛ به طوری که پس از اجرای یک پروژه، در مدت زمان کوتاهی نیاز با تعمیر و اصلاح دارد.

همچنین تعریف پروژه های غیراقتصادی با دلایل عمدتاً سیاسی، از دیگر مواردی است که به دلیل نظام ناکارآمد تعریف این پروژه ها، رخ داده است.

۵- توسعه نامتوازن استان ها به دلیل تخصیص نامتناسب بودجه

در سالیان گذشته، بودجه کشور به صورت غیرمتوازن توزیع شده و بخش قابل توجه آن در استان تهران و دیگر استان های بزرگ متمرکز شده است. این اتفاق موجب شده استان های دیگر به درستی توسعه نیابند و مردم ساکن در آن ها مجبور به مهاجرت به شهرهای دیگر شوند.

بر اساس لایحه بودجه ۱۳۹۷، سهم بودجه استانی در مجموع رقمی برابر با ۶۱۰ هزار میلیارد ریال است که بر اساس این رقم، تمام استان ها به غیر از تهران تنها ۱۶ درصد از بودجه استانی را به خود اختصاص داده اند.

۶- نبود سازوکار مشخص برای نظارت مردم بر دستگاه های

اداری و سازمان های دولتی

نوع نظارت بر دولت در ساختار کنونی کشور از بالا به پایین است؛ به این معنی که بر هر سازمان دولتی، تنها نهادی نظارت دارد که از نظر قانونی در سطحی بالاتر قرار دارد.

این نوع نظارت دو مشکل اساسی را ایجاد می کند؛ اول اینکه تعداد ناظرین محدود است و دوم اینکه ناظرین امکان نظارت در تمام حوزه ها را ندارند.

طبق آمار های یک موسسه بین المللی در سال ۲۰۱۶ که به بررسی ۲۱۴۰ مورد کلاهبرداری حرفه ای در ۱۱۴ کشور جهان پرداخته است، ۳۹،۱ درصد از موارد کشف اولیه فساد بر اساس سرخ های به دست آمده، از طریق گزارشات مردمی صورت گرفته است؛ این درحالی است که سهم بازرسی خارجی (نظارت از بالا به پایین) تنها ۳،۴ درصد است.

همچنین سهم گزارش های مردم در کشف فساد شرکت های بزرگ (بیش از ۱۰۰ نفر کارمند)، ۴۳،۵ درصد و در شرکت های کوچک (کمتر از ۱۰۰ نفر کارمند)، ۲۹،۶ درصد است. طبق این آمار، سهم نظارت خارجی برای شرکت های بزرگ و کوچک نیز به ترتیب ۲،۶ و ۶،۴ درصد است. این آمارها نشان دهنده اثرگذاری بالای گزارش های مردمی در کشف موارد فساد است؛ سازوکاری که در کشور ما وجود ندارد.

اقدامات جهشی و اولویت دار برای تحقق اقتصاد مقاومتی در حوزه کاری دو سازمان

در حوزه کاری سازمان برنامه و بودجه و سازمان امور اداری و استخدامی، اقدامات جهشی و اولویت دار زیر برای تحقق اقتصاد مقاومتی پیشنهاد می شود:

۱- راه اندازی سریع سامانه های مرتبط با گسترش دولت الکترونیک

گسترش دولت الکترونیک علاوه بر تسريع فرایندها، فساد اداری را نیز کاهش داده و می تواند به کاهش هزینه ها منجر شود.

با وجود مزایای دولت الکترونیک، طرح های مهمی مانند سامانه یکپارچه و جامع اطلاعات املاک کشور، زیرساخت داده های مکانی و کارت هوشمند سلامت که در قوانین هم بر اجرای آن ها تأکید شده است، اجرایی نشده اند.

بنابراین ضروری است سازمان امور اداری و استخدامی سامانه های مرتبط را به سرعت در یک زمان بندی مشخص محدود راه اندازی نماید.

این اقدام در صورتی که با قید فوریت در یک بازه زمانی مشخص انجام شود، به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت دار در اقتصاد مقاومتی برای سازمان امور اداری و استخدامی محسوب می شود.

۴- ایجاد نظام اجرای پروژه های عمرانی از طریق قراردادهای BOT در قالب صندوق پروژه

اصلی ترین دلیل تأخیر در اجرای پروژه های عمرانی، کمبود اعتبارات است. بنابراین ضروری است این پروژه های که حجمی بیش از ۵۰۰ هزار میلیارد تومان در کشور دارند و تکمیل آنها از طریق بودجه دولت امکان پذیر نیست.

بهترین روش تامین مالی پروژه های عمرانی به گونه ای است که دولت بار مالی کمتری را در تامین مالی این پروژه ها بر عهده گیرد و بخش خصوصی و مردم در اجرای این پروژه ها سرمایه گذاری نمایند.

همچنین جهت بهبود وضعیت کیفیت و زمان اجرای انجام پروژه و ایجاد انگیزه در بخش خصوصی و مردم جهت سرمایه گذاری در پروژه، بایستی امتیاز بهره برداری تا زمان مشخصی به پیمانکار و مجری طرح سپرده شود.

برای مثال اعطای حق ساخت و دریافت عوارض عبور از یک جاده به مدت پنج سال به پیمانکار سبب می شود پیمانکار منافع خود را در پایان دادن سریع کار ببیند و کیفیت کار را جهت کاهش هزینه هایش افزایش دهد. با این پیشنهاد علاوه بر عدم نیاز به تامین مالی پروژه، زمان اجرای آن نیز کاهش یافته و کیفیت آن افزایش می یابد.

همچنین می توان پروژه هایی که درآمدزا نیستند را در کنار پروژه های درآمدزا قرار داده و به صورت یک بسته پروژه واگذار کرد. برای مثال پروژه ساخت یک مدرسه به همراه پروژه ساخت یک مجتمع تجاری به یک پیمانکار واگذار کرد و جهت اقتصادی کردن پروژه، حق بهره برداری از مجتمع را به مدت چند سال به پیمانکار واگذار نمود.

ایجاد نظام واگذاری پروژه ها به بخش خصوصی از طریق قراردادهای BOT در قالب صندوق پروژه، ضمن رفع مشکل تأمین منابع مالی و اجرای به موقع پروژه ها، نقش مردم و بخش خصوصی را نیز در اقتصاد گسترش می دهد و موارد مذکور را محقق می نماید.

بنابراین این اقدام به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت دار در اقتصاد مقاومتی برای سازمان برنامه و بودجه محسوب می شود.

در میان پروژه های مصوب دو سازمان در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، ۲ پروژه در راستای این اقدام تعریف شده است:

- اصلاح نظام اداری و استقرار دولت الکترونیک

- استقرار کامل نظام اطلاعات پایه مکانی

۲- ایجاد سامانه انتشار برخط و شفاف مناقصات، مزایدهات و قراردادهای دولتی

فساد در عقد قراردادهای دولتی یکی از عواملی است که علاوه بر افزایش هزینه انجام پروژه ها و هزینه های دولت، موجب تأخیر و کاهش کیفیت در اجرای پروژه ها می شود.

ایجاد سامانه ای یکپارچه به منظور انتشار برخط قراردادهای دولتی، علاوه بر افزایش شفافیت و تسریع در اجرای فرایندها، می تواند از فساد در قراردادهای دولتی جلوگیری نماید.

این اقدام به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت دار در اقتصاد مقاومتی محسوب می شود و می تواند در میان پروژه های یکی از دو سازمان قرار بگیرد.

در میان پروژه های مصوب این دو سازمان در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، پروژه ای در راستای این اقدام تعریف نشده است.

۳- اصلاح نظام مدیریت استانی با اختصاص درصدی از درآمد استان ها به همان استان

یکی از مشوق هایی که می تواند استان ها را به ایجاد سازوکارهایی برای تولید ثروت سوق دهد، اختصاص درصدی از درآمد استان به خود استان، برای هزینه کرد در همان استان است.

این اتفاق از طرف دیگر می تواند توسعه متوازن منطقه ای را به همراه داشته باشد و به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت دار در اقتصاد مقاومتی برای سازمان برنامه و بودجه محسوب می شود.

در میان پروژه های مصوب این سازمان در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، ۱ پروژه در راستای این اقدام تعریف شده است که باید این رویکرد در آن لحاظ شود:

- اصلاح نظام درآمد- هزینه استان ها

در میان پروژه های مصوب این سازمان در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، ۲ پروژه در راستای این اقدام تعریف شده که البته لازم است به یک نظام و سازوکار مشخص تبدیل شود:

- واگذاری ۲۵۰۰ طرح ملی و استانی نیمه تمام عمرانی به بخش غیر دولتی
- واگذاری ۳۰۰۰ طرح ملی و استانی نیمه تمام عمرانی به بخش غیر دولتی

۵- ایجاد سامانه برخط پروژه های عمرانی به همراه طرح توجیهی و درصد پیشرفت

در حال حاضر میزان دقیق تعداد، حجم و باقیمانده پروژه های عمرانی شفاف نیست. در صورت ایجاد سامانه برخط پروژه های عمرانی، دولتمردان، نمایندگان مجلس و بخش خصوصی می توانند شناخت واقعی تری از پروژه ها و ظرفیت های موجود داشته باشند و بر اساس اولویت ها، منابع را تخصیص دهند.

این اقدام به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت دار در اقتصاد مقاومتی برای سازمان برنامه و بودجه محسوب می شود.

در میان پروژه های مصوب این سازمان در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، پروژه ای در راستای این اقدام تعریف نشده است.

۶- جایگزینی سریع نظام بودجه ریزی هزینه ای با نظام بودجه ریزی عملیاتی

بسیاری از کشورهای توسعه یافته و درحال توسعه در تلاشند نظام بودجه ریزی خود را در یک فرآیند بهبود یا تغییر، به نظامی عملکرد محور یا عملیاتی که در آن ارتباط بین اعتبارات بودجه ای و عملکرد دستگاه های اجرایی شفاف و مفهوم است، نزدیک تر سازند و از این طریق اطلاعاتی معتبر و قابل اطمینان برای تصمیم های بودجه ای دولت و مجلس فراهم آورند.

بودجه بندی بر مبنای عملکرد با الزام دستگاه های اجرایی به تمرکز بر نتایج برنامه ها باعث بهبود اثربخشی، کارایی و پاسخ گویی برنامه های دولت می شود.

هدف اصلی از استقرار سیستم بودجه ریزی عملیاتی، بهبود

مسئولیت پاسخ گویی برنامه ای در برابر فرآیند بودجه و تخصیص آن است.

در صورت اجرای بودجه ریزی مبتنی بر عملکرد، بودجه تمام نهادهایی که از بیت المال استفاده می نمایند، بررسی می شود و مجدداً بر اساس اهداف تعیین شده تعیین می گردد. این اقدام می تواند به کاهش هزینه های جاری دولت نیز منجر شود و در صورت انجام سریع و با اولویت، به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت دار در اقتصاد مقاومتی برای سازمان برنامه و بودجه محسوب می شود.

در میان پروژه های مصوب این سازمان در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، ۲ پروژه در راستای این اقدام تعریف شده است:

- طراحی مدل جامع استقرار نظام بودجه ریزی مبتنی بر عملکرد

- پیاده سازی سامانه یکپارچه و برخط بودجه عمومی کشور (تدوین، ابلاغ، تخصیص، پرداخت، نظارت) با تاکید بر بودجه ریزی مبتنی بر عملکرد

البته مدت هاست که دولت ها این بحث را مطرح می کنند اما ضروری است این فعالیت در یک برنامه ریزی و اقدام سریع محقق گردد.

۷- ارائه لایحه قانون بودجه ریزی عمومی طبق اصل

۵۲ قانون اساسی

از جمله مسائلی که جای آن در نظام بودجه ریزی کشور خالی به نظر می رسد، قانون بودجه ریزی عمومی است. قوانین موجود مانند قانون محاسبات عمومی کشور و قانون برنامه و بودجه، قدیمی هستند و توان رفع مشکلات نظام بودجه ریزی کشور را ندارند.

لذا لازم است تا قانونی تحت عنوان «قانون بودجه ریزی عمومی» تصویب گردد تا با نگاهی علمی به نحوه سیاستگذاری مالی، بودجه ریزی را به وضعیت کشور و شرایط اقتصادی و عملکرد سال های گذشته گره بزنند و نگذارد تا نگاه های سلیقه ای و منافع سیاسی خدشه ای در روند بودجه ریزی ایجاد کند.

لازم به ذکر است که طراحی و تصویب چنین قانونی و ارائه

۸- ایجاد سازوکار نظارت مردم بر دستگاه های اداری و سازمان های دولتی و حاکمیتی

کشورهای مختلف به منظور کاهش فساد اداری، به سمت تقویت استفاده از مردم برای نظارت بر دولت و کشف فساد حرکت کرده اند و در این زمینه مشوق ها و قوانینی را وضع نموده اند.

به عنوان مثال کشورهایی مانند آمریکا، کانادا، انگلستان، کره جنوبی، بلژیک، آفریقای جنوبی، استرالیا، نروژ، مجارستان، هند، پرو، نیوزلند و ... قوانینی وضع کرده اند تا از گزارشگران مردمی فساد حمایت نمایند.

بنابراین ضروری است در ایران نیز سازوکاری برای حمایت از گزارشگران مردمی فساد ایجاد شود. به طور مثال می توان افرادی که فسادی گزارش می دهند را در عایدی کشف آن فساد سهیم کرد؛ اگر فردی یک فساد را گزارش کرد و کشف آن فساد در نهایت ۱۰۰ میلیون تومان به سود کشور تمام شد، دست کم ۱۰ میلیون تومان از این میزان به فرد گزارش دهنده فساد اختصاص یابد. چنین سازوکاری، احتمال انجام تخلفات اداری و دولتی را به طور قابل توجه کاهش می دهد.

از آنجا کاهش فساد به سلامت نظام اداری و بهبود عملکرد آن می انجامد، به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت دار برای سازمان امور اداری و استخدامی معرفی می شود. در میان پروژه های مصوب ستاد برای این سازمان، پروژه ای در این راستا تعریف نشده است.

وضعیت سازمان برنامه و بودجه و سازمان امور اداری و استخدامی در اقتصاد مقاومتی

نتایج بررسی های انجام شده نشان می دهد که در چارچوب ۸ اقدام جهشی و اولویت دار اقتصاد مقاومتی مرتبط با سازمان برنامه و بودجه و سازمان امور اداری و استخدامی، متناسب با ۴ اقدام، در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی پروژه هایی تصویب شده است که ۷ پروژه از ۱۴ پروژه این دو سازمان در سال های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ را تشکیل می دهد.

لایحه بودجه در قالب آن در ماده ۵۲ قانون اساسی نیز ذکر شده است؛ اما تاکنون اقدامی جهت طراحی این قانون توسط هیچ نهادی صورت نپذیرفته است.

این قانون باید شامل دو قسمت باشد:

در قسمت اول چارچوب ارائه بودجه، تدوین دقیق ضوابط، ابعاد و نحوه ارائه لایحه بودجه توسط دولت به مجلس ضروری است. با توجه به اینکه هرساله دولت تغییرات زیادی در لایحه بودجه ایجاد می کند، لازم است تا چارچوب مشخص و مدونی در قالب قانون طراحی گردد و دولت موظف شود تا طبق آن، لایحه بودجه را به مجلس تقدیم کند.

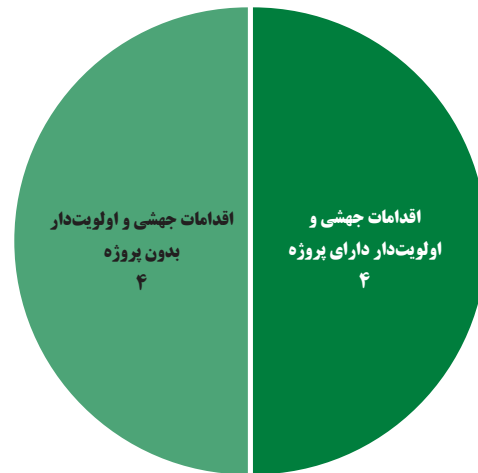
در قسمت دوم این قانون، نحوه تصویب لایحه بودجه و تبدیل آن به قانون بودجه کشور قرار دارد. با توجه به برخورد سلیقه ای نمایندگان مجلس، نگاه بخشی و منافع شخصی و همچنین نداشتن صلاحیت کافی در نمایندگان جهت بررسی بودجه که سبب می شود بودجه ریزی از مسیر درست خود خارج گردد، لازم است تا شاخص هایی با توجه به برنامه های پنجساله، وضعیت اقتصادی کشور و عملکرد سال گذشته دولت طراحی گردد و در این قانون جای گیرد تا مجلس موظف باشد با بررسی و تحلیل لایحه بودجه بر اساس این شاخص ها، لایحه بودجه را تصویب یا رد کند. همچنین باید میزان دخالت مجلس در تغییر مفاد بودجه ذیل این قانون مشخص گردد و دولت نیز موظف به ارائه بودجه ریزی بر مبنای عملکرد شود.

با توجه به مسائل ذکر شده، طراحی چنین قانونی سبب می شود تا سیاستگذاری های مالی در کشور بر اساس سند چشم انداز و برنامه های بلندمدت صورت پذیرد و مهمتر اینکه تاثیر روابط انسانی در تصویب بودجه کاهش یافته و بودجه ریزی نظام مند شود. این اقدام به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت دار در اقتصاد مقاومتی برای سازمان برنامه و بودجه محسوب می شود.

در میان پروژه های مصوب این سازمان در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، پروژه ای در راستای این اقدام تعریف نشده است.

این وضعیت در نمودار زیر نمایش داده شده است:

چه تعداد از اقدامات جهشی و اولویت دار اقتصاد مقاومتی مرتبط با سازمان برنامه و بودجه و سازمان امور اداری و استخدامی، در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی دارای پروژه مصوب است؟

مردم، سازمان‌های مردم نهاد و نهادهای جامعه مدنی

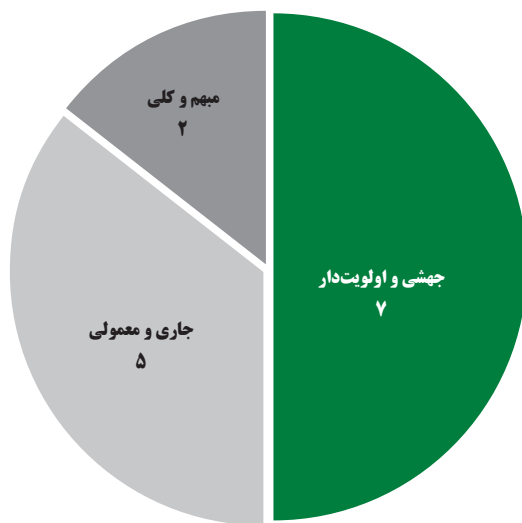
در ارتقا سلامت اداری

- استقرار و بهینه‌سازی سامانه سنجش ادراک سلامت اداری و فساد اداری، رضایت مردم و پاسخگویی نظام اداری

همچنین ۲ پروژه از جمله «اقدامات مبهم و کلی» دو سازمان محسوب می‌شود، چرا که رویکرد، نحوه اجرا و یا هدف کمی آن مشخص نیست. این پروژه‌ها عبارتند از:

- اصلاح ساختار کلان دولت
 - طراحی مدل افزایش قابلیت جذب مازاد تولیدکننده در مناطق کمتر توسعه یافته و توسعه نیافته
- بر این اساس، وضعیت پروژه‌های مصوب سازمان برنامه و بودجه و سازمان امور اداری و استخدامی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، در نمودار زیر نمایش داده شده است:

وضعیت ۱۴ پروژه مصوب سازمان برنامه و بودجه و سازمان امور اداری و استخدامی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی

مطابق این نمودار، ۵۰ درصد از پروژه‌های دو سازمان در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی جزو اقدامات جهشی و اولویت دار است.

مطابق این نمودار، ۵۰ درصد از «اقدامات جهشی و اولویت دار» سازمان برنامه و بودجه و سازمان امور اداری و استخدامی، دارای پروژه مصوب در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی است. همچنین از میان ۱۴ پروژه ای که در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی برای دو سازمان تعریف شده است، ۷ پروژه را نمی‌توان در چارچوب «اقدامات جهشی و اولویت دار» قرار داد. در این بین، ۵ پروژه از جمله «اقدامات جاری و معمولی» دو سازمان محسوب می‌شوند که عبارتند از:

- اجرای چرخه مدیریت بهبود بهره‌وری در ۱۰ بنگاه بزرگ اقتصادی منتخب
- همسان‌سازی توزیع فرصت‌های عمومی در مقیاس مناطق و گروه‌های درآمدی
- طراحی الگوی اعطای یارانه‌های تولیدی بین بنگاه‌ها و تدوین نظام اجرایی برای توزیع منابع یارانه‌ای در بخش صنعت و معدن، کشاورزی، حمل و نقل، انرژی
- ظرفیت‌سازی برای افزایش مشارکت و نظارت نظام‌مند

بخش دهم

«ارزیابی وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی در اقتصاد مقاومتی»

بررسی ۹ پروژه مصوب دستگاه در چارچوب ۸ اقدام جهشی و اولویت دار

تقویت عوامل تولید، توانمندسازی نیروی کار، تقویت رقابت پذیری اقتصاد، ایجاد بستر رقابت بین مناطق و استانها و به کارگیری ظرفیت و قابلیت های متنوع در جغرافیای مزیت های مناطق کشور

- ماده ۴: استفاده از ظرفیت اجرای هدفمندسازی یارانه ها در جهت افزایش تولید، اشتغال و بهره وری، کاهش شدت انرژی و ارتقاء شاخص های عدالت اجتماعی
- ماده ۵: سهم ببری عادلانه عوامل در زنجیره تولید تا مصرف متناسب با نقش آنها در ایجاد ارزش به ویژه با افزایش سهم سرمایه انسانی از طریق ارتقاء آموزش، مهارت، خلاقیت، کارآفرینی و تجربه

وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی برای تحقق این مأموریت ها، در سال ۱۳۹۵ تعداد ۶ پروژه و در سال ۱۳۹۶ تعداد ۵ پروژه مصوب در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، در دستور کار داشته است که ۲ مورد از آنها در هر دو سال تکرار شده است؛ لذا در مجموع این وزارتخانه ۹ پروژه داشته است.

سیاستگذاری و برنامه ریزی، اعمال نظارت و انجام اقدامات قانونی به منظور تنظیم روابط کار، حل و فصل مسائل و مشکلات جامعه کارگری، حفظ و صیانت از نیروی کار، افزایش سهم بخش تعاونی در اقتصاد کشور و حمایت از توسعه اشتغال و نیز برقراری نظام جامع رفاه و تامین اجتماعی از جمله وظایف مهمی است که برای وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی تعریف شده و نقش مهم این وزارتخانه را در اقتصاد مقاومتی نشان می دهد.

از میان سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی، ماده های ۱، ۳، ۴ و ۵ مرتبط با وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی است:

- ماده ۱: تأمین شرایط و فعال سازی کلیه امکانات و منابع مالی و سرمایه های انسانی و علمی کشور به منظور توسعه کارآفرینی و به حداکثر رساندن مشارکت آحاد جامعه در فعالیتهای اقتصادی با تسهیل و تشویق همکاری های جمعی و تأکید بر ارتقاء درآمد و نقش طبقات کم درآمد و متوسط
- ماده ۳: محور قرار دادن رشد بهره وری در اقتصاد با

در جدول زیر عناوین این پروژه ها و سوابق آن در قوانین آورده شده است:

ردیف	پروژه های مصوب وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی در ستاد	سال تصویب	سابقه در قوانین
۱	طراحی، تدوین و اجرای برنامه جلوگیری از نسلی شدن فقر	۱۳۹۵ و ۱۳۹۶	ماده ۱۱۲ قانون برنامه پنجم توسعه و مواد ۲ و ۸۰ و ۸۳ قانون برنامه ششم توسعه
۲	ارتقاء مهارت های فنی و حرفه ای و کسب و کار بازار محور	۱۳۹۵	بند «و» ماده ۱۹۴ قانون برنامه پنجم توسعه و ماده ۴ و ۶۵ قانون برنامه ششم توسعه
۳	ایجاد پنجره واحد حمایت های اجتماعی	۱۳۹۵ و ۱۳۹۶	ماده ۸۱ قانون برنامه ششم توسعه
۴	تامین مالی خرد و کارآفرینی اجتماعی	۱۳۹۵	ماده ۸۰ و ۱۹۴ قانون برنامه پنجم توسعه
۵	طراحی و پیاده سازی الگوی ایجاد اشتغال فراگیر با اتصال بنگاه های محلی - منطقه ای به شرکت های بزرگ	۱۳۹۵	
۶	طراحی و پیاده سازی الگوهای توسعه رشته های پر اشتغال منطقه ای	۱۳۹۵	
۷	پایدار سازی منابع صندوق های باز نشستگی	۱۳۹۶	ماده ۲۶ قانون برنامه پنجم توسعه کشور
۸	تدوین استانداردهای اخلاق حرفه ای و فرهنگ کار	۱۳۹۶	
۹	توسعه و توانمندسازی تعاونی های فراگیر ملی و سهامی عام	۱۳۹۶	ماده ۱۹ قانون برنامه ششم توسعه کشور

ایجاد اشتغال بیش از ۱,۲۵ میلیون نفری در سال ضروری است.

۲- وضعیت بحرانی صندوق های بازنشستگی

یکی از دغدغه های آتی کشور با توجه به افزایش تعداد سالمندان، بحث صندوق های بازنشستگی است. کسری بودجه صندوق های بازنشستگی در آخر هر ماه نشان دهنده اشتباهات مدیریتی در این صندوق هاست.

بحران صندوق های بازنشستگی نگران کننده شده است؛ زیرا تعهدات سازمان تامین اجتماعی در سال ۱۳۹۵ بیش از ۸۶ هزار میلیارد تومان و منابع نقدی بیمه ای در دسترس ۵۳ هزار میلیارد تومان بوده است که ۶۱ درصد تعهدات را تشکیل می دهند.

در همین سال مصارف سازمان تامین اجتماعی نیز بیش از ۶۲ هزار میلیارد تومان بوده که حاصل آن، کسری ۹ هزار میلیارد تومانی و معادل حدود ۱۵ درصد کسری نسبت به منابع است. این درحالیست که کسری نقدینگی سازمان یک دهه پیش در سال ۱۳۸۴ تنها حدود ۲۰۰ میلیارد تومان بوده است.

چالش ها و موانع تحقق اقتصاد مقاومتی در حوزه کاری دستگاه

در حوزه کاری وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، چالش ها و موانعی به شرح زیر برای تحقق اقتصاد مقاومتی وجود دارد:

۱- افزایش بیکاری عمومی و عدم تناسب مقدار شغل ایجاد شده با میزان نیاز به اشتغال

افزایش بیکاری در کل کشور و مطالبه ایجاد اشتغال، از اصلی ترین دغدغه های مردم است. طبق جدیدترین آمارهای مرکز آمار ایران از نتایج نیروی کار تا پایان تابستان ۱۳۹۶، از مجموع جمعیت فعال اقتصادی، ۳ میلیون و ۱۵۶ هزار نفر را بیکاران و ۲۳ میلیون و ۸۲۷ هزار نفر را شاغلان تشکیل می دهند.

علاوه بر بالا بودن میزان کنونی بیکاری، کشور با مشکل عدم تناسب میزان ورود افراد نیازمند شغل با شغل ایجاد شده روبرو است. به طور متوسط میزان اشتغال خالص سالانه از تابستان ۱۳۹۲ تا تابستان ۱۳۹۵، ۲۸۰ هزار نفر بوده است؛ این در حالیست که طبق پیش بینی ها در ۴ سال آینده، بر جمعیت فعال کشور و نیازمند به اشتغال ۵ میلیون نفر افزوده خواهد شد. بنابراین به منظور جلوگیری از تشدید بیکاری،

شایع‌ترین و شاید مصداق منحصر این ماده، پیمانکاری‌ها هستند که در آنها حق بیمه، کسری از کل مبلغ پیمان (ناخالص) تعیین و مطالبه می‌شود. این روش محاسبه حق بیمه هرچند مورد توجه و اصرار مسئولین سازمان است، طی ۳ دهه گذشته همواره محل اختلاف سازمان و پیمانکاران بوده به گونه‌ای که شکایات متعددی را در عمل نزد مراجع قانونی موجب شده است.

سازمان تامین اجتماعی از سال ۱۳۷۰ به موجب بخشنامه‌های متعدد درصد مقطوعی از کل قرارداد را به عنوان حق بیمه معین مطالبه می‌کند. مشکل این مسئله اجحافی است که هم در حق پیمانکار و هم در حق کارگر ایجاد می‌شود. به عنوان مثال اگر درصد مقطوع حق بیمه ۱۶.۶۷ درصد باشد، حق بیمه بین دو پیمان که درصد حقوق کارگران ۵۰ درصد و دیگری ۱۰ درصد است، مساوی در نظر گرفته می‌شود. در پیمان اول به کارگر ظلم شده و در پیمان دوم در حق پیمانکار اجحاف شده است.

نواقص و مشکلات مطرح شده در مورد ماده قانونی مذکور، آثار و پیامدهایی در فضای کسب و کار کشور ایجاد کرده که باعث شده است این محیط پرهزینه شود. این موارد عبارتند از:

- تغییر ماهیت حق بیمه به مالیات پروژه‌ها
- ایجاد رقابت نابرابر در حوزه مناقصات
- ایجاد رویه‌های تصنعی برای فرار از پرداخت مطالبات سازمان تامین اجتماعی
- ایجاد فساد در کسب و کار

۴- وضعیت نامناسب قانون کار و ایجاد معضل برای کارفرمایان و کارگران

قانون کار فعلی در سال ۱۳۶۸ و با رویکرد احقاق حقوق کارگران در مقابل کارفرمایان به تصویب رسید. با اینحال از زمان اجرای آن تاکنون نه تنها حق و حقوق کارگران به نحوی که شایسته‌است محقق نشده، بلکه زمینه شکل‌گیری رابطه‌ای مناسب بین کارفرمایان و کارگران از بین رفته است. نتیجه این رویکرد حاکم بر قانون کار کشور، این بوده است که از طرفی بخش عمده نیروی کار به دلیل عدم استخدام،

براساس ارزیابی‌ها، چنانچه این سوء مدیریت درآمدی بر همین روال ادامه یابد، در سال ۱۴۰۴ یعنی حدود ۸ سال دیگر، این کسری نقدینگی به ۱۱۸ هزار میلیارد تومان خواهد رسید که ۶۶ هزار میلیارد تومان آن کسری در تعهدات سازمان است.

بررسی‌ها نشان می‌دهد که شاخص ضریب پشتیبانی در صندوق‌های بازنشستگی کشوری کمتر از یک است که این شاخص نشان‌دهنده ورشکستگی این صندوق‌هاست. در نیمه اول سال جاری این صندوق دو بار نتوانسته حقوق و مزایای بازنشستگان خود را پرداخت کند و سازمان برنامه و بودجه نیز در این زمینه بودجه‌ای را به این صندوق اختصاص نداده است. همچنین صندوق بازنشستگی تامین اجتماعی نیز طی ماه‌های اخیر موفق نشده است بدهی خود را به بیمارستان‌ها، مراکز کلینیکی و پاراکلینیکی و همچنین مراکز دولتی پرداخت کند. در این راستا بسیاری از این مراکز از ارائه خدمات به ارباب رجوع خود سر باز می‌زنند و بیماران مراجعه‌کننده به این مراکز دچار مشکلات زیادی شده‌اند.

در این میان، آمار اعلام شده طی ماه‌های اخیر، حکایت از این دارند که دولت ۱۱۰ هزار میلیارد تومان به سازمان تامین اجتماعی بدهکار است. این مسئله درحالی عنوان می‌شود که سایر ادارات و سازمان‌ها نیز بدهی‌های پرداخت نشده‌ای را به این سازمان دارند.

بحران در سازمان تامین اجتماعی با مشخص شدن اینکه ۴۲ میلیون نفر در کشور تحت پوشش سازمان تامین اجتماعی قرار دارند و سرنوشت رفاهی آنها یا به قولی آینده‌شان به این سازمان وابسته است، پررنگ تر و نگران کننده تر می‌شود.

۳- نارضایتی پیمانکاران به دلیل اخذ حق بیمه ناعادلانه

قانون‌گذار به موجب ماده ۴۱ قانون تامین اجتماعی، مقرر کرده است در مواردی که نوع کار ایجاب کند، سازمان تامین اجتماعی می‌تواند نسبت مزد را به کل کار انجام شده تعیین و حق بیمه متعلق را به همان نسبت محاسبه، مطالبه و وصول کند. این نوع دریافت حق بیمه به نوعی مانند مالیات علی‌الراس است.

از ابتدایی ترین حقوق کارگری محروم هستند؛ از طرف دیگر کارفرمایان نیز، یا نیروی کار دائمی استخدام نکرده‌اند و در شرایط عدم ثبات قرار دارند و یا اغلب در صورت استخدام گسترده نیروی کار، به دلیل سوء استفاده برخی کارگران از شرایط موجود در قانون کار، با مشکلات متعددی مواجه هستند.

قانون کار کشور در عمل ضد کار و کارگر و کارفرما بوده و به همین دلیل به طور گسترده عملیاتی نشده است؛ چراکه این قانون در صورتی در جامعه عملیاتی می‌گردد و موجبات تسهیل شرایط تولید و کار کشور را فراهم می‌آورد که در آن به حقوق کارگر و کارفرما به نحوی عادلانه توجه شود.

جمع این موارد، موجبات مقاومتی شدید در مقابل اصلاح قانون کار توسط کارگران را فراهم آورده است؛ کارفرمایان نیز تا جایی که قانون کار تمامی راه‌های فرار آن‌ها (علی‌الخصوص قراردادهای کوتاه مدت) را محدود نساخته، با اصلاح آن موافقت نمی‌کنند، اما زمانی که قانون کار بخواهد در این مورد محدودیتی برای کارفرمایان فراهم آورد، آنان نیز در کنار کارگران (البته با دلایلی کاملاً متفاوت) به صف معترضین خواهند پیوست.

بنابراین در عمل قانون کار موجود نه تنها به دلیل ناعادلانه بودن در بخش زیادی از بازار کار کشور اجرایی نشده است، بلکه فضای ذهنی حاکم بر کارگران و کارفرمایان را نیز به نوعی شکل داده که هر دو در مقابل تغییر اساسی و جدی آن در جهت عادلانه شدن، مقاومت می‌ورزند. این قانون با تحمیل انواع هزینه‌های مستقیم و غیرمستقیم به فعالان اقتصادی، مانعی بزرگ در مسیر فضای کسب و کار است.

۵- عدم کارآیی سیاست‌های اعطای تسهیلات و توزیع منابع مالی برای ایجاد اشتغال

طی دو دهه گذشته یکی از مشکلات مهم اشتغالزایی، نبود نگاه برنامه‌ریزی محور به پیشرفت اقتصادی و ایجاد اشتغال به صورت توانمند بوده است. این مسئله باعث شده تا آشفتگی‌هایی در جهت‌گیری‌های

اقتصادی کشور مشاهده شود به طوری که با آمدن هر دولت، تغییراتی کلان در سیاست‌های کلی اقتصادی کشور اتفاق افتاد، اما با این وجود در سیاست‌های اشتغالزایی تغییرات عمده‌ای دیده نشد.

در واقع گرچه روش‌های مختلفی برای اشتغالزایی طی دهه‌های اخیر دنبال شده است اما در نهایت همگی یک خط را دنبال کرده‌اند و آن، ایجاد اشتغال سریع جهت عبور از بحران بیکاری فزاینده در کشور، از طریق توزیع منابع و اعطای تسهیلات بوده است.

تاکنون مسئله اشتغالزایی از سوی دولت‌های گذشته به اجرای طرح‌های «خوداشتغالی»، «اشتغال ضربتی»، «بنگاه‌های زودبازده» و «طرح رونق تولید» منجر شده است که در عمل، تعداد اشتغال ایجاد شده از طریق آنها، متناسب با هزینه‌های انجام شده نبوده و اهداف طراحان را برآورده نکرده است.

اقدامات جهشی و اولویت دار برای تحقق اقتصاد مقاومتی در حوزه کاری دستگاه

در حوزه کاری وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، اقدامات جهشی و اولویت دار زیر برای تحقق اقتصاد مقاومتی پیشنهاد می‌شود:

۱- ایجاد سازوکار سرمایه‌گذاری منابع صندوق‌های بازنشستگی در پروژه‌های زیربنایی و اختصاص سهام به افراد

برای تحول در نظام تأمین اجتماعی، ضروری است نحوه درآمدزایی و خدمات دهی تأمین اجتماعی تغییر کند. بدین منظور با دو هدف پایدارسازی منابع بازنشستگی به شکل دارایی و تضمین دارایی پایدار بازنشستگان و مستمری بگیران، ایجاد صندوق فردی برای هر شخص و سرمایه‌گذاری و اختصاص دارایی معادل سهم هر شخص به بازنشستگان پیشنهاد می‌شود.

بنابراین وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی باید سازوکاری ایجاد نماید تا پرداختی‌های اعضا و بیمه شدگان به صورت ماهیانه وارد یک صندوق شده و تبدیل به سهام پروژه‌های زیربنایی شود. بدین صورت هم امور زیر بنایی سامان

در میان پروژه های مصوب وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، پروژه ای در راستای این اقدام تعریف نشده است.

۳- اصلاح قواعد بیمه قراردادهای پیمانکاری در قانون تامین اجتماعی

تعیین حق بیمه ثابت با وجود تفاوت میان پیمان های کاری، دریافت حق بیمه قبل از انجام کار و دریافت حق بیمه مضاعف از جمله مشکلات و نواقص ماده ۴۱ قانون تامین اجتماعی بوده که باعث پایمال شدن حقوق پیمانکاران شده است.

نواقص و مشکلات مطرح شده در مورد ماده ۴۱ قانون تامین اجتماعی که مرتبط با حق بیمه پیمانکاران است، آثار و پیامدهایی برای فضای کسب و کار کشور دارد که باعث شده این محیط پرهزینه شود.

لذا ضروری است وزارت کار اقدامات قانونی مقتضی به منظور حذف ماده ۴۱ را انجام دهد. حذف ماده ۴۱ باعث از بین رفتن ابهامات و سوء استفاده مجریان از قانون تامین اجتماعی خواهد شد. از دیگر برکات حذف این ماده، کاهش هزینه های پنهان و غیر مستقیم فعالان اقتصادی خواهد بود. بنابراین حرکت در این راستا به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی محسوب می شود.

در میان پروژه های مصوب وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، پروژه ای در راستای این اقدام تعریف نشده است.

۴- پیگیری اصلاح قانون کار با هدف بهبود فضای کسب و کار و افزایش منافع کارگران و کارفرمایان
اصلاح قانون کار لزوماً به معنی کاهش منافع کارگران نیست؛ برخلاف تصور رایج، اصلاح جدی و اساسی قانون کار، اقدامی در جهت منافع کارگران و کارفرمایان و به طور کلی بازار کار کشور است. ملزم نمودن کارفرما به تقبل تمام هزینه های ناشی از تسهیلات اجباری قانون کار، موجب شده است شرایط برای کارفرمایان دشوار شود و به استخدام های موقت روی آورند.

می یابد و هم مشکلات مالی تامین اجتماعی رفع می گردد. پروژه های زیربنایی به علت بازدهی و سود چند برابری در تامین آتیه بازنشستگان تاثیرگذار است. فرد بازنشسته نیز در موعد مقرر می تواند کل سهام را در اختیار گرفته و از سود سالیانه آن بهره مند شود.

در نتیجه این اقدام که به نجات صندوق های بازنشستگی و کارآمد شدن آنها می انجامد، به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی محسوب می شود.

در میان پروژه های مصوب وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، یک پروژه مرتبط با این اقدام تعریف شده است که البته لازم است اقدام پیشنهادی در آن گنجانده شود:

• پایدار سازی منابع صندوق های بازنشستگی

۲- تفکیک صندوق بیمه تامین اجتماعی از صندوق بازنشستگی

طبق قانون تامین اجتماعی به منظور بیمه کردن کارگر، ۳۰ درصد از کل حقوق کارگر به سازمان تامین اجتماعی پرداخت می شود. ۲۳ درصد از ۳۰ درصد حقوق، سهم کارفرما و ۷ درصد باقی مانده سهم کارگر است که پرداخت می شود.

۲۳ درصد حقوق، صرف هزینه های درمانی بیمه شده می گردد و ۷ درصد دیگر به منظور بازپرداخت مستمری بازنشستگی بیمه شده، ذخیره می شود. این تفکیک مالی هنگام دریافت منابع وجود دارد. اما هنگام واریز به صندوق هیچ گونه تفکیکی وجود ندارد.

این عدم تفکیک و عدم شفافیت، باعث هدایت نادرست و غیر بهینه منابع مالی می شود. هزینه های بالای خدمات درمانی، بیشتر منابع را به سمت خود برده و باعث کمبود منابع بازنشستگی شده است.

بنابراین تفکیک منابع مالی صندوق های بازنشستگی، موجب عدم ایجاد کمبود در منابع برای پاسخگویی به تعهدات سازمان می شود. در نتیجه به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی محسوب می شود.

در واقع گرچه رویکرد قانون کار فعلی حمایت از کارگران به قیمت فشار بیشتر به کارفرمایان است، اما در برخی موارد حقوق ابتدایی و اصلی کارگران در این قانون دیده نشده است. مواردی چون «تسهیل شرایط ثبت سندیکاهای کارگری برای پیگیری حقوق کارگران»، «تسهیل در نحوه پرداخت و میزان حق بیمه کارگران و کارفرمایان»، «سهیم بودن کارگران در عواید بلندمدت شرکتهایی که در آن کار می‌کنند» و دیگر موارد مشابه، از جمله حقوقی هستند که لازم است در قانون کار برای کارگران در نظر گرفته شود.

بنابراین ضروری است این قانون بعد از سال‌ها، با پیگیری وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی به گونه‌ای اصلاح شود که شرایط را برای بهبود وضعیت کسب و کار و افزایش اشتغال فراهم آورد.

بنابراین حرکت در این راستا به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی محسوب می‌شود.

در میان پروژه‌های مصوب وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، پروژه‌ای در راستای این اقدام تعریف نشده است.

۵- ایجاد سازکار بیمه کردن کارگران در سایر صندوق‌های بیمه‌ای

ضرورت بیمه کردن کارگران توسط کارفرما، همواره یکی از معضلات اصلی کارفرمایان بوده و هست؛ بدتر از این مسئله، ضرورت بیمه کارگران در «سازمان تأمین اجتماعی» طبق قانون کار است.

بر طرف کردن این انحصار می‌تواند قدرت چانه زنی کارفرمایان را در مذاکره با بیمه‌ها و ایجاد شرایط بهتر برای کارگران خود افزایش دهد و از این منظر، رفع انحصار بیمه تأمین اجتماعی اقدامی مناسب است؛ گرچه لازم است برای برطرف کردن مخاطراتی که ممکن است با تعدد بیمه‌ها برای کارفرمایان و کارگران به وجود آید، تدابیری اندیشیده شود.

همچنین این اقدام، بار زیاد سازمان تأمین اجتماعی و صندوق‌های بازنشستگی را نیز کاهش می‌دهد و بحران

پیش رو را تا حدی مدیریت می‌کند. بنابراین حرکت در این راستا به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی محسوب می‌شود.

در میان پروژه‌های مصوب وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، پروژه‌ای در راستای این اقدام تعریف نشده است.

۶- برنامه ریزی برای توانمندسازی اجتماعی از مسیر ایجاد بازار برای مشاغل دهک‌های پائین

ایجاد اشتغال و حمایت از دهک‌های پائین نه با اعطای وام، بلکه با توانمندسازی محقق می‌شود. فراهم کردن شرایط با هدف ایجاد درآمد برای دهک‌های پائین جامعه از طریق گسترش بازار و دسترسی به بازار فروش محصولات تولیدی خود و اتصال آنها به شرکت‌های محلی و بزرگ، برنامه‌ای است که وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی به صورت مستقیم مسئول آن بوده و می‌تواند از طریق آن، زمینه را برای کاهش فقر فراهم کند.

بنابراین ضروری است این وزارتخانه، برنامه‌های منسجم و متعددی با این رویکرد تدارک دیده و اجرایی نماید. حرکت در این راستا به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی محسوب می‌شود.

در میان پروژه‌های مصوب وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، دو پروژه در راستای این اقدام و با رویکرد مذکور تعریف شده است:

- طراحی، تدوین و اجرای برنامه جلوگیری از نسلی شدن فقر
- طراحی و پیاده‌سازی الگوی ایجاد اشتغال فراگیر با اتصال بنگاه‌های محلی - منطقه‌ای به شرکت‌های بزرگ

۷- ایجاد سامانه جامع ظرفیت مناطق برای ایجاد اشتغال با توجه به ویژگی‌های هر منطقه

وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی به عنوان سازمانی که متولی شناسایی وضعیت اشتغال و کار در کشور و برنامه‌های

در میان پروژه های مصوب وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، یک پروژه در راستای این اقدام تعریف شده است:

- ایجاد پنجره واحد حمایت های اجتماعی

وضعیت وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی در اقتصاد مقاومتی

نتایج بررسی های انجام شده نشان می دهد که در چارچوب ۸ اقدام جهشی و اولویت دار اقتصاد مقاومتی مرتبط با وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، متناسب با ۴ اقدام، در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی پروژه هایی تصویب شده است که ۵ پروژه از ۹ پروژه این دستگاه در سال های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ را تشکیل می دهد.

این وضعیت در نمودار زیر نمایش داده شده است:

مطابق این نمودار، ۵۰ درصد از «اقدامات جهشی و اولویت دار» وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی دارای پروژه مصوب در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی است.

مرتبط با آن بوده است، بایستی شرایطی را فراهم آورد که تمامی دستگاه های کشور، از وضعیت کمی و کیفی اشتغال و فعالیت های شغلی پرکاربرد در مناطق مختلف اطلاع یابند و برنامه ریزی های خود را بر اساس آن انجام دهند. بنابراین ضروری است این وزارتخانه، سامانه ای را ایجاد نماید که طبق آن، رشته های پراشتغال و پرکاربرد و پرمقتضای در هر منطقه شناسایی شده و تمامی حمایت ها، بر اساس آن انجام شود.

تکمیل این سامانه می تواند با مواردی چون ایجاد امکان کاریابی، ارتباط میان مشاغل و حتی ایجاد فضای خرید و فروش برای مشاغل خرد و کوچک، انجام شود. بنابراین این اقدام به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی محسوب می شود.

در میان پروژه های مصوب وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، یک پروژه در راستای این اقدام تعریف شده است که البته باید با اقدام پیشنهادی تکمیل گردد:

- طراحی و پیاده سازی الگوهای توسعه رشته های پر اشتغال منطقه ای

۸- ایجاد سامانه واحد برای کلیه خدمات اجتماعی

تعدد مراکز حمایتی و ارائه خدمات حمایتی به یک فرد از سوی چند دستگاه، باعث هدر رفت منابع (مالی و انسانی) خواهد شد.

لذا ضروری است سامانه ای به منظور یکپارچه سازی پیشخوان خدمات رفاه اجتماعی و جلوگیری از تعدد درگاه های درخواست خدمت، هم افزایی برنامه های حمایت اجتماعی، کاهش مراجعه متقاضیان به پیشخوان های فیزیکی، امکان ردیابی مراحل ارائه خدمت، پایش بودجه تخصیصی و ارزیابی اثربخشی برنامه های اجرا شده ایجاد شود.

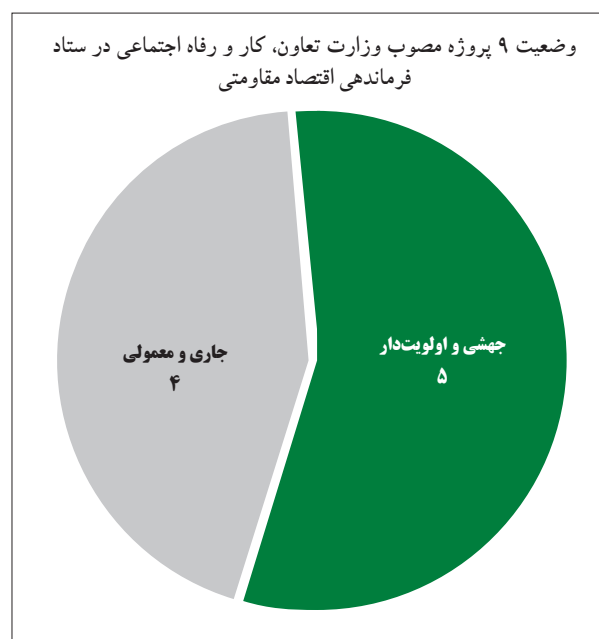
این اقدام به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی محسوب می شود.

همچنین از میان ۹ پروژه ای که در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی برای وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی تعریف شده است، ۴ پروژه را نمی توان در چارچوب «اقدامات جهشی و اولویت دار» قرار داد که این موارد از جمله «اقدامات جاری و معمولی» وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی محسوب می شوند و عبارتند از:

- ارتقاء مهارت های فنی و حرفه ای و کسب و کار بازار محور
- تامین مالی خرد و کارآفرینی اجتماعی
- تدوین استانداردهای اخلاق حرفه ای و فرهنگ کار
- توسعه و توانمندسازی تعاونی های فراگیر ملی و سهامی عام

وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی در میان پروژه های خود «اقدامات مبهم و کلی» ندارد.

بر این اساس وضعیت پروژه های مصوب وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی در نمودار زیر نمایش داده شده است:

مطابق این نمودار، ۵۵ درصد از پروژه های مصوب وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی جزو اقدامات جهشی و اولویت دار است.

بخش یازدهم

«ارزیابی وزارت امور خارجه در اقتصاد مقاومتی»

بررسی ۱ پروژه مصوب دستگاه در چارچوب ۵ اقدام جهشی و اولویت دار

ارتباط با دول خارجی و انعقاد قرارداد و همکاری های فنی، اقتصادی، فرهنگی علمی و نظامی با کشورهای خارج و سازمان های بین المللی، هماهنگی سیاسی لازم را با وزارت امور خارجه به عمل آورند.

وزارت امور خارجه نیز مکلف است نسبت به فراهم آوردن موجبات تأمین هماهنگی و ایجاد ارتباط و تسهیلات لازم بر اساس اصول و سیاست های خارجی و حفظ مصالح جمهوری اسلامی ایران اقدام لازم را انجام دهد.

از میان سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی، ماده ۱۲ به طور مستقیم مرتبط با وزارت امور خارجه است:

● ماده ۱۲: افزایش قدرت مقاومت و کاهش آسیب پذیری اقتصاد کشور از طریق:

○ توسعه پیوندهای راهبردی و گسترش همکاری

و مشارکت با کشورهای منطقه و جهان بویژه همسایگان

وزارت امور خارجه یکی از مهمترین نقش آفرینان در تحقق اقتصاد مقاومتی و عنصر برونگرایی آن است.

وظایف این نهاد در قانونی که در سال ۱۳۶۴ تحت عنوان «وظایف وزارت امور خارجه» به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید، شرح داده شده است.

بخش هایی از این قانون که به طور مستقیم به وظایف این وزارتخانه در حوزه ی اقتصاد اشاره دارند، بند ۷ از ماده ۲ و همچنین ماده ۳ از قانون وظایف این نهاد هستند.

بر اساس بند ۷ از ماده ۲ قانون وظایف وزارت امور خارجه، همکاری با دستگاه های اجرایی کشور و ارائه نظریات لازم با رعایت ملاحظات سیاسی خارجی در جهت بررسی و تهیه طرح های مربوط به برقراری و گسترش مناسبات اقتصادی، فرهنگی، علمی، فنی و غیره برعهده این نهاد است.

همچنین مطابق ماده ۳ از این قانون، کلیه نهادها و ارگان های جمهوری اسلامی مکلفند در تنظیم مناسبات و برقراری هر نوع

- استفاده از دیپلماسی در جهت حمایت از هدف‌های اقتصادی
- استفاده از ظرفیت‌های سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای
- وزارت امور خارجه برای تحقق این مأموریت‌ها در سال

ردیف	پروژه مصوب وزارت امور خارجه در ستاد	سال تصویب	سابقه در قوانین
۱	شناسایی و تدوین برنامه رفع موانع سیاسی مشارکت با اقتصاد جهانی	۱۳۹۵	

مثال تعرفه واردات یک کالا از ایران را افزایش داده است و یا قوانین سختگیرانه‌ای در تجارت وضع نموده است؛ اما سفارتخانه‌های ایران در آن کشور هیچ اطلاعی از این موضوع نداشته‌اند.

اما نوع دوم مشکلات عبارت است از مشکلاتی که به صورت غیر قانونی و غیر حاکمیتی از سوی عناصری در کشور میزبان برای بازرگانان ایرانی ایجاد می‌شود که در بسیاری از موارد بازرگان ایرانی، از سازوکار حل مشکل خود در کشور میزبان آگاه نیست.

در چنین مواردی سفارتخانه‌های ایران می‌توانند پیگیری این امور را به عهده بگیرند و مشکلات بازرگانان را رفع نمایند. لکن فقدان وجود قوانین و سازوکار مشخص که سفارتخانه‌ها را ملزم به پیگیری این امور کند، منجر به افزایش خطرپذیری و زیان بازرگانان کشور شده و در نتیجه به فعالیت‌های تجاری آسیب رسانده است.

۳- ایجاد اختلال در روابط تجاری ایران با کشورهای همسایه و همسو از سوی کشورهای متخاصم

آمریکا در سال‌های اخیر به کرات شرکای تجاری ایران را به جرم تعامل با ایران تنبیه و یا تحریم کرده است. ابزار اصلی آمریکا برای کشف کم و کیف روابط ایران با سایر کشورها، تسلط این کشور بر سازمان‌های اقتصادی جهانی و همچنین سامانه پیام رسان بانکی سوئیفت بوده است.

برای تمامی این ابزارهای فشار که در دست کشورهای متخاصم است، جایگزین‌هایی طراحی شده که هم اکنون دیگر کشورها نیز به طور گسترده از آن‌ها استفاده می‌کنند.

چالش‌ها و موانع تحقق اقتصاد مقاومتی در حوزه کاری دستگاه

در حوزه کاری وزارت امور خارجه، چالش‌ها و موانعی به شرح زیر برای تحقق اقتصاد مقاومتی وجود دارد:

۱- ضعف در دیپلماسی اقتصادی جمهوری اسلامی برای تقویت برونگرایی

از نظر بسیاری از اقتصاددانان، دستگاه دیپلماسی کشور در چند دهه اخیر فارغ از اینکه چه کسانی مسئولیت آن را به عهده داشته‌اند، در حوزه اقتصاد ضعیف عمل کرده است. با نگاهی به وضعیت کشور در صادرات، بازاریابی، ترانزیت، گردشگری و توافقات پولی و تجاری دو یا چندجانبه، می‌توان تایید کرد که دیپلماسی اقتصادی در این زمینه، اثرگذاری قابل توجهی نداشته است.

عده‌ای این ضعف را بر اثر نگرش و میزان اهتمام وزارت خارجه به موضوع اقتصاد و عده‌ای نیز آن را ناشی از ساختار وزارت خارجه می‌دانند. در مجموع به نظر می‌رسد هر دو عامل در رسیدن به وضعیت کنونی نقش داشته‌اند و لازم است برای اصلاح هر دو مورد اقداماتی در دستور کار قرار بگیرد.

۲- فعال نبودن سفارتخانه‌ها در حوزه بازرگانی

از نظر حقوقی مشکلات بازرگانان ایران در خارج از کشور دو نوع هستند. نوع اول مشکلاتی است که از سوی مراجع قانونی کشور میزبان ایجاد می‌شوند که از جمله آن‌ها می‌توان به افزایش نرخ تعرفه یا تغییر در استانداردها و یا ممنوعیت ورود برخی کالاها اشاره کرد.

به عنوان نمونه مشاهده شده است که یک کشور به طور

۴- نبود ارتباط مشخص میان سیاست خارجی با سیاست تجاری

با نگاهی به اقلام عمده وارداتی کشور می‌توان گفت که مناسبات سیاسی تجاری، در انتخاب کشورهای مبدا واردات در نظر گرفته نشده است. در دنیایی که در آن کشورهای صنعتی حریصانه و بعضاً خصمانه به دنبال به چنگ آوردن سهم بهتر و بیشتری از بازار هستند، لازم است انتخاب شرکای صادراتی و وارداتی براساس دستورالعملی باشد که انواع مناسبات سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی در آن لحاظ شده باشد.

طبعاً این دستورالعمل باید در وزارت خارجه تدوین شود و پس از آن از سوی وزارت خانه های دیگر همچون وزارت صنعت، معدن و تجارت مورد استفاده قرار بگیرد. اما واردات کالاهای مصرفی از بعضی کشورها که به وضوح مواضع ضدایرانی دارند، نشان می‌دهد که چنین برنامه‌ای در وزارت خارجه تدوین نشده و از سوی دیگر وزارتخانه ها مورد استفاده قرار نگرفته است.

۵- عدم تبدیل تفاهم‌نامه‌های اقتصادی به توافقنامه عملیاتی

توافقنامه‌های تجاری نقش بسیار زیادی در گسترش صادرات کشورها در جهان دارند؛ به طوری که گفته می‌شود ۵۰ درصد صادرات جهانی به مقصد بازارهایی است که مطابق توافقنامه های تجاری، نرخ های تعرفه آن کاهش یافته یا حذف شده یا به طور کلی، تسهیلاتی در تجارت فی مابین ایجاد شده است.

این رقم برای اتحادیه‌ی اروپا به ۶۷ درصد می‌رسد اما برای ایران کمتر از ۳ درصد است. این مسئله علی‌رغم این واقعیت است که در سال های اخیر، هیئت های اقتصادی خارجی زیادی به کشور آمدند و تفاهم‌نامه‌های نسبتاً زیادی نیز منعقد شده است. همچنین وزارت خارجه ایران در سفر به کشورهای مختلف، تفاهم‌نامه های متعددی را منعقد نموده است.

با این حال، به نظر می‌رسد که ضعف بزرگ این تفاهم‌نامه‌ها عدم تبدیل آن ها به قرارداد و به مرحله‌ی اجرا نرسیدن بسیاری از آن هاست.

۶- عدم هماهنگی منسجم وزارت امور خارجه با سایر وزارتخانه‌ها و دستگاه های اقتصادی

عدم هماهنگی متقابل وزارت خارجه با سایر وزارتخانه ها در ارتباطات خارجی سبب می‌شود که دستگاه های مختلف کشور، نتوانند از ظرفیت های موجود در این عرصه برای پیشبرد اهداف خارجی خود استفاده کنند.

راهبردهای تجاری کشور باید با مشورت وزارت خارجه و در نظر گرفتن تمام امکانات سیاسی، فرهنگی، امنیتی و اقتصادی طراحی شود که لازمه تحقق این امر هماهنگی گسترده بین وزارت امور خارجه و دیگر وزارتخانه های کشور است.

به فرموده رهبر انقلاب «ما شنیده‌ایم و دیده‌ایم مواردی را که یک وزارتخانه‌ای، در یک کشوری دارد مذاکره‌ی اقتصادی میکند، [اما] وزارت خارجه اصلاً خبر ندارد! این ضرر است، این زیان محض است. البته این وظیفه‌ای است دوطرفه، هم وظیفه‌ی دستگاه‌ها است که با وزارت خارجه همکاری و همراهی داشته باشند در این زمینه، هم وظیفه‌ی وزارت خارجه است که برای این کار بنشینند برنامه‌ریزی کنند؛ یعنی در یک بخش ویژه‌ای - البته در وزارت خارجه یک بخش اقتصادی علی‌الظاهر هست، یعنی از سابق که بوده - باید برنامه‌ریزی کنند، فعال کنند»

اقدامات جهشی و اولویت دار برای تحقق اقتصاد مقاومتی در حوزه کاری دستگاه

در حوزه کاری وزارت امور خارجه، اقدامات جهشی و اولویت دار زیر برای تحقق اقتصاد مقاومتی پیشنهاد می‌شود:

۱- ایجاد سازوکار پیگیری و به نتیجه رساندن مذاکرات و تفاهم‌نامه های مالی و تجاری بین المللی

وزارت امور خارجه نقشی اساسی در به ثمر نشستن مذاکرات مربوط به قراردادهای مالی و تجاری کشور و اجرایی شدن آنها دارد. از این رو یکی از مهم ترین وظایف وزارت امور خارجه دستیابی به درک متقابل در زمینه های تجاری و مالی در ارتباط با کشورهای همسایه و همسو و حضور فعال و اثرگذار در زمینه پیشبرد مذاکرات مربوط به آن هاست.

برای تحقق این هدف، لازم است وزارت امور خارجه ارتباطی گسترده با دیگر وزارتخانه ها و دستگاه های مسئول همچون

۳- استفاده از ظرفیت تعاملات گسترده سیاسی با کشورهای

عراق و سوریه به منظور ارتقاء همکاری‌های اقتصادی

جولان کالاهای مصرفی خارجی غیر ایرانی در کشورهای عراق و سوریه نشان دهنده‌ی ضعف دستگاه دیپلماسی در بهره‌برداری از همبستگی سیاسی، امنیتی و دینی ایران با این کشورها، در جهت تحقق اهداف اقتصادی است.

در سال‌های اخیر صداقت و پایداری ایران در حمایت از کشورهای همسو برای بدبین‌ترین افراد نیز، در کشورهای دوست و همسایه همچون عراق و سوریه اثبات شده است. بنابراین شرایط سیاسی بسیار مناسبی برای تحکیم روابط تجاری ایران با این دو کشور و نقش‌آفرینی در بازار آن فراهم است.

از این رو لازم است وزارت امور خارجه با دیپلماسی فعال، از بالا بودن سطح روابط سیاسی استفاده کند و سطح روابط تجاری و اقتصادی ایران با این دو کشور را نیز گسترش دهد.

لازم است جایگاه شرکت‌ها و کالاهای ایرانی مورد نیاز عراق و سوریه، در بازار این کشورها تثبیت گردد تا شرایط برای بهبود روابط اقتصادی ایران با این کشورها فراهم گردد. دیگر کشورهای همسایه و همسو می‌تواند در مرحله بعدی اقدام قرار بگیرد.

این اقدام به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت امور خارجه محسوب می‌شود.

در میان پروژه‌های مصوب وزارت امور خارجه در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، برای این اقدام پروژه ای تعریف نشده است.

۴- تدوین سند دیپلماسی اقتصادی کشور و نقشه راه عملیاتی آن به منظور دسته‌بندی کشورهای طرف تجاری

نمی‌توان از نهادهای صرفاً اقتصادی همچون سازمان توسعه تجارت و یا بانک مرکزی انتظار داشت که به تمام مناسبات سیاسی و امنیتی کشور در ارتباط با کشورهای خارجی اشراف داشته باشند.

به همین دلیل در بسیاری از موارد مشاهده می‌شود امتیازاتی که در قالب واردات کالاهای مصرفی به کشورهای صادرکننده

بانک مرکزی و سازمان توسعه تجارت داشته باشد و برای تسریع در به نتیجه رسیدن توافقات و طراحی هوشمندانه بندهای آن، از جمله توافقات تجاری دوجانبه و انعقاد پیمان پولی دوجانبه، برنامه ریزی نماید.

همچنین برای به نتیجه رسیدن تفاهم‌نامه‌هایی که وزارت امور خارجه مستقیماً منعقد می‌کند و معمولاً به فراموشی سپرده می‌شود، این وزارتخانه باید در اسناد پشتیبان مربوط به هر تفاهم‌نامه تجاری، ما به ازای نهادی هر یک از بندهای تفاهم‌نامه را نیز به دقت مشخص نماید تا یک نهاد یا مجموعه یا بخش، ملزم به پیگیری آن شود.

این اقدام به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت امور خارجه محسوب می‌شود.

در میان پروژه‌های مصوب وزارت امور خارجه در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، برای این اقدام پروژه ای تعریف نشده است.

۲- ایجاد سامانه رسیدگی به مشکلات و شکایات بازرگانان ایران در کشورهای خارجی

یکی از مهم‌ترین وظایف سفارتخانه‌های هر کشور، پاسخگویی به مطالبات و رفع نیازهای بازرگانان و تجار آن کشور است؛ اما در حال حاضر این وظیفه به درستی از سوی سفارتخانه‌های ایران اجرایی نمی‌شود.

برای حل این مشکل لازم است بسترهایی ایجاد شود که بازرگانان بتوانند با استفاده از آن‌ها، به طور مستقیم مشکلاتشان را با سفارتخانه‌های ایران در میان بگذارند. سفارتخانه‌های ایران باید به محلی برای رجوع مستقیم و بدون دردسر بازرگانان ایرانی تبدیل شوند و پیش از هر نهاد دیگری، از مشکلات صادرکنندگان ایرانی مطلع شوند و برای حل آن برنامه ریزی نمایند.

این اقدام به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت امور خارجه محسوب می‌شود.

در میان پروژه‌های مصوب وزارت امور خارجه در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، برای این اقدام پروژه ای تعریف نشده است.

در میان پروژه های مصوب وزارت امور خارجه در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، برای این اقدام پروژه ای تعریف نشده است.

وضعیت وزارت امور خارجه در اقتصاد مقاومتی

نتایج بررسی های انجام شده نشان می دهد که در چارچوب ۴ اقدام جهشی و اولویت دار اقتصاد مقاومتی مرتبط با وزارت امور خارجه، پروژه ای در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی برای این وزارتخانه به تصویب نرسیده است.

همچنین ۱ پروژه تعریف شده از سوی این ستاد نیز از جمله «اقدامات جاری و معمولی» وزارت امور خارجه محسوب می شود که عبارت است از:

- شناسایی و تدوین برنامه رفع موانع سیاسی مشارکت با اقتصاد جهانی

بر این اساس نمی توان نمره مشخصی را برای وزارت امور خارجه در نظر گرفت.

داده می شود، بدون برنامه است و نمی توان در ازای آن امتیازاتی دریافت کرد. بنابراین لازم است وزارت امور خارجه با تدوین سند دیپلماسی اقتصادی کشور اولویت ها، بایدها و نبایدها را برای سایر نهادهای اقتصادی در ارتباط کشورهای خارجی معین کند.

به طور خاص از وزارت امور خارجه انتظار می رود یک دسته بندی کلی از کشورهای طرف تجاری ایران تدوین و در آن کشورها را به گروه هایی تقسیم بندی نماید. این تقسیم بندی می تواند در ادامه از سوی نهادهای دیگر مورد استفاده قرار بگیرد.

به طور مثال در تعیین تعرفه واردات کالاها می توان برای کشورهایی که رابطه مناسب تری با ایران دارند، تخفیفاتی قائل شد و برای کشورهای غیرهمسو جریمه وارداتی در نظر گرفت.

این اقدام به عنوان یک اقدام جهشی و اولویت دار در اقتصاد مقاومتی برای وزارت امور خارجه محسوب می شود.

بخش دوازدهم

«رتبه بندی ۱۰ دستگاه منتخب کشور در اقتصاد مقاومتی»

در چارچوب ۹۵ اقدام جهشی و اولویت دار

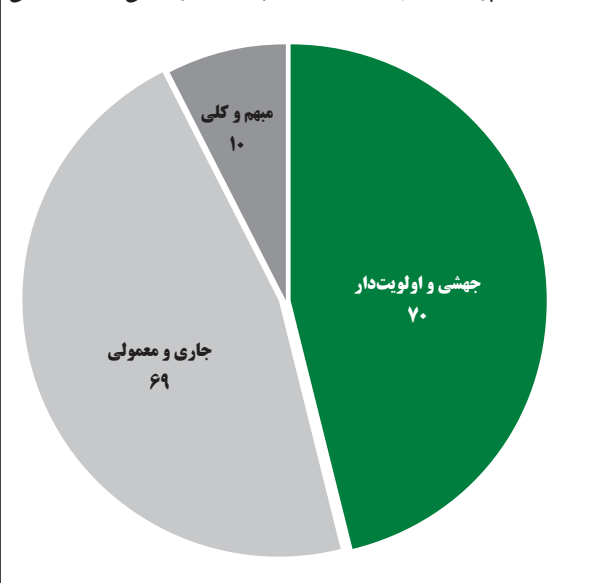
بر اساس ۹۵ اقدام «جهشی و اولویت دار» اقتصاد مقاومتی برای ۱۰ دستگاه منتخب و مقایسه آن با پروژه های مصوب هر دستگاه در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، رتبه بندی انجام گرفته است. نتایج نشان می دهد که وزارت جهاد کشاورزی به عنوان شاگرد اول اقتصاد مقاومتی با نمره ۴۳٫۴ از ۱۰۰ در صدر جدول قرار دارد و پروژه های تعریف شده برای این دستگاه در ستاد، بیشترین انطباق را با «اقدامات جهشی و اولویت دار» اقتصاد مقاومتی دارد. همچنین میانگین نمره اقتصاد مقاومتی ۱۰ دستگاه منتخب برابر ۱۸٫۳ است. بنابراین ضروری است ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، اقداماتی برای بازتعریف پروژه های تعریف شده و فعالیت های در دست انجام در دستور کار داشته باشد؛ در غیر اینصورت، تحقق اقتصاد مقاومتی با چالش مواجه خواهد بود.

چارچوب ارزیابی و رتبه بندی دستگاه ها

برای هر یک از ۱۰ دستگاه بر اساس سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی، اقدامات پیشنهادی رهبر انقلاب، چالش های حوزه کاری، بررسی های کارشناسی و همچنین کسب نظر از صاحب نظران، اقداماتی تحت عنوان «اقدامات جهشی و اولویت دار» پیشنهاد شده است که ۹۵ مورد را شامل می شود. در واقع برای تحقق اقتصاد مقاومتی، ضروری است برای هر دستگاه به جای تعیین اقداماتی که طبق فرموده رهبر انقلاب «اقدامات جاری و معمولی» محسوب می شود و باید در شرایط عادی انجام شود، «اقدامات جهشی و اولویت دار» به عنوان پروژه تعریف شده باشد تا در مقاوم سازی اقتصاد تسریع گردد. ۹۵ اقدام جهشی و اولویت دار نیز با این رویکرد ارائه شده است.

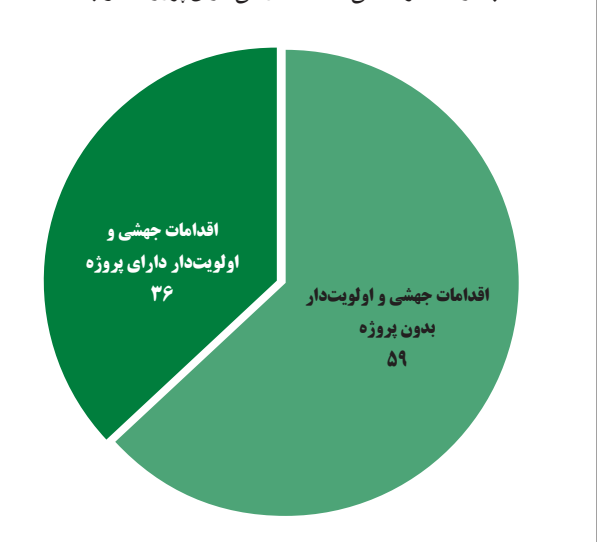
در این کتابچه برای اولین بار در کشور، پروژه های مصوب ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی از منظر اولویت دار بودن و جهشی بودن مورد ارزیابی قرار گرفته است. به منظور ارزیابی پروژه های مصوب هر دستگاه در الگوی اقتصاد مقاومتی، ۱۰ دستگاه منتخب به عنوان نمونه انتخاب شده اند که ۷۵ درصد از پروژه های مصوب ستاد را دارا هستند و در مجموع، ۱۴۹ پروژه غیرتکراری دارند. هرچند تمامی دستگاه ها و قوای نظام باید در تحقق اقتصاد مقاومتی نقش آفرینی کنند، اما پر واضح است که بعضی دستگاه ها، نقش مهم تر و ویژه تری در این زمینه دارند. همچنین که این انتظار نیز وجود داشته است که پروژه های دستگاه های اثرگذارتر، از میان مهمترین و اولویت دارترین اقدامات انتخاب شده باشد.

وضعیت ۱۴۹ پروژه مصوب ۱۰ دستگاه منتخب در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی

همچنین میزان «اقدامات جهشی و اولویت‌دار» که دارای پروژه مصوب در ستاد هستند نیز برای هر دستگاه مورد بررسی قرار گرفته که نتایج آن برای ۱۰ دستگاه منتخب در نمودار زیر مشخص شده است:

چه تعداد از اقدامات جهشی و اولویت‌دار اقتصاد مقاومتی مرتبط با ۱۰ دستگاه منتخب، در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی دارای پروژه مصوب است؟

البته انجام «اقدامات جاری و معمولی» نیز قطعاً مهم بوده و به زمینه سازی برای انجام «اقدامات جهشی و اولویت‌دار» اقتصاد مقاومتی می انجامد و در عمده موارد باید هم انجام شود، اما برای ارزیابی حرکت دستگاه‌ها و ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی در مسیر تحقق اقتصاد مقاومتی، «اقدامات جهشی و اولویت‌دار» حائز اهمیت و لازمه بررسی است.

در این زمینه رهبر انقلاب در شهریورماه سال ۱۳۹۴ فرمودند: «بعضی از کارهایی که گزارش شده، مربوط به بندهای اقتصاد مقاومتی نیست، اگرچه حالا ارتباط داده شده اما کارهای جاری دستگاه‌ها است؛ بالاخره دستگاه‌ها یک کارهای جاری دارند و اینها را به شما گزارش کردند که این کارها را ما کردیم؛ اینها آمده جزو کارنامه‌ی دستگاه‌ها در زمینه‌ی اقتصاد مقاومتی؛ درحالی‌که این نیست. بعضی از کارها هم ارتباطی اصلاً به بندهای اقتصاد مقاومتی ندارد؛ این مقدار کافی نیست.»

آیت الله خامنه‌ای همچنین در شهریورماه سال ۱۳۹۵ عنوان کردند:

«در اقتصاد مقاومتی آن چیزی که مورد انتظار است، یک کار جهشی است. ببینید، دستگاه و دولت، خب یک کارهای متعارفی دارد، کارهای معمولی‌ای دارد در زمینه‌های اقتصاد در همه‌ی بخش‌های مختلف این وزارتخانه‌های چندین‌گانه‌ی اقتصادی که دارد انجام می‌گیرد؛ این کارها که خب باید انجام بگیرد؛ [اما] از جمله‌ی چیزهایی که در اقتصاد مقاومتی مورد نظر است، یک کار فوق‌العاده است، یک کار جهشی است.»

بنابراین بر اساس این چارچوب، پروژه‌های مصوب هر دستگاه سنجیده شده و در سه دسته «اقدامات جهشی و اولویت‌دار»، «اقدامات جاری و معمولی» و «اقدامات مهم و کلی» قرار گرفته که نتایج آن برای ۱۰ دستگاه منتخب در نمودار زیر نمایش داده شده است:

نحوه بررسی میزان انطباق پروژه های مصوب هر دستگاه با اقتصاد مقاومتی

در این ارزیابی، میزان انطباق پروژه های تعریف شده ۱۰ دستگاه منتخب با اقتصاد مقاومتی و جهشی و اولویت دار بودن آن بررسی شده است.

در واقع بر اساس نتایج ارزیابی دستگاه های منتخب در این فصل، اینکه هر دستگاه چه میزان پروژه ها را اجرا کرده، در چه مرحله ای قرار دارد و چرا بعضی از پروژه ها در سال جدید حذف شده است، مورد بررسی قرار نگرفته و اصل بر پیشبرد کارها گذاشته شده است؛ هرچند تاکنون گزارشی در این خصوص توسط ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی ارائه نشده است.

بنابراین، در قسمت پایانی هر بخش مرتبط با هر دستگاه، دو عدد به صورت درصد ارائه شده است.

درصد اول نشان می دهد که چه نسبتی از «اقدامات جهشی و اولویت دار» اقتصاد مقاومتی، به صورت پروژه مصوب ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، در دستور کار دستگاه مورد نظر قرار دارد و در واقع چند درصد از اقدامات اصلی، مورد توجه دستگاه و ستاد در تعریف پروژه قرار گرفته است.

درصد دوم نیز نشان می دهد که این پروژه ها که در چارچوب «اقدامات جهشی و اولویت دار» دستگاه قرار می گیرد، چه نسبتی از کل پروژه های مصوب هر دستگاه در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی را تشکیل می دهد و مشخصاً، چند درصد از اقدامات دستگاه به آن معطوف شده است.

بر این اساس، امتیاز هر یک از ۱۰ دستگاه منتخب،

برآمده از حاصلضرب دو عدد مذکور به عنوان نمره اقتصاد مقاومتی (از ۱۰۰) در جدولی که در ادامه آمده است ارائه شده و دستگاه ها با این شاخص رتبه بندی شده اند. این نمره نشان می دهد که پروژه های مصوب هر یک از دستگاه ها در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، تا چه میزان در جهت اقتصاد مقاومتی قرار دارد و جزو «اقدامات جهشی و اولویت دار» محسوب می شود.

هرچه این نمره به ۱۰۰ نزدیکتر باشد، تطابق بیشتر پروژه های دستگاه با اقتصاد مقاومتی و توجه بیشتر به اولویت ها در حوزه کاری دستگاه را نشان می دهد.

رتبه بندی ۱۰ دستگاه منتخب

میانگین نمره ۱۰ دستگاه منتخب بر اساس ارزیابی صورت گرفته در این فصل، برابر با ۱۸,۳ بوده است و لذا، ۵ دستگاه بالاتر از حد میانگین و ۵ دستگاه پایین تر از حد میانگین بوده اند.

همچنین وزارت جهاد کشاورزی به عنوان شاگرد اول اقتصاد مقاومتی با نمره ۴۳,۴ از ۱۰۰ در صدر جدول قرار دارد.

بر اساس این نتایج، ضروری است ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، اقداماتی به منظور بازتعریف فعالیت های خود انجام داده و پروژه های مهم و اولویت دار اقتصاد مقاومتی را جایگزین بعضی پروژه های فعلی برای هر دستگاه نماید.

در صورت عدم بازتعریف فعالیت ها، تحقق اقتصاد مقاومتی با چالش مواجه خواهد بود.

رتبه	نام دستگاه منتخب	تعداد «اقدامات جهشی و اولویت دار»	تعداد پروژه های غیر تکراری در سال های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶	تعداد «اقدامات جهشی و اولویت دار» دارای پروژه مصوب در ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی	تعداد اقدامات جهشی و اولویت دار»	تعداد پروژه های همراستا با «اقدامات جهشی و اولویت دار»	تعداد پروژه های منتسب به «اقدامات جاری و معمولی»	تعداد پروژه های منتسب به «اقدامات مبهم و کلی»	نسبت «اقدامات جهشی و اولویت دار» دارای پروژه مصوب به کل «اقدامات جهشی و اولویت دار» (درصد)	نسبت پروژه های همراستا با «اقدامات جهشی و اولویت دار» به کل پروژه های مصوب (درصد)	نمره نهایی (درصد)
۱	وزارت جهاد کشاورزی	۹	۲۴	۵	۱۹	۵	۵	۰	۵۵	۷۹	۴۳,۴
۲	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	۸	۹	۴	۵	۴	۴	۰	۵۰	۵۵	۲۷,۵
۳	سازمان برنامه و بودجه و سازمان امور اداری و استخدامی کشور	۸	۱۴	۴	۷	۴	۵	۲	۵۰	۵۰	۲۵
۴	وزارت صنعت، معدن و تجارت	۱۰	۹	۴	۵	۴	۴	۰	۴۰	۵۵	۲۲
۵	وزارت نفت	۱۴	۱۹	۶	۹	۱۰	۱۰	۰	۴۲	۴۷	۱۹,۷
۶	وزارت راه و شهرسازی	۱۰	۱۳	۴	۵	۷	۷	۱	۴۰	۳۸	۱۵,۲
۷	وزارت نیرو	۱۰	۳۰	۴	۱۱	۱۹	۱۹	۰	۴۰	۳۶	۱۴,۴
۸	وزارت امور اقتصادی و دارایی	۱۰	۲۵	۴	۸	۱۲	۱۲	۵	۴۰	۳۲	۱۲,۸
۹	بانک مرکزی	۱۲	۵	۱	۱	۲	۲	۲	۸	۲۰	۱,۶
۱۰	وزارت امور خارجه	۴	۱	۰	۰	۱	۱	۰	۰	۰	-
نمره کل ۱۰ دستگاه منتخب (میانگین وزنی بر اساس تعداد اقدامات جهشی و اولویت دار)											
۱۸,۳											

۹۵ اقدام جهشی و اولویت دار پیشنهادی به ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی

اقدامات جهشی و اولویت دار پیشنهادی به ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی برای هر یک از ۱۰ دستگاه منتخب، در ادامه به صورت تیتروار آمده است.

وزارت جهاد کشاورزی:

۱- افزایش تولید داخلی محصولات غذایی اساسی با استفاده سیاست های تضمین خرید

۲- افزایش تولید داخلی نهاده های اساسی محصولات غذایی

۳- توسعه کشت دیم به منظور کاهش استفاده از آب های تجدیدپذیر در تولید غذا

۴- تولید سالانه ۲۰۰ هزار تن ماهی تیلاپیا در مناطق مرکزی کشور

۵- تولید سالانه ۱ میلیون تن ماهی در قفس با فعال سازی ظرفیت تولید از طریق آب دریا

۶- ایجاد سامانه جامع کشاورزی با یکپارچه سازی سامانه های موجود و اعطای دسترسی عمومی به کشاورزان

۷- اجرای عملیات آبخیزداری و آبخوانداری به منظور افزایش بهره وری در استفاده از منابع آبی و خاکی

۸- تشکیل نهادهای تامین کننده کشاورزی به منظور افزایش بهره وری در زمین های کوچک

۹- توسعه صنایع تکمیلی و تبدیلی به منظور افزایش بهره وری در محصولات کشاورزی

سازمان برنامه و بودجه و سازمان امور اداری و استخدامی کشور:

۱- راه اندازی سریع سامانه های مرتبط با گسترش دولت الکترونیک

۲- ایجاد سامانه انتشار برخط و شفاف مناقصات، مزایدهات و قراردادهای دولتی

۳- اصلاح نظام مدیریت استانی با اختصاص درصدی از درآمد استان ها به همان استان

۴- ایجاد نظام اجرای پروژه های عمرانی از طریق قراردادهای BOT در قالب صندوق پروژه

۵- ایجاد سامانه برخط پروژه های عمرانی به همراه طرح توجیهی و درصد پیشرفت

۶- جایگزینی سریع نظام بودجه ریزی هزینه ای با نظام بودجه ریزی عملیاتی

۷- ارائه لایحه قانون بودجه ریزی عمومی طبق اصل ۵۲ قانون اساسی

۸- ایجاد سازوکارهای نظارت مردم بر دستگاه های اداری و سازمان های دولتی و حاکمیتی

وزارت صنعت، معدن و تجارت:

۱- ایجاد سامانه خرید کالا و خدمات دولتی

۲- کاهش صادرات کالاهای کم فرآوری شده با قاعده گذاری در بورس کالا

۳- در نظر گرفتن زمان ۶ ماهه برای اعمال تغییرات قوانین صادراتی

۴- برنامه ریزی جهت رفع موانع غیرتسهیلاتی تولیدکنندگان با هدف افزایش صادرات غیرنفتی کشور

۵- حمایت از تشکیل شرکت های مدیریت صادرات با هدف توانمندسازی تولیدکنندگان داخلی

۶- افزایش تعرفه واردات کالاهای دارای مشابه داخلی در یک زمان بندی یکساله

۷- استفاده از ابزار ممنوعیت واردات برای حمایت از تولید داخلی کالاهای اساسی اولویت دار

۸- انعقاد قراردادهای تجاری دو جانبه با کشورهای همسایه و همسو

۹- برنامه ریزی برای شناسایی و حمایت از حوزه های پیشران اقتصادی

۱۰- حمایت از راه اندازی مراکز مشترک تحقیق و توسعه در صنعت خودرو به منظور کاهش مونتاژکاری

وزارت نفت:

۱- راه اندازی بورس نفت به منظور روزآمد کردن روش های فروش و اثرگذاری در تعیین قیمت

۲- افزایش ظرفیت پالایشی نفت در کشور تا رسیدن به نقطه عدم صادرات نفت خام

۳- یکسان سازی سهم شرکت ملی نفت از فروش داخلی و خارجی

۴- افزایش ظرفیت پالایشی گاز در کشور تا رسیدن به نقطه عدم صادرات میعانات گازی

وزارت راه و شهرسازی:

- ۱- نوسازی و بهسازی سالانه ۲۰۰ هزار واحد مسکن روستایی
- ۲- نوسازی و بهسازی سالانه ۵۰۰ هزار واحد مسکن شهری
- ۳- راه اندازی سامانه ملی املاک و اسکان کشور
- ۴- ارائه لایحه مالیات بر عایدی سرمایه و پیگیری تصویب آن از طریق مجلس
- ۵- ایجاد سازوکار واگذاری پروژه های عمرانی نیمه تمام از طریق قراردادهای BOT
- ۶- راه اندازی سامانه هوشمند کنترل قطار در شبکه ریلی کشور
- ۷- تکمیل خط ریلی چابهار- سرخس
- ۸- برنامه ریزی جهت تولید ریل پیشرفته ملی برای سرعت های بالای ۲۵۰ کیلومتر بر ساعت
- ۹- راه اندازی شرکت های لیزینگی برای تولید واگن در داخل کشور
- ۱۰- توسعه بندر چابهار و تکمیل زیرساخت های آن

وزارت نیرو:

- ۱- ایجاد بازار بدهی به منظور تهاتر بخشی از بدهی های وزارت نیرو
- ۲- اصلاح نظام قیمت گذاری برق با اجرای مدل IBT به منظور حذف یارانه پرمصرف ها
- ۳- ارائه تضامین دولتی به سرمایه گذاران داخلی برای خرید برق به منظور ساخت نیروگاه از طریق قراردادهای BOT
- ۴- واگذاری پروژه های آب و برق کشور به شرکت های داخلی به منظور استفاده از حداکثر توان داخلی
- ۵- تجهیز خطوط انتقال و توزیع به ادوات کم مصرف با فناوری های جدید به منظور کاهش تلفات فنی
- ۶- تامین یارانه خرید تجهیزات با فناوری مدرن به منظور پیک سازی
- ۷- تبدیل نیروگاه های گازی به سیکل ترکیبی به منظور افزایش بازده تولید
- ۸- برنامه ریزی جهت صادرات ۱۰ هزار مگاوات ظرفیت مازاد برق در فصل زمستان به همسایگان شمالی
- ۹- برنامه ریزی جهت افزایش پروژه های آب و برق شرکت های ایرانی در عراق به ۸ میلیارد دلار
- ۱۰- برنامه ریزی جهت افزایش مبادلات برقی با کشورهای منطقه به منظور تبدیل شدن به قطب برق منطقه

۵- واقعی سازی قیمت خوراک جهت افزایش تولیدات

- پتروشیمی با ارزش افزوده بالا در کشور
- ۶- تعیین تکلیف سریع پروژه های نیمه تمام خط اتیلن غرب و بخش های مرکزی و شمالی کشور
- ۷- سرمایه گذاری در پروژه های جدید تولید نفت و گاز از میادین مشترک
- ۸- انعقاد قراردادهای بلندمدت گازی و اجرای قراردادهای موجود به منظور صادرات پیوسته گاز به کشورهای همسایه
- ۹- فعال سازی ظرفیت ترانزیت (سوآپ) نفت و گاز جهت تقویت جایگاه کشور به عنوان قطب انرژی منطقه
- ۱۰- تزریق گاز و آب به مخازن جهت حفظ و توسعه ظرفیت تولید نفت و گاز کشور به صورت صیانتی
- ۱۱- اصلاح نظام قیمت گذاری گاز با استفاده از مدل IBT
- ۱۲- اجرای طرح فرآورش کامل گازهای همراه و جلوگیری از سوزانده شدن آن

۱۳- ایجاد سازوکار تامین مالی قراردادهای کلان نفتی از طریق بازار سرمایه

- ۱۴- ایجاد سازوکار انتقال فناوری در پروژه های مشترک نفت و گاز با شرکت های خارجی

وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی:

- ۱- ایجاد سازوکار سرمایه گذاری منابع صندوق های بازنشستگی در پروژه های زیربنایی و اختصاص سهام به افراد
- ۲- تفکیک صندوق بیمه تامین اجتماعی از صندوق بازنشستگی
- ۳- اصلاح قواعد بیمه قراردادهای پیمانکاری در قانون تامین اجتماعی
- ۴- پیگیری اصلاح قانون کار با هدف بهبود فضای کسب و کار و افزایش منافع کارگران و کارفرمایان
- ۵- ایجاد سازوکار بیمه کردن کارگران در سایر صندوق های بیمه ای
- ۶- برنامه ریزی برای توانمندسازی اجتماعی از مسیر ایجاد بازار برای مشاغل دهک های پائین
- ۷- ایجاد سامانه جامع ظرفیت مناطق برای ایجاد اشتغال با توجه به ویژگی های هر منطقه
- ۸- ایجاد سامانه واحد برای کلیه خدمات اجتماعی

وزارت امور اقتصادی و دارایی:

- ۱- ایجاد سازوکار درآمدزایی مناطق آزاد بر اساس میزان تولید، صادرات و انتقال فناوری
- ۲- توسعه صندوق های پروژه به منظور تأمین مالی پروژه های اولویت دار از طریق سرمایه های عمومی
- ۳- ایجاد سازوکار شفاف برای سرمایه گذاری خارجی با در نظر گرفتن قواعد مشخص
- ۴- افزایش تعداد دستگاه های ایکس ری پرسرعت در گمرکات ورودی کشور
- ۵- اصلاح مقررات لازم به منظور جلوگیری از فروش کالاهای مکشوفه قاچاق در بازار داخلی
- ۶- برنامه ریزی ویژه برای اصلاح سریع شاخص های بهبود فضای کسب و کار
- ۷- ارائه لایحه دریافت مالیات از سود سپرده های بانکی
- ۸- ارائه لایحه دریافت مالیات از معاملات کوتاه مدت در بورس
- ۹- ایجاد سامانه جامع مدیریت منابع و مصارف دستگاه های دولتی
- ۱۰- اصلاح طرح هدفمندی یارانه ها به منظور واقعی سازی قیمت حامل های انرژی

بانک مرکزی:

- ۱- ایجاد سازوکار مقابله با پدیده درب گردان به منظور استقلال بانک مرکزی از شبکه بانکی
- ۲- ایجاد سازوکار نظارت موثر بر بانک ها به منظور کاهش تخلفات بانکی
- ۳- ایجاد نظام رتبه بندی در نظام بانکی و اعمال سیاست های تنبیهی و تشویقی بر اساس آن

۴- طراحی فرآیندی شفاف برای ادغام و انحلال بانک ها

- ۵- انعقاد پیمان پولی با کشورهای طرف تجاری برای انجام مبادلات ارزی با کمترین هزینه
- ۶- استفاده از پیام رسان داخلی به جای سوئیفت در مبادلات بین المللی
- ۷- راه اندازی بورس ارز به منظور مدیریت صحیح نرخ ارز
- ۸- کاهش سهم دلار از دارایی های خارجی
- ۹- ایجاد سازوکار هدایت نقدینگی به سمت فعالیت های مولد و پیشران اقتصادی
- ۱۰- قاعده گذاری برای واگذاری دارایی های منجمد توسط بانک ها
- ۱۱- تکمیل سامانه صیاد و ایجاد نظام اعتبارسنجی به منظور افزایش اطمینان استفاده از چک در معاملات
- ۱۲- ایجاد سامانه اطلاعات مالی صرافیه ها و رصد و ارزیابی فعالیت آن ها

وزارت امور خارجه:

- ۱- ایجاد سازوکار پیگیری و به نتیجه رساندن مذاکرات و تفاهم نامه های مالی و تجاری بین المللی
- ۲- ایجاد سامانه رسیدگی به مشکلات و شکایات بازرگانان ایران در کشورهای خارجی
- ۳- استفاده از ظرفیت تعاملات گسترده سیاسی با کشورهای عراق و سوریه به منظور ارتقاء همکاری های اقتصادی
- ۴- تدوین سند دیپلماسی اقتصادی کشور و نقشه راه عملیاتی آن به منظور دسته بندی کشورهای طرف تجاری

کتابچه سومین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی
بهمن ماه ۱۳۹۵

«بایستی مرکز رصد قوی و بینایی وجود داشته باشد که به‌طور دقیق پیشرفت این کار [اقتصاد مقاومتی] را پایش کند؛ اطلاعات را گردآوری کنند، پردازش کنند، استنتاج کنند، احیاناً آن حرکتی را که باید در هر مقطعی و هر مرحله‌ای انجام بگیرد مشخص کنند، برای هر بخشی شاخص سنجش معین کنند، و در نهایت اطلاع‌رسانی به مردم انجام بگیرد.»

جلسه تبیین سیاست‌های اقتصاد مقاومتی ۱۳۹۲/۱۲/۲۰

تهیه‌شده توسط شبکه تحلیلگران اقتصاد مقاومتی
ویژه چهارمین همایش سالانه اقتصاد مقاومتی - بهمن‌ماه ۱۳۹۶

